

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΔΙΚΑΙΟ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η σύγκριση της πτωχευτικής ανάκλησης με άλλους θεσμούς

Βασιλική Κ. Παλαιού (ΜΔΟ 1745)

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη
Πειραιάς, 2020

Παράρτημα Β: Βεβαίωση Εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

(περιλαμβάνεται ως ξεχωριστή (δεύτερη) σελίδα στο σώμα της διπλωματικής εργασίας)

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη λήψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, «Δίκαιο και Οικονομία» με τίτλο «ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΠΤΩΧΕΥΤΙΚΗΣ ΑΝΑΚΛΗΣΗΣ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΘΕΣΜΟΥΣ» έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου.

Υπογραφή Μεταπτυχιακού Φοιτητή/ τριας

Όνοματεπώνυμο

Βασιλική Κ. Παλαιού

Ημερομηνία

12.05.2020

*Αφιερώνεται ολοκληρωτικά στους γονείς μου Κωνσταντίνο και Ειρήνη,
την αγαπημένη μου γιαγιά Βάσω,
& τον Δημήτρη,
για την πολύτιμη ψυχολογική και οικονομική τους στήριξη
να φτάσω τους στόχους μου, να μην σταματώ να ονειρεύομαι
να πιστεύουν πάντοτε σε εμένα όλα αυτά τα χρόνια,
την απεριόριστη αγάπη και υπομονή τους, την ανιδιοτελή στήριξη τους,
κάθε στιγμή που τους είχα και έχω ανάγκη.*

Πειραιάς, 2020

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα να αποδώσω ξεχωριστά στην καθηγήτρια και επιβλέπουσά μου για την επιτυχή εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής **εργασίας κα. Αριστέα Σινανιώτη – Μαρούδη**, για την πολύτιμη συνδρομή, το ιδιαίτερο ενδιαφέρον και τις συμβουλές που μου παρείχε καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησης της παρούσας αλλά και των μεταπτυχιακών μου σπουδών εν γένει.

Επίσης ευχαριστώ θερμά και τα μέλη της επιτροπής κ. **Σταματίνα Χατζηδήμα** και τον κ. **Νεκτάριο Μιλτιάδη** για τις ουσιώδεις και κατατοπιστικές τους υποδείξεις.

Πειραιάς, 12.05.2020

ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑιτΕκθ Αιτιολογική Έκθεση

ΑΝ αναγκαστικός νόμος

ΑΚ Αστικός Κώδικας

ΑΠ Άρειος Πάγος

αρ. άρθρο

Αρμεν. Αρμενόπουλος (περιοδικό)

ΒΔ Βασιλικό Διάταγμα

Βλ. βλέπε

ΔΕΕ Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών

εδ εδάφιο

ΕΕμπΔ Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου

ΕλλΔνη Ελληνική Δικαιοσύνη

ΕμπΝ Εμπορικός Νόμος

επ επόμενα

ΕπισκΕΔ Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου

ΕρμΑΚ Ερμηνεία Αστικού Κώδικα

ΕφΑθ Εφετείο Αθηνών

ΕφΔωδ Εφετείο Δωδεκανήσου

ΕφΘεσ Εφετείο Θεσσαλονίκης

ΕφΛαρ Εφετείο Λάρισας

ΕφΠατρ Εφετείο Πατρών

κεφ κεφάλαιο

κλπ και λοιπά

ΚΠολΔ Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας

ΜΠρ Μονομελές Πρωτοδικείο

ΜΠρΘεσ Μονομελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης

ΜΠρΕδεσ Μονομελές Πρωτοδικείο Έδεσσας

ΜΠρΚαλ Μονομελές Πρωτοδικείο Καλαμάτας

Ν Νόμος

ΝΟΜΟΣ Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΝΟΜΟΣ

ΝοΒ Νομικό Βήμα

ΟΛΑΠ Ολομέλεια Αρείου Πάγου

παρ Παράγραφος

ΠΚ Ποινικός Κώδικας

ΠοινΧρ Ποινικά Χρονικά

ΠΠρΑθ Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών

ΠΠρΒολ Πολυμελές Πρωτοδικείο Βόλου

ΠΠρΘεσ Πολυμελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης

ΠΠρΛαμ Πολυμελές Πρωτοδικείο Λαμίας

ΠΠρΛαρ Πολυμελές Πρωτοδικείο Λαρίσης

ΠΠρΠατρ Πολυμελές Πρωτοδικείο Πατρών

ΠΠρΠειρ Πολυμελές Πρωτοδικείο Πειραιώς

ΠΠρΡοδ Πολυμελές Πρωτοδικείο Ρόδου

ΠΠρΣερ Πολυμελές Πρωτοδικείο Σερρών

ΠΠρΣρ Πολυμελές Πρωτοδικείο Σύρου

ΠτΚ Πτωχευτικός Κώδικας

Σ Σύνταγμα

σελ. σελίδα

ΧΡΙΑ: Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου

Περίληψη – οριοθέτηση προβληματικής

Η παρούσα διπλωματική εργασία ασχολείται με ένα – παραδοσιακό κατά τ' άλλα αλλά πάντα – από πρακτική σκοπιά, επίκαιρο θέμα του πτωχευτικού δικαίου, καθόσον η έλλειψη ενεργητικού αποτελεί το μεγαλύτερο πρόβλημα όλων των πτωχεύσεων διαχρονικά, η δε πτωχευτική ανάκληση αποβλέπει στην ικανοποιητική μείωση ή και πλήρη – επιτυχή, αντιμετώπισή της.

Ιδίως στην παρούσα δεκαετία, με γνώμονα την εν γένει οικονομική κρίση που ταλανίζει τη χώρα, ο έμπορος ο οποίος προβλέπει την οικονομική του πτώση, είναι δυνατόν να προβεί – προτού κηρυχθεί η πτώχευσή του, σε πράξεις επιφέρουσες την απομείωση της περιουσίας του ή την ωφέλεια μερικών μόνο από τους πιστωτές του, με απώτερο σκοπό του τη διάσωση αυτής. Είναι φανερό ότι με τέτοιου είδους πράξεις τίθενται σήμερα σε άμεσο κίνδυνο οι στόχοι της πτωχευτικής διαδικασίας, ιδίως δε η συλλογική δηλαδή ικανοποίηση των πιστωτών που έχει ως γνώμονα την αρχή της μεταξύ τους ισότητας.

Φυσικά, η εκούσια πρόκληση αφερεγγυότητας από τον οφειλέτη πρέπει να διακρίνεται από την ακούσια, περιπτώσεις όπου ο οφειλέτης καθίσταται αφερέγγυος παρά τη θέλησή του, λόγω τυχαίων περιστατικών, ανεπιτυχών επιχειρηματικών ενεργειών και λοιπών άλλων αιφνιδίων και μη δυνατόν να προβλεφθούν γεγονότων, που στις μέρες μας είναι συνήθη. Αντιθέτως, η εκούσια πρόκληση αφερεγγυότητας αποτελεί καταδικαστέα αντισυναλλακτική συμπεριφορά, έχουσα διττή δυσμενή επίπτωση στην κοινωνική ζωή και οικονομία, με περαιτέρω συνέπειες αφενός οι δανειστές του εκούσια αφερέγγυου οφειλέτη να μη δύνανται να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις τους και αφετέρου να προκαλείται ένα γενικότερο κλίμα δυσπιστίας στη συναλλακτική εντιμότητα με συνέπεια την ανάσχεση οικονομικής και επιχειρηματικής δράσης και την αναζήτηση μηχανισμών προληπτικής προστασίας κατά της προκαλούμενης αφερεγγυότητας.

Στο πρώτο μέρος της παρούσας εκπονηθείσας διπλωματικής εργασίας, αναπτύσσεται διεξοδικά η πτωχευτική ανάκληση, καίριος θεσμός του πτωχευτικού δικαίου με όλες τις δυνατές μορφές της, διακρινόμενη σε υποχρεωτική, δυναμική αλλά και την καινοτόμα και ιδιαίτερη περίπτωση της δόλιας βλάβης πιστωτών ενώ εν συνεχεία στο δεύτερο τμήμα της αναλύεται η καταδολιευτική αγωγή (αγωγή διάρρηξης του Αστικού Κώδικα) και τέλος στο τρίτο της μέρος ακολουθεί η σύγκριση του εν λόγω νομικού θεσμού της πτωχευτικής ανάκλησης αφενός με την καταδολιευτική αγωγή – action pauliana (αγωγή διάρρηξης του άρθρου 939 ΑΚ), και αφετέρου με άλλες – συχνά όμοιες – νομικές διατάξεις με βασικότερες αυτών την αδικοπραξία (του άρθρου 914 ΑΚ), τον αδικαιολόγητο πλουτισμό (του άρθρου 904

ΑΚ), τις ακυρώσιμες και άκυρες δικαιοπραξίες, την αντίθεση στο νόμο ή τα χρηστά ήθη, την εικονικότητα (του άρθρου 138 ΑΚ) και τέλος τη μεταβίβαση περιουσίας ή επιχείρησης (του άρθρου 479 ΑΚ).

Ιδανικό θα ήταν κάθε πρόσωπο ή επιχείρηση, στα πλαίσια της εμπορικής δράσης, να μη χρειάζεται να προσφύγει στη σύναψη δανείων και στην εν γένει παροχή πιστώσεων με τους συναλλασσόμενους. Εντούτοις, καμία επιχείρηση, όσο εύρωστη οικονομικά κι αν είναι, δε μπορεί να λειτουργήσει δίχως την κατάλληλη παροχή πιστώσεων, με αώτερο σκοπό ως είναι φυσικό, την ακόρεστη επιδίωξη του κέρδους, στα πλαίσια πάντα της τηρούμενης από τους συναλλασσόμενους εμπορικής πίστεως. Άλλοτε, ως είναι επακόλουθο, το κέρδος επιτυγχάνεται ενώ – δεν είναι λίγες οι φορές που επέρχονται η οικονομική δυσπραγία και κατάρρευση του οφειλόμενη είτε λόγω της γενικότερης οικονομικής κρίσης είτε εξαιτίας επικίνδυνων ενεργειών του εμπόρου. Ως εκ τούτου, δεν είναι σπάνιο μερικές από τις συναλλαγές του ευρισκόμενου σε οικονομικό αδιέξοδο υποκειμένου να καθίστανται ιδιαίτεως βλαπτικές προς τους τρίτους συναλλασσόμενους τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	12

ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

ΜΕΡΟΣ 1^ο – Η πτωχευτική ανάκληση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – Η πτωχευτική ανάκληση γενικά

1.1	Η πτωχευτική περιουσία	15
1.2	Οι αντικειμενικές και υποκειμενικές προϋποθέσεις της πτώχευσης	16
1.3	Η πτωχευτική ανάκληση ως (ουσιαστική) συνέπεια της πτώχευσης	19
1.4	Η ανάγκη προστασίας της πτωχευτικής περιουσίας με ένα νομικό θεσμό όπως η πτωχευτική ανάκληση	21
1.5	Πτωχευτική ανάκληση και αναγκαστική εκτέλεση.....	23
1.6	Πτωχευτική ανάκληση και απαλλοτρίωση.....	24
1.7	Η συνταγματικότητα της ως θεσμού	26
1.8	Το νομοθετικό πλαίσιο του άρθρου 41 ΠτΚ	28
1.9	Ο σκοπός της πτωχευτικής ανάκλησης	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – Η Πτωχευτική Ανάκληση

2.1	Η έννοια και νομική φύση της πτωχευτικής ανάκλησης	31
2.1.1	Η έννοια	31
2.1.2	Η νομική φύση	31
2.2	Οι γενικές προϋποθέσεις της πτωχευτικής ανάκλησης	34
2.2.1	Κήρυξη πτώχευσης με απόφαση πτωχευτικού δικαστηρίου (προϋποθέσεις)	34
2.2.2	Η ύπαρξη πράξης του οφειλέτη	35
2.2.3	Ο επιζήμιος χαρακτήρας αυτής – βλάβη πιστωτή/-ών	36
2.2.4	Ο αιτιώδης σύνδεσμος	39
2.2.5	Η « <i>ύποπτη περίοδος</i> » (« <i>periode suspecte</i> ») α. 41 ΠτΚ	39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – Οι διακρίσεις των υποκείμενων σε ανάκληση πράξεων

3.1.	Πράξεις υποχρεωτικής ανάκλησης (Άρθρο 42 ΠτΚ)	41
3.1.1	Δωρεές και χαριστικές δικαιопραξίες.....	44
3.1.2	Πληρωμή μη ληξιπρόθεσμων χρεών.....	45
3.1.3	Ανώμαλη πληρωμή ληξιπρόθεσμων χρεών.....	46
3.1.4	Σύσταση εμπράγματης ή ενοχικής ασφάλειας προς εξασφάλιση προγενέστερης οφειλής ή νέας σε αντικατάσταση προγενέστερης.....	47
3.2	Πράξεις δυννητικής ανάκλησης (Άρθρο 43 ΠτΚ).....	48
3.3	Ειδικά ζητήματα/Η πτωχευτική ανάκληση επί πληρωμής χρηματόγραφων – Η εξαιρετική περίπτωση του άρθρου 47 ΠτΚ	54
3.4	Η δόλια βλάβη πιστωτών (Άρθρο 44 ΠτΚ) - η νέα διάταξη	55

3.5	Πράξεις εξαιρούμενες της πτωχευτικής ανάκλησης (Άρθρο 45 – 46 ΠτΚ).....	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – Η διαδικασία πτωχευτικής ανάκλησης

4.1	Η ενεργητική και παθητική νομιμοποίηση	61
4.1.1	Ενεργητική νομιμοποίηση	61
4.1.2	Παθητική νομιμοποίηση	62
4.2	Η άσκηση της πτωχευτικής ανάκλησης	63
4.3	Οι έννομες συνέπειες της άσκησης πτωχευτικής ανάκλησης (ά. 49 – 50 ΠτΚ)	64
4.4	Η παραγραφή της πτωχευτικής ανάκλησης	67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – Το ποινικό δίκαιο της πτωχευτικής ανάκλησης

5.1	Η χρεοκοπία άρθρον 171 παρ. 1 ΠτΚ	68
5.2	Το αδίκημα του άρθρου 171 παρ. 2 ΠτΚ	74
5.3	Η ευνοϊκή μεταχείριση πιστωτή 172 ΠτΚ	75
5.4	Η ποινική ευθύνη των τρίτων προσώπων 173 ΠτΚ	76
5.4.1	Η διάταξη 173 παρ. 1 ΠτΚ	76
5.4.2	Η διάταξη 173 παρ. 2 ΠτΚ	77
5.4.3	Η ποινική ευθύνη των συζύγων και των συγγενών ά. 174 ΠΚ	77
5.4.4	Τα αδικήματα των συνδίκων ά. 175 ΠΚ	77
5.4.5	Η ποινική ευθύνη των διαχειριστών κλπ των νομικών προσώπων ά. 176 ΠΚ	78
5.4.6	Η παραγραφή των αδικημάτων	78

Μέρος 2^ο – Η καταδολίευση των δανειστών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 – Η καταδολίευση δανειστών

6.1.	Action pauliana (καταδολίευση δανειστών/αγωγή διάρρηξης ΑΚ 939)	79
6.1.1	Έννοια και σημασία της αγωγής διάρρηξης	79
6.1.2	Νομική φύση	81
6.2	Προϋποθέσεις της καταδολίευσης	85
6.2.1	Η ύπαρξη αξίωσης του δανειστή	85
6.2.2	Η απαλλοτρίωση από μέρους του οφειλέτη	88
6.2.3	Η ανεπάρκεια της λοιπής περιουσίας να ικανοποιήσει πλήρως τις απαιτήσεις του οφειλέτη – βλάβη του δανειστή	90
6.2.4	Ο δόλος του οφειλέτη (πρόθεση βλάβης)	92
6.2.5	Η γνώση του τρίτου (scientia fraudis) (ά. 941 παρ. 2 ΑΚ, ά. 942 ΑΚ)	94
6.3	Ενεργητική και Παθητική νομιμοποίηση – άσκηση της αγωγής διάρρηξης	95
6.3.1	Ενεργητική νομιμοποίηση	95
6.3.2	Παθητική νομιμοποίηση	96
6.3.3	Η άσκηση αγωγής διάρρηξης	97
6.4	Τα αποτελέσματα της αγωγής διάρρηξης 943 ΑΚ.....	97

6.5	Η παραγραφή του δικαιώματος της καταδολίευσης	100
6.6	Η ποινική διάσταση της καταδολίευσης των δανειστών	101

Μέρος 3^ο – Σύγκριση της πτωχευτικής ανάκλησης με την καταδολίευση δανειστών και άλλους νομικούς θεσμούς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 – Η σχέση μεταξύ καταδολίευσης και πτωχευτικής ανάκλησης

7.1	Εφαρμογή ή μη των άρθρων της 939 ΑΚ στην περίπτωση της πτώχευσης του οφειλέτη.....	103
7.2	Σύντομη διάκριση καταδολίευσης και πτωχευτικής ανάκλησης, ενεργοποίηση εκάστοτε θεσμού ανάλογα με τη χρονική περίοδο που προκύπτει η απαλλοτρίωση	104
7.2.1	Διάρρηξη απαλλοτριώσεων που έλαβαν χώρα πριν την ύποπτη περίοδο – (προπτωχευτική περίοδο)	105
7.2.2	Διάρρηξη απαλλοτριώσεων που έγιναν μέσα στα πλαίσια της ύποπτης περιόδου (πτωχευτική περίοδος)	111
7.2.3	Διάρρηξη απαλλοτριώσεων που έγιναν στη μεταπτωχευτική περίοδο	112
7.3	Οι διαφορές μεταξύ πτωχευτικής ανάκλησης και καταδολίευσης αναλυτικά	112
7.4	Συμπεράσματα	119

Κεφάλαιο 8 – Πτωχευτική Ανάκληση και η καταδολίευση σε σύγκριση με άλλους συγγενικούς νομικούς θεσμούς του ΑΚ

8.1	Αδικοπραξία (914 ΑΚ)	121
8.2	Αδικαιολόγητος πλουτισμός (904 ΑΚ)	124
8.3	Ακυρώσιμη δικαιοπραξία (140 επ. ΑΚ)	126
8.4	Άκυρη δικαιοπραξία (180 ΑΚ)	127
8.5	Αντίθεση στο νόμο ή στα χρηστά ήθη (174, 178 ΑΚ)	128
8.6	Εικονικότητα (138 ΑΚ)	129
8.7	Μεταβίβαση περιουσίας ή επιχείρησης (479 ΑΚ)	130

Συμπεράσματα & Παρατηρήσεις

Βιβλιογραφία/Άρθρα και μελέτες σε νομικά περιοδικά/Διαδικτυακοί τόποι/ Νομολογία – Δικαστικές Αποφάσεις

138

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τη στιγμή που κάθε υποκείμενο δικαίου ευθύνεται με το σύνολο της περιουσίας του για τις οφειλές εναντίον τρίτων, είναι έντονος ο πειρασμός για κάθε οφειλέτη να επιχειρήσει μέσω των απαλλοτριώσεων να προστατεύσει την περιουσία του από πράξεις αναγκαστικής εκτέλεσης εκ μέρους των δανειστών του. Δεν είναι λοιπόν καθόλου σπάνιο το φαινόμενο της εκ μέρους των οφειλετών μεταβίβασης σε τρίτους περιουσιακών τους στοιχείων, με σκοπό να τα καταστήσουν «απρόσιτα» στους δανειστές (πιστωτές κατά το Πτωχευτικό Δίκαιο) και συχνά, με απώτερο σκοπό να τα επανακτήσουν στο μέλλον, όταν θα έχει παρέλθει πλέον ο κίνδυνος λ.χ. μετά την περάτωση των εργασιών της (επικείμενης) πτώχευσης.

Πράγματι, από τη στιγμή που ο οφειλέτης, δεν έχει απλώς παύσει τις πληρωμές, αλλά πολύ χειρότερα έχει προβεί σε παύση πληρωμών¹, αντιμετωπίζεται με μία έντονη υποψία από το νομοθέτη η διαχείριση της περιουσίας του. Συχνά, οι έμποροι που επέρχονται σε οικονομική δυσπραγία παύουν να εξοφλούν ολικά ή μερικώς τα χρέη τους απέναντι στους τρίτους συναλλασσόμενους τους (από εδώ και πέρα «δανειστές – πιστωτές») με αποτέλεσμα να επέρχονται τεράστιες οικονομικές και περαιτέρω ζημιές στα μέρη και η πληρωμή των χρεών στις εμπορικές συναλλαγές να μην εξελίσσεται ομαλά. Φυσικά, και οι τρίτοι συναλλασσόμενοι από την δική τους πλευρά, οφείλουν να μη συμπράττουν με τον οφειλέτη σε τέτοιες ενέργειες, ειδικά εφόσον γνωρίζουν την πιθανή ζημία που ενδέχεται να επέλθει.

Ο φόβος, είναι μήπως ο οφειλέτης, ακριβώς επειδή αναμένει την κήρυξη του σε πτώχευση, μετέλθει διάφορα τεχνάσματα με σκοπό να αποκρύψει την περιουσία του με το να τη μεταβιβάσει συχνά σε τρίτους (φιλικά του πρόσωπα ή εταιρίες τις οποίες έχει υπό τον έλεγχό του) είτε επιβαρύνοντας την – κι άλλο, με χρέη. Παράλληλα, μπορεί να ικανοποιήσει επιλεκτικά τους πιστωτές ανάλογα με τα συμφέροντα που ενδέχεται να εξαρτά από αυτούς (preferences) ή τις εντονότερες πιέσεις που πιθανόν δέχεται από τους τελευταίους.

Σε αυτή λοιπόν την αυτονόητη ανάγκη προστασίας των δανειστών από παρόμοιες ενέργειες των οφειλετών τους, επιχειρούν να ανταποκριθούν ποικίλες διατάξεις, τόσο του Αστικού, του Εμπορικού αλλά και του Ποινικού τομέα.

Από τη μια λοιπόν σκοπιά, βρίσκεται η Πτωχευτική Ανάκληση, δηλαδή η ανατροπή, με απόφαση του πτωχευτικού δικαστηρίου (Πολυμελής Πρωτοδικείο²) των επιζήμιων για την ομάδα των πιστωτών απαλλοτριωτικών δικαιοπραξιών που επιχείρησε ο πτωχός κατά την

¹ Ο έμπορος οφειλέτης δεν πτωχεύει ξαφνικά, αλλά πολύ νωρίτερα της πτώχευσής του προβλέπει την οικονομική του πτώση και είναι δυνατόν τότε να σπεύσει σε ορισμένες ενέργειες

² Σκαλίδη Ε., Το πτωχευτικό δικαστήριο, 1980 & Ρόκα Κ., Ο πτωχευτικός συμβιβασμός, 1955, παρ. 65

ύποπτη περίοδο, εξυπηρετώντας την πτώχευση ως μορφή συλλογικής αναγκαστικής εκτέλεσης με σκοπό την σύμμετρη ικανοποίηση των πτωχευτικών του δανειστών. Από την άλλη δε μεριά, η διάταξη της Καταδολίευσης 939 επ. ΑΚ (σε συνδυασμό με χρήσιμες διατάξεις του ΚΠολΔ όπως η 936, 953, 992) παρέχουν στον δανειστή το δικαίωμα να ζητήσει, εφόσον συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις (οι οποίες θα αναλυθούν εν συνεχεία), τη «διάρρηξη» της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης που επιχείρησε ο οφειλέτης με απώτερο πάντα σκοπό την αποκατάσταση της δυνατότητας αναγκαστικής εκτέλεσης, που έχει θιγεί με την καταδολιευτική απαλλοτρίωση.

Τόσο η καταδολίευση, όσο και η πτωχευτική ανάκληση αποβλέπουν στην προστασία, τη διαφύλαξη δηλαδή της περιουσίας στα χέρια του οφειλέτη, με σκοπό την αποτελεσματικότερη ικανοποίηση των δανειστών και την διασφάλιση μιας γενικότερης «ασφάλειας των συναλλαγών». Στο σημείο δηλαδή αυτό, της οικονομικής δυσπραγίας του οφειλέτη να ικανοποιήσει πλήρως τον δανειστή του, «έρχεται» το πτωχευτικό δίκαιο (ΠτΔ) ως «θεραπευτικός κλάδος» του δικαίου ώστε να εξυπηρετηθεί ένα γενικότερο συμφέρον. Η ουσία και ο σκοπός της εν λόγω παρέμβασης του ΠτΔ είναι καταρχήν στο να μετατρέψει ένα διμερές πρόβλημα χρέους (οφειλέτης – καθένας από τους δανειστές ξεχωριστά) σε συλλογικό (δηλαδή οφειλέτης – όλοι οι δανειστές), καταλαμβάνοντας όλους τους πτωχευτικούς πιστωτές του οφειλέτη με απώτερο σκοπό να επιτύχει τη σύμμετρη ικανοποίηση όλων που είναι και ο πυρήνας του Πτωχευτικού Δικαίου. Σε μια σχέση μεταξύ οφειλέτη και δανειστή (πιστωτή), ο πρώτος ευθύνεται απέναντι στον δεύτερο για την εκπλήρωση των υποχρεώσεών του. Έτσι ο δανειστής έχει την δυνατότητα να υποχρεώσει τον οφειλέτη του να εκπληρώσει την υποχρέωσή του στρεφόμενος είτε κατά της περιουσίας του είτε και κατά του ιδίου του οφειλέτη. Υπ' αυτή την έννοια ολόκληρη η περιουσία του οφειλέτη είναι «υπέγγυα» στους δανειστές του για την ικανοποίηση των απαιτήσεών τους.

Και οι δύο θεσμοί εξηγούνται από το ίδιο ενδιαφέρον προστασίας των δανειστών κατά του δόλου του οφειλέτη τους, για το λόγο αυτό και στη Γαλλία υποστηρίζεται ότι η ανάκληση αποτελεί ενισχυμένη *action pauliana* (παυλιανή αγωγή). Εν τούτοις, και όπως θα αναλυθεί στην συνέχεια, υπάρχουν διαφορές μεταξύ αγωγής προς διάρρηξη απαλλοτρίωσης λόγω καταδολίευσης και ανάκλησης. Εξάλλου, δε μπορεί να μην αναγνωρίσει κανείς την αστικοδικαιική διάσταση του θεσμού της πτωχευτικής ανάκλησης, καθώς οι έννομες συνέπειες δε μπορούν παρά να προσδιοριστούν μέσα από την ένταξή του στο ισχύον σύστημα ιδιωτικού δικαίου. Κοινό σημείο και των δύο – ιδιαίτερα σημαντικών θεσμών, είναι ο επιζήμιος χαρακτήρας για τους πιστωτές, εν γένει δανειστές. Δεν είναι δηλαδή σπάνιο, το φαινόμενο της εκ μέρους των οφειλετών μεταβίβασης σε τρίτους των περιουσιακών τους στοιχείων ώστε να

τα καταστήσουν απρόσιτα στους δανειστές τους, με απώτερο σκοπό να τα επανακτήσουν στο μέλλον μετά την παρέλευση του κινδύνου.

Έτσι, ο θεσμός της πτώχευσης, επί τη βάση μιας σύγχρονης κοινωνίας αποτελεί ένα αναπόσπαστο και εξαιρετικά χρήσιμο μηχανισμό αφενός συνεργασίας αυτών που ζημιώνονται από την αφερεγγυότητα του εκάστοτε οφειλέτη και αφετέρου αναζήτησης λύσεων πάνω στις δικαιικές βάσεις ενός εκσυγχρονισμένου νομικού καθεστώτος. Επί τη βάση της πτώχευσης ο νόμος επιδιώκει να επιτύχει την συλλογική σύμμετρη ικανοποίηση των δανειστών δια της ρευστοποίησης της περιουσίας του οφειλέτη.

ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

ΜΕΡΟΣ 1^ο Η πτωχευτική ανάκληση και η καταδολίευση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – Η πτωχευτική ανάκληση ως θεσμός του πτωχευτικού δικαίου – εισαγωγικά

Το δίκαιο της πτωχευτικής ανάκλησης εμπεριέχεται στις διατάξεις των άρθρων 41 – 51 ΠτΚ και θεωρείται ένα από τα βασικά αντίδοτα στη μάστιγα που πλήττει τη συντριπτική πλειονότητα των πτωχεύσεων διεθνώς και ακούει στο όνομα «έλλειψη ενεργητικού». Σκοπός, είναι η αποκατάσταση της μείωσης της πτωχευτικής περιουσίας η οποία επήλθε κατά το στάδιο πριν την κήρυξη της πτώχευσης και η οποία θέτει σε κίνδυνο τις προοπτικές ικανοποίησης των πτωχευτικών πιστωτών, στην κατάσταση που αυτή θα ήταν αν δεν είχε μεσολαβήσει η ζημιογόνα πράξη.

Η πτωχευτική ανάκληση, αποτελεί θεσμό που πρωτοεμφανίζεται με την κήρυξη της πτώχευσης. Είναι λοιπόν το μέσον με το οποίο προσβάλλονται οι ενεργηθείσες εντός της ύποπτης περιόδου πράξεις του πτωχεύσαντα σε βάρος των δανειστών – πιστωτών του, κατά παράβαση της αρχής της ισότητας.

1.1 Η πτωχευτική περιουσία

Ο θεσμός της πτωχευτικής ανάκλησης εξασφαλίζει την αποκατάσταση της πτωχευτικής περιουσίας με την ανάκτηση περιουσιακών αντικειμένων και στοιχείων που είχαν εξέλθει από την περιουσία με τρόπο «ύποπτο» και μη φυσιολογικό ή εναλλακτικά προτιμησιακό – και που εν γένει σε κάθε περίπτωση δε θα έπρεπε να είχαν εξέλθει. Η πτωχευτική περιουσία διατυπωμένη στο άρθρο 16 ΠτΚ περιλαμβάνει «... το σύνολο της περιουσίας που ανήκει στον οφειλέτη κατά την κήρυξη της πτώχευσης οπουδήποτε κι αν βρίσκεται», περιλαμβάνει συνεπώς την περιουσία εκείνη που ο οφειλέτης είχε την ημέρα που κηρύχτηκε σε πτώχευση και αποτελεί το αντικείμενο ευθύνης έναντι των πτωχευτικών πιστωτών.

Σε τούτη (ενν. την πτωχευτική περιουσία) περιλαμβάνονται τυχόν εμπράγματα και όλα τα ενοχικά δικαιώματα του οφειλέτη, απαιτήσεις – και μη ληξιπρόθεσμες, μελλοντικές ή υπό αίρεση, τόκοι, ποινικές ρήτρες ή αξιώσεις περιοδικών παροχών με αιτία προγενέστερη της κήρυξης σε πτώχευση, καθώς επίσης και περιουσιακής φύσεως αξιώσεις σε άυλα αγαθά (ιδίως το σήμα και η ευρεσιτεχνία) καθώς και η επιχείρηση ως σύνολο³.

³ Μιχαήλ Π. Πάτση, Το δίκαιο της πτώχευσης, 1999, Αθήνα, Δίκαιο & Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας, σελ. 62

Από την ως άνω περιουσιακή κατάσταση, δε λαμβάνεται υπόψιν ως είναι αναμενόμενο η «μεταπτωχευτική περιουσία» (ήτοι η περιουσία που ο οφειλέτης θα αποκτήσει μετά την κήρυξη του σε κατάσταση πτώχευσης και την οποία δύναται να διοικεί και να διαχειρίζεται ελεύθερα⁴, ούτε επίσης τα ακατάσχετα (953 ΚΠολΔ), τα προσωποπαγή δικαιώματα όπως η οίκηση και οι προσωπικές δουλειές καθώς τέλος και τυχόν αξιώσεις του οφειλέτη που πηγάζουν από τις προσωπικές του έννομες σχέσεις⁵ συνιστώντας εν τέλει τη λεγόμενη «εξωπτωχευτική περιουσία». Διακρίνεται από την περιουσία του πτωχού κατά την κήρυξη της πτώχευσης καθόσον υφίσταται αυξομειώσεις, επειδή αντικείμενα της που είχαν ξεφύγει με επιλήψιμες ενέργειες του εμπόρου πριν κηρυχθεί σε πτώχευση επανέρχονται σε αυτήν ενώ άλλα αντικείμενα που φαινομενικά συγκαταλέγονται στην πτωχευτική περιουσία, αποχωρίζονται από αυτήν⁶.

1.2 Οι αντικειμενικές και υποκειμενικές προϋποθέσεις της πτώχευσης

Για να επέλθει η πτώχευση ως μηχανισμός καθολικής και συλλογικής αναγκαστικής εκτέλεσης, πρέπει να συντρέξουν ορισμένες προϋποθέσεις, αντικειμενικές αλλά και υποκειμενικές.

- **Ως προς τις αντικειμενικές**, πρέπει να υφίσταται η εμπορική ιδιότητα του οφειλέτη (είτε γίνεται λόγος για φυσικό πρόσωπο είτε για νομικό ή ακόμη και ένωση προσώπων οικονομικού σκοπού με νομική προσωπικότητα) και επιπροσθέτως, απαιτείται παύση πληρωμών ή επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης των υποχρεώσεων ή όπως ο πρόσφατος ν. 4446/2016 προσέθεσε, να υφίσταται πιθανότητα αφερεγγυότητας. Αναφορικά με τις αντικειμενικές προϋποθέσεις δέον όπως γίνει η κάτωθι διευκρίνηση των όρων:

i. Παύση πληρωμών

Η παύση πληρωμών, η διακοπή με άλλα λόγια της πληρωμής των ληξιπρόθεσμων χρεών εννοείτο κατ' ακριβολογία η πραγματική κατάσταση του οφειλέτη που χαρακτηρίζεται από δύο στοιχεία. Αφενός μεν τη μη εκπλήρωση των απαιτήσεων, αφετέρου δε την πραγματική αδυναμία να τις εκπληρώνει (ενν. τις οικονομικές υποχρεώσεις) κατά τρόπο γενικό και μόνιμο⁷. Πρόκειται λοιπόν για μια πραγματική κατάσταση πτώχευσης, όπου ο οφειλέτης στερείται

⁴ Κατά τρόπο γενικό και μόνιμο (ΠΠρΑθ 12/2010, ΔΕΕ 2010, σελ. 445) και όπως σημειώνει ο Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, 10η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 28

⁵ Όπως η διατροφή

⁶ Μιχαήλ Π. Πάτση, Το δίκαιο της πτώχευσης, 1999, Αθήνα, Δίκαιο & Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας, σελ. 61

⁷ ΠΠρΑθ 55/2010 ΝοΒ 2010 σελ. 1211, ΠΠρΑθ 655/2009 ΔΕΕ 2009 σελ. 1355

μόνιμα των μέσων πληρωμής που είναι απαραίτητα για να εκπληρώνει γενικά, άμεσα και καθ' ολοκληρίαν τις ληξιπρόθεσμες χρηματικές του απαιτήσεις.

Για να γίνεται πράγματι λόγος για παύση πληρωμών, πρέπει να υφίσταται επιπλέον πέραν από το στοιχείο της αδυναμίας πληρωμών, και το εξωτερικό στοιχείο της συνεχόμενης σε διάρκεια μη εκπλήρωσης των ληξιπρόθεσμων χρηματικών υποχρεώσεων του οφειλέτη. Πρόκειται λοιπόν για μια μόνιμη και γενική κατάσταση. Δεν υφίσταται το στοιχείο της μονιμότητας όταν παροδικά ή μεταβατικά αίτια όπως η κρίση στη ναυτιλία εμποδίζουν τον οφειλέτη ως προς τη συνέπεια των υποχρεώσεών του⁸. Αντιστοίχως, δεν υφίσταται το στοιχείο της γενικότητας όταν ο οφειλέτης εκπληρώνει κατά τις αντιλήψεις των συναλλαγών γενικά τις υποχρεώσεις του, έστω κι αν δεν προβαίνει στην εκπλήρωση όλων εξ αυτών. Κρίσιμη βέβαια είναι η διαπίστωση ότι δεν μπορεί να εκπληρώνει ένα σημαντικό μέρος των επαγγελματικών του υποχρεώσεων⁹. Η δε υπερχρέωση αντίθετα με την έννοια της υπεροχής στοιχείων του παθητικού από το ενεργητικό, δεν πιστοποιεί οπωσδήποτε την αδυναμία πληρωμών, όταν η αναγκασία για τις πληρωμές ρευστότητα επιτυγχάνεται και με άλλα μέσα.

ii. Επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης

Η αδυναμία και η παύση πληρωμών μπορούν να είναι ως καταστάσεις του οφειλέτη και επαπειλούμενες. Ο νόμος ωστόσο δεν περιέχει ορισμό, όμως προτιμότερο να γίνεται λόγος για «επαπειλούμενη αδυναμία πληρωμών», δηλαδή διάγνωση, όχι μιας υπάρχουσας αλλά μιας επερχόμενης αδυναμίας για εκπλήρωση (ότι προσεχώς ο οφειλέτης δε θα είναι σε θέση να εξοφλήσει τις καθιστάμενες ληξιπρόθεσμες οφειλές του), η οποία νομοτελειακά θα οδηγήσει σε εξωτερίκευσή της με παύση πληρωμών¹⁰. Πρόκειται για μια κατάσταση που ισοδυναμεί με έλλειψη ρευστότητας και όχι με την υπερχρέωση του οφειλέτη¹¹. Με άλλα λόγια ο οφειλέτης κατά τις δυνάμενες να γίνουν υποκειμενικά μεν αλλά βάσιμα εκτιμήσεις από αυτόν, προβλέπει ότι προσεχώς θα βρεθεί στη δύσκολη θέση να μη μπορεί να εξοφλεί τις καθιστάμενες ληξιπρόθεσμες οφειλές του¹². Αντιμετωπίζει λοιπόν μια επικείμενη αδυναμία εκπλήρωσης των χρηματικών του υποχρεώσεων, τον κίνδυνο της οποίας διαπιστώνει από την εν γένει πορεία της επιχείρησής του.

⁸ ΕφΛαρ 589/2013

⁹ ΕφΑθ 4541/2010

¹⁰ Σπύρος Δ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Ζ' έκδοση, 2017, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 50

¹¹ ΕφΠειρ 509/2014, ΔΕΕ 2014, 1059

¹² Σπύρος Δ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Η' έκδοση, 2019, σελ. 50 και ΠΠρΑθ 744/2008, ΠΠρΑθ 206/2009

Έτσι, ο οφειλέτης είναι ο μόνος εκ των πραγμάτων που μπορεί και δικαιούται κατά το νόμο να επικαλεστεί την επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης των υποχρεώσεών του αιτούμενος την κήρυξη της πτώχευσής του αποδεικνύοντας ο ίδιος την ύπαρξη της απειλής¹³.

iii. Πιθανότητα αφερεγγυότητας¹⁴

Την πιθανότητα αφερεγγυότητας εισήγαγε το πρώτον ως προϋπόθεση ο ν. 4446/2016¹⁵ και αποτελεί λόγο κήρυξης σε πτώχευση εφόσον την κήρυξη της ζητεί ο οφειλέτης και εφόσον συνυποβάλει πρόταση σχεδίου αναδιοργάνωσης κατά τα άρθρα 107 επ. του ΠτΚ μαζί με ταυτόχρονη συνυποβολή αίτησης πτώχευσης.

Σχετικά με την έννοια και τη σημασία της αφερεγγυότητας, ως νέας πρόβλεψης στον ΠτΚ, η Επιστημονική Υπηρεσία της Βουλής, στην ιστοσελίδα της, παρατηρεί ότι η εν λόγω διάταξη μπορεί να προκαλέσει μεγάλο προβληματισμό ως προς το κατά πόσο η έννοια της αφερεγγυότητας έχει ή όχι την ίδια έννοια με την παύση πληρωμών, ενώ πολλές ερμηνευτικές δυσχέρειες αφορούν το διαχωρισμό της από την επαπειλούμενη αδυναμία πληρωμών¹⁶. Περιστατικά για τη διάγνωση της αφερεγγυότητας μπορεί να συνιστούν η μη ωρίμανση της αδυναμίας εκπλήρωσης σε πλήρη παύση πληρωμών (πχ. όχι πλήρη μονιμότητα και γενικότητα της παύσης πληρωμών), η ανεπάρκεια του ενεργητικού ως προς το παθητικό αλλά και τα δυσμενή γεγονότα ως προς τις επιχειρηματικές δομές, προοπτικές και εξελίξεις μιας επιχείρησης. Πάντως, προς επίρρωσιν του εν λόγω προβληματισμού, δε θα πρέπει να ταυτιστεί

¹³ ΠΠρΑθ 747/2009

¹⁴ Όπως επισημαίνει η αιτιολογική έκθεση του Ν. 4446/2016 (υπό Α. 2, γ) προστίθεται πλέον και η «πιθανότητα αφερεγγυότητας του οφειλέτη» (άρθρο 3 παρ. 3 ΠτΚ) εφόσον όμως συντρέχουν δύο προϋποθέσεις, αφενός την πτώχευση ζητεί ο ίδιος ο οφειλέτης και αφετέρου ο αιτών – οφειλέτης να συνυποβάλει πρόταση σχεδίου αναδιοργάνωσης άρα ενός ενδοπτωχευτικού σχεδίου εξυγιαντικής «αναδιάρθρωσης» με την έννοια του ενωσιακού νομοθέτη. Ο νομοθέτης προσπάθησε λοιπόν να εναρμονίσει μεταξύ τις διαδικασίες εξυγίανσης, ήτοι την ενδοπτωχευτική της αναδιοργάνωσης και αφετέρου την προπτωχευτική διαδικασία της εξυγίανσης. Αναλυτικά Νικόλαος Τέλλης, Οι πρόσφατες εξελίξεις του Πτωχευτικού Δικαίου, 27ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου Καρπενήσι 20,21&22 Οκτωβρίου 2017, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικολόγων, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 45 – 47. Ωστόσο δέον να σημειωθεί ότι ο νόμος δεν προσδίδει συγκεκριμένο περιεχόμενο του νεοεισερχόμενου αυτού όρου της αφερεγγυότητας (αοριστία ως προς την ακριβή έννοια του) και επιπλέον δε, ότι σε αντίθεση με τα άρθρα 99 επ. που έχουν προληπτική (πτωχευτική) ιδιότητα αποβλέποντας στην αποτροπή της πτώχευσης, εδώ το άρθρο 3 παρ. 3 ΠτΚ οδηγεί στην κήρυξη της τελευταίας, γεγονός που μπορεί να εξανεμίσει τη δυνατότητα μετέπειτα οικονομικής ανάταξης και διάσωσης του εκάστοτε οφειλέτη σε σύγκριση με το αν δίνουμε τον χρόνο στον οφειλέτη ώστε αυτή η απλή πιθανότητα αφερεγγυότητας να δούμε εν συνεχεία αν θα μετατραπεί σε επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης.

¹⁵ Χάριν εναρμόνισης προς την αναμορφωθείσα, δυνάμει του νόμου 4336/2015 σχετική διάταξη του άρθρου 99 ΠτΚ. Ωστόσο, στις άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες αυτός ο όρος δίνεται – πολύ ορθότερα κατά τον Ψυχομάνη, με μια άλλη σημασία ως «απειλή μη εκπλήρωσης» σε σχέση με τον αδόκιμο χαρακτήρα περί «αφερεγγυότητας». Ορθότερο δηλαδή θα ήτο να γίνεται λόγος για «πιθανότητα αδυναμίας πληρωμών», «πιθανότητα πτώχευσης»

¹⁶ <https://www.hellenicparliament.gr>

ούτε με την παύση ούτε με την αδυναμία πληρωμών, αλλά να θεωρηθεί κάτι διαφορετικό και λιγότερο απαιτητικό αφού σκοπός όλων είναι η έγκαιρη αντιμετώπιση των οικονομικών δυσκολιών.

- Αναφορικά με τις υποκειμενικές προϋποθέσεις, η διάταξη του άρθρου 2 παρ. 1 ΠτΚ προσδιορίζει ότι πτωχευτική ικανότητα αποκτούν οι έμποροι αλλά προστίθενται στις ρυθμίσεις αυτές και οι ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα που επιδιώκουν οικονομικό σκοπό, όχι δε απαραίτητως και εμπορικό σκοπό.

Φυσικά, την απαραίτητη – ουσιαστική προϋπόθεση συνιστά η εμπορική ιδιότητα του οφειλέτη (φυσικού είτε νομικού προσώπου). Επιπλέον δε, ως είναι φυσικό θα πρέπει να πιθανολογείται ότι η περιουσία του οφειλέτη επαρκεί για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας¹⁷ ενώ η εν λόγω αίτηση για κήρυξη σε πτώχευση δε θα πρέπει σε καμία περίπτωση να τυγχάνει καταχρηστική¹⁸, αποβλέποντας με τούτο τον τρόπο σε μια αποσυμφόρηση των δικαστηρίων και επικέντρωση σε υποθέσεις που η κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας είναι απαραίτητη για την πρόοδο και επιτυχή ολοκλήρωσή της.

1.3 Η πτωχευτική ανάκληση ως (ουσιαστική) συνέπεια της πτώχευσης

Το πτωχευτικό δίκαιο αποτελεί το ολοκληρωμένο και αυτοτελές σύστημα κανόνων δικαίου, μηχανισμό συλλογικής ικανοποίησης των πιστωτών, θεωρούμενο μέρος του όλου εμπορικού δικαίου καθώς αναφέρεται πρωτίστως σε εμπόρους και μπορεί να έχει ως περιεχόμενο τόσο την εκκαθάριση της περιουσίας του οφειλέτη όσο και την ικανοποίηση των πιστωτών μέσω της αναδιοργάνωσης της επιχείρησης, αποτελώντας μορφή «πραγμάτωσης ευθύνης». Για να μπορέσει να λειτουργήσει αυτός ο μηχανισμός ικανοποίησης, θα πρέπει η περιουσία να υπαχθεί σε ειδικό καθεστώς διοίκησης, ώστε να προστατευτεί από ενδεχόμενες πράξεις μείωσης της περιουσίας. Οι προβλεπόμενες δηλαδή κύριες διαδικασίες συνίστανται αφενός στην προληπτική προπτωχευτική πριν δηλαδή κηρυχθεί η πτώχευση του οικονομικά δυσπραγήσαντος οφειλέτη διαδικασία εξυγίανσης (αντικαθιστώντας την παλιά διαδικασία συνδιαλλαγής) και αφετέρου στην πτωχευτική διαδικασία η οποία περιλαμβάνει τη διαδικασία του σχεδίου αναδιοργάνωσης και της πτωχευτικής εκκαθάρισης.

Αποτέλεσμα της αρχής αυτής είναι καταρχήν ο θεσμός της πτωχευτικής απαλλοτρίωσης που στερεί από τον οφειλέτη την διοίκηση της περιουσίας του. Όμως, η κήρυξη της πτώχευσης με

¹⁷ Άρθρο 3 παρ. 4 ΠτΚ

¹⁸ Άρθρα 281 ΑΚ, 116 ΚΠολΔ, 6 παρ. 2 ΠτΚ, ΑΠ 483/2015, ΕΕμπΔ2017, σελ. 167

Βλ. επίσης ΠΠρΛαμ 36/2013 ΔΕΕ 2013, 966 όπου χαρακτηριστικά απορρίφθηκε αίτηση για πτώχευση ως καταχρηστική για το λόγο ότι ήταν μια μορφή «πίεσης» προς τον οφειλέτη αν και αυτός βρισκόταν ήδη σε κατάσταση παύσης πληρωμών.

δικαστική απόφαση έχει ως αναπόφευκτη συνέπεια τη χρονική διάταξη μεταξύ του χρονικού σημείου πραγματικής επέλευσης της αφερεγγυότητας και του χρονικού σημείου κήρυξης της πτώχευσης. Για το λόγο αυτό θεσπίστηκε ο θεσμός της πτωχευτικής ανάκλησης προκειμένου να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ ουσιαστικής αφερεγγυότητας και τυπικής κήρυξης της πτώχευσης (ήτοι το μεσοδιάστημα αυτό το οποίο καλείται όπως θα εξετάσουμε και περαιτέρω «*ύποπτη περίοδος*»).

Έτσι, η κήρυξη σε πτώχευση, επιφέρει σωρεία συνεπειών, οι βασικότερες των οποίων είναι η πτωχευτική απαλλοτρίωση, η πτωχευτική διεκδίκηση και η πτωχευτική ανάκληση που αφορούν την πτωχευτική περιουσία.

i) Ως προς την πτωχευτική απαλλοτρίωση, ο οφειλέτης που πτώχευσε, στερείται του δικαιώματος διοίκησης¹⁹ της πτωχευτικής του περιουσίας. Σκοπός της πτωχευτικής απαλλοτρίωσης είναι να παρεμποδίσει την ελάττωση της πτωχευτικής περιουσίας για τον μετά την κήρυξη της πτώχευσης χρόνο. Μελετώντας κανείς το θεσμό της πτωχευτικής απαλλοτρίωσης, θα μπορούσε να υποστηρίξει ότι η πτωχευτική ανάκληση (που θα αναλυθεί διεξοδικά ακολούθως στο κείμενο της παρούσας) δε συνιστά παρά μια παραλλαγμένη εκδοχή της πτωχευτικής απαλλοτρίωσης, για το χρόνο προ της κήρυξης σε πτώχευση, γεγονός που αιτιολογείται από την ανάγκη προστασίας της εμπιστοσύνης των καλόπιστων τρίτων. Ναι μεν ο οφειλέτης προπτωχευτικά δεν υπάγεται τυπικά σε καθεστώς στέρησης της εξουσίας διάθεσης, πλην όμως κατ' αποτέλεσμα υφίσταται ένα ιδιότυπο καθεστώς εκ των υστέρων περιορισμού της εξουσίας διάθεσης αυτού, καθώς ο κανόνας είναι η ανατροπή των πράξεων που διενεργεί ο οφειλέτης. Οι δε διαφορές των δύο – κατά τα άλλα συγγενών νομικών θεσμών, δικαιολογούνται από την ανάγκη προστασίας της εμπιστοσύνης των τρίτων κατά το χρόνο πριν την κήρυξη της πτώχευσης²⁰.

ii) Έπειτα, με το μηχανισμό της πτωχευτικής διεκδίκησης, ορισμένα πτωχευτικά στοιχεία διαχωρίζονται από την πτωχευτική περιουσία με σκοπό να έρθουν στα χέρια τρίτου που έχει το «δικαίωμα αποχωρισμού» με απώτερο σκοπό να μη γίνει αυτός πτωχευτικός δανειστής, πράγμα που θα ήτο αντίθετο στην ιδέα της δικαιοσύνης, αφετέρου προστατεύεται υπό προϋποθέσεις εκείνος που είχε πωλήσει κινητά στον οφειλέτη και δεν είχε εξοφληθεί ακόμη το τίμημα.

iii) Τέλος, ο θεσμός της πτωχευτικής ανάκλησης (ο οποίος θα μας απασχολήσει στο κείμενο της παρούσας) αποβλέπει στην ανάκληση πράξεων που έγιναν από τον οφειλέτη το χρονικό

¹⁹ Ήτοι διαχείρισης και διάθεσης

²⁰ Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκΕΔ Γ/2008, 658

διάστημα της ύποπτης περιόδου (με εξαίρεση την περίπτωση της τελευταίας πενταετίας όπως ορίζει η νεοσύστατη διάταξη της δόλιας βλάβης των πιστωτών του ά. 44 ΠτΚ) και περιλαμβάνει είτε την απαλλοτρίωση περιουσιακών στοιχείων σε βάρος των δανειστών είτε εξασφάλιση κάποιων πιστωτών παραβιάζοντας την αρχή της ισότητας. Πρόκειται δηλαδή για έναν ιδιαίτερο θεσμό του πτωχευτικού δικαίου²¹, «ένα μέσο προσβολής των διενεργηθέντων κατά την ύποπτη περίοδο πράξεων²²».

Με την πτωχευτική ανάκληση ο Νομοθέτης επιχειρεί να αποκαταστήσει τη μείωση της περιουσίας του οφειλέτη²³, που επήλθε μέχρι την κήρυξη της πτώχευσης, έτσι ώστε να επανέλθει η περιουσία του πτωχού στην κατάσταση στην οποία θα έπρεπε να είναι χωρίς τις πράξεις του οφειλέτη, που στη συνέχεια πτώχευσε²⁴, με γνώμονα την κατευθυντήρια γραμμή εν γένει του πτωχευτικού δικαίου που είναι η σύμμετρη – συλλογική ικανοποίηση των πιστωτών του οφειλέτη, με γνώμονα την «αρχή της ισότητας των πιστωτών».

1.4 Η ανάγκη προστασίας της πτωχευτικής περιουσίας με ένα νομικό θεσμό όπως η πτωχευτική ανάκληση

Ο έμπορος, ο οποίος προβλέπει την οικονομική του κατάρρευση, είναι δυνατόν συχνά όπως αναπτύξαμε να προβεί προτού κηρυχθεί η πτώχευσή του, σε πράξεις που θα επιφέρουν τη μείωση της περιουσίας του ή την ωφέλεια όπως είπαμε ανωτέρω μερικών μόνο – επιλεκτικά, από τους πιστωτές του. Προς αποφυγήν τέτοιων καταστάσεων είναι αναγκαίος ένας μηχανισμός όπως η πτωχευτική ανάκληση που να επαναφέρει ουσιαστικά στην προτέρα της πτώχευσης κατάσταση εξασφαλίζοντας μια ίση ικανοποίηση των πιστωτών. Έτσι, επιδιώκεται η προστασία και θωράκιση κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο της πτωχευτικής περιουσίας προς

²¹ Για την ιστορία ας σημειωθεί ότι ο όρος προήλθε από την εσφαλμένη αντίληψη ότι η EN 540 κάνοντας λόγο για «αγωγή προς ανάκληση» αντί για αγωγή ακυρότητας ή ακυρωσίας εισήγαγε έναν ιδιαίτερο νομικό θεσμό διαφορετικό από τους ήδη γνωστούς της ακυρότητας και ακυρωσίας, ενώ στην πραγματικότητα είχε χρησιμοποιηθεί ακριβώς για να συμπεριλάβει απλώς στο εννοιολογικό του περιεχόμενο αμφότερες τις έννοιες της ακυρωσίας και ακυρότητας. Τούτη η εσφαλμένη αντίληψη είχε ως επακόλουθο να δημιουργηθούν καινοφανείς θεωρίες και εν τέλει να καθιερωθεί η πτωχευτική ανάκληση ως δήθεν ιδιαίτερο θεσμό του πτωχευτικού, με αποτέλεσμα το προφανές λάθος να καταστεί νόμος. Σε τούτη τη θέση, αντίθετος είναι ο Γ. Σωτηρόπουλος. Τέλος, ο Ψυχομάνης θεωρεί απλώς ότι επικράτησε διαστρεβλωτικά – χωρίς κάποιο πραγματικό νομικό έρεισμα η θεωρία περί ενοχικής ενέργειας της ανάκλησης.

²² Σπύρος Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Επίτομη Ερμηνευτική Προσέγγιση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2003, σελ. 115, Λάμπρος Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Έκδοση έκτη, εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 1998, σελ. 406

²³ Εν αντιθέσει με το μηχανισμό της πτωχευτικής απαλλοτρίωσης η οποία έχει σκοπό να παρεμποδίσει την ελάττωση της πτωχευτικής περιουσίας για τον μετά την κήρυξη της πτώχευσης χρόνο, εδώ επιχειρείται επαναφορά – αποκατάσταση στην προτέρα κατάσταση.

²⁴ Αντωνία Πουλάκου – Ευθυμιάτου, Επίτομη Εμπορικού Δικαίου, 2003, Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Δ' έκδοση, σελ. 348, ΕφΠατρ 468/1986

όφελος των πτωχευτικών πιστωτών ως «ολότητα». Έτσι, μέσω της πτωχευτικής ανάκλησης εξυπηρετείται η «αρχή της ισότιμης μεταχείρισης των πιστωτών», ως θεσμός συλλογικής ικανοποίησης υποκαθιστώντας την ατομική εκτέλεση εκ μέρους κάθε νομιμοποιούμενου πιστωτή, καθώς η τελευταία αδυνατεί να οδηγηθεί σε ικανοποιητικά αποτελέσματα²⁵.

Ο όρος της πτωχευτικής ανάκλησης, ο οποίος παραδοσιακά χρησιμοποιείται στο ελληνικό πτωχευτικό δίκαιο, είναι ένας όρος μάλλον ιδιόρρυθμος και εξαιρετικά πρόσφορος να προκαλέσει σύγχυση καθώς μπορεί να αποπροσανατολίσει ως προς το νομικό του περιεχόμενο. Ο θεσμός αυτός δεν είναι παρά μία ιδιωτικού δικαίου αξίωση, που κατατείνει στην επιστροφή στην πτωχευτική περιουσία των παρανόμως απομακρυσθέντων περιουσιακών στοιχείων. Σε άλλες έννομες τάξεις, γίνεται λόγος για ακυρότητα ή ακυρωσία των προπρωχευτικής περιόδου πράξεων, μια αστικοδικαιική μεν ορολογία η οποία όμως θα μπορούσε να αποτελέσει εμπόδιο στην προσπάθεια επίτευξης δογματικά καθαρών και πρακτικών αποτελεσματικών λύσεων.

Είναι δε γεγονός αναμφισβήτητο ότι οι υποκείμενες σε ανάκληση πράξεις σφύζουν από εμφανή στοιχεία ανήθικης συμπεριφοράς, καθώς μέσω αυτών συρρικνώνεται η πτωχευτική περιουσία προς βλάβη των πτωχευτικών πιστωτών, είτε κάποιος από αυτούς τυγχάνουν προνομιακής αντιμετώπισης σε σχέση με τους υπολοίπους, πράγματα που είναι ηθικοδικαιικά σαφώς αποδοκιμαστέα. Από την άλλη πλευρά αναφέραμε ότι με την πτωχευτική ανάκληση επιστρέφει στην πτωχευτική περιουσία ό,τι νωρίτερα παρανόμως ξέφυγε. Έτσι από την οπτική γωνία τούτη επιτελείται μια αποκαταστατική λειτουργία αλλά δε θα πρέπει να λησμονηθεί και να παραλειφθεί και η προληπτική λειτουργία της, ενόψει της επικείμενης ανατροπής των διενεργηθεισών πράξεων αποτρέπονται τρίτοι από το να σπεύσουν προ της οικονομικής κατάρρευσης του οφειλέτη να επιδιώξουν είτε σε συμφωνία με αυτόν είτε μέσω αναγκαστικής εκτέλεσης να ικανοποιηθούν προνομιακά.

Ταυτόχρονα, στο βαθμό που μέσω της πτώχευσης επιδιώκεται η εξυγίανση της επιχείρησης του οφειλέτη, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι υπηρετεί το στόχο αυτό, καθώς μέσω αυτής διασφαλίζεται έστω και αποκαταστατικά η ακεραιότητα της επιχείρησης του οφειλέτη, ούτως ώστε να εξαντληθούν στο πλαίσιο της πτωχευτικής διαδικασίας οι όποιες δυνατότητες διάσωσης της.

²⁵ Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 54 – 66

1.5 Πτωχευτική ανάκληση και αναγκαστική εκτέλεση

Το πτωχευτικό δίκαιο διαφέρει της διαδικασίας της αναγκαστικής εκτέλεσης τόσο ως προς το σκοπό (συλλογική δράση και οργάνωση των πιστωτών σε περίπτωση πτώχευσης ενώ ικανοποίηση δικαιώματος του συγκεκριμένου πιστωτή ατομικά στην περίπτωση της αναγκαστικής εκτέλεσης) αλλά και αναφορικά με τα μέσα που χρησιμοποιεί²⁶.

Από τη στιγμή που ενεργοποιηθεί ο μηχανισμός της πτωχευτικής ανάκλησης (ως επακόλουθη συνέπεια της κήρυξης σε πτώχευση), ανατρέπεται η αρχή της πρόληψης²⁷ η οποία τυγχάνει εφαρμογής στην αναγκαστική εκτέλεση, και τη θέση της διακατέχεται η ισότητα μεταξύ των πιστωτών – *par condicio creditorum* (εκτός από εκείνους που έχουν κατοχυρώσει κάποια προνομιά θέση), υφιστάμενοι στο ίδιο μέτρο τον κίνδυνο του να μην εξοφληθούν εξαιτίας της οικονομικής αφερεγγυότητας του οφειλέτη²⁸ και που συμμετέχουν στην ίδια «κοινωνία» που αποτελεί «κοινωνία ζημίας». Έτσι, ήδη στο άρθρο 1 ΠτΚ, ορίζεται με σαφήνεια ότι «η πτώχευση αποσκοπεί στη συλλογική ικανοποίηση των πτωχευτικών πιστωτών...». Η αρχή της ισότιμης μεταχείρισης, επιβάλλει αφενός οι πιστωτές να ικανοποιούνται συλλογικά από το σύνολο της πτωχευτικής περιουσίας και αφετέρου τούτη η ικανοποίηση να γίνεται συμμετρικά.

Στην ανάκληση ο σύνδικος δεν έχει δικαίωμα εκτέλεσης κατά των περιουσιακών στοιχείων του καθ' ου η ανάκληση, ως εάν αυτά περιλαμβάνονταν στην πτωχευτική περιουσία. Το αίτημα της ανάκλησης είναι απόδοση των αντικειμένων, η δε υποχρέωση του καθ' ου συνίσταται όχι σε ανοχή αλλά σε θετική πράξη, όχι σε ευθύνη αλλά σε ενοχή²⁹, με απώτερο σκοπό την επαναφορά της περιουσίας του πτωχεύσαντος στην κατάσταση που θα έπρεπε να είναι χωρίς δηλαδή τις συνέπειες των προβλεπόμενων στο νόμο επιζήμιων για την ομάδα ανακλητών πράξεων. Επομένως, η άποψη ότι η ανάκληση αποτελεί επέκταση της εκτελεστικής φύσης της πτώχευσης δεν ευσταθεί, αφού στην ανάκληση ο σύνδικος δεν έχει το δικαίωμα εκτέλεσης κατά των περιουσιακών αντικειμένων του καθ' ου η ανάκληση, ως εάν τούτα περιλαμβάνονταν στην πτωχευτική περιουσία.

Ολόκληρη η περιουσία του κοινού οφειλέτη καταλαμβάνεται ενιαία και χρησιμοποιείται σαν αντικείμενο ικανοποίησης για το σύνολο των δανειστών της πτώχευσης. Τη θέση λοιπόν της ατομικής εκτέλεσης καταλαμβάνει η καθολική εκτέλεση σε ολόκληρη την περιουσιακή

²⁶ Έτσι Ρόκας (Πτωχευτικό Δίκαιο, 1965) σε Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, 10η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 10 – 11

²⁷ *Prior in tempore potior jure* / αρχή της χρονικής προτεραιότητας

²⁸ Μιχαήλ Π. Πάτσης, Το δίκαιο της πτώχευσης, 1999, Αθήνα, Δίκαιο & Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας, σελ. 1

²⁹ Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2017, 10η έκδοση, σελ. 438

κατάσταση του οφειλέτη προς ικανοποίηση του συνόλου των δανειστών – πιστωτών του. Συνεπώς, για αυτού του είδους την εκτέλεση δεν προηγείται κατάσχεση, η εκποίηση δε των αντικειμένων δεν γίνεται σύμφωνα με τους κανόνες που αναφέρονται στην εκτέλεση, αλλά κατ' αρχήν μέσω της ελεύθερης εκποίησης, με τις εγγυήσεις της δικαστικής αρχής, γεγονός που καθιστά τούτον τον μηχανισμό σε μια πιο πλεονεκτική θέση, επιτρέποντας μια μαζική αξιοποίηση μεγαλύτερων τμημάτων της περιουσίας του οφειλέτη συνολικά³⁰.

1.6 Πτωχευτική ανάκληση και απαλλοτρίωση

Για να μπορέσει να λειτουργήσει αυτός ο ειδικός μηχανισμός ικανοποίησης, θα πρέπει η πτωχευτική περιουσία να υπαχθεί σε ειδικό καθεστώς διοίκησης, ούτως ώστε να προστατευθεί από ενδεχόμενες πράξεις απομείωσης της αξίας της. Απόρροια της αρχής αυτής είναι ο θεσμός της πτωχευτικής απαλλοτρίωσης, ο οποίος στερεί από τον οφειλέτη τη διοίκηση της περιουσίας του, η οποία περιέρχεται στο σύνδικο (άρθρ. 17 ΠτΚ). Η πτωχευτική απαλλοτρίωση συμπληρώνεται με την αρχή της αναστολής των ατομικών καταδιωκτικών μέτρων των πτωχευτικών πιστωτών (άρθρ. 21 παρ. 2 και 25 ΠτΚ), καθώς άλλως δεν θα είχε νόημα να γίνεται λόγος για συλλογική ικανοποίηση.

Αντικείμενο της πτωχευτικής απαλλοτρίωσης είναι η πτωχευτική περιουσία, για τον καθορισμό της οποίας κρίσιμο χρονικά σημείο είναι εκείνο της κήρυξης της πτώχευσης. Το πρόβλημα εντούτοις έγκειται στο γεγονός ότι η κήρυξη της πτώχευσης δεν επέρχεται αυτό θρόα κατά το χρονικό σημείο της παύσης των πληρωμών, αλλά απαιτείται έκδοση δικαστικής απόφασης (ά. 7 ΠτΚ). Η παρεμβολή του δικαστηρίου είναι αναγκαία, καθώς θα πρέπει αφενός να διαπιστωθεί η συνδρομή των απαραίτητων προϋποθέσεων, και αφετέρου θα πρέπει να ρυθμιστούν ορισμένα διαδικαστικά ζητήματα, όπως ο διορισμός του συνδίκου, η σφράγιση της πτωχευτικής περιουσίας κλπ. Τούτο όμως έχει ως αναπόφευκτη συνέπεια τη χρονική διάσταση μεταξύ του χρονικού σημείου της πραγματικής επέλευσης της αφερεγγυότητας και του χρονικού σημείου της κήρυξης της πτώχευσης, με την οποία συνδέεται η ενεργοποίηση των μηχανισμών προστασίας της πτωχευτικής περιουσίας³¹.

Το περιγραφέν χρονικό χάσμα μεταξύ της ουσιαστικής παύσης των πληρωμών και της τυπικής κήρυξης της πτώχευσης έρχεται να γεφυρώσει ο υπό εξέταση στο παρόν πόνημα θεσμός της πτωχευτικής ανάκλησης. Εάν δεν υφίστατο τέτοιος θεσμός, τότε θα ακυρωνόταν επί του πρακτέου η γενική και μόνιμη αδυναμία πληρωμών ως αντικειμενική προϋπόθεση και συνάμα λόγος δικαιολογητικός της κήρυξης της πτώχευσης. Και τούτο διότι ο οφειλέτης, κατά το

³⁰ Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 9 – 10

³¹ Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 3 – 4

μεσοδιάστημα αυτό, έχει τη δυνατότητα να συναλλάσσεται, πράγμα που μπορεί να οδηγήσει σε μείωση της περιουσίας του. Ενδέχεται, ακόμη, ο οφειλέτης, ενόψει και της διαγραφόμενης πτώχευσής του, να αποψιλώσει μέσω περιουσιακών διαθέσεων την περιουσία του από συγκεκριμένα στοιχεία του ενεργητικού της, ούτως ώστε να τα προστατεύσει από τις «ορέξεις» των πιστωτών του. Επιπλέον, μέσω προπτωχευτικών συναλλαγών, μπορεί ο οφειλέτης να αντιμετωπίσει προνομιακά κάποιον πιστωτή του, πράγμα αντίθετο με την αρχή της ισότιμης μεταχείρισης των πτωχευτικών πιστωτών.

Μέσω της πτωχευτικής ανάκλησης ανατρέπονται νομικά (υπό προϋποθέσεις βεβαίως, για τις οποίες θα γίνει λόγος κατωτέρω) πράξεις ποικίλης μορφής του οφειλέτη, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν εντός της επονομαζόμενης ύποπτης περιόδου, σκοπεύεται δε η αποκατάσταση της πτώχευσης. Πρόκειται για το χρονικό διάστημα μετά την παύση των πληρωμών και μέχρι την τυπική κήρυξη της πτωχευτικής περιουσίας στην κατάσταση που αυτή θα ήταν, εάν, κατά το χρονικό σημείο επέλευσης της παύσης των πληρωμών, είχε επιβληθεί πτωχευτική απαλλοτρίωση.

Ενόψει αυτών θα μπορούσε κάλλιστα να υποστηριχθεί, ότι η πτωχευτική ανάκληση δεν συνιστά παρά μια παραλλαγμένη εκδοχή της πτωχευτικής απαλλοτρίωσης για το χρόνο προ της κήρυξης της πτώχευσης, πράγμα που δικαιολογείται η από την ανάγκη προστασίας της εμπιστοσύνης των κακόπιστων τρίτων. Ναι μεν ο οφειλέτης της προπτωχευτικά δεν υπάγεται τυπικά σε καθεστώς στέρησης της εξουσίας διάθεσης, όμως κατ' αποτέλεσμα υφίσταται ένα ιδιότυπο καθεστώς εκ των υστέρων περιορισμού της εξουσίας διάθεσης αυτού, καθώς ο κανόνας είναι στην ουσία η ανατροπή (όπως και μετά την κήρυξη της πτώχευσης) των πράξεων, που διενεργεί ο οφειλέτης, εκτός και αν η διατήρηση αυτών επιβάλλεται για λόγους προστασίας της εμπιστοσύνης των τρίτων, όπου ως κριτήριο έλλειψης αναγκαιότητας προστασίας αυτής χρησιμοποιείται στο νόμο η απόδειξη της γνώσης εκ μέρους του τρίτου της παύσης των πληρωμών ή και του επιζήμιου της συναλλαγής ή του δόλου του οφειλέτη κατά περίπτωση. Η διατήρηση - υπό συνθήκες - της ισχύος των διενεργηθεισών από τον οφειλέτη συναλλαγών δεν προστατεύει μόνο σε ατομικό επίπεδο τα συμφέροντα του εκάστοτε αντισυμβαλλομένου, αλλά διευκολύνει γενικότερα την ομαλή ροή των συναλλαγών, καθώς τυχόν ισοπεδωτική εφαρμογή της πτωχευτικής απαλλοτρίωσης πριν την κήρυξη της πτώχευσης θα οδηγούσε σε συναλλακτικές αγκυλώσεις και σε αύξηση του κόστους των συναλλαγών, καθώς ο κάθε συναλλασσόμενος θα έπρεπε να ερευνά προληπτικά τη φερεγγυότητα κάθε αντισυμβαλλομένου του. Με την πτωχευτική ανάκληση στην ουσία επιβάλλεται η οπισθενέργεια της πτώχευσης και των δεσμεύσεων που αυτή δημιουργεί, ώστε να ελέγχονται με αυστηρότερα κριτήρια οι πράξεις που διενεργούνται από τον αφερέγγυο οφειλέτη προτού πτωχεύσει. Φυσικά ένας τέτοιος έλεγχος θα δυνατόν να πραγματοποιηθεί με αναδρομικότητα

της πτωχευτικής απαλλοτρίωσης ώστε αυτή να μην επέρχεται με την πτώχευση, αλλά ήδη με την παύση των πληρωμών καταλαμβάνοντας έτσι και το μεσοδιάστημα. Εντούτοις, κάτι τέτοιο θα είχε ως επακόλουθο την ολική παράλυση της εκάστοτε επιχείρησης, προτού ήδη πτωχεύσει. Ο θεσμός της πτωχευτικής ανάκλησης, σχηματικά ωστόσο θα μπορούσε να θεωρηθεί προέκταση της πτωχευτικής απαλλοτρίωσης στο παρελθόν, αφού ως προς τις συνέπειες η πτωχευτική ανάκληση λειτουργεί ενοχικά ενώ οι κατά παράβαση της πτωχευτικής απαλλοτρίωσης πράξεις είναι αυτοδικαίως ανενεργείς (άκυρες)³².

Ο επιζήμιος χαρακτήρας επίσης της πράξης είναι που ξεχωρίζει το θεσμό της πτωχευτικής ανάκλησης από την πτωχευτική απαλλοτρίωση η οποία δεν εξαρτάται από το στοιχείο της ζημιάς. Και ως τέτοια (ενν. επιζήμια) νοείται εκείνη η πράξη που δημιουργεί προβλήματα εν γένει στη διαδικασία και τα δικαιώματα των πιστωτών (συμφωνία παράτασης χρόνου εκπλήρωσης της παροχής τρίτου, ριψοκίνδυνες συναλλαγές κλπ).

Με βάση τα ανωτέρω η πτωχευτική ανάκληση και η πτωχευτική απαλλοτρίωση θα πρέπει να αντιμετωπιστούν ως συγγενείς θεσμοί ενταγμένοι σε έναν ενιαίο μηχανισμό προστασίας της πτωχευτικής περιουσίας, οι δε διαφορές σε επίπεδο επιμέρους ρυθμίσεων δικαιολογούνται από την ανάγκη προστασίας της εμπιστοσύνης των τρίτων κατά το χρόνο πριν την κήρυξη της πτώχευσης. Και στις δύο περιπτώσεις αυτό, που ενδιαφέρει, είναι προστασία της πτωχευτικής περιουσίας ανεξάρτητα από το πως αυτή στη συνέχεια θα αξιοποιηθεί, πράγμα το οποίο έχει σημασία για την εφαρμογή στην πράξη της ίσης μεταχείρισης.

1.7 Η συνταγματικότητα της ως θεσμού

Πρόβλημα θα μπορούσε να δημιουργηθεί ως προς τη συνταγματικότητα του θεσμού της πτωχευτικής ανάκλησης που επιτρέπει επέμβαση στην περιουσιακή κατάσταση του τρίτου, ειδικότερα όσον αφορά το άρθρο 17 του Συντάγματος³³ στο οποίο κατοχυρώνεται το ατομικό δικαίωμα της ιδιοκτησίας ως πτυχή της ευρύτερης πλευράς περιεχομένου έννοιας της οικονομικής ελευθερίας. Από πλευράς ατομικού δικαιώματος, τούτο συνιστά την ελευθερία χρήσης και διάθεσης της ιδιοκτησίας από το ίδιο το άτομο όπως το τελευταίο επιθυμεί, αφετέρου δε, συνιστά και θεσμική εγγύηση της ιδιοκτησίας, καθώς η τελευταία τίθεται υπό την προστασία του Κράτους, θεσπίζοντας και εξασφαλίζοντας νομοθετικά έναν εγγυημένο χώρο ύπαρξης και λειτουργίας του συγκεκριμένου δικαιώματος της ιδιοκτησίας³⁴.

³² Έτσι Ρόκας σε Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 427

³³ Α. Γέροντας, Δημόσιο οικονομικό δίκαιο, 2η έκδ., 2011

³⁴ Πρόδρομος Δ. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 898

Σε σχέση με την πτωχευτική ανάκληση, η ιδιοκτησία φαίνεται αρχικά να «*περιορίζεται*» σε μία από τις πτυχές στις οποίες εξειδικεύεται, αυτή της διάθεσης της υφιστάμενης και κεκτημένης ιδιοκτησίας. Εντούτοις, η συνταγματική ελευθερία της ιδιοκτησίας, δεν είναι απόλυτη, αλλά συχνά, εξειδικεύεται και ερμηνεύεται στο πλαίσιο στάθμισης και άλλων συμφερόντων συχνά αντιτιθέμενων οπότε και θα πρέπει να επιδιώκεται μια συμβιβαστική συνύπαρξη ενός *minimum* προστασίας και μιας λειτουργικής αξιολόγησης των εκάστοτε αντιτιθέμενων συμφερόντων³⁵ πάντοτε στα πλαίσια της αρχής της αναλογικότητας.

Η συνταγματική προστασία της ιδιοκτησίας, και δη της εξουσίας διάθεσης, δεν είναι απόλυτη, αλλά εξειδικεύεται τόσο από το συνταγματικό, όσο και από τον κοινό νομοθέτη, στο πλαίσιο της στάθμισης και της λειτουργικής αξιολόγησης των εκάστοτε αντιτιθέμενων συμφερόντων. Βάσει όσων εκτέθηκαν λοιπόν, δεν είναι εύλογη η προσδοκία του οφειλέτη και του τρίτου προς οριστικοποίηση μίας πράξης περιουσιακής διάθεσης που έλαβε χώρα προ της κήρυξης της πτώχευσης, καθώς το ακριβές περιεχόμενο της ιδιοκτησίας προσδιορίζεται, σε ένα πλαίσιο στάθμισης των υφιστάμενων συμφερόντων, τηρούμενης πάντοτε και της αρχής της αναλογικότητας. Μία τέτοια μορφή οριοθέτησης, άλλως περιορισμού, της ιδιοκτησίας αποτελεί και ο θεσμός της πτωχευτικής ανάκλησης, μέσω της οποίας δίδεται από τον κοινό νομοθέτη προβάδισμα σε ιδιωτικά συμφέροντα που χρήζουν έννομης προστασίας. Ως προς τις ανακλητές πράξεις των ά. 43, 44 και 47 ΠτΚ, η γνώση των κατά περίπτωση κρίσιμων περιστατικών από τον τρίτο συναλλασσόμενο, κατά του οποίου στρέφεται η ανακλητική αξίωση, είναι αρκετή για να δικαιολογηθεί ο περιορισμός του δικαιώματος ιδιοκτησίας, με τη μορφή του περιορισμού της εξουσίας διάθεσης του οφειλέτη, στις δε πράξεις υποχρεωτικής ανάκλησης (ά. 42 ΠτΚ) το στοιχείο εκείνο που δικαιολογεί τον περιορισμό της ιδιοκτησίας είναι το αμάχητα τεκμαιρόμενο επιζήμιο της συναλλαγής (που συνήθως θα είναι ορατό στον τρίτο) και ο «*ανώμαλος*» χαρακτήρας αυτής.

Ταυτόχρονα, το Γερμανικό Δικαστήριο έκρινε ότι είναι καθόλα συνταγματική η εν λόγω ρύθμιση και πως δεν προκύπτει συνταγματική επιταγή για αναγνώριση της περιουσιακής κτήσης από τον οφειλέτη ως οριστικής και απρόσβλητης, αφού ανήκει στο νομοθέτη να ορίσει σε ποιο βαθμό μπορεί ο δανειστής να επέμβει και να καθορίσει το περιεχόμενο της ιδιοκτησίας³⁶.

³⁵ Κασιμάτης ΕΔΔΔ 1974, σελ. 208

³⁶ Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2017, 10^η έκδοση, σελ. 431 – 432 και Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 65 αναζητώντας πάντα μια λειτουργική αξία των εκάστοτε αντιτιθέμενων συμφερόντων.

1.8 Το νομοθετικό πλαίσιο του άρθρου 41 ΠτΚ

Σύμφωνα με την προγραμματική διάταξη του άρθρου 41 ΠτΚ «*πράξεις του οφειλέτη που διενεργήθηκαν εντός του χρόνου που περιλαμβάνεται από την παύση πληρωμών μέχρι την κήρυξη της πτώχευσης (ύποπτη περίοδος) και είναι επιζήμιες για την ομάδα των πιστωτών ανακαλούνται ή μπορούν να ανακληθούν από τον σύνδικο³⁷ κατά τις διατάξεις των επόμενων άρθρων*». Πρόκειται για τα άρθρα 42 – 51 ΠτΚ που αποβλέπουν στην προστασία της ομάδας των πιστωτών και ρυθμίζουν τις σχετικές παραμέτρους. Οι εν λόγω διατάξεις τυγχάνουν αναγκαστικού δικαίου και όπως επισημαίνεται στην ΕΝΕ μπορούν να τροποποιηθούν με το σχέδιο αναδιοργάνωσης της επιχείρησης³⁸.

Τα εν λόγω άρθρα ακολουθούν το προϊσχύσαν δίκαιο (ΕμπΝ 537 επ.) αποκλίνοντας όμως σε ορισμένα σημεία. Πρώτον η ζημία των πιστωτών ως προϋπόθεση αφορούσε μόνον την ανάκληση του 538 ΕμπΝ ενώ στα πλαίσια του ΠτΚ αποτελεί βασική προϋπόθεση σε κάθε μορφή της πτωχευτικής ανάκλησης. Επιπλέον, εισήχθη το τεκμήριο της γνώσης παύσης πληρωμών όταν οι αντισυμβαλλόμενοι είναι ορισμένα πρόσωπα (43 ΠτΚ)³⁹, ενώ εισήχθη και η περίπτωση της δόλιας βλάβης των πιστωτών του άρθρου 44 ΠτΚ. Τέλος, με τις νέες διατάξεις υπάρχει ρητή αναφορά των πράξεων που δεν υπόκεινται στη διαδικασία της ανάκλησης (άρθρο 45 ΠτΚ) όπως και των αποτελεσμάτων της ανάκλησης (άρθρα 49,50 ΠτΚ), ενώ τέλος η βραδεία εγγραφή της υποθήκης στο παλαιό άρθρο 539 ΕμπΝ, δεν έχει αναπαραχθεί στον ΠτΚ⁴⁰.

1.9 Ο σκοπός της πτωχευτικής ανάκλησης

Προκειμένου να γίνει κατανοητή η σκοπιμότητα της πτωχευτικής ανάκλησης, πρέπει να ληφθεί υπόψιν ότι κάθε πρόσωπο ακόμη και επί οικονομικής δυσπραγίας είναι ελεύθερο να προβαίνει σε βλαπτικές συναλλαγές είτε μειώνοντας την περιουσία του είτε αυξάνοντας τα χρέη του, είτε ακόμη και αποτρέποντας με τη συμπεριφορά του τη δυνατότητα επαύξησης της ήδη υπάρχουσας περιουσιακής του κατάστασης. Τέτοιες συναλλαγές είναι ελεύθερες, ακόμη και αν υπάρχουν χρέη. Επίσης ο οφειλέτης, κατά την εκπλήρωση των υποχρεώσεών του, έχει την ευχέρεια να εξοφλεί τους πιστωτές του, χωρίς να τηρεί κάποια σειρά μεταξύ τους.

Από τη στιγμή ωστόσο που ο οφειλέτης δεν βρίσκεται απλώς σε οικονομική δυσπραγία, αλλά έχει ήδη παύσει τις πληρωμές του, ο νόμος βλέπει πλέον με καχυποψία τη διαχείριση της περιουσίας του, καθώς είναι πιθανό ο οφειλέτης, προβλέποντας την κήρυξη της πτώχευσής

³⁷ Ορθότερα από το πτωχευτικό δικαστήριο κατόπιν αιτήσεως του συνδίκου

³⁸ Ευάγγελος Εμμ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, Νομική Βιβλιοθήκη, 3η έκδοση, σελ. 302

³⁹ Ομοίως πλέον και σχετική διάταξη αφορώσα τα νομικά πρόσωπα (ν. 4446/2016)

⁴⁰ Ευάγγελος Εμμ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, Νομική Βιβλιοθήκη, 3η έκδοση, σελ. 302

του, να μετέλθει διάφορα τεχνάσματα προς βλάβη των πιστωτών του με σκοπό να αποκρύψει την περιουσία του είτε αποκρύπτοντας την πχ. με το να τη μεταβιβάζει συχνά σε τρίτους (φιλικά του πρόσωπα ή εταιρίες τις οποίες έχει υπό τον έλεγχό του) είτε επιβαρύνοντας την – κι άλλο, με χρέη. Παράλληλα, μπορεί να ικανοποιήσει επιλεκτικά τους πιστωτές ανάλογα με τα συμφέροντα που ενδέχεται να εξαρτά από αυτούς (preferences) ή δέχεται από τους τελευταίους εντονότερες πιέσεις.

Αυτό το οποίο επιδιώκεται με την πτωχευτική ανάκληση είναι η προστασία της πτωχευτικής περιουσίας και εν συνεχεία *«η διεύρυνση της πτωχευτικής περιουσίας με περιουσιακά στοιχεία τα οποία στην ουσία ανήκουν σε τρίτους⁴¹»*, λειτουργώντας ως *«αντίδοτο στην μάστιγα⁴²»* που αφορά την – όχι και τόσο σπάνια στις μέρες μας, έλλειψη ενεργητικού η οποία είναι συνέπεια της οικονομικής κατάρρευσης του οφειλέτη. Με άλλα λόγια, πρόκειται για έναν μηχανισμό που αποβλέπει στην επαναφορά της αρχικής περιουσιακής κατάστασης ως ήταν πριν από την κήρυξη της πτώχευσης ώστε να μην αμφισβητείται η ικανοποίηση των πτωχευτικών πιστωτών – δανειστών⁴³, αφού στην ουσία ανατρέπονται νομικά πράξεις του οφειλέτη που διενεργήθηκαν ιδίως εντός της ύποπτης περιόδου και που ήσαν επιζήμιες για την περιουσία του τελευταίου. Αποβλέπει με άλλα λόγια στη διατήρηση της ισότητας των πιστωτών⁴⁴ μέσω της επαναφοράς στην περιουσία περιουσιακών στοιχείων που είχαν *«εξέλθει⁴⁵»* από την τελευταία κατά τρόπο *«ύποπτον⁴⁶»* πετυχαίνοντας με τούτο τον τρόπο την ενδυνάμωση της και όχι να μεταφέρει στην πτωχευτική περιουσία περιουσιακά στοιχεία και αξίες που ο αντισυμβαλλόμενος χωρίς την ανακλητέα πράξη δε θα είχε αποκτήσει.

Πρακτικά και χρονικά, ο θεσμός της πτωχευτικής ανάκλησης *«γεφυρώνει»* το χρονικό χάσμα μεταξύ της ουσιαστικής αφερεγγυότητας και τυπικής κήρυξης της πτώχευσης⁴⁷ και αποβλέπει στην προστασία των καλόπιστων συναλλασσόμενων με τον οφειλέτη, οι οποίοι δε θα πρέπει να κινδυνεύουν να βρεθούν προ δυσάρεστων και μη προβλέψιμων εκπλήξεων. Μέσω της πτωχευτικής ανάκλησης ανατρέπονται νομικά, εφόσον βεβαίως συντρέχουν οι κατά περίπτωση απαιτούμενες προϋποθέσεις, πράξεις ποικίλης μορφής του οφειλέτη, οι οποίες

⁴¹ Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκΕΔ Γ/2008, 646

⁴² Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκΕΔ Γ/2008, 658

⁴³ ΑΠ 107/1962, ΕΕμπΔ ΙΓ 353, ΑΠ 1111/1976

⁴⁴ Η διασφάλιση της ισότητας των πιστωτών συνιστά τον δικαιολογητικό λόγο ύπαρξης της πτωχευτικής ανάκλησης / αρχή της αποτροπής των άσκοπων περιουσιακών μετακινήσεων

⁴⁵ *«par conditio creditorum»*, έτσι Ρήγας Γ. Γιοβαννόπουλος σε Τάσεις και Προοπτικές του Δικαίου της Ανώνυμης Εταιρίας, 18ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου Καστοριά 31 Οκτωβρίου 1 και 2 Νοεμβρίου 2008, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών Λόγων, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 208

⁴⁶ Ελευθέριος Φ. Λεβαντής Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα, σελ. 113

⁴⁷ Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 4

πραγματοποιήθηκαν κατά το χρονικό διάστημα μετά την επέλευση της αφερεγγυότητας και μέχρι την κήρυξη της πτώχευσης (ύποπτη περίοδος)⁴⁸. Στο βαθμό αυτό η πτωχευτική ανάκληση περιορίζει την ιδιωτική αυτονομία του οφειλέτη και των με αυτόν συναλλασσόμενων προς όφελος των πτωχευτικών πιστωτών.

Ως μηχανισμός ανατροπής πράξεων, επιτελεί ένα διπλό ρόλο. Αφενός, από τη μία οπτική γωνία επιτελεί την αποκαταστατική λειτουργία, συγχρόνως δε, προλαμβάνει, με την έννοια ότι εν όψει της επικείμενης ανατροπής των διενεργηθεισών πράξεων ανατρέπονται τρίτοι από το να σπεύσουν προ της οικονομικής κατάρρευσης του οφειλέτη να επιδιώξουν την προνομιακή τους ικανοποίηση. Μέσω τούτης της αποτροπής μείωσης της περιουσίας του οφειλέτη, δεν προστατεύεται μόνον αυτή ως απόλυτο αριθμητικό μέγεθος ή εναλλακτικά ως αντικείμενο ρευστοποίησης αλλά τίθεται υπό προστασία και η δυναμική της επιχείρησης του οφειλέτη ως λειτουργούσας οικονομικής οντότητας, λαμβάνοντας υπόψιν ότι απώτατος σκοπός του Πτωχευτικού Δικαίου είναι πάν απ' όλα η διάσωση της ακεραιότητας της επιχείρησης⁴⁹.

Στα πλαίσια λοιπόν της πτωχευτικής ανάκλησης, βρίσκονται «αντιμέτωπες» δύο ομάδες, αφενός οι πτωχευτικοί πιστωτές οι οποίοι αποβλέπουν στην προνομιακή τους ικανοποίηση μέσα από την επιτυχή έκβαση της πτωχευτικής ανάκλησης και αφετέρου οι τρίτοι – συναλλασσόμενοι (πριν την κήρυξη της πτώχευσης) με τον οφειλέτη που πλήττονται από τον εν λόγω μηχανισμό. Εν τούτοις η εύρεση μιας ιδανικής και αποτελεσματικής λύσης με γνώμονα πάντα την ασφάλεια των συναλλαγών κρίνεται τουλάχιστον απαραίτητη⁵⁰.

⁴⁸ Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 5

⁴⁹ Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 57 & Μιχαλόπουλος, ΕΕμπΔ 1985, σελ. 571

⁵⁰ Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκΕΔ Γ/2008, 658

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – Η Πτωχευτική Ανάκληση

2.1 Η έννοια και νομική φύση της πτωχευτικής ανάκλησης

2.1.1 Η έννοια

Για την ιστορία, πρέπει να σημειωθεί ότι ο όρος προήλθε από την εσφαλμένη αντίληψη ότι η EN 540 κάνοντας λόγο για «*προς ανάκληση αγωγή*» αντί για «*αγωγή περί ακυρότητας ή ακυρωσίας*» στις οποίες αναφέρονταν οι EN 537 – 539 εισήγαγε ένα νέο νομικό θεσμό διαφορετικό από τους γνωστούς της ακυρότητας και ακυρωσίας. Στην πραγματικότητα δε, ο όρος «*ανάκληση*» είχε χρησιμοποιηθεί στην EN 540 για να συμπεριλάβει απλώς στο εννοιολογικό του περιεχόμενο αμφότερες τις έννοιες ακυρότητας και ακυρωσίας. Τούτη η εσφαλμένη αντίληψη οδήγησε στη διατύπωση καινοφανών θεωριών και καθιέρωση τελικά της πτωχευτικής ανάκλησης ως δήθεν ιδιαίτερου θεσμού του πτωχευτικού δικαίου. Έτσι, το προφανές ερμηνευτικό λάθος έγινε πλέον νόμος⁵¹.

Πρόκειται για αξίωση («*ανακλητική*») που αφορά την ανατροπή επιζήμιας πράξης του πτωχέυσαντος η οποία έλαβε χώρα μέσα στα χρονικά πλαίσια της ύποπτης περιόδου και είχε ως αντικείμενο περιουσιακά στοιχεία του, τα οποία αν δεν είχε επιχειρηθεί η πράξη, θα περιλαμβάνονταν στην πτωχευτική περιουσία. Δικαιολογητική της βάση είναι η τήρηση της «*αρχής της ισότητας των πιστωτών*» και η «*αποτροπή αδικαιολόγητων περιουσιακών μετακινήσεων*». Έτσι στην περίπτωση αυτή, ο νόμος ορίζει ότι στις περιπτώσεις αυτές πτώχευση έχει αναδρομικά αποτελέσματα, αφού επιτυγχάνεται έτσι η επαναφορά της περιουσίας στην κατάσταση που θα ήταν εάν δεν είχαν γίνει οι μετέπειτα πράξεις του οφειλέτη.

2.1.2 Η νομική φύση

Η νομική φύση της πτωχευτικής ανάκλησης η οποία αποτελεί μηχανισμό κύρωσης ανήθικων συναλλακτικών πρακτικών αποτελούσε, πριν την εισαγωγή του ισχύοντος Πτωχευτικού Κώδικα, ένα από τα πλέον αμφιλεγόμενα ζητήματα του πτωχευτικού δικαίου, για το οποίο έχουν διατυπωθεί αρκετές απόψεις, εμπνευσμένες από τη γερμανική κυρίως θεωρία. Οι κυριότερες από αυτές είναι οι ακόλουθες:

i. Η θεωρία της υπεγγυότητας

Κατά τη θεωρία της «*υπεγγυότητας*» η οποία τα τελευταία χρόνια είναι ιδιαίτερα δημοφιλής στη Γερμανία, εφόσον συντρέξουν οι κατά περίπτωση προϋποθέσεις για την πτωχευτική

⁵¹ Σπύρος Δ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Η' έκδοση, 2019, σελ. 355

ανάκληση πράξεων, γίνεται δεκτό ότι ναι μεν η διαθετική δικαιοπραξία παραμένει ισχυρή, οπότε το πράγμα εξακολουθεί να βρίσκεται στην κυριότητα του τρίτου, όμως, από πλευράς υπεγγυότητας, το πράγμα θεωρείται ότι ως αξία ουδέποτε εξέφυγε της περιουσιακής σφαίρας του οφειλέτη, οπότε εξακολουθεί και μετά τη μμεταβίβαση να παραμένει υπέγγυο απέναντι στους πτωχευτικούς πιστωτές του οφειλέτη.

Με άλλα λόγια, κατά τη θεωρία της υπεγγυότητας, το περιουσιακό στοιχείο στο οποίο αφορά η πτωχευτική ανάκληση θεωρείται αναδρομικά ότι δεν έχει εκφύγει «υπεγγυητικώς» της πτωχευτικής περιουσίας, αλλά ως αξία και αντικείμενο ευθύνης εξακολουθεί να αποτελεί τμήμα αυτής. Προς εξυπηρέτηση των σκοπών της πτώχευσης και με το δεδομένο ότι το κύρος της ανακλητέας δικαιοπραξίας δε θίγεται, ο νόμος εξοπλίζει ρητά το σύνδικο με ενοχική αξίωση, η οποία ανάλογα με το είδος της προσβαλλόμενης πράξης αποσκοπεί στην αποκατάσταση της πρότερης κατάστασης (αποδίδεται δηλαδή το αντικείμενο που παρανόμως εξέφυγε).

Η σημασία της διατήρησης της υπεγγυότητας υπέρ των πιστωτών του οφειλέτη καταδεικνύεται στην περίπτωση επίσπευσης αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του τρίτου από δανειστές του ή σε περίπτωση πτώχευσης του τρίτου, οπότε στη μεν πρώτη περίπτωση ο σύνδικος μπορεί να ασκήσει την ανακοπή του άρθρου 936 ΚΠολΔ, στη δε δεύτερη περίπτωση γίνεται δεκτή η δυνατότητα πτωχευτικού αποχωρισμού υπέρ των πτωχευτικών πιστωτών της πτώχευσης του οφειλέτη⁵².

ii. Η ενοχική θεωρία⁵³

Σύμφωνα με την κρατούσα γνώμη⁵⁴ σε θεωρία αλλά και νομολογία, η αξίωση ανάκλησης είναι ενοχική για απόδοση της παροχής⁵⁵ που εξήλθε από την πτωχευτική περιουσία με την πράξη που ανακαλείται, η οποία δημιουργείται απ' ευθείας από τον νόμο⁵⁶ μεταξύ συνδίκου και καθ' ου η ανάκληση. Ως αποτέλεσμα του ενοχικού αυτού χαρακτήρα, η σχέση μεταξύ καθ' ου η

⁵² Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 107

⁵³ Κρατούσα σήμερα στη γερμανική νομολογία και θεωρία είναι η άποψη που αναγνωρίζει τον ενοχικό χαρακτήρα του δικαιώματος της ανάκλησης. Έτσι σταθερά το Γερμανικό Ακυρωτικό, BGHZ 22, 128 & 71,61

⁵⁴ Έτσι Κ. Ρόκας αλλά και Κοτσίρης σε Γ. Ρώσση, Σύνοψη Πτωχευτικού Δικαίου, 1984, Αθήνα, σελ. 102, ομοίως και Ψυχομάνης

⁵⁵ Έτσι, άρθρο 49 ΠτΚ: «Οποιος με ανακαλούμενη πράξη απέκτησε περιουσιακό στοιχείο του οφειλέτη, υποχρεούται να το επαναμεταβιβάσει στην πτωχευτική περιουσία. Εάν η αυτούσια επαναμεταβίβαση δεν είναι δυνατή, η υποχρέωση ρυθμίζεται από τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού, εφαρμοζόμενες αναλόγως».

⁵⁶ Δηλαδή πρόκειται για ενοχική σχέση εκ του νόμου μεταξύ του συνδίκου ως οργάνου της πτώχευσης και του καθ' ου η ανάκληση.

ανάκληση και του περιουσιακού στοιχείου, δε θίγεται. Πρόκειται για ενοχική σχέση εκ του νόμου μεταξύ του συνδίκου, ως οργάνου της πτώχευσης, και του καθ' ου η ανάκληση.

Η πτωχευτική ανάκληση δεν είναι διαπλαστικό δικαίωμα όπως η ακυρωσία του αστικού δικαίου, ούτε έχει εμπράγματη ή αποχωριστική ενέργεια, αλλά αποτελεί πραγμάτωση ενοχικής αξίωσης προς απόδοση, επομένως, με άλλη διατύπωση δεν οδηγούν σε άμεση ανατροπή των ανακλητέων πράξεων όπως τουναντίον συμβαίνει με τις εμπράγματες θεωρίες. Έτσι, ο σύνδικος δύναται να στραφεί κατά του ειδικού διαδόχου του καθ' ού με τις διατάξεις 944 – 945 ΑΚ. Η πτωχευτική ανάκληση λειτουργεί μόνον μεταξύ των μερών δηλαδή του συνδίκου και του καθ' ού. Τέλος, μεταξύ του οφειλέτη και του καθ' ού, η πράξη παραμένει ισχυρή, και έτσι ο καθ' ού διατηρεί τα δικαιώματά του, αλλά η απαίτηση του δεν είναι πτωχευτική λόγω του ανίσχυρου χαρακτήρα της προς την ομάδα των πιστωτών⁵⁷. Έτσι, κατά τη μάλλον κρατούσα άποψη η πτωχευτική ανάκληση δεν αποτελεί διαπλαστικό δικαίωμα όπως η ακυρωσία⁵⁸, αλλά συνιστά «πραγμάτωση ενοχικής αξίωσης προς απόδοση⁵⁹».

Αν ανακληθεί δικαιοπραξία ή πράξη, σύμφωνα με τα άρθρα 42 και 43 του ΠτΚ, κατ' αποδοχή σχετικής αίτησης του συνδίκου, ανατρέπονται αναδρομικά τα αποτελέσματά της και αυτός που είχε αποκτήσει περιουσιακό στοιχείο με την ανακληθείσα δικαιοπραξία ή πράξη υποχρεούται πλέον να το επαναμεταβιβάσει στην πτωχευτική περιουσία, ακόμη και αν τούτο δεν διατάσσεται από την εκδοθείσα περί ανάκλησης απόφαση (διότι π.χ. δεν περιλήφθηκε τέτοιο αίτημα στο δικόγραφο του συνδίκου), δοθέντος ότι η δημιουργία ενοχικής αξίωσης για επαναμεταβίβαση επέρχεται εκ του νόμου, που την προβλέπει ρητά, ως συνέπεια της περί ανάκλησης απόφασης. Πρόκειται για τη δημιουργία νόμιμης ενοχικής υποχρέωσης που βαρύνει αυτόν που συμβλήθηκε με τον πτωχό ενώ η ανάκληση ενεργεί μόνο μεταξύ των μερών της ενοχικής σχέσης, ήτοι μεταξύ του συνδίκου και του καθ' ου η ανάκληση, προς το γενικότερο (συλλογικό) συμφέρον της ομάδας των πιστωτών. Το περιουσιακό στοιχείο, στο οποίο αφορά η πτωχευτική ανάκληση, θεωρείται αναδρομικά, ότι δεν έχει εκφύγει υπεγγυητικά της πτωχευτικής περιουσίας και ως αξία και αντικείμενο ευθύνης εξακολουθεί να αποτελεί τμήμα της⁶⁰.

Προκειμένου να επιτύχει την επαναμεταβίβαση αυτή ο σύνδικος, εάν ο τρίτος δε συμμορφώνεται οικειοθελώς, μπορεί να ασκήσει εναντίον του αγωγή για εκπλήρωση της ενοχής, για καταδίκη σε δήλωση βούλησης κ.λπ., κατά τις γενικές διατάξεις.

⁵⁷ Έτσι Λεβαντής, Ρόκας και Κοτσίρης σε Γ. Ρώσσης, Σύνοψη Πτωχευτικού Δικαίου, 1984, Αθήνα, σελ. 103

⁵⁸ ΑΠ 859/1974, ΝοΒ 1975 σελ. 483

⁵⁹ Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 434

⁶⁰ ΑΠ 453/2018

Στην περίπτωση όμως που η αυτούσια «επαναμεταβίβαση» δεν είναι πλέον δυνατή, η υποχρέωση αποκατάστασης της αξίας του ρυθμίζεται κατά τις διατάξεις των άρθρων 904 επ. ΑΚ, εφαρμοζόμενες αναλόγως, χωρίς να μετατρέπεται, στην περίπτωση αυτή, η αξίωση σε αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού⁶¹.

iii. Η εμπράγματη θεωρία

Μικρή μερίδα μελετητών υποστηρίζει την εμπράγματη φύση της ανάκλησης, αφού το δικαίωμα της ανάκλησης είναι διαπλαστικό όπως και το δικαίωμα ακύρωσης του αστικού δικαίου. Με την ανάκληση, οι μέχρι τότε ισχυρές νομικές πράξεις ή δικαιοπραξίες ανατρέπονται και ακυρώνονται κατά τέτοιον τρόπο, σαν να μην είχαν λάβει ποτέ χώρα. Αυτό που κατοχυρώνεται με το μηχανισμό τούτο είναι ισχυρές νομικές πράξεις και δικαιοπραξίες να ανατρέπονται και ακυρώνονται. Βάσει δηλαδή της διαπλαστικής φύσης του δικαιώματος, εάν η ανατρεπόμενη δικαιοπραξία είναι εμπράγματη, επίσης εμπράγματη θα είναι και η ενέργεια της ανατροπής. Άρα εάν ανακληθεί η μεταβίβαση πράγματος ή απαίτησης, θα έχει ως επακόλουθο την επαναφορά της κυριότητας ή της απαίτησης στην πτωχευτική περιουσία⁶².

Έτσι, και κατά τον Ψυχομάνη, η περί πτωχευτικής ανάκλησης απόφαση επιφέρει ως άμεση συνέπεια την ανατροπή της σχέσης και την κατάργηση των εξ αυτής υποχρεώσεων με την έννοια ότι οι μεν εισέτι εκπληρωθείσες υποχρεώσεις παύουν αυτομάτως να ισχύουν, οι δε ήδη εκπληρωθείσες παρέχουν πλέον ενοχικό απλώς δικαίωμα στον σύνδικο να αξιώσει αποκατάσταση της πρότερης κατάστασης και κυρίως την αναμεταβίβαση του πράγματος ή της απαίτησης που είχε μεταβιβασθεί στον τρίτο από τον πτωχεύσαντα κατά την ύποπτη περίοδο.

2.2 Οι γενικές προϋποθέσεις της πτωχευτικής ανάκλησης

2.2.1 Κήρυξη πτώχευσης με απόφαση πτωχευτικού δικαστηρίου (προϋποθέσεις)

Η ανάκληση προϋποθέτει κηρυγμένη πτώχευση. Η πτώχευση κηρύσσεται με απόφαση δικαστική (άρθρα 3,4,5 ΠτΚ) και μπορεί να προσκληθεί με έναν από τους τρεις τρόπους: i) με αίτηση κάποιου πιστωτή ii) με αίτηση του οφειλέτη ή και iii) αυτεπαγγέλτως από τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών. Αυτοδίκαιη πτώχευση δεν υφίσταται. Μετά την περάτωση της πτώχευσης, η ανάκληση δεν είναι πλέον δυνατή⁶³. Δηλαδή τα χρονικά όρια ισχύος της

⁶¹ ΕφΘεσ 977/2016

⁶² Αντίθετη η γερμανική νομολογία και άποψη, με τη θεωρία του διαπλαστικού δικαιώματος με εμπράγματη ενέργεια βλ. BGHZ 22, 128, 71, 61

⁶³ Ψαρουδάκης Γ., Παύση των εργασιών της πτώχευσης και πτωχευτική ανάκληση, ΕΕμπΔ 2009, σελ. 303

πτώχευτικής ανάκλησης συμπίπτουν με τα χρονικά όρια της πτώχευσης, αφού μετά το πέρας, ούτε σύνδικος υπάρχει ούτε πτωχευτική περιουσία⁶⁴.

2.2.2 Η ύπαρξη πράξης του οφειλέτη

Με την έννοια της «πράξης» θα πρέπει να εννοηθεί κάθε ενέργεια ευρέως (ηθελημένη και συνειδητή⁶⁵) που επιφέρει ορισμένες έννομες συνέπειες και αποτελέσματα⁶⁶. Ο όρος αυτός περιλαμβάνει δηλώσεις βούλησης στο πλαίσιο υποσχετικών/ενοχικών ή διαθετικών/εκποιητικών/εμπράγματων δικαιοπραξιών, οιονεί δικαιοπραξίες, παραίτηση από το δικαίωμα, καθαρα υλικές πράξεις, πράξεις πολυμερείς⁶⁷, σιωπηρές δηλώσεις βούλησης, πράξεις ακόμα και άκυρες⁶⁸ όπως εικονικές όταν δυσχεραίνουν την ικανοποίηση πιστωτών, δικονομικές και μη πράξεις αλλά και πράξεις αναγκαστικής εκτέλεσης ενώ περιλαμβάνονται και οι παραλείψεις⁶⁹ που άγουν στην κτήση ή απώλεια δικαιώματος αλλά και οι υλικές με σχετικές έννομες συνέπειες (ένωση, σύμμιξη, σύγχυση, ειδοποιία, μη διακοπή παραγραφής, μη προσβολή ακυρώσιμης δικαιοπραξίας), σύσταση ασφαλειών, πληρωμή χρεών κλπ, και γενικά αν οδηγούν σε μείωση της περιουσίας ή τη μη επαύξησή της⁷⁰. Κατά τη μάλλον κρατούσα άποψη, αν ανατραπεί η ενοχική σύμβαση για τη μεταβίβαση ακινήτου, τότε ανατρέπεται και η εμπράγματη⁷¹. Σημειωτέον δε ότι πράξη που δεν είναι του οφειλέτη δεν είναι ανακλητή, όπως παραδείγματος χάριν η κατακύρωση ακινήτου που ανήκει στον οφειλέτη.

⁶⁴ Ωστόσο η ΠΠρΑθ 5340/1995, ΔΕΕ 1995, σελ. 755, είχε δεχτεί εξαιρετικά την άσκηση ανάκλησης και μετά την περάτωση της πτώχευσης διότι κατά το προγενέστερο δίκαιο δεν υπήρχε – δεν είχε θεσπιστεί η νεοσύστατη σήμερα διάταξη της δόλιας βλάβης πιστωτών του άρθρου 44 του ΠτΚ.

⁶⁵ Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκΕΔ Γ/2008, 660

⁶⁶ Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκΕΔ Γ/2008, 660 / Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, σελ. 381

⁶⁷ Οπότε η τελευταία επιφέρει την έννομη συνέπεια πχ. μεταγραφή, αποφάσεις συνέλευσης εταίρων

⁶⁸ Π.χ. εικονικές όταν δυσχεραίνουν την ικανοποίηση των πιστωτών, όπως λόγω μεταγραφής ή μεταβίβασης της νομής. Ωστόσο, αντίθετη άποψη διατυπώνει ο Περάκης και ο Σωτηρόπουλος οι οποίοι απαντούν αρνητικά στο ερώτημα αν υπόκεινται σε ανάκληση οι άκυρες πράξεις, και αυτό διότι σύμφωνα με εκείνους η ακυρότητα είναι πολύ δραστικότερη και η ανάκληση του δοθέντος ευχερέστερη, απ' ό,τι με την ανάκληση/Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 304

⁶⁹ Ως συνειδητές όμως και ηθελημένες (εν γνώσει και με βούληση) συμπεριφορές που να επιφέρουν μείωση της περιουσιακής κατάστασης (και όχι αποφυγή της δυνατής επαύξησής της) κατά τον Σωτηρόπουλο.

⁷⁰ Πχ. παράλειψη καταγγελίας επιζήμιας σύμβασης, παράλειψη ακύρωσης δικαιοπραξίας, μη διακοπή της παραγραφής, η μη προσβολή ακυρώσιμης δήλωσης βουλήσεως

⁷¹ ΕφΑθ 3229/2004 ΕλλΔνη 2005, σελ. 588

2.2.3 Ο επιζήμιος χαρακτήρας αυτής – βλάβη πιστωτή/-ών

Απαραίτητη προϋπόθεση – κεντρικός πυλώνας πάνω στον οποίο επιστηρίζεται το οικοδόμημα της πτωχευτικής ανάκλησης, είναι η πράξη (ή η παράλειψη) να έχει χαρακτήρα επιζήμιο για την ομάδα των πιστωτών, δηλαδή με άλλα λόγια να οδηγεί σε «βλάβη της ομάδας των πιστωτών» ακόμα και των ομαδικών πιστωτών. Τούτος ο επιζήμιος χαρακτήρας, κοινό σημείο όλων των ανακλητών πράξεων, μας ενδιαφέρει να υφίσταται αντικειμενικά χωρίς να εστιάζουμε σε υποκειμενικές στάσεις, με εξαίρεση την ειδική περίπτωση της διάταξης 44 του ΠτΚ όπου εκεί ο δόλος θα πρέπει ακριβώς να αποβλέπει στη ζημία των πιστωτών – δανειστών⁷².

Με τι ωστόσο κριτήρια θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε μια πράξη ως «επιζήμια»⁷³; Τούτο, προκύπτει συχνά μέσα από την απάντηση στην εξής υποθετική ερώτηση – σενάριο : θα ήτο καλύτερες οι προοπτικές να ικανοποιηθούν οι πιστωτές εάν δεν είχε μεσολαβήσει αυτή η πράξη; Εάν η απάντηση είναι καταφατική τότε πράγματι κάνουμε λόγο για επιζήμια πράξη⁷⁴. Και τι εννοούμε ως ζημία;

Νομολογία και θεωρία εννοούν ότι έχουμε ζημία όταν η ικανοποίηση των πιστωτών υπέστη περιορισμό, δηλαδή διακινδύνευση, ή έγινε δυσχερέστερη, ή χρονικά μετακινήθηκε σε βάρος των πιστωτών⁷⁵, σε κάθε όμως περίπτωση μας ενδιαφέρει η ζημία αντικειμενικά. Παρά ταύτα δεν απαιτείται κάποια συγκεκριμένη περιουσιακή ζημία, αρκεί μόνον η περιουσιακή βλάβη που είναι γενική, να προκαλεί είτε να επιτείνει την αφερεγγυότητα του οφειλέτη. Η ζημία θα κριθεί αντικειμενικά και, συνεπώς, δεν απαιτείται να είναι ηθελημένη, εκτός από την περίπτωση του άρθρου 44, όπου ο δόλος πρέπει να κατατείνει στη ζημία. Η πράξη, για να έχει ανακλητικό ενδιαφέρον, αφενός μεν, θα πρέπει, όπως είναι, άλλωστε αυτονόητο, να έχει περιουσιακό ενδιαφέρον, αφετέρου δε, να αφορά σε στοιχεία τα οποία αν δεν είχε λάβει χώρα η πράξη, θα αποτελούσαν τμήμα της πτωχευτικής περιουσίας⁷⁶.

Έτσι, για παράδειγμα, επιζήμια είναι και εκείνη η πράξη που δημιουργεί προβλήματα εν γένει στη διαδικασία και τα δικαιώματα των πιστωτών (συμφωνία παράτασης χρόνου εκπλήρωσης της παροχής τρίτου, ριψοκίνδυνες συναλλαγές κλπ). Τούτος ακριβώς ο επιζήμιος χαρακτήρας της πράξης είναι που ξεχωρίζει το θεσμό της πτωχευτικής ανάκλησης από την πτωχευτική

⁷² Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκΕΔ Γ/2008, 661

⁷³ «Επιβλαβείς ενέργειες», Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2016, 9η έκδοση, σελ. 245

⁷⁴ Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκΕΔ Γ/2008, 661

⁷⁵ ΕφΛαρ 468/2013, ΔΕΕ 2015 σελ. 152, ΠΠρΠειρ 3425/2015 ΝοΒ 2016

⁷⁶ ΑΠ 602/2018

απαλλοτριώση η οποία δεν εξαρτάται από το στοιχείο της ζημίας⁷⁷. Ελάττωση της περιουσίας, και άρα ζημία δε συντρέχει, όταν στην περιουσία εκείνου που διέθεσε εισέρχεται αντάλλαγμα ή αντίστοιχη απαίτηση (πχ. αναγνώριση υπάρχουσας οφειλής), και σε κάθε περίπτωση, παρά την πράξη, η πτωχευτική περιουσία επαρκεί για να ικανοποιηθούν όλοι οι δανειστές⁷⁸. Σημασία λοιπόν δεν έχει η εκπλήρωση παροχής και αντιπαροχής αλλά το οικονομικώς ισοδύναμό τους. Παραδείγματος χάριν, σε περίπτωση μεταβίβασης πράγματος που βαρύνεται με εμπράγματο βάρος, σημασία δεν έχει η ονομαστική αξία, αλλά ποιο ήτο το πραγματικό ύψος της οφειλής που εξασφαλίζεται με το εμπράγματο βάρος κατά το χρόνο της μεταβίβασης⁷⁹.

Με βάση την ΕκθΝομΕπιτρ αναφορικά με το άρθρο «ο επιζήμιος χαρακτήρας υπάρχει όταν η ικανοποίηση των πιστωτών υπέστη περιορισμό, βλάβη, διακινδύνευση, ή έγινε δυσχερέστερη ή χρονικά μετακινήθηκε σε βάρος των πιστωτών», ήτοι να διαπιστωθεί ότι εάν δεν είχε γίνει η πράξη, η θέση των πιστωτών θα ήταν ευνοϊκότερη⁸⁰. Αυτό τότε θα συμβεί; Όταν ελαττώθηκε η πτωχευτική περιουσία, αυξήθηκαν τα χρέη της ή κατέστη στην ουσία δυσχερέστερη η πρόσβαση των πιστωτών στα στοιχεία που την αποτελούν⁸¹. Η επαγωγή ζημίας στους πιστωτές εξαιτίας της πράξης που διενεργήθηκε.

Ως ζημία δε νοείται η άμεση βλάβη είτε του συνόλου είτε των επιμέρους πιστωτών, διότι η «πράξη» δε βλάπτει άμεσα αυτούς, αλλά την πτωχευτική περιουσία, από την οποία αναμένουν να ικανοποιηθούν, της οποίας, ωστόσο, παρά την πτωχευτική απαλλοτριώση, δεν είναι κύριοι. Οι τελευταίοι βλάπτονται, όμως, έμμεσα, καθόσον από την ασύμφορη συναλλαγή ή την, κατά προτίμηση, καταβολή χρέους κ.λπ. μειώνεται το πτωχευτικό μέρισμα που προσδοκούν να λάβουν και αυτή η ζημία εννοείται και όχι η ευθεία βλάβη των πιστωτών. Έτσι, τέτοια, υπό την προεκτιθέμενη έννοια, βλάβη θα υπάρχει όταν η ικανοποίηση των πιστωτών υπέστη περιορισμό, βλάβη, διακινδύνευση ή έγινε δυσχερέστερη ή χρονικά μετακινήθηκε σε βάρος τους, όπως όταν ελαττώθηκε η πτωχευτική περιουσία (π.χ. μεταβίβαση πράγματος λόγω δωρεάς ή με χαμηλό τίμημα ή με πίστωση του τιμήματος, αν ο αγοραστής είναι αφερέγγυος) ή κατέστη δυσχερέστερη η πρόσβαση των πιστωτών στα στοιχεία που την αποτελούν.

Δεν απαιτείται η επέλευση κάποιας συγκεκριμένης ζημίας, αλλά αρκεί να επέρχεται γενική περιουσιακή βλάβη, που είτε δημιουργεί είτε επιτείνει την υπάρχουσα αφερέγγυότητα. Αναμφίβολο είναι συχνά εάν ως ζημία μπορεί να εννοηθεί και η πρόκληση άниσης

⁷⁷ Ευάγγελος Εμμ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, Νομική Βιβλιοθήκη, 3η έκδοση, σελ. 305

⁷⁸ ΑΠ 423/2003, ΠοινΧρ 2004

⁷⁹ Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2017, 10η έκδοση, σελ. 463

⁸⁰ ΕφΛαρ 468/2013, ΔΕΕ 2015, 152/ ΠΠρΠειρ 3425/2015, ΝοΒ 2016

⁸¹ ΠΠρΘεσσ 1922/2014, ΔΕΕ 2014, 693

ικανοποίησης των πιστωτών. Πάντως, αν η ζημία της ομάδας έχει επέλθει, το γεγονός ότι κάποιος πιστωτής έχει ωφεληθεί από την πράξη δεν εμποδίζει την ανάκληση.

Έτσι, οι αναφορές του νόμου «όποιος με ανακαλούμενη πράξη απέκτησε περιουσιακό στοιχείο του οφειλέτη υποχρεούται να το αναμεταβιβάσει στην πτωχευτική περιουσία» (ά. 49 ΠτΚ) και ότι «εάν με την ανακαλούμενη παροχή είχε εξοφληθεί η απαίτηση με την επαναμεταβίβασή της η απαίτηση επανέρχεται σε ισχύ» οφείλουν να ερμηνευθούν ως εννοούσες ότι συνέπεια της ανάκλησης δεν είναι μόνο η υποχρέωση επαναμεταβίβασης του περιουσιακού στοιχείου αλλά και η κατάργηση ως προς την ομάδα των πιστωτών κάθε ενοχικής υποχρέωσης που είχε αναλάβει ο πτωχεύσας εντός της ύποπτης περιόδου ή φυσικά της πενταετίας⁸².

Στην ουσία, ο νομοθέτης κατά τη διαμόρφωση των επιμέρους διατάξεων, λαμβάνει υπόψιν του μια σειρά εμπλεκόμενων συμφερόντων, αφενός των πιστωτών που αποβλέπουν στην αποκατάσταση της πτωχευτικής τους περιουσίας, και αφετέρου του καθ' ού η ανάκληση που επιδιώκει τη διατήρηση της δημιουργηθείσας ήδη νομικής κατάστασης, κατ' επίκληση μάλιστα της συμβατικής αυτονομίας⁸³.

Είναι αδιάφορο αν το χρέος γεννήθηκε κατά την ύποπτη περίοδο ή πριν από αυτήν, όπως επίσης εάν αυτό το χρέος στηρίζεται σε σύμβαση ή σε αδίκημα.

Ζημιούμενος είναι η ομάδα των πιστωτών, δηλαδή οι πιστωτές σε κοινωνία, στην ολότητά τους. Δεν ενδιαφέρει λοιπόν αν αφορά μόνον τους ανέγγυους ή τους ενέγγυους πιστωτές. Αρκεί η βλάβη να αφορά και μόνον μία κατηγορία πτωχευτικών πιστωτών για την ύπαρξη του στοιχείου της⁸⁴. Δεν είναι απαραίτητο να αφορά όλους τους πιστωτές μιας κατηγορίας ωστόσο για την θετική διαπίστωσή της πρέπει τα αποτελέσματα – συνέπειες της να είναι εμφανή συνολικά στους πιστωτές⁸⁵.

Ποιες πράξεις δε θα πρέπει να χαρακτηριστούν ως επίσημες ; Δεν αποτελούν λοιπόν επίσημες πράξεις διότι δεν αποτελούν περιουσιακά στοιχεία αυτά καθαυτά:

i) πράξεις πάνω σε αντικείμενα μηδενικής ή ασήμαντης αξίας, ii) επί ακατάσχετων ή εξαιρούμενων με ειδικές διατάξεις αντικειμένων, καθώς αυτά δεν ανήκουν στην πτωχευτική περιουσία⁸⁶, iii) ό,τι σχετίζεται με τα προσωποπαγή δικαιώματα, iv) αντικείμενα υπέρμετρα

⁸² Σπύρος Δ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Η' έκδοση, 2019, σελ 359

⁸³ Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 429

⁸⁴ Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 461

⁸⁵ Μια συνολική θεώρηση των επιπτώσεών της στους πιστωτές : Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκεΕΔ Γ/2008, σελ. 662 επ.

⁸⁶ Α. 16 παρ. 2 ΠτΚ

βεβαρημένα με εμπράγματα ασφάλειες μόνον όμως υπό την προϋπόθεση ότι δεν ζημιούται κάποια κατηγορία δανειστών, που επί ρευστοποίησης του αντικειμένου αυτού θα αποκτούσε κάποιο από το ποσό ως μέρισμα και ν) σε αντικείμενα τα οποία είναι ξένα με την πτωχευτική περιουσία δηλαδή αυτά που θα υπόκειντο σε πτωχευτικό αποχωρισμό ή διεκδίκηση.

2.2.4 Ο αιτιώδης σύνδεσμος

Για να επιτευχθούν ο σκοπός και η αποτελεσματικότητα του νόμου, τόσο η πράξη όσο και ζημία, μεταξύ των οποίων πρέπει να υπάρχει αιτιώδης συνάφεια, θα ανιχνεύονται περισσότερο με οικονομικά παρά με νομικά κριτήρια, γιατί σημασία δεν έχει τόσο ο νομικός χαρακτηρισμός, όσο η δυνατότητα της πράξης να επιφέρει τη ζημία που ο νόμος θέλει να αποτρέψει⁸⁷. Μας ενδιαφέρει με άλλα λόγια η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ πράξης και προσβολής πτωχευτικής περιουσίας, η οποία υφίσταται εάν οι δυνατότητες ικανοποίησης των πιστωτών θα ήταν καλύτερες χωρίς τη μεσολάβηση της εξεταζόμενης πράξης⁸⁸.

Κατά τον Σωτηρόπουλο συνάγεται έμμεσα⁸⁹ από τη διατύπωση του «... και ...» στο άρθρο 41 ΠτΚ ενώ δεν θα ληφθούν υπόψιν τα έμμεσα οφέλη που πιθανόν να προκύψουν τα οποία θα μπορούσαν – θεωρητικά να αποτρέψουν την επέλευση αυτού του μεγέθους της ζημίας⁹⁰.

2.2.5 Η «ύποπτη περίοδος»⁹¹ («periode suspecte») α. 41 ΠτΚ

Ο οφειλέτης προ της κήρυξης του σε πτώχευση διέρχεται συνήθως μέσα από μια αρκετά «διαταραγμένη περίοδο». Στα πλαίσια της παραζάλης της κατακρημνίσεώς του είναι συχνά δυνατόν και πιθανόν να ενεργήσει πράξεις προς εξασφάλιση άλλων σκοπών που τους μόνους που δε θα ευνοούν είναι οι δανειστές του οι οποίοι θα έρθουν αντιμέτωποι με τις αντίστοιχες τούτης της ενέργειας συνέπειες⁹².

Πρόκειται «για τη χρονική αυτή περίοδο κατά την οποία ο έμπορος έπαυσε τις πληρωμές του, συμπεριλαμβανομένης μέχρι το πρωί της επ' ακροατηρίω δημοσίευσης της απόφασης που κηρύσσει την πτώχευση⁹³». Η ημέρα παύσης των πληρωμών καθορίζεται με απόφαση του

⁸⁷ ΑΠ 876/2017, ΑΠ 602/2018

⁸⁸ Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκΕΔ Γ/2008, σελ. 662

⁸⁹ Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκΕΔ Γ/2008, 662

⁹⁰ Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκΕΔ Γ/2008, 662

⁹¹ Η πτωχευτική περίοδος κατά τον Γιάννη Ε. Βελέντζα, Επίτομο Εμπορικό Δίκαιο, iUs Θεσσαλονίκη, σελ. 298

⁹² Ελευθέριος Φ. Λεβαντής. Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα, σελ. 127

⁹³ Σε άλλα δίκαια, όπως το γερμανικό, σημείο έναρξης της ύποπτης περιόδου θεωρούν και την υποβολή της ίδιας της αίτησης για κήρυξη σε πτώχευση που είναι πιο βέβαιο και συγκεκριμένο ορόσημο.

πτώχευτικού δικαστηρίου, είτε με την ίδια που κηρύσσεται η πτώχευση είτε με μεταγενέστερη⁹⁴. Κατά τη ρύθμιση των πράξεων στα πλαίσια της ύποπτης περιόδου⁹⁵ ο νομοθέτης ακολουθεί τη μέση οδό, με αποτέλεσμα ορισμένες πράξεις να κριθούν άκυρες ή ακυρώσιμες, ενώ άλλες δύνανται να κριθούν έγκυρες⁹⁶.

Θα ήταν παράλογο αλλά και συνάμα επικίνδυνο για κάθε έννοια περί ασφάλειας των συναλλαγών και ασφάλειας δικαίου η χρονική περίοδος αυτή – με την εξαίρεση της πενταετίας στην περίπτωση της δόλιας βλάβης πιστωτών, να καταλαμβάνει όλο το χρόνο της οικονομικής δράσεως του οφειλέτη. *«Ο θεσμός της πτωχευτικής ανάκλησης επιδιώκει να αποκαταστήσει τη μείωση της περιουσίας του οφειλέτη που έχει επέλθει μέσα στην κρίσιμη ύποπτη περίοδο μέχρι την κήρυξη της πτώχευσης και να αποτρέψει την προνομιακή ικανοποίηση πιστωτών μέσα στο πριν την κήρυξη της πτώχευσης διάστημα⁹⁷»*.

Κατά αντίστοιχο τρόπο που διακρίναμε την περιουσία σε πτωχευτική, μεταπτώχευτική και εξωπτώχευτική⁹⁸. Ακολούθως, η περίοδος μετά την κήρυξη της πτώχευσης, μέχρι και την περάτωση της τελευταίας καλείται *«μεταπτώχευτική»*, νωρίτερα, ήτοι από την παύση των πληρωμών μέχρι την κήρυξη της πτώχευσης προηγείται η *«πτώχευτική – ύποπτη περίοδος»* στην οποία και αναφέρονται οι ρυθμίσεις των διατάξεων 41 επ. ΠτΚ για την πτωχευτική ανάκληση και τέλος η περίοδος προ της παύσης των πληρωμών, όχι όμως και πέρα από την πενταετία πριν την κήρυξη της πτώχευσης που καλείται *«προπτώχευτική περίοδο»* και σε αυτή βασίζεται η διάταξη περί δόλιας βλάβης πιστωτών όπως θα δούμε κατωτέρω (ά. 44 ΠτΚ).

⁹⁴ Γκόλια Β., Πτωχευτική ανάκληση. Τι είναι ύποπτη περίοδος, ΦορΕπιθ 1997, 1322

⁹⁵ Εφαθ 4872/1984

⁹⁶ Ελευθέριος Φ. Λεβαντής. Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα, σελ. 106 – 107

⁹⁷ Αιτιολογική Έκθεση (Κ.ΝοΒ 55.1558)

⁹⁸ Βλ. σελ. 16 – 17 της παρούσας εκπονηθείσας εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – Οι διακρίσεις των υποκείμενων σε ανάκληση πράξεων

Ο νομοθέτης, στη ρύθμιση της τύχης των πράξεων του οφειλέτη που διενεργήθηκαν στα πλαίσια εκείνα της ύποπτης περιόδου του οφειλέτη ακολουθεί μια «μέση οδό», δίχως να θεωρεί δηλαδή όλες τις πράξεις έγκυρες ή όλες άκυρες ή όλες ακυρώσιμες, διότι κάτι τέτοιο θα έπληττε την εμπορική πίστη. Έτσι, οι ανακαλούμενες πράξεις που αφορούν αντικείμενα, που αν δεν είχαν εκποιηθεί, θα είχαν περιληφθεί στην πτωχευτική περιουσία διακρίνονται άλλες σε έγκυρες άλλα σε άκυρες άλλες δε σε ακυρώσιμες με γνώμονα πάντα ορισμένα κριτήρια.

3.1 Πράξεις υποχρεωτικής ανάκλησης (Άρθρο 42 ΠτΚ⁹⁹)

Στο άρθρο 42 ΠτΚ απαριθμούνται περιοριστικώς¹⁰⁰ ως επιζήμιες για την ομάδα, ορισμένες πράξεις του οφειλέτη – περιοριστικά αναφερόμενες στο άρθρο αυτό, οι οποίες «*λογίζονται ότι είναι επιζήμιες και ανακαλούνται ανεξάρτητα από το αν είναι αστικές ή εμπορικές, αν υπάρχει δόλος του πτωχεύσαντα ή καλή πίστη του τρίτου*¹⁰¹».

Η ακυρότητα δεν είναι απόλυτη, δηλαδή απέναντι σε όλους, αλλά σχετική, διότι δρα μόνον υπέρ της ομάδας των πιστωτών, παραβιάζοντας και προσβάλλοντας την «*αρχή της ισότητας των πιστωτών*». Δηλαδή μεταξύ του οφειλέτη και του τρίτου η πράξη παραμένει ισχυρή¹⁰². Εάν το πράγμα περιήλθε ήδη στην πτωχευτική περιουσία ο τρίτος έχει δικαίωμα να το αναλάβει εάν βεβαίως αυτό διατέθηκε προς ικανοποίηση των δανειστών. Το αντικείμενο που επαναμεταβιβάζεται εισέρχεται στην πτωχευτική περιουσία διευρύνοντάς την και πάλι.

Αυτές οι πράξεις είναι πάντοτε επιζήμιες¹⁰³ «*με πλάσμα νόμου*» όπως σημειώνει ο Λ. Κοτσίρης, και εφόσον προκαλούν ελάττωση της περιουσίας του οφειλέτη, αρκεί να αποδειχθεί ότι έλαβαν χώρα εντός της ύποπτης περιόδου η οποία αποτελεί και τη μοναδική προϋπόθεση για να οδηγηθούμε στην ανάκληση τους και μάλιστα λογίζονται ως τέτοιες κατά «*αμάχητο*

⁹⁹ Το παλιό 537 Ε.Ν. Εδώ μάλιστα, ουδεμία μνεία γίνεται στην ύπαρξη ή μη καλής ή κακής πίστης του τρίτου όπως αντιθέτως ο νόμος προβλέπει στην περίπτωση της δυννητικής ανάκλησης, κατά τον Ελευθέριο Φ. Λεβαντή, Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα, σελ. 114

¹⁰⁰ «*κλειστός αριθμός*» του παλαιού άρθρου 537 ΕμπΝ

¹⁰¹ Σπύρος Δ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Ζ έκδοση, σελ. 351 – 352

¹⁰² Ελευθέριος Φ. Λεβαντής. Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα σελ. 138 – 139

Έτσι η αφηρημένη υπόσχεση χρέους είναι άκυρη από τη μια ως προς την ομάδα ως ετεροβαρής, διατηρείται ωστόσο ισχυρή ως προς τον πτωχεύσαντα και την προνομιούχο δανειστρία τράπεζα, η οποία και δύναται να στραφεί κατά του εγγυητή, εφόσον η εγγύηση δεν επηρεάζεται από αυτή τη σχετική ακυρότητα της κύριας οφειλής σύμφωνα με την ΕφΑθ 5511/1975.

¹⁰³ Άρα ανεξαρτήτως του αν υπήρχε ή όχι δόλος του οφειλέτη, καλή ή όχι πίστη του δανειστή και βλάβη ή όχι των πιστωτών με βάση την υπ' αριθμόν 11394/1980 ΕφΑθ, ΕεμπΔ 1981 σελ. 582 επ.

«*Λογίζονται*» ως επιζήμιες, δηλαδή με ένα μαχητό τεκμήριο ώστε να μη χρειάζεται να τεθεί σχετικό θέμα απόδειξης στην περί ανάκλησης δίκη.

τεκμήριο¹⁰⁴», ενώ δε χρειάζεται να διαπιστωθεί – αποδειχθεί ότι βλάπτουν την ομάδα. Έτσι όντας αυτοδικαίως άκυρες σχετική απόφαση του Δικαστηρίου δεν απαιτείται, ο σύνδικος μπορεί να εγείρει την αναγνωριστική αγωγή και σε κάθε δε περίπτωση ουδόλως εξετάζεται τυχόν καλή ή κακή πίστη του τρίτου.

Για να κριθεί αν μια συναλλαγή έχει τις ιδιότητες τούτες, έχοντας δηλαδή τα χαρακτηριστικά της ανώμαλης συναλλαγής θα πρέπει να εκτιμηθεί στο σύνολό της με οικονομικά κριτήρια και να εντάσσεται στις συνθήκες στις οποίες βρίσκεται ο οφειλέτης, συνεπώς δε θα πρέπει να αγνοηθούν τυχόν παράπλευρα ωφελήματα που ενδεχομένως να έχει αποκομίσει ο οφειλέτης. Γεγονότα όπως ο δόλος του οφειλέτη, η καλή πίστη του τρίτου, η ζημία της ομάδας ουδεμία επιρροή θα ασκήσουν στην προκειμένη πτωχευτική διάταξη¹⁰⁵. Αντίθετα, ελάττωση δεν συντρέχει όταν στην περιουσία εκείνου που διέθεσε εισέρχεται αντάλλαγμα ή δημιουργείται αντίστοιχη απαίτηση. Γι' αυτό με το να εκπληρωθεί υποχρέωση που είναι νόμιμη, δεν ελαττώνεται η περιουσία, ούτε με το να αναγνωριστεί μια οφειλή ως υπάρχουσα. Είναι λοιπόν αυτοδίκαια άκυρες, δίχως να απαιτείται απόφαση του Δικαστηρίου, επομένως ο σύνδικος δύναται να εγείρει αναγνωριστική αγωγή¹⁰⁶ καθόσον η γενική νοοτροπία είναι ότι οι πράξεις αυτές είτε ουδεμία ωφέλεια έχουν για τον οφειλέτη είτε παρέχουν ευνοϊκότερη ικανοποίηση κάποιου δανειστή, μη ανεκτή από την αρχή της ισότητας¹⁰⁷.

Εάν το περιουσιακό στοιχείο μεταβιβάστηκε από τον τρίτο περαιτέρω, κατά τον Αναστασιάδη ο σύνδικος το διεκδικεί έναντι παντός είτε ο τελευταίος βρίσκεται σε καλή είτε σε κακή πίστη διότι αυτή η ανατροπή επιφέρει εμπράγματα αποτελέσματα. Αντίθετα, κατά το Ρόκα είναι ορθότερο να δεχτούμε αναλογική εφαρμογή των διατάξεων του ΑΚ αναφορικά με την καταδολευτική αγωγή επομένως η διάταξη 42 ΠτΚ θα πρέπει να τυγχάνει εφαρμογής και στο πρόσωπο των ειδικών διαδόχων εφόσον οι τελευταίοι γνώριζαν την παύση των πληρωμών του οφειλέτη¹⁰⁸.

Το υποχρεωτικό της ανάκλησης ισχύει τόσο για το σύνδικο, που έχει ως καθήκον του να ζητήσει την ανάκληση των πράξεων τούτων όσο και για το δικαστήριο που δεν έχει περιθώρια

¹⁰⁴ Σπυριδάκης ΠτΔ, σελ. 254 και Σωτηρόπουλος ΕπισκΕΔ 2008 σελ. 663. Αντίθετα, κατά τον Ψυχομάνη αποτελεί μαχητό τεκμήριο, ΠτΔ 2016 σελ. 360 / είναι κατά κανόνα επιζήμιες και συναλλακτικά «ανώμαλες» οι ως άνω πράξεις, στοιχείο που καθιστά εμφανή στους τρίτους τον επιζήμιο χαρακτήρα τους και περιττή την απόδειξη της γνώσης του συναλλαγέντος με τον οφειλέτη και προς τούτο δε χρειάζονται αποδείξεις ούτε του δόλου, ούτε της κακής πίστης του οφειλέτη ούτε τέλος εάν πράγματι ζημιώθηκε η ομάδα. Φυσικά, ως κρατούσα άποψη δε σημαίνει ότι δεν υπάρχει και μειοψηφία όπως πχ. ο Ψυχομάνης ο οποίος θεωρεί ότι το τεκμήριο είναι μαχητό και ως εκ τούτου επιδέχεται ανατροπής.

¹⁰⁵ ΕφΑθ 11394/1980

¹⁰⁶ Ελευθέριος Φ. Λεβαντής, Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα, σελ. 137

¹⁰⁷ Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 443

¹⁰⁸ Ελευθέριος Φ. Λεβαντής, Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα, σελ. 138

αν υπάρχουν οι προϋποθέσεις να μην ανακαλέσει, αφού το μόνο που αρκεί είναι η πράξη να έλαβε χώρα εντός της ύποπτης περιόδου.

Στις εν λόγω πράξεις υποχρεωτικής ανάκλησης περιλαμβάνονται η δωρεά, η άφεση χρέους, η αναδοχή χρέους αλλότριου, η αποδοχή της συναλλαγματικής ευκολίας, η αναγνώριση ανύπαρκτης οφειλής, η παροχή εμπράγματης ασφάλειας υπέρ τρίτου οφειλέτη και η εν γνώσει ανάληψη επισφαλούς απαίτησης. Οι πράξεις του άρθρου 42 ΠτΚ αναφέρονται περιοριστικά στο Νόμο και είναι στενά ερμηνευόμενες.

Τουναντίον, δεν περιλαμβάνονται και εξαιρούνται με βάση τη διάταξη 42 εδ. 2 του ΠτΚ «*συνήθεις δωρεές για λόγους κοινωνικής ευπρέπειας και για λόγους εκπλήρωσης ηθικού καθήκοντος*¹⁰⁹, αλλά και *παροχές για οικονομική ή επαγγελματική ικανοποίηση των τέκνων*¹¹⁰» εφόσον είναι ανάλογες προς την περιουσιακή κατάσταση του οφειλέτη και δεν επιφέρουν ουσιώδη ελάττωση της περιουσίας του, η ασφάλιση της ζωής αφού η καταβολή ασφαλίσεων έχει κριθεί κανονική δαπάνη και όχι δωρεά¹¹¹, η αποποίηση κληρονομίας ή κληροδοσίας¹¹², και πράξεις ελευθεριότητας σε εκπλήρωση νομικής υποχρέωσης. Η εξαίρεση αυτή αποδίδει τη ρύθμιση της διάταξης 512 ΑΚ με την οποία οι δωρεές αυτές περιβλήθηκαν με εξαιρετικό χαρακτήρα, και πάντως ο χαρακτηρισμός της δωρεάς λόγω ηθικού καθήκοντος ή από λόγους ευπρέπειας δεν εξαρτάται από την ονομασία που της δίνουν τα μέρη αλλά ο νομικός της χαρακτηρισμός είναι έργο του δικαστηρίου¹¹³.

¹⁰⁹ Αντίθετα στο πλαίσιο των 939 επ. ΑΚ οι εν λόγω γονικές παροχές ανακαλούνται, ακόμα και στα πλαίσια ηθικής υποχρέωσης. Βλ. σχετικώς κατωτέρω στην ενότητα σύγκρισης πτωχευτικής ανάκλησης και καταδολίευσης.

¹¹⁰ Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 445 / παρόλα αυτά στο πλαίσιο των άρθρων 939 επ. ΑΚ οι γονικές δωρεές ανακαλούνται, έστω και αν γίνονται προς εκπλήρωση σχετικής ηθικής υποχρέωσης ΑΠ 805/2013, ΕΕμπΔ 2014 σελ. 54

¹¹¹ ΕφΑθ 4898/1987, ΕΕμπΔ 1988, σελ. 516

¹¹² Αφού στην ουσία πρόκειται για στοιχεία που δεν πρόκειται να εισέλθουν στην πτωχευτική περιουσία από την οποία και θα ικανοποιούνταν οι πιστωτές, επομένως δεν γίνεται λόγος και για βλάβη της ομάδας των πιστωτών.

¹¹³ Έτσι Ι. Καράκωστας σε Γεωργιάδη – Σταθόπουλο

3.1.1 Δωρεές¹¹⁴ και χαριστικές δικαιοπραξίες¹¹⁵

Πρόκειται για «δωρεές¹¹⁶ ή χαριστικές δικαιοπραξίες¹¹⁷ αλλά και δικαιοπραξίες στις οποίες η αντιπαροχή που ο οφειλέτης έλαβε ήταν δυσανάλογα¹¹⁸ μικρή σε σχέση με τη δική του παροχή, τόσο κινητών όσο και ακινήτων¹¹⁹. Εξαιρούνται οι συνήθεις δωρεές που γίνονται για λόγους κοινωνικής ευπρέπειας ή από λόγους ηθικού καθήκοντος, καθώς και οι πράξεις από ελευθεριότητα που διενεργήθηκαν από τον οφειλέτη σε εκπλήρωση νομικής υποχρέωσης και παροχές προς οικονομική ή επαγγελματική αποκατάσταση των τέκνων του εφόσον οι παροχές είναι ανάλογες προς την περιουσιακή κατάσταση του οφειλέτη και δεν επέφεραν ελάττωση της περιουσίας του».

Αν αντιθέτως υφίσταται ανταλλακτικός σύνδεσμος μεταξύ παροχής και αντιπαροχής (με άμεσο ή έμμεσο αντάλλαγμα) τότε δεν εμπίπτει στην 42 ΠτΚ¹²⁰. Πέρα από τη γνήσια δωρεά (δικαιοπραξία στην οποία σκοπείται παροχή χωρίς αντάλλαγμα), περιλαμβάνεται στην εν λόγω κατηγορία και οποιαδήποτε¹²¹ δικαιοπραξία λαμβάνει χώρα «εις πάσαν ελευθεριότητα¹²²». Η δωρεά μπορεί να γίνει είτε μέσω μεταβίβασης περιουσιακού στοιχείου, είτε με άφεση χρέους είτε με εγγυήσεις είτε μέσω παραλείψεως, ανεξαρτήτως από την όποια αξία του αντικειμένου τούτου.

¹¹⁴ «Ακόμα κι αν η αποδοχή της δωρεάς έγινε κατά την ύποπτη περίοδο εμπίπτει στην εν λόγω ρύθμιση ακόμη κι αν η πρόταση αυτής έγινε πριν την ύποπτη περίοδο» κατά τον Φ. Λεβαντή, Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα, σελ. 139

¹¹⁵ ΕφΘεσ 2958/1997, ΔΕΕ 1998 σελ. 39

¹¹⁶ Εξαιρούνται δωρεές για λόγους κοινωνικής ευπρέπειας ή ηθικού καθήκοντος, πράξεις που αποβλέπουν στην εκπλήρωση κάποιας νομικής υποχρέωσης, γονικές παροχές ανάλογες με την οικονομική κατάσταση του οφειλέτη.

¹¹⁷ Όπως άφεση χρέους, άτοκο δάνειο, τριτεγγύηση, δωρεά υπό τρόπο ή μικτή δωρεά, καταβολή ή αναδοχή αλλότριου χρέους, η αποδοχή συναλλαγματικής ευκολίας, η αναγνώριση ανύπαρκτης οφειλής

¹¹⁸ Δυσαναλογία παροχής και αντιπαροχής, καλύπτοντας σχέσεις από μερική δωρεά έως αισχροκερδή / καταπλεονεκτική δικαιοπραξία της 179 ΑΚ. Ωστόσο το αν υπάρχει ή όχι αντάλλαγμα κρίνεται και από την αντίληψη των συμβαλλομένων ήτοι και υποκειμενικά, από το πώς αυτοί εξέλαβαν τη σχέση αξίας μεταξύ παροχής και αντιπαροχής. Εάν εισήλθε στην περιουσία αντίστοιχη αξία για τη δική του παροχή, εξαρτάται από κριτήρια αντικειμενικά και εν συνεχεία ερευνάται περαιτέρω εάν οι συμβαλλόμενοι θεώρησαν την αντίστοιχη αυτή αξία ως αντάλλαγμα ή εάν ο κύριος σκοπός ήτο η ελευθεριότητα. Έτσι ΒΓΗΖ 57,84,89 σε Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2017, 10η έκδοση

¹¹⁹ Ο Code de Commerce αναφέρεται σχετικά για «πράξεις γενόμενων τίτλω χαριστικό»

¹²⁰ Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2017, 10η έκδοση, σελ. 446

¹²¹ Κ. Ρόκας σε Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, 10η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 115

¹²² Φραγκίστα Ερμ. ΑΚ, εισαγ. Άρθρ. 496 – 512, αρ. 16, η οποία ελευθεριότητα κρίνεται ευρύτερη της δωρεάς καθόσον δεν προϋποθέτει τον πλουτισμό του αποκτώντος, ούτε και κάποια συμφωνία για την παροχή χωρίς άμεσο ή έμμεσο αντάλλαγμα./ ΠΠρΘεσ 1922/2014 ΔΕΕ 2014 σελ. 693 – 694

Υπό τον παλαιό ΕμπΝ (ά. 537) ανακλητέα ήταν «πάσα ετεροβαρής πράξη ελαττούσα είτε την κινητήν είτε την ακίνητον του πτωχεύσαντος περιουσίαν». Η σημερινή διατύπωση, δεν έχει παρά το ίδιο νόημα, ήτοι πρόκειται για κάθε δικαιοπραξία που οδηγεί σε διάθεση δικαιώματος ή σε δημιουργία ή επαύξηση χρέους του οφειλέτη, γενικότερα δε σε μείωση της περιουσίας του χωρίς ή σχετικά μικρό αντάλλαγμα¹²³.

Αντιθέτως, τυχόν μεταγραφή που έλαβε χώρα μέσα στην ύποπτη περίοδο είναι έγκυρη διότι αυτή ενεργείται από τον δωρεοδόχο ενώ η διάταξη 42 ΠτΚ αφορά πράξεις του οφειλέτη και όχι του τρίτου¹²⁴. Η αποποίηση της κληρονομιάς ή κληροδοσίας¹²⁵ απ' την άλλη, δε θεωρείται δωρεά συνεπώς δεν εμπίπτει στην 42 ΠτΚ.

Έτσι, εδώ υπάγονται ενδεικτικά η δωρεά, η άφεση χρέους, η αποδοχή συναλλαγματικής ευκολίας, η αναδοχή αλλότριου χρέους, η αναγνώριση ανύπαρκτης οφειλής, η παροχή εμπράγματης ασφάλειας υπέρ τρίτου, η εν γνώσει ανάληψη επισφαλούς απαίτησης.

3.1.2 Πληρωμή μη ληξιπρόθεσμων¹²⁶ χρεών

Αφορά οποιαδήποτε πληρωμή είτε μέσω εκχώρησης, είτε μέσω πώλησης είτε δια συμψηφισμού είτε με οποιοδήποτε άλλο πιθανό τρόπο χρεών που δεν έχουν καταστεί ακόμη ληξιπρόθεσμα, διότι το χρέος δεν έχει λήξει και η καταβολή είναι πρόωγη¹²⁷, καθώς θα προκαλέσει ανισότητες στη συλλογική ικανοποίηση μεταξύ των δανειστών – πιστωτών. Με τυχόν τέτοια πληρωμή μη ληξιπρόθεσμων χρεών ο δανειστής ο οποίος πληρώνεται, διαφεύγει τον κίνδυνο της μερισματικής ικανοποίησης, εισπράττει δε ολόκληρο το ποσό της απαίτησής του σε βάρος των λοιπών δανειστών, ευνοείται λοιπόν αδικαιολόγητα.

Με άλλα λόγια ως μη ληξιπρόθεσμα χρέη θεωρούνται εκείνα τα εμπορικά ή αστικά χρέη του οφειλέτη για τα οποία δεν έληξε ακόμα η συμβατική ή νόμιμη προθεσμία καταβολής τους. Δεν ενδιαφέρει αν το χρέος γεννήθηκε πριν ή κατά τη διάρκεια της ύποπτης περιόδου ή αν ήταν ληξιπρόθεσμα πριν από την κήρυξη της πτώχευσης. Αυτό γιατί ο δανειστής ο οποίος

¹²³ Η γαλλική διατύπωση αναφέρεται σε συμβάσεις όπου οι υποχρεώσεις του οφειλέτη υπερβαίνουν προφανώς εκείνες του αντισυμβαλλόμενου.

¹²⁴ Αναστασιάδης σε Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, 10η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 115

¹²⁵ Βλ. 940 ΑΚ / Ομοίως και Ελευθέριος Φ. Λεβαντής, Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα, σελ. 140

¹²⁶ «Ως ληξιπρόθεσμα χρέη ο νόμος εννοεί τα εμπορικά ή αστικά χρέη του οφειλέτη, ως προς τα οποία δεν έχει λήξει ακόμη η συμβατική ή η νόμιμη προθεσμία για την καταβολή τους», κατά την Αντωνία Πουλάκου – Ευθυμιάτου, Επιτομή Εμπορικού Δικαίου, 2003, Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Δ' έκδοση, σελ. 350

¹²⁷ Ακόμα κι αν είναι πράγματι επιτρεπτή (324 ΑΚ)

πληρώνεται διαφεύγει τον κίνδυνο της μερισματικής ικανοποίησης και εισπράττει ολόκληρο το ποσό της απαίτησης του, σε βάρος πάντα των υπολοίπων δανειστών.

Ως πληρωμή νοείται οποιαδήποτε τυχόν εξόφληση εμπορικού ή αστικού χρέους με κάθε τρόπο που δύναται να διασφαλίσει απόσβεση ενοχής (καταβολή μετρητών, δόση αντί καταβολής, ανάληψη άλλης υποχρέωσης, ανανέωση, συμψηφισμός κλπ).

3.1.3 Ανώμαλη πληρωμή ληξιπρόθεσμων χρεών

Πρόκειται για πληρωμή των ληξιπρόθεσμων μεν χρεών, με μέσα τα οποία κρίνονται αντικανονικά¹²⁸ και τα οποία διασπούν την ισότιμη μεταχείριση, όπως η δόση αντί καταβολής¹²⁹, η εκχώρηση απαίτησης εφόσον η αναγγελία έγινε, οι ανώνυμες μετοχές, τα τοκομερίδια, οι ομολογίες, ο συμβατικός ή εκούσιος συμψηφισμός¹³⁰ καθόσον πίσω από τούτες τις ενέργειες κρύβεται και πάλι η πρόθεση του νομοθέτη για ευνοϊκότερη μεταχείριση ορισμένων δανειστών του – επιλεκτικά. Εδώ μάλιστα, η ανάκληση αναφέρεται σε κάθε φύσης πληρωμές χρεών, εμπορικών ή αστικών, ανεξάρτητα από το χρόνο που γεννήθηκαν. Το κατά πόσο το χρέος ήταν ή όχι ληξιπρόθεσμο κρίνεται από το χρόνο που αυτό θα πληρωθεί. Έτσι αν δεν ήτο ληξιπρόθεσμο κατά το χρόνο της πληρωμής του, η τελευταία ανακαλείται έστω κι αν το χρέος γινόταν ληξιπρόθεσμο πριν από την κήρυξη της πτώχευσης.

Κανονικά μέσα πληρωμής είναι τα χρήματα, τα εμπορικά γραμμάτια, οι συναλλαγματικές, τα γραμμάτια σε διαταγή, τραπεζικές επιταγές. Αμφισβητείται αν αποτελούν κανονικά μέσα πληρωμής αυτά τα οποία φέρουν σχετικές ρήτρες όπως «*ουχί εις διαταγήν*».

Ως ανώμαλη πληρωμή νοείται λοιπόν κάθε πληρωμή με την οποία δεν παρέχεται στο δανειστή το οφειλόμενο αντικείμενο¹³¹. Ενόψει των σύγχρονων οικονομικών καταστάσεων, η χρηματική οφειλή μπορεί να πληρωθεί και με λογιστικό χρήμα (κατάθεση σε τραπεζικό λογαριασμό) η

¹²⁸ Δεν θεωρούνται κανονικές πληρωμές όταν π.χ. δόθηκαν χρεόγραφα αντί εμπορευμάτων ή αντί χρημάτων επιστράφηκε το πωληθέν ΠΠρΑθ 1428/1972, ΕΕμπΔ 1972, σελ. 399 ή μεταβιβάστηκε η κυριότητα ακινήτου που εκχωρήθηκε απαίτηση. Πάντως, σε κάθε περίπτωση, ο τρόπος της πληρωμής είναι χωρίς σημασία.

¹²⁹ ΑΠ 66/2013

¹³⁰ Αφού κατά πάγια νομολογία, έχει κριθεί ότι δεν είναι αντικανονική πληρωμή ο δυνάμει μονομερούς δήλωσης και εκ του νόμου επερχόμενος συμψηφισμός : Φραγκίστας εν Ερμ. Α.Κ. άρθρο 440 – 452, ΕφΘεσ 242/1962, ΑΠ 342/1937, σύμφωνος και ο Τσιριντάνης ΑΠ 108/1902. Βλ. ΑΠ 1144/1976 κατά την οποία ο συμψηφισμός νοείται ο συμβατικός με συμφωνία μεταξύ πτωχεύσαντος και πιστωτή. Αντίθετος ο Ρόκας που θεωρεί οποιαδήποτε μορφή συμψηφισμού ως αντικανονικό μέσο πληρωμής. Παρόμοιες και οι ΕφΑθ 1535/1985, ΕΕμπΔ 1985 σελ. 523 επ

¹³¹ Είναι άλλο το οφειλόμενο και άλλο το καταβληθέν (δόση αντί καταβολής 419 ΑΚ)

οποία για την εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 42γ ΠτΚ εξομοιώνεται με την πληρωμή σε μετρητά¹³².

Η «ανώμαλη πληρωμή» προϋποθέτει παροχή μη οφειλόμενου αντικειμένου ή παροχή με τρόπο μη συμφωνηθέντα ή συνηθισμένο στις συναλλαγές (αντικανονικά μέσα πληρωμής), όπως παραδείγματος χάριν i) η πληρωμή με εκχώρηση που συνομολογήθηκε κατά τη διάρκεια της ύποπτης περιόδου ή πριν από αυτήν αλλά αναγγέλθηκε μέσα στην ύποπτη περίοδο, ii) με δόση αντί καταβολής πχ. αντί της οφειλόμενης χρηματικής παροχής μεταβίβαση της κυριότητας του ακινήτου ή επιστροφή του πωληθέντος από τον μετέπειτα πτωχεύσαντα αγοραστή¹³³ iii) με έκταξη με την οποία ο οφειλέτης εξουσιοδοτεί οφειλέτη του να καταβάλει σε κάποιον από τους δανειστές του, iv) με συμβατικό ή εκούσιο συμφνηφισμό ληξιπρόθεσμων χρεών εντός της ύποπτης περιόδου¹³⁴ v) με παροχή αντικειμένων διαφορετικών από αυτά που προγενέστερα είχαν συμφωνηθεί.

3.1.4 Σύσταση εμπράγματης ή ενοχικής ασφάλειας προς εξασφάλιση προγενέστερης οφειλής¹³⁵ ή νέας σε αντικατάσταση προγενέστερης

Στην εν λόγω περίπτωση με σκοπό την κατοχύρωση μιας ίσης μεταχείρισης των πιστωτών, δεν ενδιαφέρει εάν το χρέος προέκυψε πριν την ύποπτη περίοδο ή κατά την διάρκεια της. Αρκεί και μόνο, ότι το παρεπόμενο δικαίωμα ήτοι ο τίτλος της υποθήκης¹³⁶ ή το ενέχυρο να παρέχονται για εξασφάλιση «προγενέστερης¹³⁷ απαίτησης» παραβιάζοντας κατά τούτον τον τρόπο την αρχή της ισότητας μεταξύ των πιστωτών, ενώ δεν εφαρμόζεται όταν η υποθήκη παρέχεται ως μέσο ασφάλειας για τρέχουσα ή μελλοντική απαίτηση που ενδεχομένως προκύψει. Αφορά την παροχή ασφαλειών ενοχικής φύσεως δηλαδή, για την εξασφάλιση των οποίων ο οφειλέτης δεν είχε αναλάβει αντίστοιχη υποχρέωση ή προκειμένου να εξασφαλιστούν

¹³² Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 449

¹³³ ΠολΠρΑθ 1428/1972, ΑΠ 66/2013 ΕΕμπΔ 2013 σελ. 706 επ.

¹³⁴ ΑΠ 1144/1976, ΝοΒ 1977 σελ. 531

¹³⁵ ΠΠρΑθ 7860/1988, ΕΕμπΔ 1991 σελ. 136 (σύσταση ενέχυρου σε συναλλαγματικές τράπεζας). Προγενέστερη είναι η οφειλή που υπήρχε κατά το χρόνο της σύστασης της ασφάλειας. Για το 42δ ΠτΚ έχει σημασία ο χρόνος σύστασης της εμπράγματης ασφάλειας να είναι μεταγενέστερος του χρόνου γέννησης της οφειλής.

¹³⁶ Αλλά και η προσημείωση υποθήκης (42 περ. δ ΠτΚ) / ΑΠ 1713/1981, ΕΕμπΔ 1983 σελ. 138

¹³⁷ Κατά τους Ρόκα και Αναστασιάδη, ως προγενέστερη ορίζεται και θεωρείται η οφειλή που υπήρχε ήδη κατά το χρόνο που συστάθηκε η εν λόγω ασφάλεια, ενώ δεν μας αφορά εάν η οφειλή γεννήθηκε μέσα στην ύποπτη περίοδο ή πριν από αυτή.

νέες υποχρεώσεις που αναλήφθηκαν από τον οφειλέτη σε αντικατάσταση των προϋπαρχόντων¹³⁸.

Έχει σημασία και ενδιαφέρει ο χρόνος σύστασης της εμπράγματης ασφάλειας να είναι μεταγενέστερος από το χρόνο γέννησης της οφειλής ενώ ουδόλως ενδιαφέρει ο χρόνος παύσης πληρωμών. Αντιθέτως, δεν πλήττεται η ασφάλεια που παρέχεται μέσα στην ύποπτη περίοδο προς εξασφάλισης μιας οφειλής που δημιουργήθηκε συγχρόνως¹³⁹. Φυσικά τα ίδια ισχύουν και εφαρμόζονται και στην περίπτωση της προσημείωσης υποθήκης όπου σημασία έχει και πάλι ο χρόνος σύστασης της προσημείωσης (η άδεια του Δικαστηρίου) και μάλιστα όχι το γεγονός της εγγραφής της στα οικεία βιβλία υποθηκών μέσα στην ύποπτη περίοδο¹⁴⁰.

3.2 Πράξεις δυνητικής ανάκλησης¹⁴¹ (Άρθρο 43 ΠτΚ)

Εδώ ο νόμος δεν προβλέπει αυτοδίκαιη ακυρότητα αλλά απαιτείται η συνδρομή ορισμένων προϋποθέσεων και σχετική δικαστική απόφαση. Οι πράξεις λοιπόν δεν είναι περιορισμένες αλλά εμπίπτει – βάσει των προβλεπόμενων προϋποθέσεων ένα πλήθος πράξεων, οι οποίες φυσικά δεν υπάγονται στις ρυθμίσεις του άρθρου 42 ΠτΚ.

Προϋποθέσεις δυνητικής ανάκλησης

i. Αμφοτεροβαρής πράξη

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 43 ΠτΚ *«κάθε αμφοτεροβαρής πράξη του οφειλέτη ή πληρωμή από αυτόν ληξιπρόθεσμων χρεών του που έγινε μετά την παύση πληρωμών και πριν την κήρυξη της πτώχευσης μπορεί να ανακληθεί, εάν ο αντισυμβαλλόμενος κατά τη διενέργεια της πράξης γνώρισε ότι ο οφειλέτης είχε παύσει τις πληρωμές του και η πράξη ήταν επιζήμια για την ομάδα των πιστωτών»*. Σε αντίθεση με το άρθρο 42 ΠτΚ, εδώ ο Πτωχευτικός Κώδικας, δεν

¹³⁸ Με «συμβάσεις κάλυψης» κατά τον Σπυριδάκη. Ο οφειλέτης που έπαυσε τις πληρωμές του είναι ενδεχόμενο αυτοβούλως ή υπό την πίεση κάποιου δανειστή να παραχωρήσει υπέρ αυτού εμπράγματη ή ενοχική εξασφάλιση σε περιουσιακό αντικείμενο του, ιδίως ενέχυρο, υποθήκη ή εγγύηση.

¹³⁹ Παραδείγματος χάριν σύναψη δανείου προς τον οφειλέτη μέσα στην ύποπτη περίοδο με παραχώρηση ταυτοχρόνως υποθήκης προς το δανειστή ή προς εξασφάλιση μέλλουσας απαίτησης όπως διατροφή προς τη σύζυγο που βρίσκεται σε διάσταση.

¹⁴⁰ Επομένως άδεια του δικαστηρίου για προσημείωση υποθήκης παρασχεθείσα πριν την ύποπτη περίοδο, εγγραφείσα ωστόσο και καταχωρηθείσα μέσα στην ύποπτη περίοδο, δεν θα ανακληθεί. Όμως, προσημείωση συσταθείσα πριν την ύποπτη περίοδο, η οποία τράπηκε σε υποθήκη κατά την ύποπτη περίοδο, είναι απολύτως έγκυρη, καθώς βάσει του 1277 ΑΚ με την τροπή της προσημείωσης σε υποθήκη, η τελευταία λογίζεται ότι έχει εγγραφεί τη μέρα της προσημείωσης. ΑΠ 1273/1981, ΑΠ 137/1977, ΑΠ 1713/1981, ΕφΑθ 2943/1978. Αντίθετος ο Σκαλίδης ΠολΠρΒόλου 30/1972, Αρμ. 1973 σελ. 380 που καταλήγει ότι επειδή στο πτωχευτικό δίκαιο δεν υπάρχει διάταξη που να προβλέπει προστασία του δικαιώματος προσδοκίας, η δυνατότητα τροπής σε υποθήκη δεν υφίσταται μέσα στα πλαίσια του Πτωχευτικού και ματαιούται.

¹⁴¹ «κατ' ευχέρειαν ανακλητές πράξεις»

απαριθμεί τις υποκειμένες σε ανάκληση πράξεις αλλά θέτει ορισμένες προϋποθέσεις. Κατά συνέπεια δυνάμενες (άρα δυνατότητα ανάκλησης ως νόμιμο δικαίωμα του συνδίκου να ζητεί κατά την κρίση του την ανάκληση των πράξεων) να ανακληθούν είναι i) κάθε ζημιογόνος αμφοτεροβαρής πράξη του οφειλέτη¹⁴² ενώ ο τρίτος βρισκόταν σε γνώση της παύσης πληρωμών και ii) κάθε πληρωμή ληξιπρόθεσμων χρεών ενεργηθείσες εντός της ύποπτης περιόδου.

Ως προς τις αμφοτεροβαρείς, εννοείται κάθε αμφοτεροβαρής σύμβαση που έχει μεν καταρτισθεί από τον οφειλέτη εντός της ύποπτης περιόδου αλλά δεν καταλαμβάνεται από το εύρος εφαρμογής του άρθρου 42 ΠτΚ, επομένως ανήκει οτιδήποτε με αντικείμενο παροχής πλην πληρωμής¹⁴³, καταβολής δηλαδή χρηματικού ποσού προς εξασφάλιση του χρέους. Χαρακτηρίζονται από την ανταλλαγή δύο παροχών προς αντίθετη κατεύθυνση όπου η μία αποτελεί το αντιστάθμισμα της άλλης και οι οποίες παροχές τελούν σε αλληλεξάρτηση μεταξύ τους ως τμήματα μιας ενιαίας σύμβασης. Από την άλλη πλευρά, ως πληρωμές ληξιπρόθεσμων χρεών νοούνται όσες έγιναν με μετρητά ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο ανταποκρινόμενο στη συμφωνία μεταξύ πτωχεύσαντα και αντισυμβαλλομένου.

Εδώ, σε αντίθεση με την 42 ΠτΚ, η ακύρωση δεν είναι αυτοδίκαιη αλλά δυνητική κατόπιν επεμβάσεως – συναινέσεως του αρμόδιου Δικαστηρίου¹⁴⁴ το οποίο θα διαπιστώσει τη σωρευτική συνύπαρξη των εξής δύο στοιχείων: i) αφενός ότι ο τρίτος (συναλλασσόμενος) δε διατελούσε σε καλή πίστη δηλαδή γνώριζε¹⁴⁵ - αντικειμενικά¹⁴⁶, το γεγονός ότι ο τρίτος είχε παύσει¹⁴⁷ τις πληρωμές του και ii) αφετέρου ότι από αυτό ζημιώθηκαν οι πιστωτές (βλάβη -

¹⁴²Κάθε συναλλαγή που με οικονομικά κριτήρια περικλείει παροχή και αντιπαροχή. Συνεπώς δεν περιλαμβάνει μόνο αμφοτεροβαρείς με την έννοια του 374 ΑΚ, αλλά αφορά και άλλες συμβάσεις. Για παράδειγμα δυο ετεροβαρείς συμβάσεις που όμως αποδεικνύεται ότι με οικονομικά κριτήρια είναι συνδεδεμένες μεταξύ τους. ΕφΑθ 2021/1981, ΕλλΔνη 1982 σελ. 232 επ., ΑΠ 621/2016, ΕπισκΕΔ 2017

¹⁴³Εκπλήρωση μιας μη χρηματικής οφειλής από αμφοτεροβαρή σύμβαση (ανταλλαγές δανείων, εκμισθώσεις πραγμάτων, εργολαβίες κλπ).

¹⁴⁴ Γενικά γίνεται δεκτό ότι κι αν συντρέχουν οι εν λόγω προϋποθέσεις, που αναφέρονται στη διάταξη, το αρμόδιο Δικαστήριο δεν υποχρεούται να αποφασίσει την ανάκληση (διακριτική εξουσία Δικαστηρίου όπως σημειώνει ο Λεβαντής) ΑΠ 859/1974, ΕφΛαρ 59/2014, ΝοΒ 2015

¹⁴⁵ Το «θετικώς γνωρίζει». Δεν βρίσκεται «εν γνώσει» όποιος «όφειλε να γνωρίζει». Η επιγενόμενη γνώση δε θίγει την πράξη. Δεν απαιτείται δόλος ή κακή του πίστη ή σκοπός βλάβης της ομάδας, αλλά γνώση του πραγματικού παύσης πληρωμών.

¹⁴⁶ Με την έννοια της γνώσης του πραγματικού γεγονότος της παύσης των πληρωμών, προσωπικά με την έννοια της ατομικής γνώσης και με ακρίβεια ήτοι με την έννοια της ασφαλούς και όχι της τεκμαιρόμενης γνώσης (ή ακόμη χειρότερα με απλή περιέλευση φημών περί αφερεγγυότητας ή επαπειλούμενης αδυναμίας εκπλήρωσης) – φυσικά με την αποδεκτή εξαίρεση του τεκμηρίου γνώσεως που ο ίδιος ο νόμος εισάγει σχετικά με τα περί στενής συγγένειας και περιβάλλοντος πρόσωπα σύμφωνα με τον Σπύρο Δ. Ψυχομάνη, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Ζ έκδοση, σελ. 359

¹⁴⁷ ΠΠρΘεσ 1922/2014 ΔΕΕ 2014 σελ. 693, ΠΠρΠειρ 3425/2015 ΝοΒ 2016 σελ. 81, ακριβέστερα γνώριζε την αδυναμία πληρωμών κατά το χρόνο διενέργειας της πράξης.

ζημία πιστωτών¹⁴⁸) ώστε να δικαιολογείται το έννομο συμφέρον της ομάδας των πιστωτών προς ανάκληση της πράξης, το βάρος απόδειξης του οποίου φέρει ο σύνδικος.

Η ΕΝΕ έχει υποδείξει ότι «κάθε άλλη πράξη ... μπορεί δυναμικά να ανακληθεί, κατά την ευχέρεια του Δικαστηρίου»¹⁴⁹. Ωστόσο, κατά τον Ε. Περάκη, ορθότερη φαίνεται η αντίθετη άποψη που υπηρετεί σχετικά την ασφάλεια δικαίου, την προσδοκία δηλαδή ότι εάν και εφόσον οι προϋποθέσεις υφίστανται, το Δικαστήριο θα ανακαλέσει την πράξη¹⁵⁰. Συνεπώς ο τίτλος του άρθρου 43 δεν ακριβολογεί ως προς την κρίση του Δικαστηρίου. Δηλαδή μολονότι η κρατούσα γνώμη δέχεται ότι με τον όρο δυναμική ο νομοθέτης θεσπίζει τη διακριτική ευχέρεια να απαγγελθεί η ανάκληση, εν τούτοις ορθότερη φαίνεται η άποψη ότι η διάκριση των λειτουργιών (26 Σ) δε θα συγχωρούσε στο δικαστή την εξουσία να αποφασίζει κατά βούληση για την επιτυχή ή μη έκβαση της πτώχευσης. Αφ' ης διαπιστώσει το δόλο του οφειλέτη και του αντισυμβαλλόμενου του και βεβαίως τη βλάβη των πιστωτών, ο δικαστής έχει υπηρεσιακό καθήκον να κηρύξει την ανάκληση των σχετικών πράξεων, διαφορετικά η απόφαση θα είναι αναιρετικώς προσβλητή. Η δυναμική διατύπωση αποτελεί κατάλοιπο του προϋποθέσαντος δικαίου στερούμενο κάθε περιεχομένου ουσιαστικού ξένο προς το κράτος δικαίου¹⁵¹.

Φυσικά, θεωρείται και εδώ δεδομένο ότι μας αφορούν αποκλειστικά πράξεις που έγιναν μέσα στα πλαίσια της ύποπτης περιόδου¹⁵². Πρόκειται κυρίως για πράξεις «πολύμορφης φύσης»¹⁵³ οι οποίες αναφέρονται στο εν λόγω άρθρο κατά τρόπο γενικό σε αντίθεση προς εκείνες του άρθρου 42 ΠτΚ, συνήθεις στον εμπορικό βίο, ωστόσο μπορούν να ανακληθούν μόνον κατόπιν της συνδρομής συγκεκριμένων προϋποθέσεων ως αναφέρθηκαν ανωτέρω. Η κατ' ευχέρεια ανάκληση ασκείται από τον σύνδικο, αφού – σταθμίσει τα υπέρ και τα κατά της ανάκλησης

¹⁴⁸ ΑΠ 600/1973, ΕΕμπΔ 1974 σελ. 100 σχετικά με το πότε είναι «επιζήμια» μια πράξη & ΑΠ 107/1962 ΕΕμπΔ ΙΓ,353, ΑΠ 640/1964, ΕΕμπΔ ΙΣΤ, 249, ΕφΘεσ. 884.1977, ΕΕμπΔ 1978, 117 επ.

Ο γενικός κανόνας κατά τον Κοτσίρη, είναι η πράξη «με την οποία μειώνεται το ενεργητικό της πτωχευτικής περιουσίας (χωρίς ισόποση μείωση του παθητικού) ή αυξάνεται το παθητικό (χωρίς ισόποση αύξηση του ενεργητικού) καθώς και η πράξη που παρακωλύει την αξιοποίηση στοιχείου της πτωχευτικής περιουσίας».

Ενδεικτικά η ΑΠ 876/2017 Προϋποθέσεις της πτωχευτικής ανάκλησης. Συνομολόγηση μίσθωσης με καταφανώς δυσανάλογο μίσθωμα. Μια τέτοια δυσαναλογία δεν είναι ικανή να άρει το χαρακτήρα της σύμβασης ως αμφοτεροβαρούς, καθώς κρίσιμο είναι μόνο το υποκειμενικά, κατά τη θεώρηση των συμβαλλομένων και όχι το αντικειμενικά ισάξιο των παροχών.

¹⁴⁹ ΕφΛαρ 59/2014, ΝοΒ 2015 σελ. 2004

¹⁵⁰ Έτσι Ε. Εμμ. Περάκης αλλά και, Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 241 και Ψυχομάνη ΠτΔ 2016, σελ. 357

¹⁵¹ Λάμπρος Χ. Μαργαρίτης / Κωνσταντίνος Ν. Χριστοδούλου, Καταδολίευση Δανειστών (Αστική, Ποινική και Δικονομική Εφαρμογή), 2013, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 17

¹⁵² Βέβαια, πράξεις που διενεργήθηκαν προ της ύποπτης περιόδου αλλά τελειώθηκαν μέσα στην ύποπτη περίοδο, μπορούν κανονικά να ανακληθούν, όπως πχ. σε μεταβίβαση ακινήτου όπου η σύμβαση υπογράφηκε νωρίτερα, ωστόσο η μεταγραφή έλαβε χώρα εντός της ύποπτης περιόδου. Έτσι Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 458

¹⁵³ Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 457

τούτης για τους πιστωτές με γνώμονα πάντοτε το συμφέρον τους, χωρίς να μπορεί να γίνει σχετική πρότασή της από τον οφειλέτη¹⁵⁴. Σε ανάκληση υπόκεινται μόνον οι πληρωμές από τον οφειλέτη και όχι οι οφειλές προς τον οφειλέτη και φυσικά μόνον αυτές που έγιναν εκουσίως από τον οφειλέτη και όχι αυτές που έγιναν δυνάμει δικαστικής απόφασης¹⁵⁵.

Η διαφορά της ακυρωσίας του άρθρου τούτου και της κοινής ακυρωσίας του κοινού δηλαδή δικαίου, έγκειται στο γεγονός ότι η ακυρωσία του κοινού δικαίου είναι απόλυτη ενώ του άρθρου 42 είναι σχετική, μόνον για την ομάδα των πιστωτών. Ταυτόχρονα, η κοινή ακυρωσία είναι υποχρεωτική για τον Δικαστή εφόσον συντρέχουν σωρευτικά οι απαιτούμενες προϋποθέσεις ενώ η ακυρωσία του άρθρου 42 είναι δυνητική και όχι αναγκαία (ευρεία ευχέρεια του Δικαστηρίου να κρίνει σχετικώς)¹⁵⁶. Τέλος, η ακυρωσία του κοινού δικαίου χωρεί εφόσον υπάρχει το ελάττωμα του δόλου ή της πλάνης, ενώ ελαττώματα τέτοια δεν υφίστανται στην περίπτωση της πτωχευτικής ανακλήσεως.

ii. Πληρωμή ληξιπρόθεσμων χρεών

Ως πράξεις δυνητικής ανάκλησης νοούνται στην παρούσα διάταξη οι ομαλές πληρωμές ληξιπρόθεσμων χρεών, οι οποίες έγιναν με μετρητά ή με οιονδήποτε άλλο τρόπο, ανταποκρινόμενο στη συμφωνία μεταξύ πτωχεύσαντα και αντισυμβαλλόμενου τρόπο και επομένως δεν υπόκειται σε υποχρεωτική ανάκληση του άρθρου 42 ΠτΚ¹⁵⁷.

Όπως και στο πλαίσιο του ά. 42γ ΠτΚ, έτσι και εδώ, πράγμα που καταδεικνύει ότι οι δύο διατάξεις συνιστούν από πλευράς ρυθμιζόμενης βιοτικής σχέσης στην ουσία μια ενιαία ρύθμιση, η έννοια της «πληρωμής χρεών» δεν περιορίζεται στην εξόφληση χρηματικών οφειλών, αλλά έχει την έννοια της καταβολής της συμφωνηθείσας παροχής. Αυτό ενισχύεται και από το γεγονός ότι μια ενδεχόμενη στενή ερμηνεία της διάταξης θα άφηνε ανεξέλεγκτες τις καταβολές των συμφωνηθεισών παροχών, που δεν παραβιάζουν το ά. 42β ΠτΚ, ενώ αντίθετα θα ελέγχονταν οι εξοφλήσεις ληξιπρόθεσμων χρηματικών οφειλών, μια διαφοροποίηση που μόνο ως αξιολογική αντινομία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί. Αδιάφορη είναι ως προς την εφαρμογή του ά. 43 ΠτΚ, η αιτία της δημιουργίας (δικαιοπραξία ή αδικοπραξία) και ο χρόνος της δημιουργίας (ακόμη και πριν την ύποπτη περίοδο) του χρέους. Δεν περιλαμβάνονται στις πληρωμές οι πληρωμές των τρίτων προς τον οφειλέτη.

¹⁵⁴ ΕφΑθ 3482/1977

¹⁵⁵ Γκόλια Β., Πτωχευτική ανάκληση. Τι είναι ύποπτη περίοδος, ΦορΕπιθ 1997, 1328

¹⁵⁶ ΕφΘεσ 884/1977

¹⁵⁷ ΑΠ 602/2018 Ιδίως η ακούσια πληρωμή ληξιπρόθεσμων χρεών από τον οφειλέτη διαρκούσης της ύποπτης περιόδου στα πλαίσια αναγκαστικής εκτέλεσης υπόκεινται δυνητικά σε ανάκληση από το δικαστήριο εφόσον ο επισπεύδων δανειστής γνώριζε κατά την πράξη εκτέλεσης για την παύση των πληρωμών του οφειλέτη και την ζημία των πτωχευτικών πιστωτών.

iii. Το τεκμήριο γνώσης

Για να γίνει πιο εύκολη η γνώση του αντισυμβαλλομένου εισήχθη ένα νόμιμο αλλά μαχητό τεκμήριο γνώσης¹⁵⁸, αντίστοιχο με της 941 ΑΚ¹⁵⁹ όπου η γνώση του αντισυμβαλλομένου τεκμαίρεται, εάν κατά τη σύναψη της πράξης ήταν «σύζυγος του οφειλέτη ή συγγενής εξ αίματος μέχρι και τρίτου βαθμού ή εξ αγχιστείας μέχρι δευτέρου βαθμού ή πρόσωπο, με το οποίο ο οφειλέτης συζούσε το τελευταίο έτος πριν τη διενέργεια της πράξης». Εφόσον όμως πρόκειται για τεκμήριο μαχητό, τούτο σημαίνει ότι ο αντισυμβαλλόμενος μπορεί να το ανατρέψει αποδεικνύοντας τη μη γνώση της παύσης των πληρωμών του οφειλέτη. Ως προς τα νομικά πρόσωπα¹⁶⁰, το εν λόγω τεκμήριο γνώσης υφίσταται εφόσον τα εν λόγω πρόσωπα είναι είτε ο ιδρυτής ή διοικητής ή ο διαχειριστής του¹⁶¹ ή που συνδέονται με τον οφειλέτη σύμφωνα με το άρθρο 32 ν. 4308/2014¹⁶². Ο νόμος θέτει χρονικό περιορισμό ισχύος του τεκμηρίου ένα έτος από την κήρυξη της πτώχευσης, διαφορετικά στη συνέχεια ο σύνδικος θα πρέπει να αποδείξει τη γνώση.

Είναι βέβαια αμφίβολο αν η γνώση του αντισυμβαλλόμενου πρέπει να καταλαμβάνει και τον επιζήμιο χαρακτήρα των πράξεων. Ορθότερο κατά τον Κοτσίρη είναι τέτοια γνώση να μην απαιτείται αλλά απλώς μας ενδιαφέρει η γνώση της παύσης των πληρωμών.

Η γνώση αυτή πρέπει να είναι αντικειμενική, αναφερόμενη μόνο στο γεγονός της παύσης των πληρωμών, δηλαδή στην πραγματική αδυναμία του οφειλέτη να ανταπεξέλθει γενικώς στα ληξιπρόθεσμα χρέη του, προσωπική και ακριβής¹⁶³, ασφαλής και όχι φημιολογίες περί την αφερεγγυότητα του οφειλέτη. Η γνώση πάντως δεν έχει πάντοτε την έννοια ότι ο τρίτος είναι κακής πίστεως. Δεν αρκεί δηλαδή ο τρίτος να γνωρίζει την επισφαλή και δυσχερή κατάσταση του οφειλέτη παρά μόνον το γεγονός ότι έχει οδηγηθεί σε παύση πληρωμών.

Αντικειμενική είναι η γνώση όταν αναφέρεται στο γεγονός της παύσης των πληρωμών, δηλαδή ο τρίτος να γνωρίζει ότι ο οφειλέτης βρίσκεται σε γενική και μόνιμη αδυναμία εκπλήρωσης

¹⁵⁸ Βλ. Μέρος 3^ο Κεφάλαιο 7 του παρόντος εκπονήματος «Σύγκριση καταδολίευσης με πτωχευτική ανάκληση». Ο αντισυμβαλλόμενος μπορεί να το ανατρέψει αποδεικνύοντας ότι δε γνώριζε πράγματι την παύση πληρωμών του οφειλέτη.

¹⁵⁹ Συγκεκριμένα η διάταξη 43 παρ. 2 ΠτΚ

¹⁶⁰ Με τον ν. 4446/2016 προστέθηκε διάταξη που αφορά τα νομικά πρόσωπα, κατά την οποία η γνώση του αντισυμβαλλομένου τεκμαίρεται για τα πρόσωπα που συνδέονται με τον οφειλέτη σύμφωνα με το άρθρο 32 ν. 4308/2014. Το εν λόγω τεκμήριο δεν ισχύει εάν η ανακλητική αγωγή εγερθεί μετά την παρέλευση έτους από την κήρυξη της πτώχευσης ΑΚ 941

¹⁶¹ Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκΕΔ Γ/2008, 663 – 664

¹⁶² Κατόπιν προσθήκης με το άρθρο 2 παρ. 7 ν. 4446/2016 έτσι Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2017, 10η έκδοση, σελ. 462

¹⁶³ Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 459

των ληξιπρόθεσμων χρηματικών υποχρεώσεών του. Δεν απαιτείται αντίθετα άλλη γνώση, με συνδρομή άλλων υποκειμενικών στοιχείων, όπως η γνώση της τυχόν πρόθεσης του οφειλέτη να ζημιώσει τους πιστωτές του ή η ύπαρξη τέτοιας πρόθεσης από την πλευρά του τρίτου ούτε η αρκεί η υπαίτια άγνοια της παύσης των πληρωμών.

Προσωπική είναι η γνώση όταν συντρέχει στο πρόσωπο του ίδιου του τρίτου ή άλλου προσώπου του οποίου η συμπεριφορά καταλογίζεται νομικά. Εάν εμπλέκονται στην πράξη περισσότερα του ενός πρόσωπα, το στοιχείο της γνώσης θα πρέπει να εξετάζεται ως είναι φυσικό για τον καθένα ξεχωριστά. Το ότι η παύση των πληρωμών του οφειλέτη δηλαδή είναι γενικώς γνωστή στην αγορά, δεν είναι από μόνη της αρκετή για την απόδειξη της γνώσης του τρίτου¹⁶⁴.

Ακριβής γνώση είναι όταν ο τρίτος τελεί σε γνώση όλων εκείνων των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών που θεμελιώνουν την παύση των πληρωμών. Τούτο για παράδειγμα συμβαίνει όταν ο τρίτος γνωρίζει ότι ο οφειλέτης δεν πληρώνει τις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις του και ότι δεν υπάρχει προοπτική στο άμεσο μέλλον να βρει τα απαραίτητα προς αυτό το σκοπό χρηματικά διαθέσιμα. Δεν αρκεί αντίθετα γνώση ότι ο οφειλέτης βρίσκεται γενικά σε οικονομική αδυναμία ή σε πρόσκαιρη ταμειακή δυσχέρεια ή ότι εκποιεί περιουσιακά του στοιχεία ή ότι η συγκεκριμένη συναλλαγή θα περιαγάγει τον οφειλέτη σε κατάσταση παύσης πληρωμών.

Άλλωστε, κρίσιμος χρόνος για τον επίσημο χαρακτήρα είναι ο χρόνος κατά τον οποίο προσβάλλεται η κάθε πράξη¹⁶⁵.

Σχετικά με την αυστηρή προϋπόθεση που πρέπει να ισχύει ζημία¹⁶⁶ (βλάβη) της ομάδας των πιστωτών με τέτοιο τρόπο ώστε να παραβιάζεται η δυνατότητα ικανοποίησης τους. Επομένως, και εξ αντιδιαστολής, προκύπτει ότι η ζημία δεν υφίσταται όταν – παρά την εν λόγω ενεργηθείσα πράξη, η πτωχευτική περιουσία εξακολουθεί να επαρκεί για την ικανοποίηση των δανειστών. Μάλιστα, η προϋπόθεση αυτή δεν αναφερόταν στον Εμπορικό Νόμο, είχε όμως καθιερωθεί και νομολογιακά¹⁶⁷ καθόσον διαφορετικά δε θα μπορούσε να δικαιολογηθεί η προσβολή των δικαιωμάτων του τρίτου και το αίτημα της απόδοσης, αφού θα πρέπει να προσβάλλεται συγκεκριμένο έννομο συμφέρον προκειμένου να υπάρξει αγωγή.

¹⁶⁴ Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 234 – 235

¹⁶⁵ Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2016, 9η έκδοση, σελ. 264

¹⁶⁶ Συνιστάμενη είτε σε αύξηση του παθητικού, είτε σε μείωση του ενεργητικού είτε σε παρακώλυση αξιοποίησης κάποιου από τα στοιχεία της πτωχευτικής περιουσίας. Βλ. σχετικά ΑΠ 600/1973, ΑΠ 143/1973

¹⁶⁷ ΑΠ 64/1953, ΑΠ 600/1973, ΕφΘες. 884/1977

Ως παραδείγματα μπορούν να αναφερθούν η χορήγηση δανείου με επιτόκιο χαμηλότερο από αυτό της αγοράς, εξόφληση εμπραγμάτως ασφαλιζόμενης απαίτησης πλήρης ενώ από το πλειστηρίασμα του βαρυνόμενου πράγματος η ικανοποίηση θα ήταν μόνο μερική, μεταβίβαση της κυριότητας πράγματος για να εξοφληθούν με το τίμημα χρέη αλλά το επιτευχθέν τίμημα είναι μικρότερο του αγοραίου. Αντιθέτως, αν πρόκειται για πώληση περιουσιακού στοιχείου με πίστωση αλλά με τίμημα ικανοποιητικό το οποίο είναι αμέσως εισπράξιμο από το σύνδικο, τότε στην περίπτωση τούτη, δεν έχουμε επιζήμιο χαρακτήρα¹⁶⁸.

Το εν λόγω άρθρο εννοεί και αναφέρεται σε όλα τα ληξιπρόθεσμα χρέη του πτωχεύσαντος αδιαφόρως της αιτίας από την οποία προήλθαν (ακόμα και εξ αδίκου πράξεως)¹⁶⁹.

Αν και ο νόμος δεν το αναγράφει ρητώς, η ακυρωσία είναι και εδώ σχετική όπως στην υποχρεωτική ανάκληση της διάταξης 42 ΠτΚ, τεθείσα μόνο ως προς την ομάδα¹⁷⁰.

Μετά την ανάκληση της αμφοτεροβαρούς πράξης, ο τρίτος εμφανίζεται για την αντιπαροχή του ως ομαδικός πιστωτής και όχι ως πτωχευτικός. Αυτό, δεν ορίζεται ρητά στο νόμο, αλλά υπαγορεύεται από το σκοπό του νόμου, που είναι όχι ο πλουτισμός της ομάδας των πιστωτών με την επαύξηση της πτωχευτικής περιουσίας, αλλά η επανόρθωση της ζημίας που επήλθε σε αυτήν.

3.3 Ειδικά ζητήματα/Η πτωχευτική ανάκληση επί πληρωμής χρηματόγραφων – Η εξαιρετική περίπτωση του άρθρου 47 ΠτΚ

Ομαλή πληρωμή συνιστά και η πληρωμή με χρηματόγραφα όπως είναι η συναλλαγματική, το γραμματίο σε διαταγή και η επιταγή.

Την αρχή του άρθρου 43 ΠτΚ, διασπά η εξαιρετική διάταξη του άρθρου 47 ΠτΚ υπέρ του κομιστή χρηματόγραφου, όπως συναλλαγματικής, γραμματίου σε διαταγή και επιταγής. Το άρθρο 47 στην ουσία κατοχυρώνει και εξασφαλίζει την κυκλοφοριακή δύναμη των χρηματόγραφων και έχει σκοπό να αποτρέψει τυχόν βλάβη του κομιστή του τίτλου. Έτσι, ο πτωχευτικός κώδικας προβλέπει περίπτωση ανακλητικής αξίωσης κατά εκείνων των προσώπων που μέσα στην ύποπτη περίοδο θέτουν κατά το δίκαιο των αξιογράφων τον πιστωτικό τίτλο σε κυκλοφορία. Ειδικότερα, πρόσωπα κατά των οποίων στρέφεται η αγωγή ανάκλησης είναι ο εκδότης σε περίπτωση συναλλαγματικής και ο πρώτος οπισθογράφος σε περίπτωση επιταγής και γραμματίου σε διαταγή, εφόσον αυτός κατά το χρόνο έκδοσης ή

¹⁶⁸ Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2016, 9η έκδοση, σελ. 262

¹⁶⁹ Αριστείδης Γ. Ροδόπουλος, Πτωχευτικόν Δίκαιον (συγχρονισθέν με τον αστικόν κώδικα), έκδοσις δευτέρα, 1968, Θεσσαλονίκη, σελ. 342

¹⁷⁰ Ελευθέριος Φ. Λεβαντής. Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα, σελ. 121

οπισθογράφησης αντιστοίχως, γνώριζε την παύση πληρωμών του άμεσου οφειλέτη, δηλαδή του πληρωτή επί συναλλαγματικής ή του εκδότη επί γραμματίου σε διαταγή και επιταγής. Συνεπώς, θεσπίζεται δυνατότητα άσκησης ανάκλησης κατά των προσώπων εκείνων που θέτουν τον πιστωτικό κύκλο σε κυκλοφορία¹⁷¹.

3.4 Η δόλια βλάβη πιστωτών (Άρθρο 44 ΠτΚ¹⁷²) - η νέα διάταξη¹⁷³

Καινοτομία του δικαίου της πτωχευτικής ανάκλησης είναι η ρύθμιση του άρθρου 44 στην πτωχευτική νομοθεσία γνωστή και ως πτωχοδικαική εκδοχή της παυλιανής αγωγής¹⁷⁴ αποσυνδεδεμένη από την ύποπτη περίοδο σύμφωνα με την οποία «*πράξεις του οφειλέτη που διενεργήθηκαν κατά την τελευταία πενταετία πριν την κήρυξη της πτώχευσης με δόλο αυτού να ζημιώσουν τους πιστωτές του ή να ωφελήσει ορισμένους από αυτούς σε βάρος άλλων ανακαλούνται, εάν ο τρίτος με τον οποίο συμβλήθηκε, κατά το χρόνο της διενέργειας της πράξης γνώριζε το δόλο του οφειλέτη¹⁷⁵*» ανεξάρτητα από το αν η πτώχευση κηρύχθηκε λόγω παύσης πληρωμών, επαπειλούμενης αδυναμίας ή πιθανότητας αφερεγγυότητας.

Με την ανάκληση του άρθρου 44 ΠτΚ, θα ανακαλείται οποιαδήποτε σύμβαση, πληρωμή αλλά και πράξη στο μέτρο που δεν είναι δυνατόν να ανακληθεί με τις διατάξεις των άρθρων 42 και 43 ΠτΚ¹⁷⁶ έχοντας επικουρικό χαρακτήρα προς τις τελευταίες.

Η ως άνω διάταξη είναι καινοτόμος από πολλές πλευρές. Πρώτον εισάγει μια παραλλαγή της παυλιανής αγωγής (αγωγής διάρρηξης) στο πτωχευτικό δίκαιο. Δεύτερον το χρονικό της εύρος είναι σταθερό και ιδιαίτερα μακρό και τρίτον είναι η πρώτη φορά που η πτωχευτική ανάκληση κατ' εξαίρεση από τα γενικώς ισχύοντα, αποδεσμεύεται και δε συνδέεται με την παύση των πληρωμών, ενώ απλώς προϋπόθεση για την ενεργοποίησή της είναι μόνον η κήρυξη του οφειλέτη σε πτώχευση. Λόγος μάλιστα γέννησης της παρούσας διάταξης είναι κυρίως η έντονη ηθικοκοινωνική απαξία που χαρακτηρίζει τις επιζήμιες πράξεις καθώς δε μπορεί να γίνει αποδεκτό το να ενεργεί κάποιος οφειλέτης δολίως προς βλάβη των πιστωτών του εν γνώση του τρίτου. Όταν συμβεί κάτι τέτοιο ο τρίτος δε δύναται και δεν πρέπει να μείνει απροστάτευτος.

¹⁷¹ Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2017, 10η έκδοση, σελ. 466

¹⁷² Πρότυπο της εν λόγω – νέας, διάταξης ήταν η §133 InsO

¹⁷³ Σχετικές νομολογιακές αποφάσεις ΕφΛαρ 468/2013, ΠΠρΘεσ 11694/2012

¹⁷⁴ Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκΕΔ Γ/2008, 664

¹⁷⁵ ΕφΛαρ 468/2013, ΔΕΕ 2015 σελ. 152 επ.

¹⁷⁶ Για την ανάκληση του 44 ΠτΚ, κεκρυμμένων διανομών προς τους μετόχους, Γιοβαννόπουλος, Η προστασία των πιστωτών στο εταιρικό και το ΠτΔ, Συγκριτικές παρατηρήσεις σε «τάσεις και προοπτικές του δικαίου της Α.Ε.», 18^ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΕμπΔ, 2009 σελ. 210 – 212

Πράξεις για τις οποίες γίνεται εν προκειμένω λόγος είναι όχι μόνον οι συμβατικής φύσεως, ενοχικές ή εμπράγματα του οφειλέτη όπως εννοείται από τη σχετική διάταξη χρησιμοποιώντας τον όρο «συμβλήθηκε», αλλά πράξεις δικαίου του οφειλέτη οιασδήποτε φύσεως¹⁷⁷. Οι πράξεις βέβαια του άρθρου 44 ΠτΚ, παρά τον χρησιμοποιούμενο όρο «ανακαλούνται» φαίνεται ότι αποτελούν ιδιαίτερη κατηγορία των πράξεων της δυνητικής ανάκλησης, όπου και θα προτιμηθεί να ενταχθούν.

Τούτη η νέα διάταξη, ακριβώς για το λόγο ότι ενισχύει – επεκτείνει το χρονικό διάστημα κήρυξης σε πτωχευτική ανάκληση για πράξεις που έγιναν αποσυνδεδεμένες και πέρα από την ύποπτη περίοδο, έχει αυστηρότερες προϋποθέσεις στοχεύοντας στην πάταξη του δόλου του οφειλέτη να ζημιώσει τους πιστωτές ή να προτιμήσει να ωφελήσει ορισμένους σε βάρος κάποιων άλλων¹⁷⁸, αποσυνδέοντας την ανάκληση από το χρόνο παύσης των πληρωμών¹⁷⁹.

Η Αιτιολογική Έκθεση¹⁸⁰, παρατηρεί σχετικά: «η νέα ρύθμιση επεκτείνει χρονικά τη λειτουργία της πτωχευτικής ανάκλησης για πράξεις που έγιναν πέρα από την ύποπτη περίοδο με το σκεπτικό ότι δε δικαιολογείται η προστασία των πιστωτών που γνώριζαν τη δόλια πρόθεση του οφειλέτη να ζημιώσει με τη συγκεκριμένη πράξη τους πιστωτές του. Η επέκταση αυτή λοιπόν απαιτεί δόλο, και μάλιστα όχι απλώς ενδεχόμενο, του οφειλέτη για βλάβη των πιστωτών του εάν κατά το χρόνο της διενέργειας της πράξης υπάρχει και θετική γνώση του άλλου αναφορικά με το δόλο. Εδώ δεν υπάρχει τεκμήριο γνώσης του δόλου, όπως υπήρχε στην δυνητική ανάκληση, αλλά τουναντίον, απαιτείται η απόδειξη της γνώσης». Εντούτοις, στον αντίποδα της άποψης υποστηρίζεται ότι αρκεί και ο ενδεχόμενος δόλος¹⁸¹ (και όχι αποκλειστικά ο άμεσος δόλος). Σε κάθε όμως περίπτωση, η αποσύνδεση της πράξης από την ύποπτη περίοδο αποβλέπει στην πάταξη του δόλου έστω κι αν εκδηλώθηκε σε παλαιότερο χρονικό σημείο πριν από την παύση πληρωμών.

Μάλιστα, όπως θα δούμε και εν συνεχεία στην μελέτη της καταδολιευτικής αγωγής, ενός μηχανισμού γειτονικού με την πτωχευτική ανάκληση, φαίνεται ότι ο Νομοθέτης, προσέγγισε τη ρύθμιση του άρθρου 939 ΑΚ προβλέποντας την πτωχευτική ανάκληση των δόλιων πράξεων του οφειλέτη (ά. 44 ΠτΚ).

¹⁷⁷ Έτσι Γ. Σωτηρόπουλος σε Σπύρο Δ. Ψυχομάνη, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Ζ έκδοση, σελ 362

¹⁷⁸ Έτσι Α. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 8^η έκδοση, σ. 457 & Ε. Περάκη, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2^η έκδοση, 2012, σελ.282 σε Γκόλια Β., Πτωχευτική ανάκληση. Τι είναι ύποπτη περίοδος, ΦορΕπιθ 1997, 1322 με το σκεπτικό ότι δε δικαιολογείται προστασία πιστωτών που γνώριζαν τη δόλια πρόθεση του οφειλέτη να ζημιώσει με τη συγκεκριμένη πράξη τους πιστωτές του.

¹⁷⁹ Ο ορισμός του άρθρου 41 ΠτΚ που αναλύσαμε ως άνω, που ομιλεί γενικά για ύποπτη περίοδο, είναι λοιπόν στενότερος του δέοντος: Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκΕΔ Γ/2008,661

¹⁸⁰ Βλ. Κώδικα ΝοΒ 55. 1559

¹⁸¹ Έτσι Κοτσίρης και Περάκης

Προϋποθέσεις δόλιας βλάβης πιστωτών:

i. Η πράξη του οφειλέτη

Πρόκειται φυσικά για πράξεις, όχι μόνο συμβατικής φύσης, εμπράγματα, ενοχικές ή άλλες, τόσο θετικές όσο και παραλείψεις εφόσον είναι συνειδητές και ηθελημένες, και φυσικά με την προϋπόθεση ότι ανήκουν στον οφειλέτη που οδηγούν στην καταστρατήγηση της ίσης μεταχείρισης των πιστωτών και καταλήγουν σε βλάβη της ομάδας των πιστωτών όπως έχει αναλυθεί και ως άνω στα πλαίσια συγγραφής της παρούσης¹⁸². Φυσικά με τούτη την πράξη θα πρέπει να επέρχεται ως συνέπεια ζημία¹⁸³ των πιστωτών, η ικανοποίησή τους δηλαδή να υφίσταται περιορισμό, βλάβη, διακινδύνευση ή να έγινε δυσχερέστερη ή να μετακινήθηκε χρονικά σε βάρος τους. Ανάμεσα στην πράξη και τη ζημία πρέπει να υφίσταται αιτιώδης συνάφεια¹⁸⁴.

ii. Ο δόλος του οφειλέτη για πρόκληση ζημίας

Ήτοι δόλος (υποκειμενικό στοιχείο) του οφειλέτη να ζημιώσει τους πιστωτές του ή να ωφελήσει επιλεκτικά μερικούς από αυτούς σε βάρος των υπολοίπων, και όχι απλώς ενδεχόμενος σκοπός¹⁸⁵, αποτελεί την καρδιά της ρύθμισης του άρθρου 44 ΠτΚ. Μάλιστα, η κυρωτική λειτουργία της πτωχευτικής ανάκλησης ενισχύεται από τη σύνδεσή της με υποκειμενικά στοιχεία από την πλευρά του οφειλέτη.

Ο δόλος του οφειλέτη θα πρέπει να αναφέρεται στη βλάβη των πιστωτών γενικά και χωρίς να είναι απαραίτητο η προκληθείσα βλάβη να ταυτίζεται από πλευράς έκτασης, περιεχομένου ή ζημιωθέντος πιστωτή με εκείνη που προέβλεπε ο οφειλέτης. Φυσικά και εδώ, ο σκοπός της βλάβης των πιστωτών δεν απαιτείται να είναι ο μοναδικός σκοπός του οφειλέτη, αλλά αρκεί να συγκαταλέγεται στα κίνητρα της δράσης του. Ως τέτοιος νοείται η *ψυχική κατάσταση του προσώπου, που γνωρίζοντας τα κρίσιμα για την απαγόρευση πράξεώς του από το νόμο περιστατικά, προβλέπει και θέλει (γενικότερα) αποδέχεται τα παράνομα αποτελέσματα της πράξεως αυτής (θετικής ή παράλειψης) στις γενικές του γραμμές και έχει συνείδηση του άδικου*

¹⁸² Βλ. σελ. 21 επ. της παρούσης διπλωματικής εργασίας.

¹⁸³ ΕφΠειρ 181/2017, ΔΕΕ 2017, σελ. 772 – 773, όπου ζημία επέρχεται όταν η ικανοποίηση των πιστωτών υποβάλλεται σε περιορισμό, βλάβη, διακινδύνευση ή έγινε χειρότερη ή δυσχερέστερη ή μετακινήθηκε χρονικά σε βάρος των πιστωτών. Αρκεί να επέρχεται γενική περιουσιακή βλάβη των πιστωτών.

¹⁸⁴ ΕφΠειρ 181/2017

¹⁸⁵ ΕφΛαρ 468/2013 ΔΕΕ 2015 σελ. 152, ΠΠρΠειρ 3425/2016 ΝοΒ 2016 σελ. 81 Ενδεχόμενος δόλος δεν αρκεί.

Αντίθετος ο Ψυχομάνης, και λοιπή μερίδα της Νομολογίας που κάνει δεκτό και τον ενδεχόμενο δόλο, ομοίως και ΕφΘεσ 212/2017/ Βλ.Σπύρος Δ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Ζ έκδοση

*χαρακτήρα τους*¹⁸⁶. Αρκεί ο δόλος να υφίσταται έστω και μεταξύ άλλων σκοπών του οφειλέτη, ενώ γνώση ή ενδεχόμενη ζημία των πιστωτών δεν είναι αρκετή¹⁸⁷.

Ο δόλος του οφειλέτη αποκλείεται επίσης αν κατά τη διενέργεια της πράξης δεν είχε πιστωτές¹⁸⁸. Αρκεί ωστόσο, ακόμη και ένας πιστωτής για την εφαρμογή της διάταξης. Κατά την Αιτιολογική Έκθεση όπως αναφέραμε προ ολίγου απαιτείται άμεσος, όχι ενδεχόμενος δόλος.¹⁸⁹ Κατ' άλλη άποψη ωστόσο η κρατούσα θεωρία υποστηρίζει και δέχεται ότι αρκεί και ενδεχόμενος δόλος. Σε γενικές γραμμές πάντως ενδιαφέρει ο δράστης όχι μόνο να προβλέπει ή να γνωρίζει το παράνομο αποτέλεσμα αλλά θα πρέπει επιπλέον να το επιδοκιμάζει (αποδέχεται) πράγμα που είναι κάτι λιγότερο από την επιδίωξη του αποτελέσματος.

iii. Η γνώση του δόλου από τον τρίτο

Από την πλευρά του τρίτου, απαιτείται θετική γνώση του δόλου του αντισυμβαλλομένου του – οφειλέτη¹⁹⁰, ενώ υπαίτια άγνοια δεν επ – αρκεί, και δεν υφίσταται ανάλογο τεκμήριο γνώσης όπως συμβαίνει και εφαρμόζεται στην περίπτωση της δυνητικής ανάκλησης του άρθρου 43 παρ. 2 ΠτΚ (όχι το τεκμήριο γνώσης δόλου, αλλά απαιτείται απόδειξη της).

Όμως δεν απαιτείται και πρόθεση του τρίτου να βλάψει τους πιστωτές¹⁹¹. Μάλιστα, ο τρίτος δεν απαιτείται να είναι πιστωτής και δεν απαιτείται να επιδιώκει (πρόθεση) τη ζημία των πιστωτών αλλά αρκεί να γνωρίζει το δόλο του οφειλέτη. Μεταγενέστερη γνώση του δόλου του οφειλέτη δε βλάπτει. Αντίθετα μπορεί να υποστηριχθεί ότι αν ο οφειλέτης γνωρίζει την αφερεγγυότητά του (παρούσα ή επαπειλούμενη) ο δόλος του θα τεκμαίρεται κατά μαχητό τεκμήριο.

iv. Ο χρόνος

Εδώ η πρωτοπορία της πτωχευτικής ανάκλησης συνίσταται ακριβώς στο ότι δε συνδέεται με την ύποπτη περίοδο, αλλά με την τελευταία πενταετία πριν από την κήρυξη της πτώχευσης, επεκτείνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο – μηχανισμό το βραχίονα της πτωχευτικής ανακλήσεως σε πράξεις διενεργηθείσες μέσα στην τελευταία πενταετία πριν την πτώχευση. Θα ήταν ανεπιεικές επίσης να αποκλειστεί η εφαρμογή της εν λόγω διάταξης διότι θα άνοιγε η «*όρεξη σε κάθε δόλιο οφειλέτη λίγο πριν επέλθει η αφερεγγυότητα να εξαφανίσει την περιουσία του*

¹⁸⁶ Έτσι ορισμός Σταθόπουλου σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλο

¹⁸⁷ Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 466

¹⁸⁸ ΕφΛαρ 468/2013 ομοίως

¹⁸⁹ ΕκθΝομΕπιτρ επί του ά. 44 ΠτΚ

¹⁹⁰ Η από τον αντιπρόσωπο του σύμφωνα με την 214 ΑΚ

¹⁹¹ ΕφΛαρ 468/2013

υποβάλλοντας αμέσως μετά αίτηση ώστε να κηρυχθεί σε πτώχευση λόγω της επαπειλούμενης παύσης πληρωμών»¹⁹².

Με άλλα λόγια, ο μηχανισμός και η σκοπιμότητα της δόλιας βλάβης των πιστωτών έχει πρακτική σημασία κυρίως, μεταξύ της ύποπτης περιόδου και της πενταετίας, διαφορετικά πιο εύκολη είναι η προσφυγή στις ανάκληση των διατάξεων 42, 43 ΠτΚ οπότε και στην περίπτωση εκείνη θα εφαρμοστούν αυτές, χωρίς την ανάγκη συνδρομής των προϋποθέσεων του άρθρου 44 ΠτΚ. Όμως, δύσκολα νοείται δόλια πρόθεση ζημίας πέντε έτη πριν από την πτώχευση, εκτός αν υπήρχε ήδη τότε παύση πληρωμών. Αν κατά το χρόνο της πράξης, δεν υπήρχε παύση πληρωμών, η οπισθενέργεια της πτωχευτικής διαδικασίας δημιουργεί αμφισβητήσεις στην ευστοχία και τη σκοπιμότητα της ρύθμισης.

Το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 44 ΠτΚ περιορίζεται στις πράξεις που έλαβαν χώρα κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ της έναρξης της πενταετίας πριν την κήρυξη της πτώχευσης και της έναρξης της ύποπτης περιόδου. Αφετηρία της πενταετίας για την ανάκληση του 44 ΠτΚ είναι η ημέρα κήρυξης της πτώχευσης, ανεξάρτητα από το αν η πτώχευση κηρύχθηκε λόγω παύσης πληρωμών ή επαπειλούμενης αδυναμίας πληρωμών. Ωστόσο η ανάκληση με βάση το άρθρο 44 ΠτΚ (κατ' εξαίρεση από το γενικό κανόνα του άρθρου 41 ΠτΚ) δε συνδέεται με την παύση των πληρωμών του οφειλέτη και ως εκ τούτου ούτε με την ύποπτη περίοδο, αλλά απλώς προϋπόθεση για την ενεργοποίηση της είναι η κήρυξη του οφειλέτη σε πτώχευση. Κατά συνέπεια, μια καταδολιευτική πράξη, εάν δεν κηρυχθεί ο οφειλέτης σε πτώχευση θα ανατραπεί με βάση τα άρθρα 939 επ. ΑΚ, ενώ αν τελικά κηρυχθεί η πτώχευση θα ανακληθεί πιθανότατα κατά το άρθρο 44 ΠτΚ¹⁹³.

v. Η επέλευση της ζημίας των πιστωτών

Η ζημία πρέπει να επήλθε πραγματικά και αντικειμενικά, χωρίς να αρκεί μόνο η επιδίωξή της από τον οφειλέτη. Το βάρος για την επίκληση και απόδειξη της συνδρομής των παραπάνω προϋποθέσεων φέρει ο σύνδικος.

3.5 Πράξεις εξαιρούμενες της πτωχευτικής ανάκλησης (Άρθρο 45 – 46 ΠτΚ)

Δεν ανακαλούνται, ανεξάρτητα από τον οιονδήποτε χαρακτηρισμό τους ως πράξεων υποχρεωτικής ή δυνητικής ανάκλησης ή δολίων πράξεων, πράξεις είτε της ύποπτης περιόδου είτε της τελευταίας πενταετίας και συγκεκριμένα: *Πράξεις συνηθισμένης επιχειρηματικής*

¹⁹² Αλέξανδρος Ρόκας, Η επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης υποχρεώσεων ως νέος λόγος κήρυξης της πτώχευσης, ΔΕΕ 2008, 677

¹⁹³ 24/2016 ΕφΔωδ

δράσης (συνηθισμένες συναλλαγές¹⁹⁴) που διενεργήθηκαν κάτω από κανονικές συνθήκες και μέσα στα όρια των καθημερινών συναλλαγών¹⁹⁵ και πράξεις που είχαν εν γένει μικρή οικονομική σημασία. Επίσης αυτές που ο νόμος ορίζει ρητά και εξαιρεί, παροχές του οφειλέτη για τις οποίες καταβλήθηκε άμεσα¹⁹⁶ ισοδύναμη αντιπαροχή σε μετρητά χρήματα, πράξεις που έγιναν κατά το στάδιο της αναδιοργάνωσης¹⁹⁷ όταν ο οφειλέτης επανήλθε σε εκκαθάριση λόγω αδυναμίας εκπλήρωσης και πράξεις που έλαβαν χώρα με βάση συμφωνία ή σε εκτέλεση συμφωνίας για εξυγίανση¹⁹⁸.

Επιπλέον, δεν ανακαλούνται πράξεις του οφειλέτη τις οποίες εν γένει η νομοθεσία μας εξαιρεί ρητά από την εφαρμογή των περί πτωχευτικής ανάκλησης ρυθμίσεων ή από ακυρότητα ή από ακυρωσία λόγω διενέργειάς τους εντός της ύποπτης περιόδου. Εδώ, ανήκουν οι περιπτώσεις: i) της παραχώρησης υποθήκης εντός της ύποπτης περιόδου υπέρ ανώνυμης εταιρίας ιδίως τράπεζας η οποία υπάγεται στις διατάξεις του ν.δ. 17/07/1923 έστω κι αν η υποθήκη αφορά προγενέστερη οφειλή, ii) των ενεχύρων που συνιστώνται εντός της ύποπτης περιόδου υπέρ τραπεζών για εξασφάλιση προγενέστερων απαιτήσεων από δάνεια, απλά ή με ανοικτό λογαριασμό και των προσημειώσεων που γράφονται υπέρ τραπεζών μέσα στην ύποπτη περίοδο και iii) της οπισθογραφήσεως τίτλου γενικών αποθηκών σε καλόπιστο ως προς την παύση των πληρωμών.

Με τούτες τις διατάξεις στην ουσία προστατεύονται αποτελεσματικότερα οι τρίτοι που διενεργούν συνήθεις συναλλαγές με τους οφειλέτες αλλά και ο ίδιος ο οφειλέτης που δεν παρεμποδίζεται σε καθημερινές του συναλλαγές ακόμα και κατά τη διάρκεια της ύποπτης περιόδου¹⁹⁹.

Νεότερη εξαίρεση από την ανάκληση προβλέπεται και στα άρθρα 75 παρ. 7 και 76 παρ. 3 του ν. 4307/2014 με τον οποίο εισήχθη η νέα συλλογική διαδικασία της ειδικής διαχείρισης καθώς

¹⁹⁴ Δύναται να χρησιμοποιηθεί η Νομολογία για την «τρέχουσα συναλλαγή» του άρθρου 23α ν.2190/1920 που ενσωματώνει το στοιχείο των «κανονικών συνθηκών» (arm's length) ΑΠ 1393/1998 ΔΕΕ 1998 σελ.971

¹⁹⁵ Όπως παραδείγματος χάριν πράξεις τρεχουσών συναλλαγών όπως οι αγορές ή οι πωλήσεις εμπορευμάτων από καταστήματα ένδυσης, υποδημάτων, τροφίμων, πληρωμές εργαζομένων, καταβολή οφειλόμενων φόρων κλπ, ήτοι πράξεις επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας

¹⁹⁶ Κουλουριανός, ΝοΒ 2016, σελ. 89

¹⁹⁷ Με σκοπό αυτές οι πράξεις να διαφυλαχθούν. Κυρίως γίνεται λόγος για «επαναφορά σε εκκαθάριση» άρα σε συνέχιση της ίδιας πτώχευσης όπως ορίζεται στο άρθρο 128 ΠτΚ στ. γ μετά το ν. 4446/2016

¹⁹⁸ Γεράσιμος Αναστασόπουλος, Επιτομή Εμπορικού Δικαίου, 7η έκδοση, 2017, Αθήνα, σελ. 315 / η διάταξη έχει σκοπό να διαφυλάξει το κύρος των πράξεων που διενεργούνται με βάση το σχέδιο αναδιοργάνωσης, ώστε τούτο να μπορεί να κατατεθεί κανονικά, χωρίς φόβο τυχόν ανατροπής του.

¹⁹⁹ Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκεΔ Γ/2008, σελ. 665/ Περιλαμβάνονται οι καταβολές οφειλομένων προς την εφορία, τους εργαζομένους, οργανισμούς κοινωνικής ωφέλειας, προμηθευτές κλπ.

και στο άρθρο 14 παρ. 4 του ν. 4469/2017 με τον οποίο εισήχθη η νέα συλλογική διαδικασία του «εξωδικαστικού μηχανισμού ρύθμισης οφειλών επιχειρήσεων».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 Η διαδικασία πτωχευτικής ανάκλησης

Η ανάκληση των πράξεων δύναται να γίνει και εξωδικαστικά (συμβατικά)²⁰⁰ αν προκύψει συμφωνία του συνδίκου και του καθ' ου η ανάκληση συνήθως όμως εκδίδεται σχετική δικαστική απόφαση (ά. 48 ΠτΚ).

4.1 Η ενεργητική και παθητική νομιμοποίηση

Οι υποκείμενες σε ανάκληση πράξεις του πτωχεύσαντα ανακαλούνται με απόφαση του πτωχευτικού δικαστηρίου (άρθρ. 48 παρ. 1 ΠτΚ), το οποίο επιλαμβάνεται της υπόθεσης κατόπιν σχετικής αγωγής, δικάζοντάς την κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας (ά. 53 επ. ΠτΚ).

4.1.1 Ενεργητική νομιμοποίηση

Στο άρθρο 48 ΠτΚ παρ. 2 προβλέπεται ότι την ανακλητική αξίωση την ασκεί ο σύνδικος, μπορεί δε να την ασκήσει και ο πιστωτής σε ειδική περίπτωση που θα αναλυθεί στην αμέσως επόμενη παράγραφο.

Η προβλεπόμενη ακυρότητα και διάπλωση στην οποία καταλήγει η απόφαση που διαπιστώνει τις ακυρωσίες με βάση τα όσα ρυθμίζει ο θεσμός της πτωχευτικής ανάκλησης, τίθεται υπέρ της ομάδας των πιστωτών και όχι ατομικά υπέρ του κάθε πιστωτή. Για τον λόγο αυτό, ενεργητικά νομιμοποιούμενος να αιτηθεί την πτωχευτική ανάκληση είναι μόνον ο σύνδικος²⁰¹, συνδέεται με αυτόν, ενώ δεν είναι εκχωρητή ούτε κατασχετή.

Σύμφωνα με την όλως κρατούσα άποψη, «την ανάκληση επικαλείται μεν ο σύνδικος όχι όμως ως εκπρόσωπος του οφειλέτη ή των πιστωτών, αλλά δυνάμει ιδιαίτερου δικαιώματος που απορρέει από το λειτουργήμα και την ιδιότητά του ως οργάνου²⁰² της πτωχευτικής

²⁰⁰ Ευάγγελος Εμμ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, Νομική Βιβλιοθήκη, 3η έκδοση, σελ. 322

²⁰¹ α. 48 παρ.2 ΠτΚ, ΕφΑθ 1557/1972, ΕΕμπΔ 1973 σελ. 112 – 113, ΕφΑθ 3482/1977, ΕΕμπΔ 1978 σελ. 282, ΕφΠειρ 1325/1995, ΕΕμπΔ 1996 σελ. 585, ΠΠρΑθ 5340/1995, ΔΕΕ 1995 σελ. 755, αλλά και τα παλαιά 537, 538 ΕμπΝ, ΕφΑθ 4679/1003, ΕλλΔνη 1996 σελ. 1670. / Ευάγγελος Εμμ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, Νομική Βιβλιοθήκη, 3η έκδοση

²⁰² Οργανική θεωρία

διαδικασίας²⁰³» και πάντως (κατά τον Ρόκα) όχι αυτεπάγγελτα. Έτσι πρόκειται για ενέργεια όχι ατομική, αλλά στο όνομα της ομάδας από όργανο της διαδικασίας²⁰⁴. Η ανάθεση της σχετικής εξουσίας στο σύνδικο απορρέει από τη γενική του εξουσία προς διοίκηση (διαχείριση και διάθεση) της πτωχευτικής περιουσίας (ά. 17 παρ. 1 ΠτΚ), καθώς και από την έλλειψη νομιμοποίησης του οφειλέτη μετά την κήρυξη της πτώχευσης για τη διεξαγωγή δικών που αφορούν την πτωχευτική περιουσία (ά. 17 παρ. 4 ΠτΚ). Το δικαίωμα του τούτο πάντως δεν εκχωρείται, μπορεί να ασκηθεί οποτεδήποτε στο διάστημα της πτώχευσης και η άσκηση του ουδόλως παραβιάζει τις συνταγματικές διατάξεις περί ιδιοκτησίας²⁰⁵. Έτσι, ο σύνδικος λειτουργεί ως μη δικαιούχος ή μη υπόχρεος διάδικος, καθότι ο πραγματικός δικαιούχος όπως είναι αναμενόμενο και λογικό είναι ο ίδιος ο οφειλέτης.

Αν ο σύνδικος αδρανήσει, την ανακλητική αγωγή μπορεί να ζητήσει και ο πιστωτής (στο όνομα φυσικά της ομάδας από πρόσωπο που αναγορεύεται σε όργανο διαδικασίας) εφόσον είχε ζητήσει εγγράφως από το σύνδικο την άσκηση της για συγκεκριμένη πράξη και για συγκεκριμένο νόμιμο λόγο και ο σύνδικος δεν την άσκησε μέσα σε δύο μήνες από τη λήψη του γραπτού μηνύματος του πιστωτή (ά. 48 παρ. 2 ΠτΚ)²⁰⁶.

4.1.2 Παθητική νομιμοποίηση

Σύμφωνα με το άρθρο 48 παρ. 3 ΠτΚ «η αγωγή απευθύνεται κατά εκείνου ή εκείνων που είχαν λάβει μέρος στην υπό ανάκληση πράξη, καθώς και κατά των κληρονόμων ή άλλων καθολικών διαδόχων τους ή του κακόπιστου ειδικού διαδόχου»²⁰⁷. Κατά την ΕΝΕ «κακόπιστος είναι ο νέος κτήτορας που γνώριζε θετικά κατά το χρόνο της κτήσης τις περιστάσεις που δικαιολογούσαν την ανάκληση της κτήσης εκείνου από τον οποίο έλκει το δικαίωμα». Στην περίπτωση πληρωμών παθητικά νομιμοποιούμενος θα είναι ο πιστωτής στον οποίο έγινε η καταβολή, δεν αποκλείεται όμως η αγωγή να στραφεί και κατά προσώπου μέσω του οποίου έγινε η καταβολή, ο οποίος δηλαδή με άλλα λόγια συμμετείχε στην ανακλητέα πράξη. Μάλιστα, εάν στην εν λόγω διάπραξη συμμετείχαν περισσότεροι, τούτοι θα ευθύνονται διαιρετά, εκτός εάν η παροχή ήτο αδιαίρετη (ά. 480, 494 ΑΚ).

²⁰³ ΕφΠειρ 1325/1995, ΕΕμπΔ 1996 σελ. 585, ΠΠρΑθ 5340/1995 ΔΕΕ 1995, σελ. 755 – 756, ΕφΑθ 3482/1977, ΕΕμπΔ 1978 σελ. 282

²⁰⁴ ΔΕΕ 2014 σελ. 698

²⁰⁵ Έτσι Κοτσίρης σε Σπύρο Δ. Ψυχομάνη, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Ζ έκδοση, σελ. 343

²⁰⁶ ΕφΘεσ 1962/1992 ΕπισκΕΔ 1995 σελ. 369, ΠΠρΑθ 5340/1995 ΔΕΕ 1995 σελ. 755

²⁰⁷ Άρθρο 48 παρ. 3 ΠτΚ

4.2 Η άσκηση της πτωχευτικής ανάκλησης

Οι υποκείμενες σε ανάκληση πράξεις του μετέπειτα πτωχεύσαντα ανακαλούνται με απόφαση του πτωχευτικού δικαστηρίου (ά. 48 παρ. 1 ΠτΚ), το οποίο επιλαμβάνεται της υπόθεσης κατόπιν σχετικής αγωγής δικάζοντάς την κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας, που προκρίθηκε ως η καταλληλότερη διαδικασία για λόγους ευελιξίας και επιτάχυνσης της διαδικασίας. Η πτωχευτική ανάκληση δεν χωρεί αυτοδικαίως, με μονομερή δήλωση του συνδίκου, αλλά απαιτείται πάντοτε δικαστική απόφαση (ά. 48 παρ. 1 ΠτΚ), ακόμη και στις περιπτώσεις των πράξεων της «υποχρεωτικής ανάκλησης».

Περιεχόμενο της αγωγής εκτός από τα απαραίτητα στοιχεία παντός δικογράφου (ά. 747 ΚΠολΔ) πρέπει να είναι οπωσδήποτε το αίτημα της ανάκλησης της συγκεκριμένης πράξης, ακριβέστερα η ανατροπή των εννόμων αποτελεσμάτων της πράξης η οποία έχει περιγραφεί με σαφήνεια στο ιστορικό της αγωγής, ως προς όλα τα αντικειμενικά και υποκειμενικά στοιχεία και τις προϋποθέσεις που θέτει ο νόμος. Η αγωγή μπορεί επίσης να περιλαμβάνει, και συνήθως περιλαμβάνει αίτημα καταδίκης του καθ' ού η ανάκληση σε «επαναμεταβίβαση» του ληφθέντος και σε αποκατάσταση της ζημίας (ά. 49 παρ. 3 ΠτΚ) που τυχόν προκλήθηκε από την πράξη στην ομάδα των πιστωτών, εάν αυτός κατά την κατάρτιση της σχετικής σύμβασης με τον οφειλέτη είχε ενεργήσει κακόπιστα όπως ιδίως επί συμπαιγνίας.

Κατά τη διάταξη του άρθρου 48 παρ. 1 ΠτΚ «οι πράξεις που έγιναν στην ύποπτη περίοδο ανακαλούνται με απόφαση του πτωχευτικού δικαστηρίου». Από τη ρύθμιση καθίσταται επομένως σαφές ότι οι πράξεις αυτές είναι ανακλητές και όχι αυτοδικαίως άκυρες. Η ανακλητική αξίωση, έχοντας φύση ενοχικής αξίωσης κατευθυνόμενης προς παροχή και όχι φύση διαπλαστικού δικαιώματος, δεν μπορεί να ασκηθεί με απλή δήλωση του συνδίκου. Σε κάθε περίπτωση, η ανάκληση ασκείται με αγωγή, ένσταση, αντένσταση ή ανταγωγή. Η ανάκληση οποιασδήποτε πράξης απαιτεί δικαστική απόφαση, η οποία επιφέρει ως συνέπεια – γεννά την υποχρέωση του εναγόμενου τρίτου να επαναμεταβιβάσει στην πτωχευτική περιουσία την παροχή που έλαβε από τον πτωχεύσαντα με βάση την ανακαλούμενη πράξη. Ακόμη και για τις πράξεις του άρθρου 42 ΠτΚ (πράξεις υποχρεωτικής ανάκλησης), το δικαστήριο επιλαμβάνεται, με την έννοια ότι στερείται οποιασδήποτε διακριτικής ευχέρειας, περιοριζόμενο μόνο στη διαπίστωση της φύσης και του χρόνου διενέργειας της πράξης. Αυτή ακριβώς η διαπίστωση των προϋποθέσεων του άρθρου 42 ΠτΚ κάνει τη δικαστική παρέμβαση αναγκαία. Εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 42 ΠτΚ, η ανάκληση είναι υποχρεωτική για το δικαστήριο.

4.3 Οι έννομες συνέπειες της άσκησης πτωχευτικής ανάκλησης (ά. 49 – 50 ΠτΚ)²⁰⁸

Στα άρθρα 49 και 50 ΠτΚ περιλαμβάνονται ρυθμίσεις για τις συνέπειες της διατασσόμενης με δικαστική απόφαση πτωχευτικής ανάκλησης. Το ζήτημα των εννόμων συνεπειών συνδέεται άμεσα με εκείνο της νομικής φύσης της πτωχευτικής ανάκλησης, το οποίο ανήκει στα διαχρονικά προβλήματα του πτωχευτικού δικαίου.

Συγκεκριμένα, κατά τη γενική διάταξη του άρθρου 49 παρ. 1 εδ. α, *«όποιος με ανακαλούμενη πράξη απέκτησε περιουσιακό στοιχείο του οφειλέτη, υποχρεούται να το επαναμεταβιβάσει στην πτωχευτική περιουσία»*. Με βάση την εν λόγω διάταξη, ο ΠτΚ υιοθέτησε ρητά την άποψη κατά την οποία η ανάκληση δεν συνεπάγεται την ανατροπή της πράξης του οφειλέτη με εμπράγματα αποτελέσματα, αλλά επιφέρει απλώς ενοχικά αποτελέσματα.

Η Αιτιολογική Έκθεση παρατηρεί σχετικώς: *«Η ανακλητική αξίωση αποτελεί αυτόνομη ενοχική αξίωση που γεννιέται άμεσα με την κήρυξη της πτώχευσης προς απόδοση της παροχής που με την ανακαλούμενη πράξη εξήλθε από την περιουσία του οφειλέτη. Δεν πρόκειται για αξίωση αδικοπρακτικής φύσεως ή αδικαιολόγητου πλουτισμού. Εκείνος που απόκτησε με την ανακαλούμενη πράξη υποχρεούται (ενοχικώς) να επαναμεταβιβάσει το ληφθέν στην πτωχευτική περιουσία»*. Με άλλα λόγια, η πτωχευτική ανάκληση δεν επιφέρει την εμπράγματα ακυρότητα της διάθεσης, καθώς εάν αυτό συνέβαινε, η κυριότητα θα επανερχόταν άμεσα στον οφειλέτη και η αναμεταβίβαση δεν θα είχε αντικείμενο²⁰⁹.

Λόγω του ενοχικού – κατά την κρατούσα άποψη, χαρακτήρα του δικαιώματος της ανάκλησης²¹⁰ εφαρμόζονται οι επί των ενοχικών αξιώσεων²¹¹ διατάξεις του Αστικού Κώδικα όπως οι σχετικές με την απόσβεση των ενοχών και την υπερημερία οφειλέτη και δανειστή. Η πτωχευτική ανάκληση ενεργεί μεταξύ των μερών της ενοχικής σχέσης, δηλαδή μεταξύ του συνδίκου, ο οποίος ενεργεί προς το συμφέρον της ομάδας πιστωτών και του καθ' ου η ανάκληση. Αντίθετα, μεταξύ οφειλέτη και καθ' ου η ανάκληση, η πράξη παραμένει ισχυρή. Ο καθ' ου η ανάκληση παραμένει κύριος του αντικειμένου που του είχε μεταβιβαστεί, ενώ η

²⁰⁸ Αναλυτικά, «Η νομική φύση, η άσκηση και οι έννομες συνέπειες της πτωχευτικής ανάκλησης» Μελέτη της Αγγελικής Λαμπριανίδου, Δικηγόρου, ΜΔΕ, δημοσιευμένη στην ΕπισκεΔ 2016, 321.

²⁰⁹ ΑΠ 533/2003

²¹⁰ Βλ. ως άνω της παρούσης σχετικά με τη φύση της ανακλητικής αξίωσης Μέρος 1^ο Κεφάλαιο 1.2. Έννοια και νομική φύση της πτωχευτικής ανάκλησης Αποτελώντας λοιπόν αυτόνομη ενοχική αξίωση προς παροχή, και όχι διαπλαστική κατά την ΑΠ 533/2003, ΕΕμπΔ 2003 σελ. 688 καταλήγοντας ότι δεν έχει εμπράγματα ενέργεια και λειτουργία. Ωστόσο, μερίδα της Νομολογίας (βλ. ΕφΑθ 3229/2004, Δ/νη 2005, σελ. 591 υποστηρίζει ότι η ακύρωση αποτελεί καθαρή ακυρωσία με συνέπεια η σύμβαση να εξομοιούται προς την αρχική άκυρη καταλαμβάνοντας εν τέλει και εμπράγματο ρόλο.

²¹¹ Νόμιμη ενοχική υποχρέωση που βαρύνει τον έχοντα συμβληθεί με τον πτωχό κατά την ύποπτη περίοδο ή την τελευταία πενταετία. Έτσι Ε. Μαστρομανώλης, Παρατηρήσεις στην ΠΠρΘεσ 1922/2014, ΔΕΕ 2014 σελ. 693,

κυριότητα δεν επανέρχεται αυτομάτως στην πτωχευτική περιουσία αλλά απαιτείται επαναφορά. Έτσι προκύπτει, ότι ο τρίτος που αποκτά από τον καθ' ου η ανάκληση λαμβάνει παρά κυρίω και όχι παρά μη κυρίω. Αντικείμενο δε της ανάκλησης δεν είναι η δικαιοπραξία η ίδια, αλλά τα περιουσιακά αποτελέσματα της τελευταίας. Δημιουργείται λοιπόν μια μόνιμη ενοχική υποχρέωση²¹² που βαρύνει τον έχοντα συμβληθεί με τον πτωχό – οφειλέτη κατά την ύποπτη περίοδο (ή τελευταία πενταετία).

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 49 παρ. 1 ΠτΚ ο λαβών περιουσιακό στοιχείο του οφειλέτη υποχρεούται να το επαναμεταβιβάσει στην πτωχευτική περιουσία ακόμα κι αν αυτό δεν διατάσσεται από την εκδοθείσα περί ανακλήσεως απόφαση. Επομένως, η ανάκληση δεν επάγεται την ανατροπή της πράξης του οφειλέτη με εμπράγματα αποτελέσματα, αλλά επιφέρει απλώς ενοχικά αποτελέσματα. Συγκεκριμένα πρόκειται για ενοχική υποχρέωση του λαβόντος προς απόδοση του αντικειμένου της παροχής, που με την ανακαλούμενη πράξη εξήλθε της περιουσίας του οφειλέτη. Επομένως, δεν πρόκειται ούτε για αδικοπρακτική αξίωση ούτε για αξίωση απόδοσης αδικαιολόγητου πλουτισμού. Έτσι, ο τρίτος έχει την υποχρέωση να επιστρέψει το πράγμα ή δικαίωμα που απέκτησε, με την απαιτούμενη κάθε φορά διαδικασία και τύπο, ανάλογα με το αντικείμενο του δικαιώματος.

Η ανάκληση ενεργεί λοιπόν μεταξύ μόνο των μερών της ενοχικής σχέσης, άρα μεταξύ συνδίκου και του καθ' ου η ανάκληση προς το συμφέρον της ομάδας των πιστωτών, ενώ μεταξύ του οφειλέτη και του καθ' ου η πράξη εξακολουθεί να παραμένει ισχύουσα. Αυτό, έχει ως επακόλουθο ότι εάν ο καθ' ου υποχρεωθεί να επαναμεταβιβάσει²¹³ το αντικείμενο που του είχε δοθεί από τον οφειλέτη, θα διατηρήσει κανονικά τα δικαιώματά του κατά του προσώπου του οφειλέτη²¹⁴. Δημιουργείται λοιπόν μια ενοχική υποχρέωση για επαναμεταβίβαση στην πτωχευτική περιουσία που βαρύνει τον έχοντα συμβληθεί με τον πτωχό κατά την ύποπτη περίοδο²¹⁵.

Εάν λοιπόν ο λήπτης από τον οφειλέτη μεταβίβασε το αντικείμενο σε τρίτο, ο σύνδικος κατ' αρχήν δε μπορεί να στραφεί κατά του τρίτου, εκτός εάν ο τρίτος έλαβε το αντικείμενο από χαριστική επίσης αιτία με βάση την 913 ΑΚ²¹⁶. Σε περίπτωση που ο καθ' ου η ανάκληση είχε παράσχει αντάλλαγμα π.χ. ανταλλαγή, πληρωμή τιμήματος, θα πρέπει να γίνει δεκτό, βάσει των αρχών του αδικαιολόγητου πλουτισμού ότι, εφόσον το αντάλλαγμα διατηρείται στην

²¹² ΑΠ 453/2918, ΔΕΕ 2019

²¹³ Άρθρο 49 ΠτΚ ακόμα κι αν δε διατάσσεται η επαναμεταβίβαση από την εκδοθείσα περί ανακλήσεως απόφαση

²¹⁴ Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 438

²¹⁵ Ε. Μαστρομανώλης, Παρατηρήσεις στην ΠΠρΘεσ 1922/2014, ΔΕΕ 2014 σελ. 693 επ.

²¹⁶ Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2017, 10η έκδοση, σελ. 449

πτωχευτική περιουσία, δικαιούται να ζητήσει την απόδοσή του ως ομαδική απαίτηση, ασκώντας και δικαίωμα επίσχεσης ως προς την παροχή που ανακαλείται ή και συμψηφισμού. Το λόγω πτωχευτικής ανάκλησης αποδιδόμενο πρέπει να μεταφερθεί στην πτωχευτική περιουσία αυτούσιο. Εφόσον κατά το χρόνο κήρυξης της πτώχευσης το αποδοτέο δεν υπάρχει, θα οφείλεται η αξία του. Δεν πρόκειται για υποκατάσταση στη θέση του αποδοτέου αντικειμένου του τυχόν ανταλλάγματος που έλαβε ο καθ' ου η ανάκληση, λόγω π.χ. εκποίησης του, αλλά για αξίωση από αδικαιολόγητο πλουτισμό. Όπως παρατηρεί η ΕΝΕ, η πρωτογενής αξίωση της επαναμεταβίβασης στην περίπτωση αυτή δεν μετατρέπεται σε αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού²¹⁷, αλλά η παραπομπή στα άρθρα 904 επ. ΑΚ αφορά μόνο στο ζήτημα του καθορισμού της έκτασης του πλουτισμού. Επομένως, κατά τον Σπυριδάκη, δεν πρόκειται για αποκατάσταση στη θέση του αντικειμένου αλλά για αξίωση από αδικαιολόγητο πλουτισμό, ενώ κρίσιμος για τον υπολογισμό της αξίας του αποδοτέου είναι ο χρόνος που κηρύχθηκε η πτώχευση²¹⁸.

Εάν η πράξη που ανακλήθηκε ήταν η δωρεά τότε στην περίπτωση αυτή ο λήπτης θα επιστρέψει μόνον το σωζόμενο πλουτισμό, εκτός εάν ήταν κακόπιστος, γνώριζε δηλαδή ή μπορούσε να γνωρίζει ότι με τούτη την πράξη θα προκληθεί ζημία στους λοιπούς πιστωτές (άρθρο 49 παρ. 2 ΠτΚ), και δεν υποχρεούται πάντως να αποκαταστήσει πλήρως την αξία του, καταβάλλοντας ανάλογη αποζημίωση στο σύνδικο, εκτός αν γνώριζε ή μπορούσε κατά τις περιστάσεις να γνωρίζει ότι τούτο βλάπτει την ομάδα των πιστωτών. Ενώ μάλιστα εάν κριθεί ότι ο αντισυμβαλλόμενος έδρασε με κακή πίστη, ενδεχομένως το Δικαστήριο να τον υποχρεώσει να προβεί σε αποζημίωση της ομάδας των πιστωτών²¹⁹ (άρθρο 49 παρ. 3 ΠτΚ) με σχετική καταδίκη του σε περαιτέρω αποζημίωση. Είναι η υποχρέωση λοιπόν, αυτού που απέκτησε με την πράξη που ανακλήθηκε, να επαναμεταβιβάσει στην πτωχευτική περιουσία, κι αν τούτο πλέον δεν είναι εφικτό τυγχάνουν εφαρμογής οι διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού (904 επ. ΑΚ)²²⁰.

Με σκοπό να επιτύχει την «επαναμεταβίβαση» ο σύνδικος, αν δε συμμορφωθεί εκουσίως ο τρίτος, μετά την έκδοση της απλής περί ανάκλησης απόφασης, μπορεί να ασκήσει εναντίον του τις αγωγές για εκπλήρωση της ενοχής, για αποζημίωση επί υπερημερίας, για καταδίκη σε δήλωση βουλήσεως κλπ κατά τις γενικές πάντα διατάξεις. Αν παρόλα αυτά η «αυτούσια

²¹⁷ ΕφΘεσ 802/2017

²¹⁸ Ομοίως και το Γερμανικό Ακυρωτικό που δέχτηκε ως κρίσιμο τον εν λόγω χρόνο της κήρυξης σε πτώχευση, διότι κατά το χρονικό αυτό διάστημα δημιουργείται και η αξίωση αποζημίωσης χωρίς αναφορά σε μεταγενέστερους χρόνους.

²¹⁹ Γεράσιμος Αναστασόπουλος, Επιτομή Εμπορικού Δικαίου, 7η έκδοση, 2017, Αθήνα, σελ. 313

²²⁰ Σε περίπτωση που ο καθ' ου η ανάκληση είχε παράσχει αντάλλαγμα, πχ. ανταλλαγή, πληρωμή τιμήματος, δικαιούται να ζητήσει την απόδοση του ως ομαδική απαίτηση, ασκώντας ακόμα και το δικαίωμα της επίσχεσης ή του συμψηφισμού αναλόγως, εφόσον ζητάει αποκατάσταση της αξίας.

μεταβίβαση» δεν καταστεί δυνατή, ο σύνδικος μπορεί να αιτηθεί όπως του αποδοθεί η αξία του πράγματος, ως αποζημίωση, και όχι απλώς την ωφέλεια, δηλαδή τον σωζόμενο μονάχα πλουτισμό, παρότι τη σχετική αξίωση ασκεί ο σύνδικος με βάση τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού εφόσον την εν λόγω εφαρμογή ρυθμίζει και ο Πτωχευτικός Κώδικας στο άρθρο 49 παρ. 1 εδ. β²²¹.

Η μη αδικοπρακτική φύση της ανακλητικής αξίωσης αποκλείει την εφαρμογή των σχετικών περί αδικοπραξιών διατάξεων ιδιαίτερα των άρθρων 915, 918, 922, 923, 926 και 937 ΑΚ, εκτός εάν ο κώδικας παραπέμπει ρητώς σε αυτές.

4.4 Η παραγραφή της πτωχευτικής ανάκλησης

Η ανακλητική αξίωση παραγράφεται μετά από ένα έτος από τότε που ο σύνδικος έλαβε γνώση της πράξης και σε κάθε περίπτωση – ανεξάρτητα από τη θετική γνώση, μετά από δύο χρόνια από την κήρυξη σε πτώχευση²²² με αφετηρία αφού κηρύχθηκε η πτώχευση (251 ΑΚ).

Στην έννοια της πράξης περιλαμβάνεται και η γνώση του προσώπου του καθ' ού η πτωχευτική ανάκληση. Μετά την περάτωση της πτώχευσης, ανακλητική αξίωση είναι αδύνατο να ασκηθεί²²³. Η τόσο σύντομη προθεσμία παραγραφής εξυπηρετεί το σκοπό της άρσης της ανασφάλειας που συχνά δημιουργείται από την ανατροπή νόμιμων πράξεων του παρελθόντος. Υπαίτια άγνοια δεν αρκεί, αλλά απαιτείται για την έναρξη της παραγραφής θετική γνώση. Σε συμφωνία με το άρθρο 251 ΑΚ, η παραγραφή δεν θα αρχίσει πριν από την κήρυξη της πτώχευσης, έστω και αν ο σύνδικος προσωπικά γνώριζε την ανακλητέα πράξη ήδη πριν διορισθεί. Αναστολή της παραγραφής μπορεί επίσης να γίνει δεκτή με τις προϋποθέσεις του άρθρου 255 ΑΚ (άρθρα 255–257, 260–263 ΑΚ).

²²¹ Επιχείρημα που ωστόσο προκύπτει εξ αντιδιαστολής προς τις λοιπές διατάξεις του άρθρου 49 ΠτΚ

²²² 51 ΠτΚ

²²³ Αθανάσιος Πολυχρονόπουλος, Επιτομή Εμπορικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 280

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – Το ποινικό δίκαιο της πτωχευτικής ανάκλησης

Όπως συμβαίνει με το θεσμό της καταδολίευσης δανειστών που θα μελετηθεί κατωτέρω σε μεταγενέστερη ενότητα επί της παρούσας, ομοίως και ο θεσμός της πτωχευτικής ανάκλησης δε στερείται ποινικοδικαιικής διάστασης, καθώς υπάρχουν διάφορες διατάξεις, οι οποίες μπορούν να ενεργοποιηθούν συνεπεία πράξεων υποκειμένων σε πτωχευτική ανάκληση. Ειδικότερα, το πτωχευτικό ποινικό δίκαιο στοχεύει να υπηρετήσει με τα δικά του εργαλεία τους σκοπούς της πτώχευσης, ήτοι τη συλλογική ικανοποίηση των πτωχευτικών πιστωτών. Στην εμπορική και εταιρική δραστηριότητα το πτωχευτικό ποινικό αδίκημα που συνδέεται με την οικονομική αφερεγγυότητα είναι η χρεοκοπία που προβλέπεται σχετικά στον Πτωχευτικό Κώδικα. Ο ΠτΚ περιέχει ποινικές διατάξεις σε θέματα σχετιζόμενα με την πτωχευτική ανάκληση.

5.1 Η χρεοκοπία άρθρου 171 παρ. 1 ΠτΚ

Ουσιώδες στοιχείο προσδιορισμού του έννομου αγαθού της χρεοκοπίας είναι ο σκοπός των πτωχευτικών διατάξεων που αναμφίβολα είναι η εκκαθάριση της περιουσίας του εμπόρου που πτώχευσε και η σύμμετρη διανομή του προϊόντος της εκκαθάρισης μεταξύ των πτωχευτικών πιστωτών, ανάλογα με την απαίτηση του καθενός από αυτούς. Έτσι, προκύπτει ως γενικός και βασικός σκοπός της θέσπισης των ποινικών διατάξεων της χρεοκοπίας η προστασία των πτωχευτικών πιστωτών από τον κίνδυνο που περικλείουν συγκεκριμένες ενέργειες του εμπόρου να ματαιωθεί η υλοποίηση του δικαιώματος των πτωχευτικών πιστωτών για συμμετοχή στο προϊόν της εκκαθάρισης. Ο νομοθέτης προσδιόρισε και αξιολόγησε τις πράξεις εκείνες που ιδεατά εκτίμησε ότι ενέχουν διακινδύνευση των συμφερόντων των πιστωτών του εμπόρου και τις ανήγαγε σε αξιόποινες προσβολές.

Συγκεκριμένα, σχετικά με τα αδικήματα της διάταξης του άρθρου 171 παρ. 1 ΠτΚ το αδίκημα της χρεοκοπίας ρυθμίζεται στην εν λόγω διάταξη, χωρίς να γίνεται διάκριση, σε αντίθεση με το προϊσχύσαν δίκαιο, μεταξύ δόλιας και απλής χρεοκοπίας, αν και οι πράξεις τιμωρούνται, κατά βάση, όταν τελούνται με δόλο. Ακολούθως, οι τιμωρούμενες πράξεις θα έπρεπε να έχουν διαπραχθεί εντός της ύποπτης περιόδου ή και έξι μήνες πριν από αυτή²²⁴. Οι πράξεις δε, τιμωρούνται μόνο εάν κηρυχθεί η πτώχευση ή η αίτηση απορριφθεί λόγω έλλειψης περιουσίας, που να καλύπτει τα έξοδα της πτωχευτικής διαδικασίας.

²²⁴ ΑΠ 1009/2005 όπου από τα άρθρα 60,62 ΚΠΔ προκύπτει ότι το ποινικό δικαστήριο το οποίο καλείται να δικάσει υπόθεση δόλιας χρεοκοπίας, αποφαινεται παρεμπιπτόντως για την παύση των πληρωμών το χρόνο αυτής και τα λοιπά ζητήματα της πτώχευσης, χωρίς να δεσμεύεται κατά την κρίση του αυτή από τη σχετική απόφαση του πολυμελούς πρωτοδικείου, που κήρυξε την πτώχευση και καθόρισε την ύποπτη περίοδο

Στο προϊσχύσαν δίκαιο βέβαια αρκούσε η παύση των πληρωμών, έστω κι αν δεν είχε κηρυχθεί η πτώχευση. Ο νομοθέτης του ΠτΚ έκρινε ότι αν τελικά αποφευχθεί η πτώχευση λόγω διάσωσης της επιχείρησης του οφειλέτη δεν κρίνεται σκόπιμος ο ποινικός κολασμός των πράξεων. ποινικό, το οποίο δεν μπορεί να εξετάσει την ορθότητά της. Δεν αποκλείεται όμως, ο ποινικός κολασμός κατ' εφαρμογή άλλων διατάξεων του κοινού ποινικού δικαίου και συγκεκριμένα των διατάξεων για την καταδολίευση των δανειστών. Τέλος, τα αδικήματα της διάταξης του άρθρου 171 παρ. 1 ΠτΚ, τιμωρούνται μόνο όταν τελούνται από δόλο αρκεί δε και ο ενδεχόμενος.

1. *Με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον δύο (2) ετών και χρηματική ποινή τιμωρείται όποιος, κατά την ύποπτη περίοδο ή και έξι (6) μήνες πριν ή και μετά την κήρυξη της πτώχευσης οποτεδήποτε:*

α) εξαφανίζει ή παρασιωπά περιουσιακά του στοιχεία που σε περίπτωση πτώχευσης εμπίπτουν στην Πτωχευτική περιουσία ή κατά τρόπο που αντίκειται στους κανόνες της συνετής οικονομικής διαχείρισης, ματαιώνει την εκπλήρωση των υποχρεώσεων τρίτων, βλάπτει ή καθιστά αυτά χωρίς αξία.

Πρόκειται για την κλασικότερη περίπτωση μείωσης της πτωχευτικής περιουσίας με πράξεις του οφειλέτη. Αυτονόητο είναι έστω κι αν ο νόμος δεν το αναφέρει ρητά, ότι οι εν λόγω επενέργειες έχουν επίδραση στα εμπορικά βιβλία από πλευράς του εμπόρου και δύναται υποκειμενικά και αντικειμενικά να αλλοιώσει την αληθινή περιουσιακή κατάσταση που εμφανίζουν αυτά²²⁵. Το αδίκημα τούτο αφορά μόνον σε αντικείμενα της πτωχευτικής περιουσίας δηλαδή που καταλαμβάνονται ή θα καταλαμβάνονταν από την πτωχευτική απαλλοτρίωση ά. 16 ΠτΚ.

Ως εξαφάνιση νοείται κάθε πράξη του οφειλέτη μέσω χωρικής μετακίνησης ή μεταβολής της νομικής κατάστασης περιουσιακών στοιχείων με την οποία αναιρείται ή δυσχεραίνεται ιδιαίτερος η δυνατότητα των πιστωτών να επιληφθούν των αντικειμένων τούτων. Η εξαφάνιση κατά την έννοια του νόμου περιλαμβάνει όχι μόνο τη μεταφορά του πράγματος, αλλά και τη μεταβολή της νομικής του κατάστασης, καθώς με τον τρόπο αυτό αναιρείται ή δυσχεραίνεται η ικανοποίηση των πτωχευτικών πιστωτών. Έτσι, πράξεις διάθεσης του πράγματος συνιστούν εξαφάνιση αυτού, ως διάθεση νοούμενης διαθετικής δικαιοπραξίας. Εάν όμως η διάθεση λάβει χώρα στα πλαίσια αμφοτεροβαρούς σύμβασης, σημασία θα έχει πλέον το αντάλλαγμα καθόσον από τούτο θα κριθεί η βλάβη της πτωχευτικής περιουσίας²²⁶.

²²⁵ Πολυχρόνη Π. Τσιρίδη, Τα πτωχευτικά αδικήματα, Δίκαιο & Οικονομία, Π. Ν. Σάκκουλας, σελ. 63 και ΑΠ 142/1982

²²⁶ Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 358

Παρασιώπηση αντίστοιχα είναι κάθε συμπεριφορά (θετική ή παράλειψη) με την οποία τα περιουσιακά στοιχεία αποκρύπτονται από τη γνώση των πιστωτών ή και του συνδίκου²²⁷. Εάν δε, το εξαφανισθέν περιουσιακό στοιχείο ήταν μηδενικής αξίας, τότε δεν υπάρχει ποινικά κολάσιμη πράξη, καθώς δε μειώνεται η πτωχευτική περιουσία, στην προστασία της οποίας στοχεύει η διάταξη.

Τέλος, στις περιπτώσεις της ματαίωσης εκπλήρωσης των υποχρεώσεων τρίτων και βλάβης των περιουσιακών στοιχείων ή όταν αυτά δεν μπορούν στο εξής να εκπληρώσουν τον κατά προορισμό τους σκοπό, απαιτείται επιπλέον οι εν λόγω να αντίκεινται στους κανόνες της συνετής οικονομικής διαχείρισης. Δε συντρέχει επομένως τέτοια περίπτωση στην αντικατάσταση φθαρμένων αντικειμένων με άλλα.

β) καταρτίζει ζημιογόνες ή κερδοσκοπικές ή ριψοκίνδυνες δικαιοπραξίες πάσης φύσεως, ακόμα και επί χρηματοοικονομικών παραγώγων, κατά τρόπο που αντίκειται στους κανόνες της συνετής οικονομικής διαχείρισης, ή διαθέτει υπερβολικά ποσά σε παίγνια, στοιχήματα ή σε αντιοικονομικές δαπάνες ή συνάπτει χρέη για τους σκοπούς αυτούς.

Ζημιογόνες είναι οι πράξεις όταν εκ των προτέρων με βάση υπολογισμούς κατά τους κανόνες της συνετής οικονομικής διαχείρισης των εσόδων και εξόδων καταλήγουν σε περιουσιακή ζημία ενώ κερδοσκοπικές είναι οι πράξεις που είναι συνυφασμένες με μεγάλο κίνδυνο (και μεγαλύτερη ζημία) για την επίτευξη μεγαλύτερου κέρδους από το σύνηθες. Αντίθεση με τους κανόνες της συνετούς οικονομικής διαχείρισης συντρέχει όταν με βάση τις συγκεκριμένες συνθήκες και περιστάσεις (ad hoc), η συμμετοχή στις δικαιοπραξίες τούτες θα ήταν αναμφίβολα αδικαιολόγητη.

Έτσι, ο Μαρίνος, συμπληρώνοντας ότι κηρύσσεται χρεοκόπος αυτός που οι προσωπικές και οικιακές του δαπάνες κρίνονται υπερβολικές²²⁸ (και δυσανάλογες). Η κρίση αυτή των υπερβολικών δαπανών, είναι κρίση ουσιαστική, θα πρέπει δε να λαμβάνεται υπόψιν το μέγεθος και το είδος της εμπορίας, ώστε να ελέγχεται εάν πράγματι υπάρχει ή όχι κάποια υπερβολή στις δαπάνες. Περαιτέρω, ως προς την υπερβολική διάθεση σε παίγνια και στοιχήματα «καταδικάζει» ο Νομοθέτης αφού τα τελευταία εξαρτώνται από καθαρή τύχη και με τούτον τον τρόπο κολάζεται ο έμπορος που διαχειρίζεται τις εμπορικές του υποθέσεις επιπόλαια σε αμφίβολες συναλλαγές, διακινδυνεύοντας ουσιαστικά σε βάρος των πιστωτών του οι οποίοι ενδέχεται να μην ικανοποιηθούν σε περίπτωση πιθανής αποτυχίας²²⁹.

²²⁷ Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 792

²²⁸ Μιχ. Θεόδ. Δ. Μαρίνος, Εμπορική Νομοθεσία, 2007, Αθήνα, Π. Ν. Σάκκουλας, Δίκαιο & Οικονομία, σελ. 1129

²²⁹ Ποινικές Διατάξεις του Πτωχευτικού Δικαίου, Πολυχρόνης Τσιρίδης, ΕπισκΕΔ Α΄ 1999, σελ. 29

γ) προμηθεύεται εμπορεύματα ή αξιόγραφα με πίστωση, τα οποία, ή τα πράγματα που κατασκευάζει με αυτά, διαθέτει ή παραχωρεί σε τιμές ουσιωδώς κάτω της αξίας τους, κατά τρόπο που αντίκειται στους κανόνες της συνετής οικονομικής διαχείρισης²³⁰.

Η πράξη τούτη προϋποθέτει επί πιστώσει απόκτηση εμπορευμάτων ή αξιογράφων και στη συνέχεια διάθεσή τους δηλαδή αποξένωσή τους με αντάλλαγμα ή μη σε τιμές πολύ κατώτερες από την αξία που έχουν στην αγορά εάν και εφόσον η διάθεση αυτή είναι αντίθετη με τις επιταγές της συνετούς οικονομικής διαχείρισης.

δ) παριστά ψευδώς ότι είναι οφειλέτης άλλων ή αναγνωρίζει ανύπαρκτα δικαιώματα τρίτων

Πρόκειται για εικονικές αυξήσεις του παθητικού της πτωχευτικής περιουσίας που μπορεί να οδηγήσουν στη μείωση του πτωχευτικού μερίσματος των πιστωτών. Ειδικότερα, θέμα «ψευδούς» παράστασης δικαιώματος, τίθεται όταν το δικαίωμα δεν υφίσταται στην πραγματικότητα, ενώ το «ανύπαρκτο» έχει την έννοια της έλλειψης πραγματικής αιτίας για τη δημιουργία του δικαιώματος τρίτου. Σε αντίθεση με τις ανωτέρω αναφερόμενες μορφές κολασμού της χρεοκοπίας, οι οποίες στοχεύουν στην προστασία του ενεργητικού της πτώχευσης, η εν λόγω διάταξη στόχο έχει να προστατεύσει το παθητικό της πτώχευσης αποτρέποντας την εμφάνιση ανύπαρκτων οφειλών, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα τη μείωση του πτωχευτικού μερίσματος²³¹. Το αν τελικά θα επέλθει πράγματι η εν λόγω μείωση, όπως και το αν τελικά η ανύπαρκτη απαίτηση του τρίτου θα αναγγελθεί δεν έχουν σημασία για τη θεμελίωση της ποινικής ευθύνης. Αυτό που έχει σημασία, είναι το αντικειμενικά πρόσφορο της πράξης να θίξει τα συμφέροντα των πτωχευτικών πιστωτών. Επομένως, ποινικά κολάσιμη είναι κάθε πράξη που αυξάνει εικονικά το παθητικό της πτωχευτικής περιουσίας και τελείται όταν ο οφειλέτης επικαλείται ανύπαρκτο δικαίωμα τρίτου, όπως λ.χ. όταν παριστά άτοκο δάνειο ως τοκοφόρο ή προβαίνει σε αφηρημένη υπόσχεση χρέους.

Πρόκειται επομένως για μορφή προστασίας που στοχεύει στο παθητικό της περιουσίας (οι προηγούμενες περιπτώσεις αφορούν το ενεργητικό της), αποτρέποντας επομένως την εμφάνιση ανύπαρκτων οφειλών, που δύνανται να μειώσουν το πτωχευτικό μέρισμα. Η ως άνω ψευδής παράσταση μπορεί να αφορά μέρος μόνο της απαίτησης του τρίτου (πχ έναρξη της τοκοφορίας) ή τα χαρακτηριστικά της από τα οποία εξαρτάται ο βαθμός της ικανοποίησής της. Τιμωρούνται επομένως και οι ανακλητέες πράξεις μέσω των οποίων δημιουργούνται πάσης φύσεως οφειλές και γενικότερα σωρεία ανύπαρκτων δικαιωμάτων που ενδέχεται να είναι μερικώς ανύπαρκτα.

²³⁰ Εάν για παράδειγμα μετά την παύση πληρωμών πλήρωσε επιλεκτικά κάποιον πιστωτή προκαλώντας βλάβη στην ομάδα.

²³¹ Πολυχρόνη Π. Τσιρίδη, Τα πτωχευτικά αδικήματα, Δίκαιο & Οικονομία, Π. Ν. Σάκκουλας, σελ. 69

ε) παραλείπει την τήρηση υποχρεωτικών εμπορικών βιβλίων ή τα τηρεί κατά τέτοιο τρόπο ή τα μεταβάλλει, ώστε να δυσχεραίνεται η διαπίστωση της κατάστασης της περιουσίας του.

Βέβαια, δεν αποτελεί δόλια χρεοκοπία η ανυπαίτια αδυναμία εμφάνισης των εμπορικών βιβλίων από τον έμπορο εξαιτίας της καταστροφής ή απώλειάς τους²³². Η σωστή τήρηση των βιβλίων αποδίδει και την αναγκαία για την πτωχευτική διαδικασία εικόνα της οικονομικής κατάστασης του οφειλέτη. Με παράλειψη τήρησης εξομοιούται και η ελαττωματική τήρηση εφόσον λόγω έλλειψης πληρότητας, ορθότητας, τάξης και χρονικής αναφοράς δε μπορεί ή δυσχερώς δύναται να διαπιστωθεί η αληθινή οικονομική κατάσταση του οφειλέτη²³³.

στ) εξαφανίζει ή αποκρύπτει τα εμπορικά του βιβλία ή άλλα στοιχεία ή παρασιωπά την ύπαρξη εμπορικών βιβλίων ή άλλων στοιχείων, καταστρέφει ή βλάπτει εμπορικά βιβλία ή άλλα στοιχεία, η τήρηση των οποίων είναι υποχρεωτική κατά το νόμο, πριν παρέλθει η προθεσμία που πρέπει να τα διατηρήσει, ώστε να δυσχεραίνεται η διαπίστωση της κατάστασης της περιουσίας του.

Και αυτό διότι μια τυχόν απόκρυψή τους θα δυσχεράνει ιδιαίτερα την πραγματική απεικόνιση της περιουσιακής κατάστασης με απώτερο αποτέλεσμα την αδυναμία ελέγχου από τον σύνδικο και τους πιστωτές της αληθινής οικονομικής κατάστασης στην οποία ο οφειλέτης έχει περιέλθει. Δεν απαιτείται η καταστροφή ή απόκρυψη όλων των βιβλίων και στοιχείων ή η ολική καταστροφή ενός στοιχείου, αρκεί η ανεπανόρθωτη βλάβη μέρους αυτών συνεπεία της οποίας δυσχεραίνεται η διαπίστωση της κατάστασης της περιουσίας του οφειλέτη.

ζ) αντίθετα προς το νόμο, i) παραλείπει την κατά το νόμο σύνταξη των ισολογισμών ή της απογραφής ή ii) καταρτίζει ισολογισμούς ή απογραφή κατά τρόπο που δυσχεραίνεται η διαπίστωση της κατάστασης της περιουσίας του η) ελαττώνει την κατάσταση της περιουσίας του με άλλον τρόπο ή παρασιωπά ή αποκρύπτει τις αληθινές δικαιοπρακτικές του σχέσεις.

Ως παράλειψη σύνταξης πρέπει να θεωρείται και η σύνταξη με τέτοιο βαθμό ελαττωματικότητας ώστε ο συνταχθείς ισολογισμός/απογραφή να θεωρούνται ως ανύπαρκτοι.

η) ελαττώνει την κατάσταση της περιουσίας του με άλλο τρόπο ή παρασιωπά η αποκρύπτει τις αληθινές δικαιοπρακτικές του σχέσεις.

Η διάταξη έχει χαρακτήρα γενικής ρήτρας που δικαιολογείται από το ενδεχόμενο κενών που αφήνει η περιπτωσιολογία των προηγούμενων τρόπων εγκληματικής συμπεριφοράς. Λόγω της λειτουργίας της ρήτρας ως συμπληρωματικής προτείνεται ερμηνευτικά η πράξη της ελάττωσης της περιουσίας ή παρασιώπηση ή η απόκρυψη δικαιοπρακτικών σχέσεων τότε μόνο να είναι

²³² ΑΠ 243/1957

²³³ Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 794

τιμωρητέα εφόσον η διάπραξη τους αντίκειται στους κανόνες της συνετής οικονομικής διαχείρισης κατά τρόπο «σκαίο». Σε αντίθεση με την έννοια της «εξαφάνισης» της περ. α' της παρ. 1 του άρθρου 171 ΠτΚ, όπου απαιτείται περιουσιακή διάθεση, για την έννοια της ελάττωσης του άρθρου 171 παρ. 1 περ. η' ΠτΚ αρκεί η σύναψη της ζημιογόνου υποσχετικής δικαιοπραξίας. Σε κάθε περίπτωση δεν συνιστά ελάττωση της περιουσίας κατά την έννοια του νόμου η ομαλή εκπλήρωση ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων εκ μέρους του οφειλέτη.

Έτσι, διαφαίνεται ως βασική αρχή και ως εργαλείο ερμηνευτικής προσέγγισης της έννοιας του συνετού οφειλέτη ότι θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ο κανόνας της επιχειρηματικής κρίσης «*business judgement rule*» όπως αυτό είχε διατυπωθεί στον παλαιότερο νόμο περί ΑΕ 2190/1920 (έννοια συνετού επιχειρηματία). Κρίσιμο είναι σε κάθε περίπτωση ότι δεν αρκεί για τη θεμελίωση ποινικής ευθύνης η αρνητική «ζημιογόνος» έκβαση της δικαιοπραξίας, αλλά θα πρέπει ο ζημιογόνος της χαρακτήρας να είναι κατά το χρόνο της διενέργειας προβλέψιμος με γνώμονα πάντοτε τους κανόνες επιμέλειας. Ωστόσο, ακόμη κι αν μια συναλλαγή προβλέπεται *ex ante* να εξελιχθεί κατά τρόπο ζημιογόνο, δεν αποκλείεται κατ' εξαίρεση να δικαιολογείται επιχειρηματικά, όπως παράδειγμα μπορεί να συμβεί με τις πωλήσεις κάτω του κόστους, όταν μέσω αυτών επιδιώκεται να περιοριστεί η ζημία της επιχείρησης. Επομένως, ο ζημιογόνος χαρακτήρας της ως άνω, κρίνεται στο πλαίσιο μιας συνολικότερης θεώρησης. Έτσι, ο Μαρίνος, συμπληρώνοντας ότι κηρύσσεται χρεοκόπος αυτός που οι προσωπικές και οικιακές του δαπάνες κρίνονται υπερβολικές²³⁴ (και δυσανάλογες). Η κρίση αυτή των υπερβολικών δαπανών, είναι κρίση ουσιαστική, θα πρέπει δε να λαμβάνεται υπόψιν το μέγεθος και το είδος της εμπορίας, ώστε να ελέγχεται εάν πράγματι υπάρχει ή όχι κάποια υπερβολή στις δαπάνες.

2. Τιμωρείται επίσης, με τις ποινές της παραγράφου 1 και αυτός που με κάποια από τις πράξεις της παραγράφου 1 προκάλεσε την παύση των πληρωμών του

3. Όποιος τέλεσε κάποια από τις πράξεις των περιπτώσεων ε' και ζ' της παραγράφου 1 από αμέλεια, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο (2) ετών.

4. «Οι πράξεις του παρόντος άρθρου είναι αξιόποινες μόνο σε περίπτωση που κηρυχθεί η πτώχευση ή η αίτηση απορριφθεί για το λόγο ότι προβλέπεται πως η περιουσία του οφειλέτη δεν θα επαρκέσει για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 3.»

Σε όλες τις περιπτώσεις, προϋπόθεση για το αξιόποينو είναι ότι οι πράξεις αυτές αντίκεινται στους κανόνες της συνετής οικονομικής διαχείρισης. Μπορεί να έχει κανείς σοβαρές

²³⁴ Μιχ. Θεόδ. Δ. Μαρίνος, Εμπορική Νομοθεσία, 2007, Αθήνα, Π. Ν. Σάκκουλας, Δίκαιο & Οικονομία, σελ. 1129

επιφυλάξεις για το αν τέτοιες διατάξεις αποτελούν *lex certa*, ακόμη κι αν γίνει δεκτό ότι οδηγό μπορεί να αποτελέσει ο κανόνας της επιχειρηματικής κρίσης. Στις περιπτώσεις του 171 ΠτΚ, οι πράξεις είναι αξιόποινες, αν κηρυχθεί η πτώχευση ή η αίτηση απορριφθεί για το λόγο ότι η περιουσία του οφειλέτη δεν επαρκεί για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας (ά. 171 παρ. 4 ΠτΚ). Με τη χρεοκοπία προστατεύεται για άλλη μια φορά η ομάδα των πιστωτών από ορισμένες πράξεις του εμπόρου που σύμφωνα με νομοθετική αξιολόγηση ενέχουν διακινδύνευση των συμφερόντων τους και αποτελούν πηγή κινδύνου μη ικανοποίησής τους από την πτωχευτική περιουσία. Η προστασία των πιστωτών συνίσταται στο ότι από τις περιγραφόμενες πράξεις απλής ή δόλιας χρεοκοπίας υπάρχει ο κίνδυνος ολικής ή μερικής στέρησης του δικαιώματός τους για σύμμετρη ικανοποίηση από την πτωχευτική περιουσία.

Αν δεν επήλθε η πτώχευση ορισμένες από αυτές τις περιπτώσεις συνιστούν άλλα αδικήματα, όπως καταδολίευση δανειστών (ά. 397 ΠΚ) όπως θα δούμε και θα αναλύσουμε σε επόμενες ενότητες του παρόντος εκπονήματος. Για τις μορφές χρεωκοπίας που προηγούνται της παύσης πληρωμών, χρονικό σημείο κρίσιμο για το χαρακτηρισμό τους ως πράξεων χρεωκοπίας αποτελεί η τέλεσή τους κατά την ύποπτη περίοδο ή και έξι (6) μήνες πριν ή και οποτεδήποτε μετά την κήρυξη της πτώχευσης. Ως κρίσιμη περίοδος θεωρείται το χρονικό διάστημα μεταξύ της παύσης πληρωμών και της κήρυξης σε πτώχευση. Συνεπώς, πράξεις χρεωκοπίας είναι νοητές μόνο το χρονικό διάστημα που αρχίζει έξι μήνες πριν από την παύση πληρωμών. Πριν από τούτο το χρονικό διάστημα, δε γίνεται λόγος για χρεωκοπία, αλλά για άλλη αξιόποινη πράξη. Αντίθετα, οι ίδιες αυτές συμπεριφορές αποτελούν αξιόποινη χρεωκοπία ακόμη κι αν τελέστηκαν πριν από αυτό το χρονικό διάστημα πάνω από έξι (6) μήνες από την παύση πληρωμών αν αιτιωδώς προκάλεσαν την παύση πληρωμών²³⁵.

5.2 Το αδίκημα του άρθρου 171 παρ. 2 ΠτΚ

Τιμωρείται επίσης, όποιος με κάποια από τις πράξεις του 171 παρ. 1 ΠτΚ, προκάλεσε την παύση των πληρωμών του.

Με βάση τα ανωτέρω, το άρθρο 171 παρ. 2 ΠτΚ μπορεί να τύχει εφαρμογής επί ανακλητών πράξεων μόνο εάν πρόκειται για πράξεις του άρθρου 44 ΠτΚ και μόνο εφόσον αυτές έχουν διενεργηθεί πριν την ύποπτη περίοδο. Το αν ο οφειλέτης κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης βρίσκεται σε κατάσταση επαπειλούμενης παύσης πληρωμών είναι ουσιαστικά αδιάφορο, διότι κρίσιμο είναι μόνο εάν η πράξη προκάλεσε την παύση των πληρωμών. Ως τέτοια νοείται όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω στο κείμενο της παρούσας ως η ειδική κατάσταση της περιουσίας εξαιτίας της οποίας αδυνατεί να ανταπεξέλθει στην πληρωμή των χρεών κατά τη λήξη τους. Συγκεκριμένα, τιμωρείται ο οφειλέτης, εάν με μια ή περισσότερες πράξεις του (από της

²³⁵ Γάκη Ευαγγελία, Νέο Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αρναούτη, 2015, σελ. 81 – 82

αναφερόμενες στην παράγραφο 1 της αυτής διάταξης) προκάλεσε την παύση των πληρωμών του, ανεξάρτητα από το χρόνο τέλεσης της ή των πράξεων (εννοείται πριν από την ύποπτη περίοδο). Έτσι, η ως άνω διάταξη μπορεί να τύχει εφαρμογής μόνον εάν πρόκειται για πράξεις του άρθρου 44 ΠτΚ και μόνον αν διενεργήθηκαν προ της ύποπτης περιόδου. Μεταξύ της πράξης και της παύσης των πληρωμών θα πρέπει να υπάρχει αιτιώδης σύνδεσμος, δηλαδή δεν αρκεί μόνο το γεγονός ότι μια πράξη είναι αντικειμενικά ικανή να προκαλέσει την παύση των πληρωμών, αλλά θα πρέπει να αποδειχθεί στη συγκεκριμένη περίπτωση ότι πράγματι προκάλεσε την αφερεγγυότητα του οφειλέτη.

Αξιόποινη δηλαδή είναι η πράξη, και όταν επιτάχυνε την επέλευση της παύσης των πληρωμών, ενώ αντίθετα μια πράξη δεν είναι αξιόποινη εάν απλώς συνέβαλε στη διεύρυνση της ήδη επελθούσας αφερεγγυότητας. Ως τέτοια αποτελεί η μη πληρωμή των χρεών που έχει χαρακτήρα μονιμότητας και γενικότητας. Βέβαια, κατά περίπτωση, ως μη πληρωμή μπορεί να θεωρηθεί ως παύση πληρωμών και η μη πληρωμή ενός μόνο χρέους αν η οφειλή τούτη είναι μεγάλης σημασίας και σπουδαιότητας.

5.3 Η ευνοϊκή μεταχείριση πιστωτή 172 ΠτΚ

Τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι δύο (2) ετών και χρηματική ποινή, όποιος ενώ βρίσκεται σε κατάσταση παύσης πληρωμών ή σε κατάσταση επαπειλούμενης αδυναμίας κανονικής εκπλήρωσης των ληξιπρόθεσμων χρηματικών του υποχρεώσεων, ικανοποιεί απαίτηση πιστωτή ή του παρέχει ασφάλεια, εν γνώσει του ευνοώντας αυτόν έναντι των λοιπών πιστωτών. 2. Η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 171 εφαρμόζεται αναλόγως.

Η ηπιότερη αυτή, ποινική μεταχείριση του συγκεκριμένου εγκλήματος δικαιολογείται συνήθως από το επιχείρημα, ότι ο οφειλέτης με τη συμπεριφορά του δεν θίγει την πτωχευτική περιουσία, αλλά το νομοθετικά προβλεπόμενο τρόπο διανομής αυτής μεταξύ των πτωχευτικών πιστωτών. Εν τούτοις βέβαια θα πρέπει να επισημανθεί ότι και στην περίπτωση αυτή, προστατευτέο αγαθό είναι η πτωχευτική περιουσία, καθώς μπορεί η διάταξη να παραπέμπει στην ευνοϊκή μεταχείριση πιστωτή εις βάρος των υπολοίπων, όμως οι δυσμενείς επιπτώσεις ως προς τους λοιπούς πιστωτές περνούν εξ ορισμού μέσα από την προσβολή της πτωχευτικής περιουσίας, καθώς με τη συγκεκριμένη πράξη μειώνεται αδικαιολόγητα εις βάρος τους. Ο οφειλέτης κατά το χρόνο της πράξης θα πρέπει να βρίσκεται σε κατάσταση παύσης πληρωμών ή επαπειλούμενης παύσης πληρωμών. Η πράξη επίσης θα πρέπει να συνιστά ευνοϊκή μεταχείριση κάποιου πιστωτή, πράγμα που συμβαίνει κατά κανόνα, όταν ο οφειλέτης ικανοποιεί πιστωτή του ή του παρέχει ασφάλεια κατά τρόπο ανώμαλο²³⁶. Το αν ο πιστωτής

²³⁶ Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 366

ευνοήθηκε θα κριθεί μέσα από την υποθετική σύγκριση με αυτό που θα λάμβανε, εάν δεν είχε μεσολαβήσει η συγκεκριμένη πράξη ικανοποίησης ή εξασφάλισης.

5.4 Η ποινική ευθύνη των τρίτων προσώπων 173 ΠτΚ

Με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον δύο (2) ετών και χρηματική ποινή τιμωρείται όποιος α) εν γνώσει του ότι άλλος απειλείται να περιέλθει σε κατάσταση αδυναμίας κανονικής εκπλήρωσης των ληξιπρόθεσμων χρηματικών του υποχρεώσεων ή β) μετά την παύση των πληρωμών του, με τη συναίνεση του οφειλέτη ή προς όφελος εκείνου, εξαφανίζει ή παρασιωπά ή αποκρύπτει περιουσιακά στοιχεία εκείνου, τα οποία σε περίπτωση πτώχευσης ανήκουν στην Πτωχευτική περιουσία ή ενεργώντας κατά τρόπο που αντίκειται στους κανόνες της συνετής διαχείρισης, τα καταστρέφει, τα βλάπτει ή τα καθιστά άχρηστα.

2. Με την ίδια ποινή τιμωρείται ο πιστωτής που συνομολογεί με τον οφειλέτη ή άλλο πρόσωπο ιδιαίτερα ωφελήματα χάριν της ψήφου του στις διασκέψεις της πτώχευσης ή όποιος συνάπτει ιδιαίτερη συμφωνία που ωφελεί τον ίδιο και επιβαρύνει το ενεργητικό της πτώχευσης. Οι συμφωνίες αυτές κηρύσσονται άκυρες έναντι πάντων και έναντι του οφειλέτη από το πτωχευτικό δικαστήριο.

3. Οι πράξεις του παρόντος άρθρου είναι αξιόποινες μόνο σε περίπτωση που κηρυχθεί η πτώχευση ή η αίτηση απορριφθεί, διότι προβλέπεται ότι η περιουσία του οφειλέτη δεν θα επαρκέσει για την κάλυψη των εξόδων της Διαδικασίας (άρθρο 6 παράγραφος 2).

5.4.1 Η διάταξη 173 παρ. 1 ΠτΚ

Συγκεκριμένα, κατά το άρθρο 173 παρ. 1 ΠτΚ, τιμωρούνται οι πράξεις τρίτων που έγιναν πριν ή μετά την παύση των πληρωμών, με τη συναίνεση του οφειλέτη ή προς όφελός αυτού, με τις οποίες εξαφανίζονται, παρασιωπώνται ή αποκρύπτονται στοιχεία της πτωχευτικής περιουσίας, ή αν οι τρίτοι, ενεργώντας αντίθετα με τους κανόνες της συνετής διαχείρισης, καταστρέφουν, βλάπτουν ή καθιστούν άχρηστα τα στοιχεία αυτά. Ο τρίτος θα πρέπει να γνωρίζει ότι ο οφειλέτης βρίσκεται σε κατάσταση επαπειλούμενης παύσης πληρωμών, ενώ τέτοια γνώση δεν απαιτείται όταν ο οφειλέτης βρίσκεται ήδη σε κατάσταση παύσης πληρωμών. Ο τρίτος θα πρέπει επίσης να γνωρίζει ότι το συγκεκριμένο περιουσιακό στοιχείο σε περίπτωση πτώχευσης θα ανήκει στην πτωχευτική περιουσία²³⁷.

²³⁷ Πολυχρόνη Π. Τσιρίδη, Τα πτωχευτικά αδικήματα, Δίκαιο & Οικονομία, Π. Ν. Σάκκουλας, σελ. 51

5.4.2 Η διάταξη 173 παρ. 2 ΠτΚ

Με τούτη τη ρύθμιση τιμωρείται η σύναψη από τον τρίτο ιδιαίτερης συμφωνίας που ωφελεί τον ίδιο και επιβαρύνει το ενεργητικό της πτώχευσης («ο πιστωτής τρίτος που συνομολογεί με τον πτωχό ή άλλο πρόσωπο ιδιαίτερα ωφελήματα χάριν της ψήφου του στις διασκέψεις της πτώχευσης ή όποιος συνάπτει ιδιαίτερη συμφωνία που ωφελεί τον ίδιο και επιβαρύνει το ενεργητικό»). Μάλιστα, όλες αυτές οι συμφωνίες κρίνονται άκυρες έναντι πάντων, και έναντι του οφειλέτη από το πτωχευτικό δικαστήριο. Όλες αυτές οι πράξεις της εν λόγω διάταξης, είναι αξιόποινες μόνον στην περίπτωση που κηρυχθεί η πτώχευση ή η αίτηση απορριφθεί διότι προβλέπεται ότι η περιουσία του οφειλέτη δεν θα επαρκέσει για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας²³⁸. Μέσω της εν λόγω διάταξης ουσιαστικά, ποινικοποιείται η πτωχευτική ανάκληση, ως προς τον συναλλαγέντα με τον οφειλέτη, ενώ η ποινική ευθύνη του τρίτου σύμφωνα και με αυτή τη διάταξη προϋποθέτει την κήρυξη της πτώχευσης ή της απόρριψη της αίτησης ελλείψει ενεργητικού που να καλύπτει τα έξοδα της διαδικασίας.

5.4.3 Η ποινική ευθύνη των συζύγων και των συγγενών ά. 174 ΠΚ

Ο σύζυγος, οι κατιόντες ή ανιόντες του οφειλέτη και οι κατά την ίδια τάξη εξ αγχιστείας συγγενείς του που εν γνώσει παρανόμως ιδιοποιούνται, υπεξάγουν ή αποκρύπτουν πτωχευτικά πράγματα, χωρίς συνεννόηση με τον οφειλέτη, τιμωρούνται κατά τις διατάξεις περί κλοπής ή υπεξαίρεσης του Ποινικού Κώδικα και διώκονται πάντοτε αυτεπαγγέλτως.

2. Αν οι πράξεις αυτές τελούνται μετά από συνεννόηση με τον οφειλέτη, εφαρμόζονται ως προς τα πρόσωπα της προηγούμενης παραγράφου οι διατάξεις περί συμμετοχής του Ποινικού Κώδικα.

5.4.4 Τα αδικήματα των συνδίκων ά. 175 ΠΚ

1. Κάθε παράνομη ιδιοποίηση χρημάτων ή άλλων πραγμάτων της πτωχευτικής περιουσίας από τον σύνδικο ή από πρόσωπα που έχουν προσληφθεί για τις ανάγκες της πτώχευσης τιμωρείται κατά τις διατάξεις περί υπεξαίρεσης του Ποινικού Κώδικα (άρθρα 375 επ.).

2. Κάθε ψευδής παράσταση του συνδίκου με την έκθεση του άρθρου 70 ή με μεταγενέστερες εκθέσεις, δηλώσεις και υπομνήματα του, προς βλάβη του οφειλέτη ή των πιστωτών, τιμωρείται κατά τις διατάξεις περί απάτης του Ποινικού Κώδικα (άρθρα 386 επ.).

3. Τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) μηνών και χρηματική ποινή διπλάσια της ωφέλειας του ο σύνδικος που πωλεί πτωχευτικά πράγματα και τα αγοράζει εμμέσως ο ίδιος με παρένθετα πρόσωπα. Το ποσό της χρηματικής ποινής εισπράττεται κατά τις διατάξεις του ΚΕΔΕ και αποδίδεται από το Δημόσιο στην πτώχευση.

²³⁸ Α. 6 παρ. 2 ΠτΚ

5.4.5 Η ποινική ευθύνη των διαχειριστών κλπ των νομικών προσώπων ά. 176 ΠΚ

- 1. Όταν η πτώχευση αναφέρεται σε νομικά πρόσωπα, ποινική ευθύνη για τις πράξεις του παρόντος κεφαλαίου, έχουν εκείνοι από τους διαχειριστές, τα μέλη της διοίκησης και οι διευθυντές τους, οι οποίοι διέπραξαν τα εν λόγω εγκλήματα.*
- 2. Οι διαχειριστές, τα μέλη της διοίκησης και οι διευθυντές των νομικών προσώπων τιμωρούνται με τις ποινές της παραγράφου 1 του άρθρου 171 και όταν έλαβαν προκαταβολές ανώτερες από αυτές που προβλέπονται στο καταστατικό του νομικού προσώπου.*

5.5 Η παραγραφή των αδικημάτων

Η παραγραφή όλων των ανωτέρω ποινικών αδικημάτων κρίνεται με βάση τις γενικές διατάξεις του ΠΚ (άρθρα 111 επ.). Χρονικό σημείο έναρξης της παραγραφής είναι εκείνο της παύσης των πληρωμών, εκτός αν η παράνομη πράξη έλαβε χώρα μετά την παύση των πληρωμών, οπότε η παραγραφή αρχίζει από την τέλεση της πράξης²³⁹.

²³⁹ ΑΠ 409/2000 ΠοινΧρ 2000, σελ. 909,

Πολυχρόνη Π. Τσιφίδη, Τα πτωχευτικά αδικήματα, Δίκαιο & Οικονομία, Π. Ν. Σάκκουλας σελ. 112 επ.

Μέρος 2^ο – Η καταδολίευση των δανειστών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 – Η καταδολίευση δανειστών

6.1 Action pauliana (καταδολίευση δανειστών/αγωγή διάρρηξης ΑΚ 939)

Το δικαίωμα διάρρηξης καταδολιευτικών απαλλοτριώσεων ή παυλιανή αγωγή κατά την ιστορική σημασία που έλκει την ονομασία της από το ρωμαϊκό δίκαιο και χρησιμοποιείται από το ισχύον δίκαιο είναι ένας από τους κατεξοχήν ουσιαστικού δικαίου θεσμούς που αποσκοπούν στην κατασταλτική προστασία αξιώσεων, εμφανίζοντας τελολογική συμπεριφορά προς αυτή της αναγκαστικής εκτέλεσης. Για καταδολίευση δανειστών γίνεται λόγος στις περιπτώσεις εκείνες που ο οφειλέτης με σκοπό να καταστεί ανεπαρκής η περιουσία του και έτσι να ματαιωθεί η ικανοποίηση των δανειστών του προβαίνει στην απαλλοτρίωση ορισμένων περιουσιακών στοιχείων του σε τρίτο πρόσωπο.

Σύμφωνα με τις διατάξεις 939 και 941 ΑΚ το δικαίωμα του δανειστή προς διάρρηξη της απαλλοτρίωσης στην οποία προέβη ο οφειλέτης θεμελιώνεται εφόσον συντρέχουν σωρευτικώς οι εξής προϋποθέσεις: i) αξίωση του δανειστή, ii) απαλλοτρίωση από τον οφειλέτη προς τρίτο, iii) ανεπάρκεια της λοιπής περιουσίας του οφειλέτη, iv) αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ απαλλοτρίωσης και βλάβης – αφερεγγυότητας, v) πρόθεση του οφειλέτη για βλάβη του δανειστή και vi) γνώση του τρίτου.

6.1.1 Έννοια και σημασία της αγωγής διάρρηξης

Στη χώρα μας, τόσο στο Αστικό δίκαιο όσο και στο Ποινικό δίκαιο, η εκούσια πρόκληση αφερεγγυότητας είναι γνωστή ως καταδολίευση δανειστών, είναι δε συχνότατο φαινόμενο, όπως ανακαλύψαμε και ανωτέρω με την αντίστοιχη στον εμπορικό – πτωχευτικό κλάδο πτωχευτική ανάκληση, αφού ο οφειλέτης ενόψει του κινδύνου κατάληψης των περιουσιακών του στοιχείων από δανειστές του και της οριστικής απώλειάς τους, είτε να αμελεί να προασπίσει τα δικαιώματά του είτε να τα εκποιεί σε τρίτους με χαριστικές πράξεις ή έναντι χρηματικού ανταλλάγματος, το οποίο εύκολα αποκρύπτεται²⁴⁰.

Η αγωγή διάρρηξης εντάσσεται σε ένα γενικότερο πλέγμα διατάξεων του ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου που εξυπηρετούν την ανάγκη προστασίας των δανειστών από τις ενέργειες κακόπιστων οφειλετών που καθιστούν προβληματική και αμφίβολη την ικανοποίησή τους, και αποτελεί ουσιαστικά μία «*εκ των υστέρων θεραπεία*» των συμφερόντων των δανειστών, η πρακτική χρησιμότητα της οποίας αναδεικνύεται ιδίως όταν οι τελευταίοι δεν

²⁴⁰Εγχειρίδιο Ειδικού Ενοχικού Δικαίου, Γεωργιάδης Σ. Απόστολος, Π.Ν. Σάκκουλας, Δίκαιο και Οικονομία, 2014, σελ. 746

καταφύγουν έγκαιρα σε προληπτικά μέτρα ασφαλείας, όπως η συντηρητική κατάσχεση της 707επ. ΚΠολΔ ή σε άλλες ασφαλιστικές δυνατότητες του ουσιαστικού δικαίου.

Ως καταδολίευση δανειστών νοείται γενικά η συμπεριφορά του οφειλέτη, με την οποία αυτός επιδιώκει να ματαιώσει ολικά ή μερικά την ικανοποίηση του δανειστή του με ενέργειες που μειώνουν την υπέγγυα περιουσία του. Η αγωγή καταδολίευσης ή αλλιώς αγωγή διάρρηξης – *actio pauliana*²⁴¹ η οποία ονομάστηκε έτσι εκ του ονόματος του εισαγάγοντος ταύτην πραιτόρα Paulus²⁴², ερείδεται στην κακοπιστία του οφειλέτη, έχοντας δηλαδή βάση πιο πολύ υποκειμενική και ρυθμίζεται στις διατάξεις 939 – 946 ΑΚ και σε διάσπαρτες διατάξεις του ΚΠολΔ (936 παρ. 3, 953 παρ. 2γ και 992 παρ. 1β). Εντάσσεται στα μέσα προστασίας των δανειστών από αφερέγγυους οφειλέτες που με δόλιες και κακόβουλες ορισμένες φορές πράξεις είτε αμελούν για την προστασία της περιουσίας τους, είτε ενεργούν ακόμα και δολίως (που είναι και το συνηθέστερο) ματαιώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την ικανοποίηση των δανειστών τους²⁴³. Η απαλλοτρίωση που έχει τα χαρακτηριστικά αυτά, προς τελική βλάβη των δανειστών, καλείται καταδολιευτική απαλλοτρίωση.

Με το θεσμό τούτο σκοπείται λοιπόν η διατήρηση της υπεγγυότητας της περιουσίας του οφειλέτη, δηλαδή της δυνατότητας των δανειστών να επιληφθούν της περιουσίας αυτού με τα μέσα της αναγκαστικής εκτέλεσης και να ικανοποιηθούν από αυτή²⁴⁴.

Στην κατάσταση που διαμορφώνεται κατά τη διάθεση περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη, καθώς και ύστερα από αυτήν ως συνέπιά της διαπλέκονται τα συμφέροντα τριών προσώπων, του δανειστή, του οφειλέτη και του τρίτου ο οποίος αποκτά το περιουσιακό στοιχείο που απαλλοτριώνεται. Η ενέργεια αυτή, γεννά ενοχική σχέση ανάμεσα στον δανειστή και τον τρίτο ή το διάδοχό του, δίνοντας έτσι το δικαίωμα στον πρώτο να αποκτήσει το δικαίωμα κατά του δεύτερου να διαρρήξει την απαλλοτρίωση. Η αγωγή με την οποία ασκείται το δικαίωμα λέγεται αγωγή διάρρηξης (παυλιανή αγωγή).

Στο δίκαιο της καταδολίευσης εμπλέκονται και συγκρούονται συμφέροντα τρίτων προσώπων, με αποτέλεσμα να υποκρύπτεται ένας ανταγωνισμός αρχών όπως της ιδιωτικής αυτονομίας στην ειδικότερη έκφρασή της ως εξουσία διαθέσεως, της αρχής της ασφάλειας των συναλλαγών, της επιείκειας και της καλής πίστης²⁴⁵. Καταρχήν ο οφειλέτης και κύριος των αντικειμένων που συνθέτουν την περιουσία του, ενδιαφέρεται να διατηρήσει την εξουσία

²⁴¹ ΠρΠειρ 5841/1950

²⁴² Ο οποίος παρείχε προστασία στους δανειστές από την καταδολιευτική απαλλοτρίωση : Αποστολίδης, ΕιδΕνοχ άρ. 939 ΑΚ σελ. 853 και Λιτζερόπουλος, Στοιχεία Ενοχικού ΙΙ, παρ. 337 σελ. 534

²⁴³ Καργάδος, ΕρμΑΚ άρθρα 939 – 946

²⁴⁴ ΕφΑθ 3349/2001, ΝοΒ 2002

²⁴⁵ Μιχ. Κ. Αυγουστιανάκης, Η διάρρηξη της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης (τρόπος επέλευσης και αποτελέσματα), τόμος 17, 1991, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 27

διάθεσης επ' αυτών και συνεπώς επιθυμεί να διασωθεί το κύρος των πράξεων διάθεσης, στις οποίες προβαίνει. Στην ίδια κατεύθυνση αποβλέπει και ο τρίτος, αποκτώντας το απαλλοτριωθέν στοιχείο.

Πρόκειται λοιπόν για εκποίηση της περιουσίας προς τους τρίτους είτε με μικρό χρηματικό αντάλλαγμα είτε ακόμη και χαριστικά. Από την άλλη πλευρά, κάθε δανειστής έχει συμφέρον να διατηρηθεί η περιουσία του οφειλέτη ακέραιη και να ανατραπεί οιαδήποτε πράξη έχει ως συνέπεια την ματαίωση της πλήρους ικανοποίησής του ώστε να μην καταλήγουν έρμια των βουλήσεων των οφειλετών τους. Η εν λόγω αστική διάταξη αναφέρει ότι «αν μετά την απαλλοτρίωση που έχει τα χαρακτηριστικά των άρθρων 941 και 942 ΑΚ, η περιουσία του οφειλέτη που απομένει δεν επαρκεί για την ικανοποίηση κάποιου δανειστή, ο τελευταίος δύναται να αιτηθεί με αγωγή τη διάρρηξή της²⁴⁶. Ο τρίτος (συμβαλλόμενος) που ωφελήθηκε από την εν λόγω απαλλοτρίωση υποχρεούται να αποκαταστήσει τα πράγματα στην κατάσταση που ήταν πριν από αυτήν²⁴⁷». Κατόπιν τούτων, ο δανειστής μπορεί να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις του αποβλέποντας στις διαδικασίες της αναγκαστικής εκτέλεσης ως νόμος ορίζει. Την αγωγή αυτή ασκεί ο σύνδικος²⁴⁸ πτώχευσης και η διάρρηξη ενεργεί υπέρ της ομάδας των πιστωτών, αλλά δεν αποκλείεται η διάρρηξη και από πτωχευτικό πιστωτή²⁴⁹. Αντίθετος ο Σωτηρόπουλος υποστηρίζει ότι για πράξεις ενεργηθείσες προ της ύποπτης περιόδου αγωγή καταδολίευσης μπορούν να ασκήσουν αποκλειστικά οι δανειστές, ενώ έπειτα, κατά την ύποπτη περίοδο υποστηρίζει τον περιορισμό του συνδίκου στην πτωχευτική ανάκληση και τη δυνατότητα των πιστωτών να ασκήσουν ατομικά αγωγή διάρρηξης²⁵⁰.

Με την αγωγή διάρρηξης, ο Νομοθέτης επιδιώκει ακριβώς αυτό, η εκ των υστέρων ανατροπή συναλλαγών που έκανε ο οφειλέτης (δολίως ή αμελώς), μη διασφαλίζοντας κατά αυτόν τον τρόπο την ακεραιότητα της περιουσίας του, περαιτέρω δε, την ικανοποίηση των δανειστών που ευρίσκονται απέναντί του²⁵¹.

6.1.2 Νομική φύση

Είναι γνωστό ότι ο οφειλέτης έχει υποχρέωση να μην προβαίνει σε πράξεις απαλλοτρίωσης που μειώνουν το ενεργητικό ή αυξάνουν το παθητικό της περιουσίας με αποτέλεσμα να ματαιούται η ικανοποίηση των δανειστών του. Παράλληλα, οι τρίτοι συμβαλλόμενοι έχουν την υποχρέωση να μη συμπράττουν με τον οφειλέτη σε παρόμοιες πράξεις. Αν δε τηρηθεί τούτο,

²⁴⁶ ΑΚ 939

²⁴⁷ ΑΚ 943

²⁴⁸ ΕφΘεσ 1962/1992, ΕΕμπΔ1993,σελ.133 επ

²⁴⁹ Εφαθ 3187/1973, ΕΕμπΔ1973, σελ. 586 επ, ΠΠραθ 5340/1995, ΔΕΕ 1995 σελ. 755 επ

²⁵⁰ Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 105

²⁵¹ Βαθρακοκόιλης, ΕΡΝΟΜΑΚ, τ. Γ, ημιτ. Γ, Ειδικό Ενοχικό, 2006, άρ. 939 αρ. 2

προκύπτει το αστικό αδίκημα της καταδολιεύσης δανειστών ως αυτό ρυθμίζεται από τις διατάξεις 939 – 945 του Αστικού μας Κώδικα, με σκοπό την κατοχύρωση της υπεγγυότητας της περιουσίας του οφειλέτη μόνον εφόσον πληρούνται ορισμένες αυστηρές προϋποθέσεις που αφορούν τον οφειλέτη και τον τρίτο που αποκτά το αναγκαίο για την ικανοποίηση του δανειστή περιουσιακό στοιχείο²⁵². Το άρθρο 939 ΑΚ στη χώρα μας συνιστά θεσμό του Αστικού Δικαίου ενώ σε χώρες όπως η Γερμανία, η Αυστρία και η Ελβετία είναι θεσμός του δικονομικού δικαίου²⁵³.

Τελολογικά πάντως καλείται να άρει μια δημιουργηθείσα σύγκρουση συμφερόντων την οποία προκαλεί η βλαπτική για το δανειστή απαλλοτρίωση του οφειλέτη του. Από τη μία πλευρά βρίσκεται το συμφέρον του δανειστή να ικανοποιήσει την αξίωσή του και από την άλλη το συμφέρον του οφειλέτη και του τρίτου να μείνει άθικτη η διενεργηθείσα απαλλοτρίωση. Πρόκειται επομένως για ένα δικαίωμα με παρεπόμενο χαρακτήρα, διότι προϋποθέτει την ύπαρξη άλλου δικαιώματος. Για το λόγο αυτό δε μπορεί να εκχωρηθεί αυτοτελώς αλλά μεταβιβάζεται μόνο μαζί με το κύριο δικαίωμα του δανειστή²⁵⁴.

Το άρθρο 943 παρ. 1 εδ. α ΑΚ, που αφορά τα αποτελέσματα της διάρρηξης, προβλέπει ότι το αποτέλεσμα της διάρρηξης είναι ότι ο τρίτος έχει την υποχρέωση να αποκαταστήσει τα πράγματα στην κατάσταση που ήταν. Έτσι, σχετικά με τη νομική της φύση έχουν διατυπωθεί ορισμένες αμφιβολίες λόγω της ασάφειας της νομοθετικής ρύθμισης, σχετικά με τη φύση και τη μορφή των αποτελεσμάτων της παυλιανής διάρρηξης. Προς υπέρβαση λοιπόν τούτης της ατέλειας, έχουν διατυπωθεί ποικίλες θεωρίες όπως θα μελετηθεί αμέσως κατωτέρω, οι οποίες ως είναι λογικό επακόλουθο καθορίζουν αντίστοιχα η κάθε μια το είδος των εννόμων συνεπειών.

- i. Σύμφωνα με την **εμπράγματη θεωρία**, η καταδολιευτική αγωγή απαγγέλλεται με δικαστική απόφαση κατόπιν αγωγής διαπλαστικής από το δανειστή. Εάν η καταδολιευτική απαλλοτρίωση διαρρηχθεί, το περιουσιακό αντικείμενο επανέρχεται αυτοδίκαια (αυτόματα) και εμπραγμάτως στην περιουσία του οφειλέτη. Κατά τη θεωρία ετούτη η διάρρηξη εκφράζει την εμπράγματη (άμεση λοιπόν) ανατροπή (ακύρωση²⁵⁵) ή μη επέλευση των αποτελεσμάτων της απαλλοτρίωσης. Επομένως, αμέσως μετά την αναγγελία της διάρρηξης ο δανειστής μπορεί να προβεί και να επιτύχει αναγκαστική εκτέλεση επί του αντικειμένου τούτου καθώς το πράγμα θεωρείται ότι παραμένει στην

²⁵² ΑΠ 1493/2008

²⁵³ Έτσι, Φίλιος, Ενοχικόν Δίκαιον, τόμος 2, 1978, σελ. 773

²⁵⁴ Εγχειρίδιο Ειδικού Ενοχικού Δικαίου, Γεωργιάδης Σ. Απόστολος, Π.Ν. Σάκκουλας, Δίκαιο και Οικονομία, 2014, σελ. 746

²⁵⁵ «θεωρία της ακυρότητας» όπως εναλλακτικά χαρακτηρίζεται από τον Σωτηρόπουλο. Αναλυτικά Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 83

περιουσία του οφειλέτη με ό,τι αυτό συνεπάγεται από πλευράς αναγκαστικής εκτέλεσης. Λόγω της αυστηρότητας ωστόσο της ως άνω θεωρητικής προσέγγισης, σπανίζει²⁵⁶ πλέον η εφαρμογή της με το επιχείρημα ότι η ακύρωση ολόκληρης της εκποιητικής δικαιοπραξίας ενίοτε οδηγεί σε ανεπιχειρήσιμα αποτελέσματα, τα οποία καταλήγουν να υπερακοντίζουν τον πραγματικό σκοπό του νόμου.

- ii. Κατά την κρατούσα στην Ελληνική Νομολογία και σε μέρος της παλαιότερης ιδίως θεωρίας, **την ενοχική θεωρία**, η διάρρηξη απαγγέλλεται δικαστικώς όπως δέχεται και η εμπράγματη θεωρία. Δεν επιφέρει ωστόσο αυτοδίκαιη και εμπράγματη ακύρωση της καταδολιευτικής απαλλοτριώσης αλλά αποβλέπει στην επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση. Η διάρρηξη εδώ, γεννά απλώς μια ενοχική υποχρέωση του τρίτου να αναμεταβιβάσει στον οφειλέτη είτε εκούσια είτε δυνάμει δικαστικής απόφασης το αντικείμενο που είχε απαλλοτριωθεί (ενοχική υποχρέωση αποκατάστασης), ώστε ο δανειστής να μπορέσει κατόπιν να το κατάσχει στη δική του περιουσία²⁵⁷. Έτσι, η πράξη της απαλλοτριώσης παραμένει απολύτως ισχυρή, η δε προστασία των δανειστών επιτυγχάνεται μέσω ενοχικών μόνο αξιώσεων αποκατάστασης της διαταραχθείσας νομικής κατάστασης, διαμέσω διαμορφούμενης υποχρέωσης επαναμεταβίβασης από τον τρίτο στον οφειλέτη. Τούτη η άποψη είναι η πιο κρατούσα με τη νομολογία μας καθώς συνάδει με τη διατύπωση της 943 ΑΚ όπου γίνεται λόγος για ενοχική και σχετική υποχρέωση του τρίτου σε αποκατάσταση των πραγμάτων. Μειονεκτήματα της παρούσας είναι ότι προ της επέλευσης αυτής το απαλλοτριωθέν είναι υπέγγυο απέναντι στους δανειστές του τρίτου οι οποίοι μπορούν να ικανοποιηθούν από αυτό με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την ικανοποίηση των δανειστών του οφειλέτη, η δε αναμεταβίβαση είναι ιδιαίτερος δαπανηρή και χρονοβόρα.
- iii. Κατά τη **θεωρία της υπεγγυότητας** (ή αλλιώς θεωρία της ευθύνης) που κρατεί στη Γερμανία, και υποστηρίζεται και από τη νεότερη επιστήμη στη χώρα μας, ο τρίτος αποκτά περιουσιακό αντικείμενο το οποίο υπόκειται στην απαίτηση του δανειστή, γνωρίζοντας τον καταδολιευτικό σκοπό του οφειλέτη, προσβάλλει το δικαίωμα του δανειστή να ικανοποιηθεί από το αντικείμενο αυτό, προσβάλλει δηλαδή την υπέρ του δανειστή υπεγγυότητα του απαλλοτριωμένου. Η υπέρ του δανειστή υπεγγυότητα νοείται σαν ένα οιονεί υποθηκικό βάρος που παρακολουθεί το πράγμα στα χέρια του τρίτου, ο οποίος μολονότι δεν οφείλει το χρέος, ευθύνεται για την πληρωμή του από το πράγμα.

²⁵⁶ Μιχ. Κ. Αυγουστιανάκης, Η διάρρηξη της καταδολιευτικής απαλλοτριώσης (τρόπος επέλευσης και αποτελέσματα), τόμος 17, 1991, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 162 ενδεικτικά από τους παλαιούς υποστηρικτές της ως άνω.

²⁵⁷ Ματθίας Σ., Τα αποτελέσματα της παυλιανής διάρρηξης, ΕλλΔνη 1989, 1276

Ο τρίτος, υποχρεούται να ανεχθεί την ικανοποίηση του δανειστή από το πράγμα, χωρίς ανάγκη προηγούμενης δικαστικής παρέμβασης (απευθείας αξίωση του δανειστή σε βάρος του τρίτου).

- iv. Τέλος κατά τη **θεωρία μη αντιταξιμότητας**, σύμφωνα με την οποία η δικαστική απόφαση που απαγγέλει τη διάρρηξη διαπλάσσει τη νομική κατάσταση της μη αντιταξιμότητας της απαλλοτρίωσης, έναντι του ενάγοντος δανειστή. Ο τελευταίος μπορεί να επισπεύσει αναγκαστική εκτέλεση στο αντικείμενο της απαλλοτρίωσης σαν να εξακολουθεί να ανήκει στην περιουσία του οφειλέτη. *Μετά τον ν.2298/95 κρατούσα κατά τον Εισηγητή είναι η θεωρία της μη αντιταξιμότητας σύμφωνα με την οποία, κατ' ακριβή απόδοση της ανάπτυξης του Εισηγητή, «... λαμβάνει χώρα μια (lato sensu) «σχετική ακύρωση» της απαλλοτριωτικής πράξης, μη ταυτιζόμενη πάντως με την υπό κλασσική έννοια σχετική ακυρότητα, αλλά με την ακόλουθη έννοια: Η διάρρηξη της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης έχει ex lege άμεση ενέργεια συνιστάμενη στην αυτοδίκαια επερχόμενη “μη αντιταξιμότητα” του δικαίωματος του τρίτου έναντι των αναφερόμενων στην 936 παρ. 3 ΚΠολΔ προσώπων και δεν γεννά πλέον ενοχική υποχρέωση αναμεταβιβάσεως του αντικείμενου της απαλλοτρίωσης (κατά τα υποστηριζόμενα από την ενοχική θεωρία). Η απαγγέλουσα τη διάρρηξη (τελεσίδικη) δικαστική απόφαση, ως διαπλαστική, δημιουργεί («διαπλάσσει») απέναντι στον ενάγοντα δανειστή τη νομική κατάσταση της μη αντιταξιμότητας, ώστε να μπορεί αυτός να επισπεύσει αναγκαστική εκτέλεση στο αντικείμενο της απαλλοτριώσεως άμεσα, σαν να εξακολουθεί το αντικείμενο αυτό να βρίσκεται στην περιουσία του οφειλέτη. Ο τρίτος προς τον οποίο έγινε η απαλλοτρίωση, αν και παραμένει κύριος του απαλλοτριωθέντος στις σχέσεις του προς τον οφειλέτη, αλλά και προς οποιονδήποτε άλλον, δεν μπορεί να επικαλεσθεί το δικαίωμα κυριότητας που απέκτησε από την εκποιητική δικαιοπραξία έναντι του δανειστή που πέτυχε τη διάρρηξη. Δικονομικά αυτό σημαίνει ότι δεν μπορεί να ασκήσει την ανακοπή της 936 ΚΠολΔ²⁵⁸.*

Η ως άνω προαναλυθείσα θεωρία, σέβεται όπως εμφανίζεται καταρχήν το κύρος της απαλλοτρίωσης, δηλαδή ο τρίτος εξακολουθεί να παραμένει – τουλάχιστον απέναντι στον οφειλέτη κύριος του πράγματος. Όμως, διαμέσω της άσκησης της διάρρηξης διαπλάθεται μια νέα νομική κατάσταση βάσει της οποίας ο τρίτος εμποδίζεται να

²⁵⁸ Επίκουρος Καθηγητής κος Γιαννίκος Ε. Πιτσιρίκος, 15.7.2019 – Αίθουσα Διαλέξεων του ΔΣΠ Επιστημονική Εκδήλωση-Συζήτηση με ΘΕΜΑ: “Η αστική και ποινική ευθύνη λόγω καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης: Διάκριση από συγγενείς μορφές ευθύνης και συνέπειες της δικαστικής διάγνωσης της ευθύνης μετά τον ν.2298/95”.

επικαλεστεί δικαίωμα κυριότητας και υποχρεώνεται να υποστεί αναγκαστική εκτέλεση εκ μέρους του δανειστή η οποία όμως θα στρέφεται στην ουσία σε βάρος του οφειλέτη.

Κατά τον Αυγουστιανάκη, εκτός από τις θεωρίες αυτές, οι οποίες αναζητούν το περιεχόμενο της διάρρηξης στο ουσιαστικό δίκαιο, υποστηρίζονται επίσης ιδίως στο γερμανικό νομικό σύστημα, και απόψεις που περιορίζουν ρητά τη λειτουργία της διάρρηξης στο δικονομικό δίκαιο.

6.2 Προϋποθέσεις της καταδολίευσης

Η χορήγηση αυτού του είδους προστασίας μέσω της καταδολίευσης εξαρτάται από την πλήρωση συγκεκριμένων προϋποθέσεων. Η αυστηρότητα των προϋποθέσεων της παυλιανής αγωγής απηχεί μεν τον εξαιρετικό χαρακτήρα της ρύθμισης αυτής, αφετέρου την ιδιαίτερη ανάγκη για ασφάλεια των συναλλαγών. Παρά τη θέση του θεσμού εξαίρεσης στο σύστημα του ιδιωτικού δικαίου παρίσταται εκάστοτε ως τελολογικώς ενδεδειγμένη η διασταλτική ερμηνεία των όρων της διαρρήξεως ενόψει των ολοένα αυξανόμενων μεθοδεύσεων των οφειλετών προς αποφυγήν των συνεπειών της επελαύνουσας κρίσεως ή ακριβέστερα προς έντεχνη μετακύλιση των συνεπειών αυτών στους ώμους των δανειστών.

Δεν αρκεί λοιπόν μόνον η βλάβη του δανειστή από τις απαλλοτριώσεις περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη του, αλλά θα πρέπει τούτη η βλάβη να προήλθε από πρόθεση του οφειλέτη να πράξει τούτο. Επιπλέον, αξιολογείται και η συμπεριφορά του τρίτου προσώπου στην περιουσία του οποίου περιήλθε το περιουσιακό αντικείμενο που ανήκε στον οφειλέτη. Η βλάβη του δανειστή μπορεί να αποκατασταθεί μόνον αν ο τρίτος γνώριζε το δόλο του οφειλέτη ή απέκτησε το περιουσιακό στοιχείο χωρίς αντάλλαγμα. Μόνο εφόσον συντρέχουν σωρευτικά οι παραπάνω προϋποθέσεις έχει τη δυνατότητα ο δανειστής να προστατεύσει κατασταλτικά την αξίωσή του μέσω της 939 ΑΚ επ.

Αναλυτικότερα:

6.2.1 Η ύπαρξη αξίωσης του δανειστή

Δανειστής κατά την 939 ΑΚ είναι αυτός που έχει κατά του οφειλέτη απαίτηση (ενοχική αξίωση²⁵⁹) περιουσιακής φύσεως (όχι όμως και απαραίτητα χρηματική αλλά

²⁵⁹ Πρόκειται μάλιστα για όρο γέννησης του σχετικού αγωγικού δικαιώματος και όχι απλά για προϋπόθεση για τη θεμελίωση της ενεργητικής νομιμοποίησης του δανειστή : Λάμπρος Χ. Μαργαρίτης / Κωνσταντίνος Ν. Χριστοδούλου, Καταδολίευση Δανειστών (Αστική, Ποινική και Δικονομική Εφαρμογή), 2013, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 25. Βεβαίως τη διάρρηξη μπορούν να αιτηθούν και πλαγιαστικά οι δανειστές του δανειστή (ά. 72 ΚΠολΔ), Έτσι Κορνηλάκης, ειδ. Ενοχικό, 2012

συμπεριλαμβάνονται και οι ενοχικές αξιώσεις²⁶⁰ προς παροχή είδους όπως είναι η αξίωση εκ προσυμφώνου αγοραστή προς πώληση, μεταβίβαση και εν συνεχεία παράδοση προσυμφωνηθέντος πράγματος²⁶¹, η εκχώρηση απαίτησης, η άφεση χρέους, η παραίτηση από αγωγή) από οποιαδήποτε αιτία²⁶² (και για χρηματική ικανοποίηση ηθικής βλάβης / ψυχικής οδύνης). Ορθά ωστόσο εξαιρούνται από τη διαδικασία της διάρρηξης συνήθη δώρα από λόγους ευπρέπειας²⁶³. Η σχέση που δημιουργείται όταν υφίσταται η καταδολιευτική απαλλοτρίωση είναι σχέση μη δικαιοπρακτική / εξωδικαιοπρακτική, και στηριζόμενη στην διάταξη 939 ΑΚ είναι σχέση ex lege / εκ του νόμου (ιδιόμορφη).

Πρέπει πάντως η απαίτηση του δανειστή να είναι τέτοια ώστε η ικανοποίησή της να μη φαίνεται, στο φως των ειδικών πραγματικών συνθηκών της συγκεκριμένης υπόθεσης σαν τελειώς ανέφικτη με τη διάρρηξη της απαλλοτρίωσης του οφειλέτη.

Αμφισβητείται εάν η απαίτηση του δανειστή πρέπει να υπάρχει ήδη, να είναι γεννημένη κατά το χρόνο της απαλλοτρίωσης, ή μπορεί να είναι και μεταγενέστερη υπό τον όρο ότι ο δόλος του οφειλέτη αναφέρεται και σε αυτήν, καθόσον υπό το γράμμα της διάταξης 939 ΑΚ δεν προκύπτει διάκριση γεγενημένων και μελλοντικών απαιτήσεων²⁶⁴.

Πάντως η απαίτηση του επιδιώκοντος τη διάρρηξη θα πρέπει να υφίσταται κατά τη συζήτηση της παυλιανής αγωγής, κρίσιμος χρόνος για τον προσδιορισμό της βλάβης του δανειστή²⁶⁵. Η άποψη της Νομολογίας και μέρους της θεωρίας είναι ότι η αξίωση του δανειστή πρέπει να υπάρχει κατά το χρόνο επιχείρησης της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης²⁶⁶. Ακριβέστερα αρκεί ο νόμιμος λόγος γένεσης της απαίτησης της απαίτησης να μπορεί να διαπιστωθεί το αργότερο στο χρόνο της απαλλοτρίωσης, ακόμα κι πρόκειται για αξίωση ex lege²⁶⁷. Και αυτό διότι ο δόλος του οφειλέτη είναι αδιανόητος απέναντι σε δανειστές μεταγενέστερους από την

²⁶⁰ ΑΠ 200/1957 / «κατά γένος ή κατ' είδος ορισμένο» : ΟλΑΠ 6/2003, ΑΠ 931/2007

²⁶¹ ΑΠ 1736/2009, ΝοΒ 2010, ΕλλΔνη 2012,738

²⁶² Δεν εξαρτάται η δυνατότητα διάρρηξης από την αιτία της, χαριστική ή επαχθή, ούτε από το αν έγινε από ιδιαίτερο ηθικό καθήκον λχ. ως γονική παροχή ΑΠ 207/2007.

²⁶³ Απόστολος Σ. Γεωργιάδης, Σύντομη Ερμηνεία του Αστικού Κώδικα, Τόμος Ι, Π.Ν Σάκκουλας, σελ. 1919

²⁶⁴ Ι. Σ. Σπυριδάκης / Μ. Ι. Σπυριδάκης, Καταδολίευση δανειστών (κατά το Αστικό και το Ποινικό Δίκαιο), 2015, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, τ.4, σελ. 17

²⁶⁵ ολΑΠ 140/1974, ΑΠ 1654/2008, ΑΠ 1482/2004, ΑΠ 1189/2003, ΑΠ 1/2002, ΕφΑθ 1220/2009, ΕφΠειρ 934/2002, ΕφΑτγ 273/2009, ΠΠρΠατρών 324/2005, ΠΠρΣρ 224/2009, ΜΠρΑθ 3601/2008, ΜΠρΘεσ 639/2013

²⁶⁶ ΠΠρΑθ 72/2010, ΠΠρΑθ 4201/2007, ΠΠρΘεσ 639/2013, ΜΠρΘεσ 8795/2005, ΑΠ 602/2005, ΑΠ 1482/2004, ΑΠ 881/2000.

Αλλιώς, αν δηλαδή η αξίωση είναι μεταγενέστερη της απαλλοτρίωσης δεν υφίσταται δικαίωμα για διάρρηξη Πάνος Κ. Κορνηλάκης, Επίτομο Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, 2η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2013. Έτσι και ΕφΑθ 1220/2009, ΑΠ 602/2005, ΕφΘεσ 964/2006

²⁶⁷ ΕφΑθ 1220/2009, ΠΠρΑθ 7462/2000

απαλλοτριώση, ενώ επιπλέον δε μπορεί να στοιχειοθετηθεί η βλάβη των δανειστών, αφού οι μεταγενέστεροι δανειστές δε μπορούν να υπολογίζουν στα περιουσιακά στοιχεία που εξήλθαν ήδη από την περιουσία του οφειλέτη όπως είναι και λογικό²⁶⁸.

Σε κάθε περίπτωση τονίζεται ότι στη νομολογία δεν έχει δικαίωμα διάρρηξης αυτός που κατά το χρόνο της απαλλοτριώσης έχει απλή πιθανότητα κτήσεως δικαιώματος στο μέλλον, ήτοι απλή προσδοκία κτήσεως, όπως παραδείγματος χάριν είναι ο σύζυγος για τα αποκτήματα ενόσω διαρκεί ο γάμος²⁶⁹. Η περίπτωση αυτή πάντως δεν εξομοιούται με εκείνη του δικαιώματος υπό αναβλητική αίρεση αφού είναι διαφορετική η απλή προσδοκία κτήσης μελλοντικού δικαιώματος δεδομένου ότι εδώ με τη δικαιοπραξία συμφωνήθηκε ότι τα αποτελέσματά της θα αρχίζουν από ορισμένο χρονικό σημείο (ά. 210 ΑΚ) γιατί η προθεσμία δεν εξαρτά τη γένεση του ενοχικού δικαιώματος από την πάροδο του χρόνου που ορίστηκε αλλά απλώς αναστέλλει την ενάσκησή του και τη μεταθέτει στον ορισθέντα μελλοντικό χρόνο²⁷⁰. Φυσικά, κατά την αντίθετη άποψη που η θεωρία υποστηρίζει δεν αποκλείεται η θεμελίωση δικαιώματος διάρρηξης αν η αξίωση του δανειστή δεν έχει γεννηθεί κατά το χρόνο της βλαπτικής απαλλοτριώσης ήτοι πρόκειται για μελλοντική απαίτηση. Άρα ως αποτέλεσμα μπορεί να γεννηθεί το δικαίωμα διάρρηξης είτε πληρωθεί πρώτα το στοιχείο της απαλλοτριώσης είτε αυτό της απαίτησης του δανειστή, αρκεί στο τέλος να έχουν πληρωθεί όλα τα στοιχεία της νομοτυπικής του μορφής²⁷¹.

Αμφισβητείται επιπλέον εάν η απαίτηση του δανειστή μπορεί να τελεί υπό αίρεση ή προθεσμία ή να είναι ανεκκαθάριστη (κατά μια γνώμη ναι²⁷², και καλό είναι να μην απορρίπτεται η αγωγή αλλά να επέρχονται τα αποτελέσματα της διάρρηξης μόλις η απαίτηση αρκεί κατά το χρόνο της πρώτης συζήτησης καταστεί ληξιπρόθεσμη²⁷³). Έτσι, η Νομολογία δέχεται σχετικώς ότι αρκεί να συντελέστηκαν μέχρι το χρόνο της απαλλοτριώσης τα δικαιοπραγωγικά της απαίτησης γεγονότα και να έχει αυτή καταστεί ληξιπρόθεσμη και απαιτητή μέχρι την πρώτη συζήτηση της αγωγής²⁷⁴.

Τέλος, αμφισβητείται εάν ο δανειστής πρέπει να έχει εκτελεστό τίτλο κατά του οφειλέτη όταν ζητεί τη διάρρηξη.

²⁶⁸ ΠΠρΑθ 72/2010

²⁶⁹ ΑΠ 1825/2009, ΠΠρΑθ 72/2010

²⁷⁰ ΑΠ 1297/1990

²⁷¹ ΕφΑΔ 2011

²⁷² Τούτο γίνεται δεκτό με απόφαση της Ολομέλειας του ΑΠ 709/1974, ΑΠ 602/2005, ΑΠ 278/2011, ΑΠ 1339/2012, ΕφΘεσ 447/2011, ΑΠ 1482/2004

²⁷³ Έτσι ο Κορνηλάκης

²⁷⁴ ΑΠ 1654/2008, ΑΠ 602/2005

6.2.2 Η απαλλοτρίωση από μέρους του οφειλέτη

Γίνεται δεκτό ότι για λόγους αποφυγής της καταστρατήγησης η τελολογία της διάταξης 939 ΑΚ επιβάλλει να ερμηνεύεται ευρέως ο όρος «απαλλοτρίωση», γεγονός που επιβάλλεται δεδομένης της δυνατότητας επέλευσης βλάβης στον δανειστή από όλα τα είδη της υπό ευρεία έννοια απαλλοτρίωσης.

Με τον όρο «απαλλοτρίωση²⁷⁵» εννοείται κάθε διάθεση, δηλαδή εκποιητική δικαιοπραξία ή γενικά πράξη ή παράλειψη του οφειλέτη η οποία προκαλεί σοβαρή (και πάντως όχι εικονική) μεταβίβαση, αλλοίωση, κατάργηση ή επιβάρυνση του δικαιώματός (ενοχικού ή εμπράγματος²⁷⁶ κλπ) του, όπως η εισχώρηση απαίτησης, η επιβάρυνση κάποιου ακινήτου με υποθήκη, η άφεση χρέους, η παραίτηση από αγωγή. Η δε αιτία της απαλλοτρίωσης μας είναι αδιάφορη κατ' αρχήν, χωρίς να μας ενδιαφέρει εάν είναι χαριστική ή επαχθής²⁷⁷.

Από την άλλη πλευρά, δεν αποτελεί απαλλοτρίωση η παράλειψη κτήσης ενός δικαιώματος (μη αποδοχή πρότασης για κατάρτιση σύμβασης), η παράλειψη αύξησης του ενεργητικού της περιουσίας, η καταβολή ληξιπρόθεσμου χρέους και η καταβολή χρέους από ατελή ή φυσική ενοχή αφού στις περιπτώσεις τούτες απουσιάζει το στοιχείο του εξαναγκασμού του οφειλέτη το οποίο δικαιολογεί τη ρύθμιση της 940 παρ. 2 ΑΚ. Έτσι, ευνόητο είναι ότι δεν αποτελεί απαλλοτρίωση και συνεπώς δεν υπόκειται σε διάρρηξη η σύναψη μιας υποσχετικής δικαιοπραξίας ανάμεσα στον οφειλέτη και σε τρίτο αφού με αυτήν δε μειώνεται η υπέγγυα στους δανειστές περιουσία του οφειλέτη²⁷⁸. Ο οφειλέτης δικαιούται να αυξάνει τις ενοχικές του υποχρεώσεις εφόσον δε μειώνεται η υπέγγυα στους δανειστές περιουσία του. Μόνο αν η τελευταία οδηγήσει σε σύναψη εκποιητικής τότε και μόνο τότε θα μπορέσει να υπαχθεί σε απαλλοτρίωση. Η απαλλοτρίωση πρέπει να είναι πραγματική²⁷⁹, να μην είναι εικονική, στα δε ακίνητα αυτή συντελείται με τη μεταγραφή (ΑΚ 1198).

Ως απαλλοτρίωση εν προκειμένω λογίζεται η πραγματική και όχι η λογιστική μείωση του ενεργητικού της περιουσίας του οφειλέτη. Έτσι, για τον προσδιορισμό του ύψους της αφερεγγυότητας λαμβάνεται υπόψιν η εμφανής περιουσία του οφειλέτη με την έννοια ότι δεν απαιτείται ειδικότερη έρευνα εκ μέρους του δανειστή μήπως ο οφειλέτης έχει και άλλη αφανή

²⁷⁵ ΑΠ 12/2008 / Καργάδος, ΕρμΑΚ άρθρο 939 επ. / ΕφΑθ 2344/2002 Δικ/νη 2002/ ΕφΑθ 2742/2003 Δικ/νη 2004 σελ. 242

²⁷⁶ ΠΠρΘεσ 111/1991, ολΑΠ 15/2012 «εμπράγματα ασφάλεια που παρέχει στο δανειστή δικαίωμα προνομιακής ικανοποίησης από την αξία του πράγματος, αποτελεί και η προβλεπόμενη προσημείωση υποθήκης»

²⁷⁷ ΑΠ 423/2003, ΕφΑθ 2742/2003, ΕφΑθ 3389/2003, ΕφΛαρ 42/2009, ΠΠρΠατρ 324/2005, ΜΠρΘεσ 639/2013, ΕφΑθ 5062/2004

²⁷⁸ Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 70 επ.

²⁷⁹ Θεοχάρης Βασιλάκης, Ειδικόν Ενοχικόν Δίκαιον, 1964 Αθήναι, σελ. 376

περιουσία²⁸⁰. Οι δανειστές δεν έχουν την υποχρέωση να εντοπίσουν περιουσιακά στοιχεία τα οποία ο οφειλέτης κρατάει κρυμμένα. Ο δε καταδολιευτικός χαρακτήρας μιας απαλλοτρίωσης δεν αναιρείται αν εκτός από την πρόθεση βλάβης των δανειστών ο οφειλέτης παράλληλα επιδιώκει και άλλους σκοπούς με αυτή όπως για παράδειγμα γονική παροχή²⁸¹.

Μια διευκρίνηση που πρέπει να σημειωθεί είναι ότι η απαλλοτρίωση²⁸² πρέπει να αφορά περιουσιακό στοιχείο του ίδιου του οφειλέτη ως αυτό είναι φυσικό και λογικό, και πάντως όχι άλλου προσώπου, έστω κι αν ο οφειλέτης έχει την εξουσία εκποίησης περιουσιακών στοιχείων του προσώπου αυτού²⁸³. Έτσι πρέπει να επιφέρει μείωση της υπέγγυας περιουσίας, το σημείο όμως αυτό ερευνάται και μεταγενέστερα και δεν επηρεάζει τη διάγνωση της συνδρομής της προϋπόθεσης της απαλλοτρίωσης²⁸⁴.

Διάθεση είναι και η παραίτηση από το δικαίωμα, αλλά όχι η παράλειψη για κτήση ή για προστασία δικαιώματος. Αντίθετα, οι υποσχετικές δικαιοπραξίες (ενοχικές υποχρεώσεις) δεν περιέχουν απαλλοτρίωση αφού δε μειώνουν την υπέγγυα περιουσία του οφειλέτη. Ακραίες δε περιπτώσεις με τις οποίες επιχειρείται τεχνητή αύξηση χρεών του οφειλέτη σε συμπαιγνία με κάποιον τρίτο προκειμένου να μη μπορέσει να ικανοποιηθεί κάποιος δανειστής του οφειλέτη που θα επιχειρήσει αναγκαστική εκτέλεση, μπορούν να αντιμετωπιστούν είτε με βάση την εικονικότητα (ΑΚ 138) είτε με βάση την αντίθεση στα χρηστά ήθη (ΑΚ 178) επειδή αποσκοπούν αποκλειστικά σε βλάβη του δανειστή, σε κάθε δε περίπτωση δημιουργούν ευθύνη του τρίτου σε αποζημίωση του δανειστή βάσει της ΑΚ 919, ΑΚ 914, ΠΚ 397. Ο οφειλέτης επιτρέπεται να αυξάνει απεριόριστα τον αριθμό των δανειστών του²⁸⁵.

Η αξίωση του δανειστή πρέπει να είναι τέτοια ώστε η ικανοποίησή της να μην εμφανίζεται τελείως ανέφικτη με τη διάρρηξη της δικαιοπραξίας στη συγκεκριμένη περίπτωση, λαμβάνοντας υπόψιν ότι σκοπός της παυλιανής αγωγής είναι η διάρρηξη μιας καταρχήν έγκυρης δικαιοπραξίας προκειμένου να ικανοποιηθεί η απαίτηση του δανειστή που κινδυνεύει

²⁸⁰ ΑΠ 1815/2012 ΝΟΜΟΣ. Βέβαια ο οφειλέτης δύναται να αντικρούσει την αφερεγγυότητα παρουσιάζοντας αφανή περιουσιακά στοιχεία. Ο ισχυρισμός του μάλιστα αυτός δεν αποτελεί ένσταση αλλά αποτελεί αιτιολογημένη άρνηση της αγωγής / ΑΠ 651/2008, ΠΠρΘεσ 8526/2011, ΑΠ 637/2001, ΠΠρΑθ 7462/2000, ΕφΠειρ 934/207402

²⁸¹ ΕφΑθ 7827/1998, ΕφΠειρ 191/1996

²⁸² Απαλλοτρίωση αποτελεί και η παραχώρηση εμπράγματης ασφάλειας ολΑΠ 15/2012, ΑΠ 1301/2011, όμως ΑΠ 1508/2011 σύμφωνα με την οποία δεν υπόκειται σε διάρρηξη η προσημείωση.

²⁸³ Ι. Σ. Σπυριδάκης / Μ. Ι. Σπυριδάκης, Καταδολίευση δανειστών (κατά το Αστικό και το Ποινικό Δίκαιο), 2015, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, τ.4, σελ. 19 / Λάμπρος Χ. Μαργαρίτης / Κωνσταντίνος Ν. Χριστοδούλου, Καταδολίευση Δανειστών (Αστική, Ποινική και Δικονομική Εφαρμογή), 2013, Νομική Βιβλιοθήκη σελ. 48

²⁸⁴ ΜΠρΕδεσ 217/2012

²⁸⁵ Παύλου Χρ. Φίλιου, Ενοχικό Δίκαιο ειδικό μέρος, , Δεύτερος τόμος, 2011, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 522

να ματαιωθεί λόγω δόλου του οφειλέτη²⁸⁶. Θα πρέπει συνεπώς να αποτελεί μέσο πρόσφορο για την ικανοποίηση της υποκείμενης αξίωσης, γενικότερα να τελεί σε σχέση αναλογικότητας προς αυτή και να είναι προς τούτο αναγκαία – ή λιγότερο επαχθής αλλά και *stricto sensu* αναλογικώς επαχθής²⁸⁷.

Δεν υπόκειται σε διάρρηξη: συνήθη δώρα από λόγους ευπρέπειας (ΑΚ 906 σε συνδ. με 943 επιχείρημα από του ελάσσονος εις το μείζον), ούτε η δωρεά αιτία θανάτου, η αποποίηση κληρονομιάς ή κληροδοσίας (ά. 940 ΑΚ), η καταβολή ληξιπρόθεσμου χρέους (ά. 940 παρ. 2 ΑΚ), όμως τουναντίον υπόκειται η δόση αντί καταβολής.

Αμφισβητείται αν η διάρρηξη της απαλλοτριώσεως είναι ολική πάντοτε (έτσι η κρατούσα γνώμη) ή μερική (δηλαδή κατά το μέτρο που απαιτείται για την ικανοποίηση του δανειστή, έτσι η άλλη γνώμη²⁸⁸). Τέλος, η ρύθμιση του 939 ΑΚ, καταλαμβάνει όχι μόνο τις χρηματικές αλλά και τις μη χρηματικές (αποτιμητές όμως σε χρήμα) απαιτήσεις των δανειστών. Αποδοχή τυχόν αντίθετης άποψης αναφορικά με τις μη χρηματικές απαιτήσεις των δανειστών θα οδηγούσε σε υπερβολικό και αδικαιολόγητο περιορισμό του πεδίου εφαρμογής των διατάξεων για την καταδολίευση, στις οποίες κατά το πνεύμα του νόμου υπόκειται κάθε απαίτηση δεικτική αναγκαστικής εκτέλεσης.

6.2.3 Η ανεπάρκεια²⁸⁹ της λοιπής περιουσίας να ικανοποιήσει πλήρως τις απαιτήσεις του οφειλέτη – βλάβη του δανειστή

Η ανεπάρκεια της υπόλοιπης περιουσίας του οφειλέτη συνιστά βεβαίως και περιεχόμενο του δόλου του οφειλέτη, αλλά πρωτίστως αποτελεί αυτοτελή ουσιαστική προϋπόθεση εφόσον τούτη είναι που συνεπάγεται τη μετέπειτα τη μη ικανοποίηση και άρα εν τέλει τη βλάβη των δανειστών και πάντως μόνο σε τούτη την περίπτωση δικαιολογείται δικαιολογείται δικαιοπολιτικά το επαχθές μέτρο της ανατροπής πράξεων διάθεσης. Έτσι, η ανεπάρκεια της υπόλοιπης περιουσίας του οφειλέτη καταλήγει στο πλαίσιο της καταδολίευσης δανειστών να ταυτίζεται με τη βλάβη των δανειστών και οι δύο αυτοί όροι να χρησιμοποιούνται εναλλακτικά. Φυσικά, μόνη η αδυναμία ή η ματαιότητα επίσπευσης της εκτέλεσης στο απαλλοτριωθέν, δεν προκαλούν βλάβη στους δανειστές, η βλάβη αυτή προκαλείται από το συνδυασμό της αδυναμίας επίσπευσης εκτέλεσης στο απαλλοτριωθέν και της ανεπάρκειας της λοιπής περιουσίας του οφειλέτη για τη μέσω εκτέλεσης ικανοποίηση.

²⁸⁶ ΕφΑθ 1220.2009, ΔΕΕ 2010

²⁸⁷ Η σημασία της αρχής αναλογικότητας επί σύγκρουσης δικαιωμάτων στο εμπράγματο δίκαιο σε Γενέθλιον Α. Γεωργιάδη Ι., 2006, σελ 259

²⁸⁸ ΑΠ 1112/2004, ΑΠ 479/2005, ΑΠ 1701/2008, ΑΠ 846/2011, ΕφΠειρ 170/2012

²⁸⁹ ΑΠ 88/1998, ΑΠ 1937/2006, ΑΠ 1796/2006, ΑΠ 1778/2006

Τούτη είναι και η βασικότερη προϋπόθεση για να γίνει δεκτή η αγωγή διάρρηξης²⁹⁰, δηλαδή βλάβη του δανειστή²⁹¹ (ά. 939, 941, 945 εδ. 1 ΑΚ), εφόσον η υπολειπόμενη περιουσία του οφειλέτη δεν επ – αρκεί για την ικανοποίησή των απαιτήσεών του. Αφορά δε την εμφανή και όχι την αφανή περιουσία του οφειλέτη την οποία ο οφειλέτης ούτε μπορεί, ούτε είναι υποχρεωμένος να αναζητήσει²⁹². Ως αφανή δηλαδή περιουσία η οποία δε μας αφορά εν προκειμένω νοούνται κατά βάση οι τραπεζικές καταθέσεις καλυπτόμενες από το τραπεζικό απόρρητο, τα χρήματα, τα ομόλογα, τιμαλφή τα οποία ο οφειλέτης διατηρεί στο σπίτι του ή σε τραπεζική θυρίδα.

Η βλάβη του δανειστή δεν απαιτείται να είναι άμεσο αποτέλεσμα της απαλλοτρίωσης, μπορεί να είναι και έμμεσο²⁹³. Ως έμμεση βλάβη ενδεχομένως του δανειστή μπορεί να είναι η επιβάρυνση ενός περιουσιακού δικαιώματος με εμπράγματο δικαίωμα (σύσταση υποθήκης²⁹⁴ ή ενεχύρου ή επικαρπίας ή προσημείωση υποθήκης²⁹⁵) τρίτου προσώπου έτσι ώστε η επίτευξη της εκτέλεσης να καθίσταται όχι αδύνατη αλλά απρόσφορη να οδηγήσει στο σκοπό της που δεν είναι άλλος από την ικανοποίηση του δανειστή. Είναι δε πρόδηλο ότι η ύπαρξη περισσότερων δανειστών αποτελεί στοιχείο που κατά τις περιστάσεις μπορεί να επεκτείνει την ανεπάρκεια.

Ο όρος περί ανεπάρκειας της υπόλοιπης περιουσίας θα πρέπει να ερμηνεύεται ευρέως και να περιλαμβάνει κάθε μείωση της περιουσίας λοιπόν του οφειλέτη που θα οδηγήσει σε ολική ή μερική αδυναμία ή δυσχέρεια ικανοποίησης των δανειστών από την επίτευξη της εκτέλεσης στα λοιπά περιουσιακά στοιχεία του²⁹⁶.

Η δε αφερεγγυότητα αφορά τον ίδιο τον οφειλέτη και δεν ερευνάται εάν αρκεί για την ικανοποίηση των δανειστών η περιουσία των τρίτων προς τους οποίους γίνεται η απαλλοτρίωση²⁹⁷, ούτε εάν αρκεί η περιουσία του πρωτοφειλέτη σε περίπτωση

²⁹⁰ Έτσι, Καυκάς, ό.π. άρθρα 939 – 942 ΑΚ, σελ. 954 παρ. 2 και Χ. Παπαδάκη, Η φύσις της αγωγής περί καταδολιεύσεως των δανειστών και αι συνέπειαι αυτής, Δίκη 7, 1976, σελ. 258

²⁹¹ ΑΠ 637/2001 Δικ/νη 2002 1410 επ. υπόλοιπη θεωρείται μόνον η φανερή περιουσία και όχι η κρυμμένη πχ. με τραπεζικό απόρρητο

²⁹² ΑΠ 941/2007, ΑΠ 637/2001, ΑΠ 1001/2007, ΑΠ 651/2008

²⁹³ Παύλου Χρ. Φίλιου, Ενοχικό Δίκαιο ειδικό μέρος, Δεύτερος τόμος, 2011, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 526

Εξάλλου υποστηρίζεται από μία μερίδα νομολογίας ότι δεν είναι απαραίτητον να καθιστά η απαλλοτρίωση πενέστερο τον οφειλέτη, για να υπόκειται σε διάρρηξη, αρκεί ότι καθιστά αυτή δυσχερέστερη την ικανοποίηση των οφειλετών του. Έτσι Θεοχάρης Βασιλάκης, Ειδικόν Ενοχικόν Δίκαιον, 1964 Αθήναι, σελ. 377

²⁹⁴ ΑΠ 1508/2011

²⁹⁵ ΑΠ 1301/2011

²⁹⁶ ΠολΠρΡόδου 52/2005, αντίθετη ΕφΔωδ 159/2007

²⁹⁷ ΑΠ 1561/2004, ΕφΠειρ 934/2002

καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης του εγγυητή που παραιτήθηκε από την ένσταση διζήσεως που του παρέχει ο νόμος. Γενικά, η αφερεγγυότητα του οφειλέτη θα πρέπει να κριθεί με οικονομικούς όρους. Με άλλα λόγια, πρόκειται για τον τελικά αντικειμενικώς αποκλεισμό (ή πάντως περιορισμό) της ικανοποίησης των δανειστών, που θα έχει ως επακόλουθο ως είναι φυσικό την αντικειμενική βλάβη τους. Η ευρεία ερμηνεία του όρου «απαλλοτρίωση» επιβάλλεται από την τελλολογία των άρθρων ΑΚ 939 επ. , εφόσον από τη στιγμή που όλα τα είδη της υπό ευρεία έννοια απαλλοτρίωσης μπορούν να επιφέρουν βλάβη στο δανειστή, πρέπει να ενταχθούν στο εννοιολογικό εύρος του όρου «απαλλοτρίωση» ως στοιχείου νομοτυπικής μορφής του δικαιώματος διάρρηξης.

Έχει ωστόσο υποστηριχθεί ότι η ανεπάρκεια της περιουσίας του οφειλέτη κρίνεται ή πρέπει σε κάθε περίπτωση να κρίνεται αποκλειστικά αναφορικά με την απαίτηση του δανειστή που ζητά τη διάρρηξη και όχι αναφορικά με το σύνολο των υποχρεώσεων του οφειλέτη. Η άποψη αυτή έχει κατακριθεί και δε θεωρείται πειστική καθώς η βλάβη του δανειστή νοείται ως οποιαδήποτε χειροτέρευση της δυνατότητας ικανοποίησής του εξαιτίας της απαλλοτρίωσης²⁹⁸.

Αυτονόητο είναι επιπλέον ότι μεταξύ απαλλοτρίωσης και βλάβης δέον όπως υφίσταται αιτιώδης συνάφεια (σχέση αιτίου και αιτιατού). Η ικανοποίηση του δανειστή, έστω και μερική θα πρέπει να ήταν δυνατή πριν την απαλλοτρίωση και να ματαιώθηκε ή να κατέστη δυσχερής εξαιτίας της. Δηλαδή, δεν αρκεί να είναι αδύνατη ή δυσχερής η ικανοποίηση του δανειστή μετά την απαλλοτρίωση αλλά θα πρέπει να χειροτερεύει πραγματικά η θέση του σε σχέση με την προ της απαλλοτρίωσης κατάσταση και εξαιτίας της απαλλοτρίωσης. Παραδείγματος χάριν δεν υπάρχει αιτιώδης συνάφεια αν ο δανειστής πριν από την απαλλοτρίωση δε θα μπορούσε ούτως ή άλλως να προβεί σε εκτέλεση ακόμη και στην περίπτωση της μη απαλλοτρίωσης του πράγματος λόγω τυχόν καταστροφής του.

6.2.4 Ο δόλος του οφειλέτη (πρόθεση βλάβης)

Δεν αρκεί λοιπόν να βλάπτονται εκ της απαλλοτρίωσης οι δανειστές (αντικειμενικό στοιχείο) αλλά απαιτείται ως προϋπόθεση η απαλλοτρίωση να έγινε με την πρόθεση βλάβης των δανειστών (**consilium fraudandi – υποκειμενικό στοιχείο**). Τούτο σημαίνει ότι ο οφειλέτης γνωρίζει ότι με την απαλλοτρίωση του περιουσιακού στοιχείου θα καταστεί (οικονομικά) αφερέγγυος, εφόσον θα μειωθεί κατά πολύ η ενεργητική του περιουσία²⁹⁹ και ακριβώς αυτό είναι που επιδιώκει³⁰⁰, αφού με το τέχνασμα τούτο η περιουσία του δε θα επ – αρκεί για την ικανοποίηση των δανειστών του³⁰¹. Η εκούσια πρόκληση αφερεγγυότητας από τον οφειλέτη

²⁹⁸ Ε. Ρίζος, Οι προϋποθέσεις διάρρηξης της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης, 2012, σελ. 174

²⁹⁹ ΑΠ 1798/2007, ΑΠ 1796/2006, ΑΠ 1482/2004, ΕφΑθ 730/2009, ΑΠ 1667/2008

³⁰⁰ ΑΠ 1824/2012, ΑΠ 1130/2011, ΑΠ 1189/2003, ΑΠ 858/2002

³⁰¹ ΕφΠατρών 161/2019

πρέπει να διακρίνεται από την ακούσια, όπου ο οφειλέτης καθίσταται αφερέγγυος παρά τη θέλησή του πχ. εξαιτίας τυχαίων περιστατικών, ανεπιτυχών επιχειρηματικών ενεργειών κλπ.

Η απαλλοτρίωση πρέπει να έγινε με δόλο του οφειλέτη, επιχείρημα που προκύπτει από το συνδυασμό των άρθρων 944 και 945 ΑΚ. Ο δόλος υφίσταται και όταν ο οφειλέτης παράλληλα επιδιώκει και άλλους σκοπούς (ανάλωση του ανταλλάγματος, εύνοια προς άλλο πρόσωπο – εξυπηρέτηση του λήπτη της παροχής κλπ). Από τη διατύπωση της ΑΚ 939, δε διαφαίνεται ποιο είδος δόλου είναι αυτό που απαιτείται. Έτσι γίνεται δεκτό ότι και ενδεχόμενος δόλος αρκεί, ήτοι όταν ο οφειλέτης αποδέχεται τη βλάβη που θα προκληθεί στο δανειστή του, εφόσον μπορεί να επιδιώκει προεχόντως ή και περαιτέρω και άλλους σκοπούς και ανάγκες³⁰². Ωστόσο δεν αρκεί η άγνοια βλάβης από αμέλεια ακόμη κι αν η τελευταία ήτο βαριά³⁰³ δηλαδή η άγνοια περιστατικών όπως η περιουσιακή κατάσταση και το ύψος των χρεών από τον οφειλέτη. Κατά άλλη γνώμη, δεν απαιτείται πρόθεση βλάβης αλλά αρκεί και η γνώση ενδεχόμενης βλάβης³⁰⁴.

Η πρόθεση βλάβης πρέπει να υφίσταται κατά το χρόνο της απαλλοτρίωσης, ενώ δεν αρκεί η μεταγενέστερη γνώση του οφειλέτη ότι η απαλλοτρίωση βλάπτει τους δανειστές του. Αντίθετα, κρίσιμος χρόνος για τον προσδιορισμό της βλάβης είναι ο χρόνος εγέρσεως της αγωγής³⁰⁵. Επί ακινήτων, χρόνος απαλλοτρίωσης είναι ο χρόνος μεταγραφής αφού τότε τελειούται η απαλλοτρίωση³⁰⁶. Δεν αποκλείεται ωστόσο η βλάβη να αποτελεί τον αποκλειστικό σκοπό της απαλλοτρίωσης και δεν απαιτείται να στρέφεται αποκλειστικά προσωπικά εναντίον του συγκεκριμένου δανειστή και ειδικά σε σχέση με τη συγκεκριμένη απαίτηση. Ο σκοπός του νόμου καλύπτει και την περίπτωση της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης προς βλάβη όλων των απαιτήσεων των διαφόρων δανειστών ως σύνολο³⁰⁷. Έτσι, κρίσιμος χρόνος είναι αυτός της διάθεσης του περιουσιακού στοιχείου του οφειλέτη όταν η απαλλοτρίωση γίνεται με εκποιητική δικαιοπραξία, εκτός κι αν συνδέεται με τη σύναψη υποσχετικής δικαιοπραξίας οπότε ο δόλος πρέπει να συντρέχει κατά το χρόνο της κατάρτισής της.

³⁰² ΕφΘεσ 547/2000, ΕφΑθ 147/2009

³⁰³ Καργάδος ΕρμΑΚ ά. 939 αριθμός 23 / ΕφΠειρ 191/1996

³⁰⁴ Θεοχάρης Βασιλάκης, Ειδικόν Ενοχικόν Δίκαιον, 1964 Αθήναι, σελ. 379

³⁰⁵ Ι. Σ. Σπυριδάκης / Μ. Ι. Σπυριδάκης, Καταδολίευση δανειστών (κατά το Αστικό και το Ποινικό Δίκαιο), 2015, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, τ.4, σελ. 27 – 28 / ΠΠρΛαρ 331/2009, ΠΠρΣερ 224/2009

³⁰⁶ ΑΠ 2672/2008

³⁰⁷ Απόστολος Σ. Γεωργιάδης, Σύντομη Ερμηνεία του Αστικού Κώδικα, Π. Ν. Σάκκουλας, τόμος Ι, 2013, σελ. 1920 / Λάμπρος Χ. Μαργαρίτης / Κωνσταντίνος Ν. Χριστοδούλου, Καταδολίευση Δανειστών (Αστική, Ποινική και Δικονομική Εφαρμογή), 2013, Νομική Βιβλιοθήκη σελ. 74 και ΑΠ 1654/2008

6.2.5 Η γνώση του τρίτου³⁰⁸ (scientia fraudis) (ά. 941 παρ. 2 ΑΚ, ά. 942 ΑΚ)

Ο δόλος του οφειλέτη, έχει ασφαλώς καθοριστική σημασία για το θεσμό της διάρρηξης πλην όμως δεν είναι ικανός από μόνος του να επιφέρει την τελική νομοθετική αποδοκιμασία της βλαπτικής απαλλοτρίωσης που εκφράζει με τη γέννηση του δικαιώματος διάρρηξης.

Ο τρίτος δηλαδή ο υπερ' ού η απαλλοτρίωση, πρέπει να γνώριζε (θετική γνώση, χωρίς να αρκεί η υπαίτια άγνοια) το δόλο του οφειλέτη, ότι γίνεται απαλλοτρίωση περιουσιακού στοιχείου (ήτοι ότι ο απαλλοτριών έχει δανειστής) και ότι η απαλλοτρίωση τούτη προκαλεί αφερεγγυότητα του οφειλέτη και περαιτέρω καταλήγει στη βλάβη των δανειστών (ά. 941 ΑΚ) ενώ κρίσιμος χρόνος της γνώσης είναι ο χρόνος της απαλλοτρίωσης. Αν και ορθότερο είναι να αρκεστούμε στο ότι ο τρίτος γνωρίζει απλώς ότι μετέχει σε μία εις βάρος των δανειστών επιχειρούμενη δικαιοπραξία. Διότι αυτό καλύπτει και την περίπτωση κατά την οποία ο πονηρός οφειλέτης δεν επιτρέπει να διαφανεί στον τρίτο ότι απαλλοτριώνει προς καταδολίευση των δανειστών του³⁰⁹.

Με άλλα λόγια, κατά την κρατούσα άποψη, αντικείμενο της γνώσης του τρίτου πρέπει να είναι τόσο το αντικειμενικό στοιχείο της βλάβης του δανειστή όσο και το υποκειμενικό στοιχείο του δόλου του οφειλέτη. Και τούτο εφόσον από την τελολογία των ρυθμίσεων βλέπουμε ότι η καταδολιευτική απαλλοτρίωση αποδοκιμάζεται από το δίκαιο όχι όταν απλώς βλάπτει τους δανειστές του οφειλέτη αλλά όταν γίνεται με δόλο του οφειλέτη να τους βλάψει. Η τυχόν μεταγενέστερη γνώση δεν αρκεί. Η άγνοια από αμέλεια³¹⁰, έστω και βαριά, δεν αρκεί για να στοιχειοθετήσει τη γνώση του τρίτου. Τέτοια γνώση δεν απαιτείται, παρά μόνον στην περίπτωση της 942 ΑΚ, όταν η απαλλοτρίωση έγινε από χαριστική αιτία. Δόλος όμως του οφειλέτη, απαιτείται και εδώ³¹¹. Τούτη η γνώση του τρίτου απαιτείται μόνο στις εξ επαχθούς αιτίας απαλλοτριώσεις όπως προκύπτει από το συνδυασμό των άρθρων 941 και 942 του Αστικού Κώδικα, ενώ αντιθέτως δεν απαιτείται στις εκ χαριστικής αιτίας απαλλοτριώσεις. Τεκμαίρεται τέλος, ότι ο τρίτος το γνωρίζει, εάν κατά την απαλλοτρίωση είναι σύζυγος του οφειλέτη ή συγγενής του σε ευθεία γραμμή ή συγγενής του σε πλάγια γραμμή εξ αίματος έως και τον τρίτο βαθμό ή από αγχιστεία έως το δεύτερο βαθμό. Το τεκμήριο μάλιστα, δεν ισχύει εάν πέρασε ένα έτος από την απαλλοτρίωση έως την έγερση της αγωγής³¹². Σε περίπτωση δε της 942 ΑΚ σε περίπτωση απαλλοτριώσεως από χαριστική αιτία, δεν απαιτείται γνώση του

³⁰⁸ ΑΠ 858/2002, ΕφΔωδ 11/2006, ΜΠρΕδ 217/2012

³⁰⁹ Θεοχάρης Βασιλάκης, Ειδικόν Ενοχικόν Δίκαιον, 1964 Αθήναι, σελ. 380

³¹⁰ ΑΠ 1798/2007

³¹¹ Παύλου Χρ. Φίλιου, Ενοχικό Δίκαιο ειδικό μέρος, Δεύτερος τόμος, 2011, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, σελ. 524

³¹² Α. 941 παρ. 2 ΑΚ

τρίτου, ενώ αν η απαλλοτρίωση έχει εν μέρει χαριστική και εν μέρει επαχθή αιτία, γνώση θα απαιτηθεί για το επαχθές τμήμα³¹³.

Αναφορικά με τη μη απαίτηση γνώσης στην περίπτωση της χαριστικής αιτίας, τούτο δικαιολογείται εκ της σκέψεως ότι οι μεν δανειστές αγωνίζονται να αποτρέψουν μια ζημία, ενώ ο τρίτος (δωρεοδόχος) μάχεται προς διατήρηση του κέρδους, επομένως οι δανειστές κρίνονται προστατευτέοι. Η χαριστική εξ άλλου κτήση, δε θεμελιώνεται σε στερεά ηθική βάση, για το λόγο ότι σε αντίθεση με τις επαχθείς δικαιοπραξίες συνίσταται δίχως την καταβολή ανταλλάγματος³¹⁴.

Η γνώση από τον οφειλέτη των στοιχείων που συνθέτουν την πρόθεση βλάβης πρέπει να αποδειχθεί από τον δανειστή. Ως είναι φυσικό, η απόδειξη αυτή είναι ευκολότερη όταν ο οφειλέτης προκαλεί με την απαλλοτρίωση άμεση μείωση του ενεργητικού της περιουσίας του πχ. εκποιώντας ακίνητο με ευτελές αντάλλαγμα ή χαριστικώς λόγω δωρεάς. Όταν όμως η απαλλοτρίωση οδηγεί σε έμμεση διακινδύνευση της ικανοποίησης του δανειστή όπως όταν γίνεται έναντι ισάξιου ανταλλάγματος, που προσφέρεται όμως περισσότερο για απόκρυψη σε περίπτωση αναγκαστικής απαλλοτρίωσης, τότε ο δανειστής πρέπει να προσκομίσει συγκεκριμένες αποδείξεις για την πρόθεση βλάβης του οφειλέτη, που δε μπορεί πλέον κατά κανένα τρόπο να συναχθεί από την απαλλοτριωτική και μόνο πράξη του τελευταίου³¹⁵.

Αν υφίσταται δόλος του τρίτου για βλάβη των δανειστών είναι δυνατόν να ευθύνεται αυτοτελώς ο τρίτος κατά την 919 ΑΚ, ιδίως επί συμπαιγνίας απαλλοτριούντος οφειλέτη και του τρίτου.

6.3 Ενεργητική και Παθητική νομιμοποίηση – άσκηση της αγωγής διάρρηξης

6.3.1 Ενεργητική νομιμοποίηση

Δικαίωμα να ασκήσει την αγωγή διάρρηξης έχει ο δανειστής του οφειλέτη που προέβη στην απαλλοτρίωση. Δανειστής στην προκειμένη περίπτωση θεωρείται όποιος έχει οποιασδήποτε φύσεως περιουσιακή αξίωση (ενοχική, εμπράγματη, χρηματική ή μη) κατά του οφειλέτη³¹⁶.

Τέτοια ιδιότητα λογίζεται ότι έχει ο φορέας της ενοχικής απαίτησης που τελεί υπό αναβλητική προθεσμία (ΑΚ 210) γιατί η προθεσμία δεν εξαρτά τη γένεση του ενοχικού δικαιώματος από

³¹³ ΑΠ 818/1998, ΑΠ 862/1998, ΑΠ 88/1998, ΕφΑθ 940/1999, ΕφΑθ 4169/1999, ΕφΑθ 5639/1998, ΕφΑθ 7827/1998, ΕφΑθ 9585/1998, ΕφΠειρ. 1453/1995

³¹⁴ Θεοχάρης Βασιλάκης, Ειδικόν Ενοχικόν Δίκαιον, 1964 Αθήναι, σελ. 380

³¹⁵ Απόστολος Γεωργιάδης – Μιχαήλ Σταθόπουλος, Αστικός Κώδικας, Κατ' άρθρον ερμηνεία, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας, σελ. 855

³¹⁶ ΕφΠειρ 9/2001 ΔΕΕ 2001, ΑΠ 881/2000, ΕφΑθ 2219/2004, ΜΠρΘεσ 8795/2005

την πάροδο ορισμένου χρόνου αλλά αναστέλλει απλώς την άσκησή του και τη μεταθέτει σε ορισμένο μελλοντικό χρονικό σημείο υπό την προϋπόθεση ότι η απαίτηση θα έχει καταστεί ληξιπρόθεσμη κατά την πρώτη επ' ακροατηρίω συζήτηση της παυλιανής αγωγής³¹⁷.

Η ύπαρξη απαίτησης του δανειστή κατά την άσκηση της αγωγής η οποία δεν απαιτείται να βεβαιωθεί δικαστικά, ούτε να έχει εξοπλισθεί με εκτελεστό τίτλο, ούτε ο δανειστής να έχει προβεί σε δικαστική καταδίωξη του οφειλέτη και αυτή να έχει καταστεί ατελέσφορη, παρά μόνο τα δημιουργικά περιστατικά της απαίτησης να έχουν συντελεστεί κατά το χρόνο της απαλλοτρίωσης και αυτή να έχει καταστεί απαιτητή και ληξιπρόθεσμη κατά την πρώτη συζήτηση της αγωγής σε δικαστήριο, που είναι ο κρίσιμος χρόνος για τον προσδιορισμό της βλάβης του δανειστή³¹⁸.

6.3.2 Παθητική νομιμοποίηση

Η αγωγή διάρρηξης στρέφεται κατά του τρίτου, υπέρ του οποίου έγινε η απαλλοτρίωση. Ο τρίτος είναι αυτός που νομιμοποιείται παθητικώς για τη διεξαγωγή της σχετικής δίκης καθώς αυτός είναι πλέον κύριος του πράγματος. Ο οφειλέτης και ο τρίτος δεν καθίστανται συνοφειλέτες εις ολόκληρον για τα χρέη του οφειλέτη. Σύμφωνα με το αρ. 48 παρ. 3 ΠτΚ η αγωγή απευθύνεται *«κατά εκείνου ή εκείνων που είχαν λάβει μέρος στην υπό ανάκληση πράξη, καθώς και κατά των κληρονόμων ή άλλων καθολικών διαδόχων τους ή του κακόπιστου ειδικού διαδόχου»*.

Κακόπιστος είναι ο νέος κτήτορας που κατά το χρόνο της κτήσης θετικά γνώριζε τις περιστάσεις που δικαιολογούσαν την ανάκληση της κτήσης εκείνου από τον οποίο έλκει το δικαίωμα. Η ευθύνη του ειδικού διαδόχου υφίσταται μόνο στην περίπτωση που αυτός γνώριζε κατά το χρόνο της απαλλοτρίωσης το δόλο του οφειλέτη (αντιθέτως δεν χρειάζεται να γνωρίζει και την κακοπιστία του τρίτου ΑΚ 941, 942). Εάν στην ανακλητέα πράξη συμμετείχαν περισσότερα πρόσωπα τότε αυτά ευθύνονται διαιρετά εκτός αν η παροχή είναι αδιαίρετη. Η αγωγή δεν απευθύνεται και κατά του οφειλέτη δικαιούται όμως να ασκεί πρόσθετη παρέμβαση στη σχετική δίκη. Ο εναγόμενος με την σειρά του μπορεί στις ενστάσεις του να επικαλεστεί ότι η συγκεκριμένη πράξη εξαιρείται της πτωχευτικής ανάκλησης.

Οφειλέτης είναι και ο εγγυητής. Κάθε απαλλοτρίωση που έγινε από αυτόν προς βλάβη του δανειστή του εφόσον δεν επαρκεί η υπόλοιπη περιουσία για την ικανοποίηση του υπόκειται σε διάρρηξη³¹⁹.

³¹⁷ ΑΠ 1482/2004, ΕφΑθ 7111/2002

³¹⁸ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Αγωγές και Αιτήσεις Αστικού Δικαίου και Άμυνα εναγομένου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2007, σελ. 636

³¹⁹ ΕφΑθ 2219/2004, ΜΠρΘεσ 8795/2005

6.3.3 Η άσκηση αγωγής διάρρηξης

Το δικαίωμα του δανειστή να απαιτήσει τη διάρρηξη της καταδολιευτικής δικαιοπραξίας ασκείται με αγωγή, κύρια παρέμβαση, ένσταση. Αναγκαία στοιχεία για το ορισμένο της αγωγής είναι και η απαίτηση του δανειστή όπως επίσης και η αξία της τελευταίας. Αίτημα της αγωγής είναι η απαγγελία της διάρρηξης της απαλλοτρίωσης που προσβάλλεται ως καταδολιευτική και η επαναφορά των πραγμάτων στην προτεραία κατάσταση (πριν την απαλλοτρίωση). Στην ίδια αγωγή μπορεί να σωρευθεί και αίτημα τυχόν περαιτέρω ζημίας εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις των άρθρων 914 ή 919 ΑΚ. Αρμόδιο δικαστήριο για την αγωγή διάρρηξης είναι το Πολυμελές Πρωτοδικείο καθώς δεν είναι αποτιμητή σε χρήμα.

6.4 Τα αποτελέσματα της αγωγής διάρρηξης 943 ΑΚ

Η αγωγή διάρρηξης (παυλιανή αγωγή) της 939 ΑΚ που αποτελεί άσκηση διαπλαστικού δικαιώματος, συμπληρώνει το πλέγμα των διατάξεων του ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου που σκοπούν στην προστασία των συμφερόντων των δανειστών από κακόβουλους ή αμελείς οφειλέτες και παρουσιάζεται σαν μια «εκ των υστέρων θεραπεία», ιδίως όταν τα προληπτικά μέτρα ασφαλείας ή άλλες δυνατότητες που παρέχονται από το ουσιαστικό δίκαιο δεν χρησιμοποιήθηκαν έγκαιρα από τους δανειστές. Η αποκατάσταση της βλάβης του δανειστή δεν επέρχεται αυτόματα με μόνη την πλήρωση των προϋποθέσεων που ορίζει ο νόμος στις ΑΚ 939 επ. δηλαδή δεν καταλήγει αυτόματα στην ανάκτηση της δυνατότητας επίσευσης εκτέλεσης στο απαλλοτριωθέν.

Κατά την 939 ΑΚ, ο δανειστής έχει το δικαίωμα να αιτηθεί κατά του οφειλέτη τη διάρρηξη της καταδολιευτικής απαλλοτριώσεως, ωστόσο είναι δυνατόν όπως θα εξεταστεί και στη συνέχεια της παρούσης, να έχει δικαιώματα και από άλλες νομικές διατάξεις όπως η 904 ΑΚ, 914 ΑΚ κλπ. Εξάλλου, εκείνος ο οποίος ασκεί την αγωγή για διάρρηξη της απαλλοτριωτικής πράξης πρέπει να έχει την ιδιότητα του δανειστή κατά το χρόνο που ο οφειλέτης του επιχειρεί την απαλλοτρίωση. Τέτοια ιδιότητα λογίζεται ότι έχει και ο φορέας ενοχικής απαίτησης που τελεί υπό αναβλητική προθεσμία ή αίρεση, αρκεί κατά το χρόνο της απαλλοτριώσεως να έχουν συντελεστεί τα γεγονότα τα παραγωγικά της απαίτησής του και να έχει γίνει αυτή ληξιπρόθεσμη κατά την πρώτη συζήτηση της αγωγής στο Δικαστήριο. Επίσης, δεν απαιτείται να έχει βεβαιωθεί δικαστικά η απαίτηση, ούτε να είναι εξοπλισμένη με τίτλο εκτελεστό, ούτε δυνάμει τούτου ο δανειστής να έχει προβεί σε δικαστική καταδίωξη του οφειλέτη που και αυτή να έχει αποβεί ατελέσφορη³²⁰.

³²⁰ Ολ ΑΠ 709/1974, ΑΠ 121/1998, ΑΠ 862/1998, ΕφΑθ 4169/1999, ΕφΑθ 9585/1998, ΕφΑθ 7827/1998, Εφ Πειρ. 1453/1995, ΕφΠειρ. 433/1994

Κατά το γράμμα του νόμου «Ο τρίτος που ωφελήθηκε από την απαλλοτρίωση υποχρεούται να αποκαταστήσει τα πράγματα στην προτέρα κατάσταση που ήταν (ΑΚ 943 εδ. α), σε περίπτωση δε που ο τρίτος ήταν καλόπιστος ευθύνεται μόνο κατά τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό» (ΑΚ 943 εδ. β). Η συγκεκριμένη διάταξη του ΑΚ πάσχει ως προς το ότι δε διευκρινίζει ακριβώς το περιεχόμενο της υποχρέωσης του τρίτου για αποκατάσταση των πραγμάτων στην προηγούμενη κατάσταση.

Η διάρρηξη ενεργεί μόνο υπέρ των προσβαλλόντων την απαλλοτρίωση δανειστών και δη καθόσον απαιτείται να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις τους. Όταν δηλαδή γίνει δεκτή η αγωγή διάρρηξης του δανειστή κατά του τρίτου, διαπλάσσεται μια κατάσταση μη αντιταξιμότητας (απροβλήτου) κατά αυτού και του υπερθεματιστή και κατά των διαδόχων του, της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης η οποία αντιταξιμότητα είναι αυτοδίκαιη συνέπεια της διάρρηξης και ανατρέχει στο χρόνο της απαλλοτρίωσης όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ των διαδίκων μερών³²¹. Σε περίπτωση απαλλοτρίωσης από χαριστική αιτία, ο τρίτος αν ήταν βέβαια καλόπιστος, ευθύνεται μόνον κατά τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό.

Η διάρρηξη λοιπόν και η συνεπεία αυτής ανατροπή της πράξης αυτής δεν την καθιστά άκυρη γενικά, το οποίο θα είχε ως αποτέλεσμα ότι θα μπορούσαν να την επικαλεστούν όλοι οι δανειστές κατά παντός άσχετα από την καλή ή κακή πίστη. Έτσι, η πράξη της απαλλοτρίωσης παραμένει έγκυρη όσον αφορά τους δανειστές οι οποίοι δεν προέβησαν σε αγωγή διάρρηξης για σχετική ικανοποίησή τους. Με άλλα λόγια, διάρρηξη επέρχεται μόνο κατά το ποσό το οποίο ο δανειστής ζημιώνεται από την απαλλοτρίωση του οφειλέτη, δηλαδή μόνο κατά το μέρος που απαιτείται για να ικανοποιηθεί η απαίτησή του που δε μπορεί να ικανοποιηθεί αλλιώς³²².

Ο δανειστής μπορεί να κατάσχει στην περιουσία του οφειλέτη του ως καθ' ού, το αντικείμενο που αυτός είχε απαλλοτριώσει σαν να μην είχε ποτέ εκφύγει από αυτή, ο δε τρίτος είναι ξένος προς την εκτελεστική διαδικασία. Με την απαγγελία της διάρρηξης δεν επέρχεται ακύρωση της καταδολιευτικής δικαιοπραξίας, φορέας του δικαιώματος τυπικά παραμένει ο τρίτος, δε μπορεί όμως να το αντιτάξει κατά του δανειστή που πέτυχε τη διάρρηξη, υπερθεματιστή και διαδόχων, το αντιτάσσει όμως έναντι των άλλων δανειστών. Με τις ρυθμίσεις τούτες η έννοια της 943 ΑΚ, συνίσταται πλέον στην αυτοδικαίως επερχόμενη απαγόρευση προβολής από τον τρίτο του δικαιώματός του όσο απαιτείται για την ικανοποίηση του δανειστή³²³.

³²¹ Ιωάννης Ν. Κατράς, Αστικός Κώδικας με Νομολογιακή Επεξεργασία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2001, σελ. 409

³²² ΜΠρΛαμ 207/1999, ΕφΑθ 547/2000. Η δε πράξη παραμένει απρόσβλητη κατά το επιπλέον ποσοστό ΕφΑθ 6240/2003

³²³ Ιωάννης Κ. Καρακώστας, Αγωγές και Αιτήσεις Αστικού Δικαίου και Άμυνα εναγομένου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2007, σελ. 641

Η πράξη της απαλλοτρίωσης διατηρείται έγκυρη για τις σχέσεις μεταξύ του οφειλέτη και του προς αυτόν που απευθύνεται η απαλλοτρίωση τρίτου, Εάν επομένως μετά την ικανοποίηση των δανειστών παραμένει περίσσειμα από την αξία του πράγματος αυτό θα ανήκει όχι στον οφειλέτη αλλά στον τρίτο³²⁴.

Συγκεκριμένα πρόκειται για ενοχική υποχρέωση του λαβόντος προς απόδοση του αντικειμένου της παροχής, που με την ανακαλούμενη πράξη εξήλθε της περιουσίας του οφειλέτη. Επομένως, δεν πρόκειται ούτε για αδικοπρακτική αξίωση ούτε για αξίωση απόδοσης αδικαιολόγητου πλουτισμού. Έτσι, ο τρίτος έχει την υποχρέωση να επιστρέψει το πράγμα ή δικαίωμα που απέκτησε, με την απαιτούμενη κάθε φορά διαδικασία και τύπο, ανάλογα με το αντικείμενο του δικαιώματος. Αν δηλαδή πρόκειται για επιστρεπτέο ακίνητο σύμφωνα με το άρθρο 1033 ΑΚ, για κινητό κατά το άρθρο 1034 ΑΚ, για απαίτηση κατά τα άρθρα 455 επ. ΑΚ. Μάλιστα το δικαστήριο μπορεί αν το ζητήσει ο σύνδικος, να συμπεριλάβει στην απόφαση και καταδίκη του αντισυμβαλλομένου σε δήλωση βούλησης με το άρθρο 949 ΚΠολΔ³²⁵.

Εξάλλου, πρέπει να σημειωθεί ότι με το ν. 2298/1995 (ισχύς από 4.4.1995) και τις εισαχθείσες από το κεφάλαιο της αναγκαστικής εκτέλεσης νέες διατάξεις που αφορούν άμεσα στα αποτελέσματα της διάρρηξης της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης και ειδικότερα: α) της διάταξης του άρθρου 936 παρ. 3 ΚΠολΔ που προστέθηκε με το άρθρο 4 παρ. 2 του ως άνω νόμου, κατά την οποία *«τρίτος που απέκτησε το δικαίωμα από τον καθ' ου η εκτέλεση με απαλλοτρίωση που διαρρήχθηκε ως καταδολιευτική κατά τα άρθρα 939 επ. ΑΚ δεν μπορεί να αντιτάξει το δικαίωμα αυτό κατά του επισπεύδοντος που πέτυχε τη διάρρηξη, ούτε κατά του υπερθεματιστή και των διαδόχων του»* και β) της διάταξης του άρθρου 992 παρ. 1 ΚΠολΔ που αντικαταστάθηκε με τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 19 του ίδιου ως άνω νόμου, κατά την οποία *"...ακίνητο που έχει μεταβιβαστεί από τον οφειλέτη σε τρίτο, κατάσχεται στην περιουσία του οφειλέτη από το δανειστή που πέτυχε τη διάρρηξη της μεταβίβασης αυτής ως καταδολιευτικής, κατά τα άρθρα 939 επ. του ΑΚ αφού η απόφαση που απαγγέλλει τη διάρρηξη σημειωθεί στο περιθώριο της μεταγραφής της απαλλοτριωτικής πράξης"*, σε συνδυασμό με τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 37 του ως άνω ν. 2298/1995, η διάρρηξη δεν γεννά πλέον ενοχική υποχρέωση αναμεταβίβασης του αντικειμένου της απαλλοτρίωσης, ώστε στη συνέχεια ο δανειστής να προβεί στην κατάσχεση του απαλλοτριωθέντος στην περιουσία του οφειλέτη, όπως γινόταν δεκτό με βάση τη διατύπωση του άρθρου 943 του ΑΚ. Αντίθετα, μπορεί ο δανειστής που πέτυχε τη διάρρηξη της καταδολιευτικής δικαιοπραξίας, μετά την τελεσιδικία της απόφασης να προβεί στην κατάσχεση του πράγματος στην περιουσία του οφειλέτη σαν να μην είχε υπάρξει η απαλλοτρίωση που διαρρήχθηκε, δηλαδή το αντικείμενο που αυτός είχε

³²⁴ Καυκάς, Ενοχικόν Δίκαιον Έκδοση 2η, σελ. 967 / ΕφΑθ 109/2011

³²⁵ Περάκης Ε., Πτωχευτικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 285

απαλλοτριώσει σαν να μην είχε ποτέ εκφύγει από την περιουσία του, χωρίς να χρειάζεται αναμεταβίβασή του από τον τρίτο στον οφειλέτη και αποκλείοντας τη δυνατότητα του τρίτου να αντιτάξει το δικαίωμα που απέκτησε με την καταδολιευτική δικαιοπραξία είτε κατά του επισπεύδοντος δανειστή είτε κατά του υπερθεματιστή και των διαδόχων του³²⁶. Έτσι, το αίτημα της αγωγής διαρρήξεως είναι πλέον μόνο η απαγγελία της διάρρηξης της προσβαλλόμενης απαλλοτρίωσης, υπέρ του ενάγοντος δανειστή, όχι δε και η αναμεταβίβαση του αντικειμένου της απαλλοτρίωσης και η προς τούτο καταδίκη σε δήλωση βούλησης κατ' άρθρ. 949 ΚΠολΔ³²⁷.

Πάντως η άσκηση του δικαιώματος του δανειστή για διάρρηξης καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης του οφειλέτη δεν αποβαίνει καταχρηστική από μόνο το γεγονός ότι ο δανειστής έχει παραιτηθεί πριν η μετά από την απαλλοτρίωση από εμπράγματα ασφάλεια που ο ίδιος είχε πάνω στο ακίνητο που απαλλοτριώθηκε για την ικανοποίηση όμως μιας άλλης απαίτησης του κατά του οφειλέτη και όχι εκείνης για την ικανοποίηση της οποίας επιδιώκει τη διάρρηξη της απαλλοτρίωσης του ακινήτου αυτού από τον οφειλέτη.

6.5 Η παραγραφή του δικαιώματος της καταδολίευσης

Το δικαίωμα διάρρηξης παραγράφεται σε πέντε (5) χρόνια σύμφωνα με το άρθρο 946 ΑΚ, τα οποία αρχίζουν από την απαλλοτρίωση. Το κατά γενικής ομολογία βραχύ χρονικό διάστημα εντός του οποίου ο δανειστής πρέπει να ασκήσει το διαπλαστικό του δικαίωμα διάρρηξης τέθηκε από το νομοθέτη ενόψει της ανάγκης για ασφάλεια δικαίου η οποία επιτάσσει την όσο το δυνατόν συντομότερη εκκαθάριση της διαφοράς³²⁸. Το άρθρο 946 ΑΚ τροποποιεί όσα γενικά ισχύουν για το χρόνο που άρχεται η παραγραφή (ά. 251 ΑΚ)³²⁹. Αν όμως ζητείται ο πλουτισμός η παραγραφή μπορεί να επεκταθεί ως εικοσαετής³³⁰. Η πενταετής παραγραφή που ορίζεται με την ως άνω διάταξη, αρχίζει από το χρόνο καταρτίσεως της πράξεως αυτής, οπότε γεννάται η αξίωση του δανειστή προς διάρρηξη και είναι δυνατή η δικαστική αυτής επιδίωξη και όχι από τη μεταγραφή του συμβολαιογραφικού εγγράφου που συντάχθηκε³³¹.

³²⁶ Πάνος Κ. Κορνηλάκης, Επίτομο Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, 2η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2013

³²⁷ ΕφΠατρών 140/2019, ΕφΑθ 4169/1999, ΕφΑθ 5639/1998, ΕφΑθ 9585/1998 Ματθίας, Τροποποιήσεις στην αναγκαστική εκτέλεση με το ν. 2298/1995, Κλαβανίδου, Η καταδολίευση δανειστών μετά το ν. 2298/1995

³²⁸ Έτσι Μπανάκας σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλο

³²⁹ ΑΠ 670/1987, ΕΕΝ 1988

³³⁰ Ελευθέριος Φ. Λεβαντής. Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα, σελ. 134

³³¹ ΑΠ 101/ 1990 Ελλ Δ/νη 31 , ΕφΠειρ 801/1999 ΠΠρΚω 1/2016 ΠΠρΘεσ 7901/2015 , Βαθρακοκοίλη, Αναλυτ. Ερμ. Νομολ. ΑΚ στο άρθρο 946 σ. 1308, Στ. Ματθία, Τα αποτελέσματα της παυλιανής διάρρηξης, ΕλλΔνη 31. 1278 σημ. 15, Μπανάκας στον Αστικό Κώδικα Γεωργιάδη - Σταθόπουλου, άρθρο 946 αρ. 21

Στις περιπτώσεις των άρθρων 943 παρ. 2 ΑΚ και 945 εδ. β (ευθύνη κατά τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό του τρίτου και του ειδικού διαδόχου του που απέκτησαν από χαριστική αιτία και ήταν καλόπιστοι), οι αξιώσεις των δανειστών κατά του τρίτου και του ειδικού διαδόχου του υπόκεινται στη συνήθη παραγραφή της ΑΚ 249, όπως και οι αξιώσεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού, και όχι στην παραγραφή της ΑΚ 946³³².

6.6 Η ποινική διάσταση της καταδολίευσης των δανειστών

Μετά τον νέο **ν.4619/2019**, ο οποίος τροποποίησε την παλαιά 397 ΠΚ η οποία ρύθμιζε σχετικώς την ποινική διάσταση της καταδολίευσης δανειστών, η νέα 397 ΠΚ όρισε δύο διαφορετικές αντικειμενικές υποστάσεις του αδικήματος (στις παρ. 1 και 2 της 397 ΠΚ) για τις οποίες ορίστηκε η ίδια ποινή. Για μεν τους δυνατούς τρόπους τέλεσης αρκεί ο ενδεχόμενος δόλος, ενώ ως προς την «ολική ή μερική ματαίωση της ικανοποίησης του δανειστή» απαιτείται γνώση, οπότε δεν αρκεί ο ενδεχόμενος δόλος (27 ΠΚ παρ. 2 εδ.α').³³³

Η νέα ποινική διάταξη³³⁴ έχει ως εξής:

- 1. Ο οφειλέτης ο οποίος εν γνώσει ματαιώνει ολικά ή εν μέρει την ικανοποίηση του δανειστή του εκποιώντας ή αποκρύπτοντας στοιχεία της περιουσίας του τιμωρείται με φυλάκιση έως δύο έτη ή χρηματική ποινή.*
- 2. Με την ποινή της προηγούμενης παραγράφου τιμωρείται και ο οφειλέτης ο οποίος εν γνώσει ματαιώνει ολικά ή εν μέρει την ικανοποίηση του δανειστή του που έχει σε βάρος του βέβαιη και εκκαθαρισμένη απαίτηση, αν ενόψει της επικείμενης εκπλήρωσης της υποχρέωσής του: α) βλάπτει, καταστρέφει, καθιστά χωρίς αξία, αποκρύπτει ή απαλλοτριώνει χωρίς ισότιμο και αξιόχρεο αντάλλαγμα οποιοδήποτε περιουσιακό του στοιχείο ή β) κατασκευάζει ψεύτικα χρέη ή ψεύτικες δικαιοπραξίες.*
- 3. Με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών και χρηματική ποινή τιμωρούνται οι πράξεις των προηγούμενων παραγράφων αν η περιουσιακή ζημία που προκλήθηκε στον δανειστή είναι ιδιαίτερα μεγάλη.*
- 4. Οι ποινές των προηγούμενων παραγράφων επιβάλλονται και σε εκείνον που επιχειρεί τις πράξεις υπέρ του οφειλέτη.*

Εκείνο που κολάζεται επακολούθως και ποινικά είναι η υπαίτια ματαίωση της ικανοποίησης των δανειστών (ά. 397 ΠΚ). Η υπό του οφειλέτη απαλλοτρίωση της περιουσίας προς βλάβη των συμφερόντων των δανειστών φέρει πάντα τα στοιχεία του αστικού αδικήματος, ήτοι

³³² Έτσι σύμφωνα με Γεωργιάδη, Μπανάκα και Ζέπο, ενώ αντίθετος είναι ο Παπαδημητρόπουλος

³³³ Επίκουρος Καθηγητής κος Γιαννίκος Ε. Πιτσιρίκος, 15.07.2019 – Αίθουσα Διαλέξεων του ΔΣΠ Επιστημονική Εκδήλωση-Συζήτηση με ΘΕΜΑ: “Η αστική και ποινική ευθύνη λόγω καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης: Διάκριση από συγγενείς μορφές ευθύνης και συνέπειες της δικαστικής διάγνωσης της ευθύνης μετά τον ν.2298/95”.

³³⁴ ν.4619/2019

παράνομη και υπαίτια συμπεριφορά εκ μέρους του οφειλέτη, ζημία του δανειστή και αιτιώδη συνάφεια³³⁵.

Όπως προκύπτει από τη διατύπωση της διάταξης του άρθρου 397 ΠΚ, υλικό αντικείμενο κατά του οποίου στρέφεται η συγκεκριμένη προσβολή του οφειλέτη είναι οποιοδήποτε περιουσιακό στοιχείο του οφειλέτη, το οποίο συμπίπτει με προστατευόμενο έννομο αγαθό δηλαδή την περιουσία του συγκεκριμένου δανειστή και το οποίο εξατομικεύει στην εμπειρική πραγματικότητα. Ως τέτοιο λοιπόν περιουσιακό στοιχείο, νοούνται και οι απαιτήσεις του οφειλέτη οι οποίες έτσι καθίστανται αντικείμενο της καταδολιευτικής του πράξης.

Στους τρόπους με τους οποίους δύναται να εκτελεστεί το ως άνω έγκλημα, υπάγεται η βλάβη, η καταστροφή και η εκμηδένιση της αξίας του περιουσιακού στοιχείου του οφειλέτη αλλά και η απόκρυψη όταν χωρίς να αποσπάται το περιουσιακό στοιχείο από την περιουσία του οφειλέτη καθίσταται αδύνατη ή τουλάχιστον δυσχερής η ανεύρεσή του από το δανειστή προκειμένου να επιληφθεί αυτού για να ικανοποιήσει την απαίτησή του. Τέλος, η νομολογία έχει δεχτεί και την απαλλοτρίωση χωρίς ισότιμο ή αξιόχρεο αντάλλαγμα, ως τρόπο με τον οποίο μπορεί να οδηγηθούμε στο έγκλημα της 397 ΠΚ ήτοι κάθε νομική διάθεση με την οποία αποχωρίζεται ο οφειλέτης του περιουσιακού στοιχείου χωρίς ισότιμο και αξιόχρεο αντάλλαγμα, εφόσον με τη διάθεση αυτή αποκλείεται ή μειώνεται η δυνατότητα που έχει ο δανειστής προς ικανοποίηση της απαίτησής του. Στο ως άνω έγκλημα, τέλος μπορεί να οδηγήσει και η κατασκευή ψευδών χρεών ή δικαιοπραξιών η οποία στοχεύει στο να καταστήσει την περιουσία του οφειλέτη μη υπέγγραυα έναντι του εκάστοτε δανειστή του³³⁶.

Συγκρίνοντας τις διατάξεις 939 ΑΚ και 397 ΠΚ, προκύπτει ότι το πραγματικό της ποινικής διατάξεως είναι κατά πολύ ευρύτερο της αστικής διάταξης, όπου καταδολιευτική πράξη είναι μόνο η απαλλοτρίωση περιουσιακού στοιχείου του οφειλέτη. Οι λοιπές κατά τον ΠΚ πράξεις καταδολίευσης, μπορεί να αντιμετωπιστούν με διατάξεις του ΑΚ όπως η 914 επ, κυρίως ως αδικοπραξίες³³⁷.

³³⁵ Θεοχάρης Βασιλάκης, Ειδικόν Ενοχικόν Δίκαιον, 1964 Αθήναι, σελ. 375

³³⁶ Λάμπρος Χ. Μαργαρίτης / Κωνσταντίνος Ν. Χριστοδούλου, Καταδολίευση Δανειστών (Αστική, Ποινική και Δικονομική Εφαρμογή), 2013, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 188 – 195

³³⁷ Ι. Σ. Σπυριδάκης / Μ. Ι. Σπυριδάκης, Καταδολίευση δανειστών (κατά το Αστικό και το Ποινικό Δίκαιο), 2015, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, τ.4, σελ. 8

Μέρος 3^ο – Σύγκριση της πτωχευτικής ανάκλησης με την καταδολίευση δανειστών και άλλους νομικούς θεσμούς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 – Η σχέση μεταξύ καταδολίευσης και πτωχευτικής ανάκλησης

Οι δύο θεσμοί, πτωχευτική ανάκληση και καταδολίευση, με πρόδηλη τη μεταξύ τους συγγένεια λειτουργική, ιστορική και τελολογική, έχουν αρκετές ομοιότητες³³⁸ οδηγώντας σε μια σχέση διαρκούς αλληλεπίδρασης ανάμεσά τους, είναι δε ωστόσο χαρακτηριστικό ότι έχουν ορισμένες ωστόσο στοιχειώδεις διαφορές. Ο σκοπός της πτωχευτικής ανάκλησης δεν φαίνεται να απέχει πολύ από αυτόν της αγωγής διάρρηξης, αφού και στις δύο περιπτώσεις σκοπός είναι η κατασταλτικής φύσης περιφρούρηση της δυνατότητας ικανοποίησης αξιώσεων μέσω του μηχανισμού της αναγκαστικής εκτέλεσης.

7.1 Εφαρμογή ή μη των άρθρων της 939 ΑΚ στην περίπτωση της πτώχευσης του οφειλέτη

Ξεκινώντας, και οι δύο νομικοί μηχανισμοί αποβλέπουν στην προστασία των δανειστών κατά του δόλου του οφειλέτη τους³³⁹ και στην εν γένει αντιμετώπιση της ανεπάρκειας ενεργητικού του οφειλέτη, για το λόγο αυτό και στη Γαλλία υποστηρίζεται ότι η ανάκληση αποτελεί ενισχυμένη *action pauliana*³⁴⁰ δεδομένου ταυτόχρονα ότι έχουν κοινή ιστορική καταγωγή στο ρωμαϊκό δίκαιο. Κατά μία άποψη άλλωστε, η πτωχευτική ανάκληση αποτελεί τον «*πτωχευτικοδικαιϊκό αδελφό θεσμό της παυλιανής αγωγής*³⁴¹». Οι ομοιότητες των δύο θεσμών είναι τόσο σημαντικές, που έχει οδηγήσει σε μια σχέση διαρκούς δογματικής αλληλεπίδρασης. Ο σκοπός της πτωχευτικής ανάκλησης δε φαίνεται να απέχει πολύ από αυτό της αγωγής διάρρηξης³⁴². Τούτο επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι στην αλλοδαπή βιβλιογραφία οι δύο θεσμοί της καταδολίευσης και της πτωχευτικής ανάκλησης συχνότατα αποτελούν αντικείμενο κοινής διαπραγμάτευσης, έχοντας και οι δύο κοινές ιστορικές καταβολές στο ρωμαϊκό δίκαιο. Η ακυρότητα και στους δύο νομικούς μηχανισμούς είναι σχετική ενώ και οι δύο αξιώσεις ασκούνται από τον σύνδικο και επ-ωφελούν μόνον την ομάδα των πιστωτών ως

³³⁸ Η εγγύτητα των δύο νομικών θεσμών, αναλυτικότερα Μαθθίας Σ., τα αποτελέσματα της παυλιανής διάρρηξης, ΕλλΔνη 1989 / Μάλιστα, στην αλλοδαπή βιβλιογραφία καταδολίευση δανειστών και πτωχευτική ανάκληση αποτελούν συχνά αντικείμενο κοινής διαπραγμάτευσης - Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 66

³³⁹ Η. Αναστασιάδης, Ελληνικό Εμπορικό Δίκαιο, 1938, σελ. 202 – 203 / Δ. Κλαβανίδου, Η καταδολίευση των δανειστών μετά τον Ν. 2298/1995 ΕλλΔνη 1995, σελ. 1464

³⁴⁰ Προέρχονται ιστορικά από το ρωμαϊκό δίκαιο, όπως είχε αποκρυσταλλωθεί στην Ιουστινιάνειο νομοθεσία και όπως εφαρμοζόταν πριν την εισαγωγή του Αστικού Κώδικα στην Ελλάδα, ως δίκαιο της παυλιανής αγωγής

³⁴¹ Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 54

³⁴² Γκολογκίνα – Οικονόμου Ε., «Η καταδολίευση των δανειστών, ιδίως σε περίπτωση πτωχεύσεως του οφειλέτη», Αρμενόπουλος 1985, 279

σύνολο. Ως προς τη νομική φύση τους, με γνώμονα την κρατούσα για την πτωχευτική ανάκληση θεωρία³⁴³ είναι και οι δύο ενοχικές³⁴⁴, παρόλα αυτά, υποστηρίζεται από μεγάλη σχετικά μερίδα μελετητών ότι οι δύο αυτοί θεσμοί διαφέρουν ξεκάθαρα ως προς τη νομική τους φύση όπως θα μελετήσουμε στην υπό 6.2.2. ενότητα. Τέλος, τόσο η παυλιανή αγωγή όσο και η πτωχευτική ανάκληση στρέφονται κατά έγκυρων πράξεων³⁴⁵ και ωφελούν μόνο την ομάδα ως σύνολο.

Ωστόσο οι πιο πολλές δυσχέρειες διατυπώνονται όταν πλέον έχει κηρυχθεί η πτώχευση³⁴⁶ καθόσον αν η πράξη έλαβε χώρα στα πλαίσια της ύποπτης περιόδου το ζήτημα είναι ξεκάθαρα μόνον θεωρητικό διότι δε γίνεται η πράξη να μπορεί να υποστεί ανάκλησης με τις περί καταδολίευση διατάξεις και να μην επιτυγχάνεται τούτο με την πτωχευτική ανάκληση³⁴⁷. Αν πάλι, η πράξη έλαβε χώρα πριν από την παύση των πληρωμών δε δημιουργούνται ιδιαίτερα ζητήματα.

7.2 Σύντομη διάκριση καταδολίευσης και πτωχευτικής ανάκλησης, ενεργοποίηση εκάστοτε θεσμού ανάλογα με τη χρονική περίοδο που προκύπτει η απαλλοτρίωση

Και οι δύο θεσμοί αποβλέπουν όπως έχει ειπωθεί, στην προστασία των δανειστών, πλην όμως παρά την αδιαμφισβήτητη δικαιολογική και δογματική τους συγγένεια, παρουσιάζουν ουσιώδεις διαφορές.

Με μια γενική διαπίστωση δύναται να ειπωθεί ότι η βάση της παυλιανής αγωγής είναι υποκειμενική διότι στηρίζεται στο δόλο του οφειλέτη ενώ αντιθέτως η ανάκληση στηρίζεται στο αντικειμενικό γεγονός της γνώσης της παύσης πληρωμών.

Προς διευκόλυνση μας, μπορούμε να διακρίνουμε τρεις χρονικές περιόδους των πράξεων του οφειλέτη: i) την προπρωχευτική περίοδο όπως θα δούμε κατωτέρω όπου κατά την κρατούσα άποψη εφαρμόζονται οι περί καταδολίευσης διατάξεις 939 επ ΑΚ (απαλλοτριώσεις, στις οποίες προέβη ο οφειλέτης πριν την ύποπτη περίοδο, οπότε δεν τίθεται θέμα εφαρμογής του δικαίου

³⁴³ Βλ. ενότητα 1.2.2. Νομική φύση της πτωχευτικής ανάκλησης επί της παρούσας διπλωματικής εργασίας, για τις επικρατούσες θεωρίες

³⁴⁴ Ελευθέριος Φ. Λεβαντής. Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα, σελ. 155

³⁴⁵ Π. Κορνηλάκης, Επίτομο Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2000, σελ. 467

³⁴⁶ ΑΠ 1508/2011, ΔΕΕ 2012 σελ. 662 – 663, ΑΠ 1/2006, ΝοΒ 2006, σελ. 823.

Επιπλέον κατά την ΑΠ 1508/2011 οι διατάξεις για την πτωχευτική ανάκληση δεν αποκλείουν τη διάρρηξη των αντίστοιχων δικαιοπραξιών ως καταδολιευτικών, εφόσον συντρέχουν οι όροι των ΑΚ 939 – 946 οι οποίες εφαρμόζονται επιβληθητικά με τη μόνη διαφορά ότι από την κήρυξη της πτώχευσης τη διάρρηξη νομοποιείται να ζητήσει πλέον ο σύνδικος και όχι ατομικά οι δανειστές του οφειλέτη.

³⁴⁷ Έτσι Ευάγγελος Εμμ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, Νομική Βιβλιοθήκη, 3η έκδοση σελ. 307. Αντίθετος ο Σωτηρόπουλος, αποκλείει την πιθανότητα και δυνατότητα σώρευσης των δύο νομικών θεσμών σε κάθε περίπτωση

της πτωχευτικής ανάκλησης), ii) την ύποπτη – πτωχευτική περίοδο όπου όπως ορίστηκε ανωτέρω βάσει του ΠτΚ άλλες είναι άκυρες και άλλες ακυρώσιμες, οι οποίες διέπονται επομένως από το δίκαιο της πτωχευτικής ανάκλησης και τέλος iii) τη μεταπτωχευτική περίοδο μετά την κήρυξη της πτώχευσης ως προς την οποία δεν τίθεται τέτοιο ζήτημα, οι δε πράξεις του οφειλέτη μετά την κήρυξη της πτώχευσης είναι αυτοδικαίως άκυρες.

Αναλυτικότερα:

7.2.1 Διάρρηξη απαλλοτριώσεων που έλαβαν χώρα πριν την ύποπτη περίοδο – (προπτωχευτική περίοδο)

Κατά τον Λεβαντή, την προηγούμενη της ύποπτης περιόδου χρονική περίοδο εφόσον ο ΕμπΝ (και νυν ΠτΚ) δεν περιλαμβάνει διατάξεις σχετικά με την τύχη των ενεργηθειών πράξεων λαμβάνουν εφαρμογής οι περί καταδολίευσης διατάξεις ήτοι οι 939 επ. ΑΚ (ή εξαιρετικά οι διατάξεις του άρθρου 44 ΠτΚ περί δόλιας βλάβης των πιστωτών, εφόσον έγιναν με δόλο ζημίας των πιστωτών και ο τρίτος γνώριζε αυτόν), οπότε οι πιστωτές μπορούν να προσφύγουν στις εν λόγω διατάξεις αποβλέποντας στην ικανοποίησή τους³⁴⁸.

Γίνεται σαφές ότι η αγωγή καταδολίευσης δε μπορεί να μεταφερθεί ως έχει στο δίκαιο της πτώχευσης, αλλά χρήζει κατάλληλης προσαρμογής που είναι έργο του νομοθέτη, και όχι του δικαστή. Έτσι, με την κήρυξη της πτώχευσης, αναστέλλεται η ατομική δίωξη του οφειλέτη. Κατόπιν τούτου η αγωγή καταδολίευσης, ασκείται από το σύνδικο³⁴⁹ ως εκπρόσωπο της ομάδας των πιστωτών, που αναλαμβάνει τη διοίκηση της πτωχευτικής περιουσίας και μεριμνά για την ικανοποίηση των πτωχευτικών πιστωτών.

Ενόψει ότι η διάρρηξη γίνεται σε βάρος τρίτου, υποστηρίχτηκε ότι η σχετική αγωγή δεν εμπίπτει στην αναστολή των ατομικών διώξεων και ότι συνεπώς την αγωγή μπορεί να ασκήσει όχι μόνο ο σύνδικος αλλά και ο κάθε πτωχευτικός πιστωτής. Με την αναγνώριση αυτή, φαίνεται ότι επιτυγχάνεται μεγαλύτερη προστασία των πτωχευτικών πιστωτών και αποδυναμώνεται τυχόν ενδεχόμενη αμέλεια υπό του συνδίκου. Περαιτέρω, οι μη υποστηρικτές της ως άνω κρατούσας άποψης ωστόσο υποστηρίζουν ότι ο τρόπος προσαρμογής του δικαίου της αγωγής διάρρηξης στις ανάγκες της πτώχευσης αλλοιώνει ουσιωδώς το θεσμό της παυλιανής αγωγής και τον εκτρέπει των σκοπών του. Πλην όμως, η άσκηση της

³⁴⁸ Ομοίως και ο Λ. Γεωργακόπουλος, Εγχειρίδιο Εμπορικού Δικαίου, ό.π. τόμ. 1, τεύχος 3, σελ. 147 αλλά και Γκόλια Β., Πτωχευτική ανάκληση. Τι είναι ύποπτη περίοδος, ΦορΕπιθ 1997, 1323 όπως επίσης Γκολογκίνα – Οικονόμου Ε., «Η καταδολίευση των δανειστών, ιδίως σε περίπτωση πτωχεύσεως του οφειλέτη», Αρμενόπουλος 1985, 279

Βλ. και ΕφΠατρών 14/2006

³⁴⁹ ΑΠ 1/2006, ΕΕμπΔ ΝΖ 2006 σελ. 436 – 437

καταδολιευτικής αγωγής όπως και της πτωχευτικής ανάκλησης, ανήκει στα λειτουργήματα του συνδίκου τα οποία κανείς δε μπορεί να αντιποιηθεί.

Έτσι, η διάρρηξη της απαλλοτρίωσης που γίνεται κατόπιν αγωγής του συνδίκου, ευνοεί το σύνολο των πτωχευτικών πιστωτών λόγω του συλλογικού χαρακτήρα της πτώχευσης, επομένως εδώ θα χωρέσει η σχετική παρέκκλιση από τη διάταξη του άρθρου 943 παρ.1 εδ. β ΑΚ, σύμφωνα με την οποία «η διάρρηξη ενεργεί μόνον υπέρ των δανειστών που προσέβαλαν την απαλλοτρίωση³⁵⁰». Μέσω αυτής, δεν προστατεύονται γενικά και αόριστα όλοι οι πιστωτές, αλλά μόνο όσοι από αυτούς είχαν ήδη αξιώσεις κατά του οφειλέτη και προς βλάβη των οποίων ο τελευταίος απαλλοτρίωσε τα περιουσιακά του στοιχεία. Έτσι, η κρατούσα γνώμη επιτρέπει την προσβολή τους ως καταδολιευτικών αλλά μόνο από το σύνδικο της πτώχευσης και προς όφελος όλων των πτωχευτικών πιστωτών, αφού το περιουσιακό στοιχείο, θα ανήκει μετά την ανάκληση, στην πτωχευτική περιουσία³⁵¹.

Με την προσαρμογή όμως των εννόμων συνεπειών της διάρρηξης στο δεδομένο της πτώχευσης και τη μη εφαρμογή ουσιαστικά της διάταξης του άρθρου 943 παρ.1 εδ. β' ΑΚ, σύμφωνα με την αναφερόμενη κρατούσα άποψη, διευρύνονται τα όρια της πτωχευτικής ανάκλησης πέρα της ύποπτης περιόδου, καθώς διευρύνεται και κατ' αποτέλεσμα η πτωχευτική περιουσία με περιουσιακά στοιχεία, όπως ακριβώς θα συνέβαινε, εάν οι συγκεκριμένες διαθέσεις αντέβαιναν στο ειδικό δίκαιο της πτωχευτικής ανάκλησης. Ενώ δηλαδή, η αγωγή διάρρηξης στοχεύει στην προστασία μόνο των δανειστών, των οποίων οι απαιτήσεις προϋπήρχαν της απαλλοτρίωσης και προς βλάβη των οποίων ο οφειλέτης αποψίλωσε την περιουσία του, με την κρατούσα άποψη, ωφελούνται από τη διάρρηξη και οι μεταγενέστεροι της απαλλοτρίωσης πτωχευτικοί πιστωτές.

- Ειδικότερο πρόβλημα αποτελεί η περίπτωση που η πράξη έγινε μεν πριν από την παύση πληρωμών, **εντός όμως της πενταετίας πριν την κήρυξη της πτώχευσης**, οπότε είναι δυνατή η ανάκληση με βάση το άρθρο 44 ΠτΚ³⁵². Αμφισβητείται όμως εάν για τις πράξεις αυτές χωρεί ή όχι τελικά ανάκληση³⁵³.

³⁵⁰ ΕφΘεσ 266/2015 *Ειδικότερα, υποστηρίζεται ότι, εάν κατά την κήρυξη της πτωχεύσεως δεν έχει ασκηθεί η αγωγή διαρρήξεως, τότε την ασκεί ο σύνδικος, ενώ, σε περίπτωση εκκρεμοδικίας, επέρχεται βίαιη διακοπή της δίκης λόγω της πτωχεύσεως κατ' άρθρο 286 παρ. 1 περ. γ' ΚΠολΔ και στη συνέχεια τη δίκη αναλαμβάνει ο σύνδικος*

³⁵¹ ΑΠ 1/2006, ΕΕμπΔ ΝΖ 2006 σελ. 436 – 437, ΠΠρΘεσπρ 38/2007

³⁵² Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 175 όπου κατά τον ίδιο η 44 ΠτΚ διάταξη οφείλει να υπερ – ισχύει, φρονώντας δε ότι το εν λόγω ερώτημα είναι πολύ περισσότερο παρά μόνον θεωρητικό διότι το δίκαιο της πτωχευτικής ανάκλησης

³⁵³ Αρνητικοί της σώρευσης είναι ο Κορνηλάκης, Παπαδημητρόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, εισαγ. 939 – 946. Βλ. όμως Σωτηρόπουλο, Περάκη, Ψυχομάνη και

Η γενική άποψη που επικρατεί είναι ότι τυχόν σώρευση της διάταξης του ΑΚ 939 με τη διάταξη του άρθρου 44 ΠτΚ, θα γίνει δεκτή και σε τούτη την περίπτωση. Αντίθετη άποψη (που δεν επικροτεί την ως άνω ταυτόχρονη εφαρμογή καταδολίευσης και πτωχευτικής ανάκλησης) δέχεται ότι «*εάν αναγνωριστεί στο σύνδικο η δυνατότητα άσκησης της αγωγής διάρρηξης υπέρ της ομάδας των πιστωτών με αίτημα την επιστροφή του απαλλοτριωθέντος στην πτωχευτική περιουσία, τότε δε θα πρόκειται για άσκηση αγωγής διάρρηξης αλλά για διάπλαση ενός θεσμού οιονεί πτωχευτικής ανάκλησης, η οποία θα λειτουργεί συμπληρωματικά προς τη γνήσια πτωχευτική ανάκληση των άρθρων 41 επ ΠτΚ*»³⁵⁴. Έτσι, μια μερίδα³⁵⁵ της επιστήμης έχει υποστηρίξει τη γνώμη ότι η λειτουργική αντιστοιχία της δόλιας βλάβης πιστωτών (ά. 44 ΠτΚ) με εκείνη του άρθρου 939 επ. ΑΚ είναι τέτοια, ώστε σήμερα πια να μην είναι επιτρεπτή η άσκηση αγωγής διάρρηξης για απαλλοτριώσεις που έλαβαν χώρα πριν από την ύποπτη περίοδο, καθώς η τύχη τους ρυθμίζεται από την ά. 44 ΠτΚ.

➤ **Περαιτέρω διγυγνομία επικρατεί ωστόσο ως προς το αν τη διάρρηξη μπορούν να επιδιώξουν κατιδίαν οι επωφελούμενοι πιστωτές ή ο σύνδικος προς όφελος των λοιπών πιστωτών.**

Με το σκεπτικό αυτό η άποψη καταλήγει ότι τις πράξεις κατά το διάστημα πριν την ύποπτη περίοδο νομιμοποιούνται να τις προσβάλλουν μόνο οι δανειστές με την παυλιανή αγωγή, ατομικώς και όχι ο σύνδικος ως εκπρόσωπος της ομάδας των πτωχευτικών πιστωτών. Ωστόσο κάτι τέτοιο, φαίνεται να αντίκειται και ουσιαστικά να ακυρώνει την ύπαρξη και τη σκοπιμότητα της διάταξης του άρθρου 44 ΠτΚ, ήτοι της δόλιας βλάβης των πιστωτών³⁵⁶. Αντιστοίχως, κατά τον Σπυριδάκη³⁵⁷, πράξεις που έγιναν από τον οφειλέτη πριν από την ύποπτη περίοδο είναι δυνατόν να προσβληθούν μόνον υπό του συνδίκου³⁵⁸, και όχι ατομικά

³⁵⁴Ως προς τις πράξεις του οφειλέτη κατά την ύποπτη περίοδο γίνεται δεκτή από τη νομολογία και τη θ εωρία η δυνατότητα του συνδίκου να κάνει χρήση κατά βούληση τόσο των διατάξεων της πτωχευτικής ανάκλησης, όσο και εκείνων της αγωγής διάρρηξης. Βλ. ΑΠ 1/2006 ΝοΒ 2006, ΑΠ 162/1961, Γκολογκίνα – Οικονόμου Ε., Παρατηρ. στην ΕφΘεσ 1962/1992, ΕπισκεΔ 1995.

Αντίθετος ο Δουβουνιώτης Γ., Σύστημα του Ελληνικού Πτωχευτικού Δικαίου, τομ. Ι, β' έκδ., 1934, τομ. ΙΙ, β' έκδ., 1935, σελ.343, ο οποίος δέχεται την εφαρμογή των διατάξεων για την παυλιανή αγωγή επί πράξεων της ύποπτης περιόδου, μόνο εάν δεν μπορούν να εφαρμοστούν οι διατάξεις για την πτωχευτική ανάκληση, ενώ κατά τον Σωτηρόπουλο Γ., ό.π., σελ.104 επ., ο σύνδικος νομιμοποιείται να ασκήσει μόνο την πτωχευτική ανάκληση, ενώ δεν μπορεί να ασκήσει την αγωγή διάρρηξης των άρθρων 939 επ. ΑΚ.

³⁵⁵ Π. Κορνηλάκη, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο Ι, 2012, σελ. 717 / Ε. Ρίζος, Οι προυποθέσεις διάρρηξης της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης, 2012, σελ. 36 / Α. Παπαδημητρόπουλος σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, 2010

³⁵⁶ Λάμπρος Χ. Μαργαρίτης και Κωνσταντίνος Ν. Χριστοδούλου, Καταδολίευση Δανειστών, Αστική, Ποινική και Δικονομική Εφαρμογή, Νομική Βιβλιοθήκη, Οκτώβριος 2013, σελ.19 – 20

³⁵⁷ Ομοίως και Γκόλια Β., Πτωχευτική ανάκληση. Τι είναι ύποπτη περίοδος, ΦορΕπιθ 1997, 1323

³⁵⁸ ΕφΠειρ 14/2006, ΑΠ 162/1961, ΕφΘεσ 51/1964, ΑΠ 1508/2011, ΑΠ 01/2006, ΠΠρΑθ 1058/2002, ΠΠρΘεσ 6697/2012, ΠΠρΒολ 71/2000

από τον κάθε δανειστή, με βάση τις διατάξεις της 939 ΑΚ περί καταδολίευσης δανειστών³⁵⁹ ή με βάση τη διάταξη του άρθρου 44 ΠτΚ περί δόλιας βλάβης πιστωτών, ενώ επωφελούνται όλοι (και όχι μερικοί) από τους πιστωτές, σε αντίθεση με την πρόβλεψη της 943 ΑΚ³⁶⁰. Κατά παρέκκλιση από τη διάταξη του άρθρου 943 παρ. 1 εδ. β' ΑΚ, σύμφωνα με την οποία η διάρρηξη ενεργεί μόνο υπέρ των δανειστών που προσέβαλαν την απαλλοτρίωση, αλλά και λόγω του συλλογικού χαρακτήρα της πτώχευσης, η διάρρηξη λοιπόν της απαλλοτρίωσης που γίνεται μετά από την άσκηση αγωγής από το σύνδικο, ενεργεί προς όφελος όλων των πιστωτών, υπέρ της ομάδας τους³⁶¹. Μάλιστα εκτός από την 943 δεν τυγχάνει εφαρμογής ούτε η 946 ΑΚ³⁶². Προς επίρρωση της άποψης περί άσκησης της αγωγής διάρρηξης από το σύνδικο γίνεται επίκληση τόσο της αρχής της αναστολής των ατομικών διώξεων σε βάρος του οφειλέτη κατά τη διάρκεια της πτώχευσης, όσο και της αρχής της συλλογικής ικανοποίησης των πτωχευτικών πιστωτών, οι οποίες αρχές δε συνάδουν με την άσκηση της αγωγής διάρρηξης από τους δανειστές του οφειλέτη ατομικά. Ειδικότερα, η άρση του δικαιώματος της ατομικής διώξης του πτωχού έχει ως συνέπεια ότι οι πτωχευτικοί πιστωτές δεν μπορούν πια να ασκήσουν ατομικά την αγωγή διάρρηξης των καταδολιευτικών απαλλοτριώσεων που έχει κάνει ο πτωχός. Η αγωγή, επομένως αυτή, δεν παύει να είναι χρήσιμη στον καθένα τους χωριστά. Δεν παύει όμως να είναι χρήσιμη στην ομάδα των πιστωτών, προς όφελος της οποίας η αγωγή αυτή μπορεί να ασκηθεί από το αρμόδιο όργανο της πτωχεύσεως, δηλαδή τον σύνδικο³⁶³.

Ο αντίλογος σε αυτό είναι ότι στην περίπτωση αυτή ενέχει ο κίνδυνος να μην πρόκειται πλέον για άσκηση αγωγής διάρρηξης, αλλά για διάπλαση ενός νέου θεσμού οιονεί πτωχευτικής

³⁵⁹ ΑΠ 162/1961

³⁶⁰ ΕφΛαρίσης 98/1930, ΠρΑθ 5841/1950, Ομοίως και Γ. Ρώσσης, Σύνοψη Πτωχευτικού Δικαίου, 1984, Αθήνα, σελ. 99 / ΕφΘεσ 1962/1992, ΕπισκΕΔ 1995, σελ. 369 σύμφωνα με την οποία η διάταξη του άρθρου 943 παρ. 1 εδ. 2 ΑΚ δεν εφαρμόζεται στην πτώχευση

³⁶¹

Σε περίπτωση πτώχευσης οφειλέτη εμπόρου και συνύπαρξης αγωγής διάρρηξης για καταδολιευτικές απαλλοτριώσεις που έγιναν από τον οφειλέτη, πρέπει να διακρίνουμε τις εξής περιπτώσεις: α) αν κατά την κήρυξη της πτώχευσης η δίκη περί διάρρηξης από δανειστή ήταν εκκρεμής και αφορά στοιχείο της πτωχευτικής περιουσίας η δίκη διακόπτεται βιαίως (άρθρο 286 γ' ΚΠολΔ) και αναλαμβάνεται από το σύνδικο που ενεργεί προς το συμφέρον της ομάδας των πιστωτών β) μετά την κήρυξη της πτώχευσης σε αγωγή διάρρηξης απαλλοτρίωσης που είχε γίνει πριν την κήρυξη της πτώχευσης νομιμοποιείται μόνο ο σύνδικο που ενεργεί προς το συμφέρον της ομάδας των πιστωτών και όχι καθένας από τους πιστωτές και γ) μετά την περάτωση της πτώχευσης η αγωγή διάρρηξης μπορεί να ασκηθεί από κάθε νομιμοποιούμενο δανειστή και εφόσον βεβαίως δεν έχει παραγραφεί η περί διάρρηξεως αγωγή (Σετία από την απαλλοτρίωση), αν πάλι ήταν εκκρεμής μπορεί να συνεχιστεί από τους δανειστές, εφόσον θα είχαν, πριν την κήρυξη της πτώχευσης, δικαίωμα έγερσης της σχετικής αγωγής. Βλ. Κοτσίρη Λ., παρατ. στην ΑΠ 1/2006, ΕΕμπΔ 2006, 438. Βλ. και ΜΠρΣερ 440/1994, Αρμεν. 1995, 48. 30, ΠΠρΘεσ 6697/2012

³⁶² Γ. Ρώσσης, Σύνοψη Πτωχευτικού Δικαίου, 1984, Αθήνα, σελ. 102

³⁶³ Γκολογκίνα-Οικονόμου, Η καταδολίευση των δανειστών, ιδίως σε περίπτωση πτωχεύσεως του οφειλέτη, Αρμ 1985, σελ. 279

ανάκλησης, η οποία θα λειτουργεί συμπληρωματικά προς τη γνήσια πτωχευτική ανάκληση των άρθρων 41 επ. ΠτΚ. Σε μια τέτοια περίπτωση βέβαια, θα μπορούσε ο νομοθέτης, εάν ήθελε να οδηγηθεί σε τέτοια αποτελέσματα, να κινηθεί όχι μέσω της οδού της αγωγής διάρρηξης, αλλά μέσω της τελογικής διαστολής ή αναλογικής εφαρμογής των διατάξεων για την πτωχευτική ανάκληση, κατά τον χρόνο πριν την ύποπτη περίοδο, με την προϋπόθεση ότι κάτι τέτοιο θα μπορούσε να δικαιολογηθεί. Το να γίνεται όμως προσφυγή στην εφαρμογή των διατάξεων για την αγωγή διάρρηξης, από τις οποίες κάποιες δεν εφαρμόζονται καθόλου και άλλες προσαρμόζονται στις ανάγκες της πτώχευσης, δε συνιστά ορθή εφαρμογή του δικαίου, μέσω της οποίας μάλιστα επιδιώκεται η επίτευξη δικαιοπολιτικά αμφιβόλων αποτελεσμάτων. Κατά την άποψη αυτή, λοιπόν, κρίνεται ορθότερο να νομιμοποιούνται ενεργητικά να ασκήσουν την αγωγή διάρρηξης για τις πράξεις κατά το διάστημα πριν την ύποπτη περίοδο, μόνο οι δανειστές ατομικά, οι οποίοι εμπίπτουν στο προστατευτικό πεδίο των άρθρων της 939 ΑΚ, όπου κάνει λόγο για μετατόπιση της ενεργητικής νομιμοποίησης από τον κάθε δανειστή στον σύνδικο και όχι ο σύνδικος, ως εκπρόσωπος της ομάδας των πτωχευτικών πιστωτών προς όφελός τους.

Κρατούσα πάντως γνώμη είναι αυτή που επιτρέπει την προσβολή τους ως καταδολιευτικών πράξεων αλλά μόνο από το σύνδικο της πτώχευσης και προς όφελος όλων των πτωχευτικών πιστωτών, αφού το περιουσιακό στοιχείο, θα ανήκει μετά την ανάκληση, στην πτωχευτική περιουσία³⁶⁴.

Πάντως, μεγάλη μερίδα της νομολογίας αντιμετωπίζει ως ταυτόσημες³⁶⁵ την ΑΚ 939 και την 44 ΠτΚ. Μόνη δε διαφορά είναι η ύπαρξη ενός επιπλέον στοιχείου της ΠτΚ 44 που αφορά το δόλο του οφειλέτη και το οποίο απαιτείται διαζευκτικά σε σχέση με την πρόθεση βλάβης των δανειστών. Έτσι υπόκειται σε ανάκληση δικαιοπραξία του μετέπειτα οφειλέτη ακόμα κι αν ο σκοπός του ήταν απλά να ευνοήσει κάποιον από τους δανειστές του. Τέλος, από το συσχετισμό της ΑΚ 942 και ΠτΚ 44, η ΑΚ 942 προβλέπει ότι στις περιπτώσεις των απαλλοτριώσεων από χαριστική αιτία δεν απαιτείται η γνώση του τρίτου. Αντίστοιχη βέβαια ρύθμιση δεν περιέλαβε ο νομοθέτης κατά τη διάπλαση του θεσμού της πτωχευτικής ανάκλησης. Ωστόσο λόγω αξιολογικής ομοιότητας των ως άνω ρυθμίσεων θα πρέπει να γίνει δεκτή η αναλογική εφαρμογή της ΑΚ 942³⁶⁶.

Εν κατακλείδι, σε σχέση με καταδολιευτικές δικαιοπραξίες του οφειλέτη πριν την ύποπτη περίοδο είναι κρατούσα η άποψη, σύμφωνα με την οποία την αγωγή διάρρηξης νομιμοποιείται να εγείρει μόνο ο σύνδικος ως εκπρόσωπος της ομάδας των πιστωτών, ζητώντας την

³⁶⁴ ΑΠ 1/2006 ΧρΙΔ 2006, ΠΠρΘεσπρ 38/2007

³⁶⁵ Ε. Ρίζος, Οι προϋποθέσεις διάρρηξης της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης, 2012, σελ. 35
Ο Σωτηρόπουλος, ΕπισκΕμπΔ 2008.664 αναφέρει χαρακτηριστικά : «... η διάταξη του άρθρου 44... στην ουσία αποτελεί πτωχευτικοδικαιική εκδοχή της παυλιανής αγωγής».

³⁶⁶ Ε. Ρίζος, Οι προϋποθέσεις διάρρηξης της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης, 2012, σελ. 37

επαναφορά του απαλλοτριωθέντος στην πτωχευτική περιουσία³⁶⁷, πράγμα που καταλήγει σε όφελος όλων των πτωχευτικών πιστωτών κατά παρέκκλιση από το άρθρο 943 παρ. 1 εδ. β' ΑΚ, το οποίο ορίζει ότι η διάρρηξη ενεργεί μόνο υπέρ των δανειστών που προσέβαλαν την απαλλοτρίωση³⁶⁸. Προϋπόθεση για την άσκηση της εν λόγω αγωγής διάρρηξης από τον σύνδικο είναι να προϋπήρχε της απαλλοτρίωσης η απαίτηση έστω και ενός πιστωτή, ωστόσο κατά αυτό το επιχείρημα διευρύνονται ανεξέλεγκτα τα όρια της πτωχευτικής ανάκλησης πέραν της ύποπτης περιόδου. Ωστόσο, άλλη άποψη δέχεται ότι «εάν αναγνωριστεί στον σύνδικο η δυνατότητα άσκησης της αγωγής διάρρηξης υπέρ της ομάδας των πιστωτών με αίτημα την επιστροφή του απαλλοτριωθέντος στην πτωχευτική περιουσία, τότε δεν θα πρόκειται πλέον για άσκηση αγωγή διάρρηξης, αλλά για διάπλαση ενός νέου θεσμού οιονεί πτωχευτικής ανάκλησης, η οποία θα λειτουργεί συμπληρωματικά προς τη γνήσια πτωχευτική ανάκληση των άρθρων 41 επ. ΠτΚ». Με το σκεπτικό αυτό, η άποψη καταλήγει στο ότι τις πράξεις κατά το διάστημα πριν την ύποπτη περίοδο νομιμοποιούνται να τις προσβάλλουν με παυλιανή αγωγή μόνο οι δανειστές ατομικώς και όχι ο σύνδικος ως εκπρόσωπος της ομάδας των πτωχευτικών πιστωτών. Μία τέτοια θέση φαίνεται πάντως να αντίκειται στη διάταξη του άρθρου 44 ΠτΚ³⁶⁹. Στην τελευταία αυτή περίπτωση αν όντως ήθελε κανείς να οδηγηθεί, θα έπρεπε να κινηθεί όχι μέσω της οδού της αγωγής διάρρηξης αλλά μέσω της τελολογικής συστολής ή αναλογικής εφαρμογής των διατάξεων για την πτωχευτική ανάκληση κατά το χρόνο πριν την ύποπτη περίοδο εφόσον ένα τέτοιο εγχείρημα θα μπορούσε να αιτιολογηθεί.

Τέλος, εάν κατά την κήρυξη της πτώχευσης η δίκη περί διάρρηξης από δανειστή είναι εκκρεμής, υποστηρίζεται ότι αυτή διακόπτεται βίαια (ά. 286 εδ. γ ΚΠολΔ) και αναλαμβάνεται πλέον από το σύνδικο, που ενεργεί με γνώμονα το κοινό συμφέρον της ομάδας των πιστωτών, ανεξάρτητα αν η απαίτηση ορισμένων δανειστών γεννήθηκε πριν ή μετά την προσβαλλόμενη απαλλοτρίωση, έτσι ώστε το αντικείμενο της απαλλοτριωτικής πράξης να επαναφέρεται στην πτωχευτική περιουσία. Αντιστρόφως, εάν ο σύνδικος ασκήσει την αίτηση ανάκλησης και η πτώχευση παύσει ή ανακληθεί, τότε και πάλι η δίκη θα διακοπεί και δύναται να συνεχισθεί ως

³⁶⁷ Γκολογκίνα-Οικονόμου, Η καταδολίευση των δανειστών, ιδίως σε περίπτωση πτωχεύσεως του οφειλέτη, Αρμ 1985, σελ. 278 επ.

Βλ και ΜΠρΚαλαμάτας 623/2001 που αναγνωρίζει σχετικά τα κάτωθι : «Πτώχευση. Καταδολίευση δανειστών. Οι πτωχευτικοί δανειστές στερούνται μετά την πτώχευση του οφειλέτη τους τη δυνατότητα να ασκήσουν αγωγή προς διάρρηξη των καταδολιευτικών απαλλοτριωτικών πράξεων που έγιναν πριν από την ύποπτη περίοδο. Τέτοια εξουσία έχει μόνο ο σύνδικος. Στην περίπτωση αυτή η διάρρηξη ενεργεί υπέρ όλων των δανειστών και δεν εφαρμόζεται η διάταξη του αρ. 943 παρ. 1 εδ. β. ΑΚ.»

³⁶⁸ ΑΠ 1/2006, ΕφΠατρ 14/2006, ΜΠρΑθ 623/2001

³⁶⁹ Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 103

δίκη διαρρήξεως από τους επί μέρους πρώην πτωχευτικούς πιστωτές, ομοδικούντες μεν αλλά ενεργώντας καθείς για δικό του λογαριασμό³⁷⁰.

7.2.2 Διάρρηξη απαλλοτριώσεων που έγιναν μέσα στα πλαίσια της ύποπτης περιόδου (πτωχευτική περίοδος)

Ως προς τις πράξεις του οφειλέτη κατά την ύποπτη περίοδο γίνεται δεκτή από τη θεωρία και τη νομολογία, η δυνατότητα του συνδίκου να κάνει χρήση κατά βούληση τόσο των διατάξεων της πτωχευτικής ανάκλησης, όσο και εκείνων της αγωγής διάρρηξης.

Σύμφωνα με τον Λεβαντή, ακόμα και κατά την ύποπτη περίοδο είναι δυνατή η έγερση αγωγής με βάση τις περί καταδολίευσης διατάξεις (939 επ. ΑΚ) εντούτοις το πεδίο «δράσης» είναι περιορισμένο και φαίνεται ότι η καταδολίευση κάπως ατονεί πρακτικά, λόγω της παράλληλης ύπαρξης της δυνατότητας άσκησης πτωχευτικής ανάκλησης ως νόμος ορίζει³⁷¹. Πάντως, κατά τούτη την άποψη, ο θεσμός της διάρρηξης φαίνεται να μπορεί να συνυπάρξει με την πτωχευτική ανάκληση, προσαρμοσμένος όμως στη φύση εκείνης η οποία όπως προείπαμε αποτελεί μορφή συλλογικής αναγκαστικής εκτέλεσης.

Αντίθετος είναι ο Σωτηρόπουλος πάντως³⁷² ο οποίος αποκρούει σε κάθε περίπτωση τη σώρευση των δύο προαναφερθέντων παράλληλα κινούμενων θεσμών³⁷³. Εξάλλου, όπως προαναφέρθηκε, υπό το ισχύον δίκαιο της παυλιανής αγωγής, αυτή δεν οδηγεί στην επάνοδο των καταδολιευτικώς απαλλοτριωθέντων αντικειμένων στη σφαίρα ιδιοκτησίας του οφειλέτη, αλλά στη μέσω αναγκαστικής εκτελέσεως (στηριζόμενη εναντίον του οφειλέτη) ικανοποίηση του δανειστή από τα απαλλοτριωθέντα, τα οποία παραμένουν στην ιδιοκτησία του τρίτου. Εάν αναγνωριζόταν στο σύνδικο η δυνατότητα άσκησης της αγωγής διάρρηξης υπέρ της ομάδας των πιστωτών με αίτημα την επιστροφή του απαλλοτριωθέντος στην πτωχευτική περιουσία, δεν θα επρόκειτο πλέον για άσκηση αγωγής διάρρηξης, αλλά για διάπλαση ενός νέου θεσμού, μη προβλεπόμενου στο νόμο, ο οποίος θα λειτουργούσε συμπληρωματικά προς την πτωχευτική ανάκληση των άρθρων 41 επ. ΠτΚ³⁷⁴.

³⁷⁰ Λάμπρος Χ. Μαργαρίτης / Κωνσταντίνος Ν. Χριστοδούλου, Καταδολίευση Δανειστών (Αστική, Ποινική και Δικονομική Εφαρμογή), 2013, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 21 – 22

³⁷¹ Ελευθέριος Φ. Λεβαντής. Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα, σελ. 112 και Γκολογκίνα – Οικονόμου Ε., «Η καταδολίευση των δανειστών, ιδίως σε περίπτωση πτωχεύσεως του οφειλέτη», Αρμενόπουλος 1985, σελ. 279

³⁷² ΔΕΕ 2012, 668

³⁷³ Βλ. Γεροντίδη, ΕπισκεΔ 2013, σελ. 810 επ. και ΕφΘεσ 266/2015, ΕΕμπΔ 2016, σελ. 932

³⁷⁴ ΕφΘεσ 266/2015

Ωστόσο οι δύο νομικοί θεσμοί διαφέρουν ως προς τις νομοθετικές αξιολογήσεις τους επί τη βάσει των οποίων παρέχεται η προστασία στους δανειστές μέσω της τελικής αναίρεσης των έννομων συνεπειών των βλαπτικών για αυτούς απαλλοτριώσεων.

7.2.3 Διάρρηξη απαλλοτριώσεων που έγιναν στη μεταπτωχευτική περίοδο

Κατά τη μεταπτωχευτική περίοδο, ήτοι το χρονικό διάστημα μετά την κήρυξη της πτώχευσης, δεν αποκλείεται η δυνατότητα έγερσης αγωγής διάρρηξης (αγωγής καταδολίευσης με τις 939 επ. διατάξεις του ΑΚ), εντούτοις, δεν υφίσταται ευρύ πεδίο πρακτικά για να ασκηθεί η ως άνω αγωγή, λόγω της στέρησης διαχείρισης της πτωχευτικής περιουσίας που έχει υποστεί ο οφειλέτης.

7.3 Οι διαφορές μεταξύ πτωχευτικής ανάκλησης και καταδολίευσης αναλυτικά

Στην προηγούμενη υπό 6.2 ενότητα, είδαμε ότι οι δύο προστατευτικοί θεσμοί, αφενός η καταδολίευση και αφετέρου η πτωχευτική ανάκληση, πέραν της κοινής τους πορείας λόγω της ταυτόσημης σκοπιμότητάς τους, διαφέρουν ως προς την εφαρμογή τους ανάλογα με τη χρονική περίοδο στην οποία καλούνται να εφαρμοστούν (προπτωχευτική, πτωχευτική και μεταπτωχευτική περίοδος). Περαιτέρω, στην παρούσα ενότητα θα μελετήσουμε άλλες ουσιώδεις και μη διαφορές που δύναται κανείς να διακρίνει ανάμεσα στους δύο αυτούς θεσμούς. Έτσι,

ι. Ως προς τη βασική αρχή των δύο νομικών θεσμών και την ικανοποίηση που προσφέρουν

Η πτώχευση αποτελεί θεσμό συλλογικής αναγκαστικής εκτέλεσης, συνεπώς αντιπαράκειται στο σύστημα της ατομικής αναγκαστικής εκτέλεσης που θεσπίζει ο ΚΠολΔ³⁷⁵. Με την πτώχευση, η ικανοποίηση των πιστωτών καθίσταται συλλογική, επί της βάσης της αρχής της ίσης μεταχείρισης (*par condicio creditorum*) και της σύμμετρης ικανοποίησής τους³⁷⁶, αποσκοπώντας στο δικαιότερο επιμερισμό της ζημίας των πτωχευτικών πιστωτών (δίκαιο διαχείρισης και κατανομής ζημίας)³⁷⁷.

Αντιθέτως, η καταδολίευση, συνάπτεται προς το θεσμό της ατομικής αναγκαστικής εκτέλεσης, χωρίς λοιπόν να εναρμονίζεται πλήρως στο κλίμα της πτώχευσης, κάτι το οποίο διαδηλώνεται στο άρθρο 943 παρ. 1 εδ. β' ΑΚ όπου προβλέπεται ότι *«η διάρρηξη ενεργεί μόνον υπέρ των δανειστών που προσέβαλαν την απαλλοτρίωση»*. Επομένως, ο θεσμός της διάρρηξης είναι έτσι

³⁷⁵ Έτσι, Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 1985, έκδοση 3^η, σελ. 17

³⁷⁶ Αντίθετος Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 59 που θεωρεί ότι η πτωχευτική ανάκληση δε στηρίζεται τόσο στην αρχή της ίσης μεταχείρισης των πτωχευτικών πιστωτών όσο στην προστασία της πτωχευτικής περιουσίας.

³⁷⁷ Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 379

διαμορφωμένος ώστε να υπηρετεί το δανειστή που επιδιώκει ατομικώς την ικανοποίηση της απαίτησής του³⁷⁸. Επί της αγωγής διάρρηξης βασικό δικαιοϊκό παράγγελμα που τείνει στην προστασία των βλαπτόμενων δανειστών δεν είναι η ισότητα των πιστωτών αλλά η αρχή απαγόρευσης κατάχρησης δικαιώματος. Ενόψει τούτου, βέβαια, έχει γίνει δεκτό στην επιστήμη και τη νομολογία, ότι ο θεσμός της διάρρηξης εφαρμόζεται και στα πλαίσια της πτώχευσης, προς συμπλήρωση όμως του θεσμού της πτωχευτικής ανάκλησης.

Η αγωγή διάρρηξης συνιστά ένα μηχανισμό προστασίας των δανειστών του οφειλέτη σε ατομικό επίπεδο από πράξεις του τελευταίου που στοχεύουν στη ματαίωση της ικανοποίησής τους. Αντίθετα, η πτωχευτική ανάκληση, ως θεσμός του πτωχευτικού δικαίου, φιλοδοξεί να επιτελέσει μία πολύ πιο σύνθετη και απαιτητική αποστολή: να συμβάλλει στη διαχείριση της γενικευμένης οικονομικής αφερεγγυότητας του οφειλέτη, θωρακίζοντας την πτωχευτική περιουσία, και έτσι να συμβάλλει κατ' αποτέλεσμα στην καλύτερη δυνατή κατανομή της ζημίας μεταξύ των πτωχευτικών πιστωτών³⁷⁹, επιδιώκοντας το τελευταίο σε συλλογικό επίπεδο.

Αναλυτικότερα λοιπόν, ως προς το πεδίο εφαρμογής των δύο κύκλων ρυθμίσεων θα πρέπει να παρατηρηθεί ότι η πτωχευτική ανάκληση έχει σαφώς πιο αυστηρό χαρακτήρα με στόχο μια αποτελεσματικότερη προστασία των συμφερόντων των πτωχευτικών πιστωτών παρέχοντας μεγαλύτερες ευχέρειες προσβολής των προπτωχευτικών πράξεων σε σχέση με τις περί καταδολίευσης διατάξεις.

Η παυλιανή αγωγή παρέχεται ατομικώς στο θιγόμενο δανειστή ενώ η ανάκληση στοχεύει στη συλλογική ικανοποίηση και προστασία όλων των πτωχευτικών πιστωτών (*par condicio creditorum*) και της σύμμετρης ικανοποίησής τους ύπαρξη της οποίας αναγνωρίζεται πλέον και ρητά (ΠτΚ 113). Κατά την αρχή αυτή, οι εγχειρόγραφοι πιστωτές του πτωχού είναι ίσοι μεταξύ τους, υπό την έννοια ότι θα πρέπει να έχουν ίσες δυνατότητες ικανοποίησης. Ο πτωχός, από την ύποπτη περίοδο και μετά, θα πρέπει να μεριμνά για τη διασφάλιση της ίσης μεταχείρισης των πιστωτών του. Ο λόγος αποδοκιμασίας τέτοιων απαλλοτριώσεων έγκειται στην παραβίαση των παραγγελμάτων που απορρέουν από την παραπάνω αρχή, η οποία έχει θεμελιώδη σημασία για το πτωχευτικό δίκαιο. Επί της αγωγής διάρρηξης, βασικό δικαιοϊκό παράγγελμα που τείνει στην προστασία των βλαπτόμενων δανειστών δεν είναι η ισότητα των πιστωτών, αλλά η αρχή της απαγόρευσης κατάχρησης δικαιώματος.

³⁷⁸ Έτσι Γκολογκίνα – Οικονόμου σε Ψαρουδάκης Γ., Παύση των εργασιών της πτώχευσης και πτωχευτική ανάκληση, ΕΕμπΔ 2009, 405 ΕφΛαρ 123/2005

³⁷⁹ Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 99 – 100

Έτσι ο σκοπός του όλου θεσμού εμπλουτίζεται και με την προστασία των λεγόμενων μη φυσιολογικών ή «προτιμησιακών καταβολών» (έτσι κατά τον Περάκη) προς ένα μόνον δανειστή, σε βάρος των λοιπών, εκτοπίζοντας κατά αυτόν τον τρόπο την αρχή της προλήψεως. Η εν λόγω όμως διαφορά υπαγορεύεται αυτοθρόως από το ότι με την κήρυξη της πτώχευσης παύουν τα μέσα ατομικής επιδίωξης των απαιτήσεων κατά του οφειλέτη, όλοι δε οι δανειστές ικανοποιούνται συμμετρως και συλλογικώς.

ii. Ως προς το δόλο που απαιτείται

Στην αγωγή για διάρρηξη πρέπει να αποδειχθεί ο δόλος του οφειλέτη, όχι όμως και στην πτωχευτική ανάκληση όπου τεκμαίρεται και δικαιολογημένα³⁸⁰ η ύπαρξή του (με εξαίρεση την περίπτωση της δόλιας βλάβης πιστωτών 44 ΠτΚ). Τούτο δικαιολογείται καθόσον η αγωγή διάρρηξης, έχει πιο έντονο το χαρακτήρα κύρωσης – τιμώρησης του δόλου, σε σύγκριση με την πτωχευτική ανάκληση που αποβλέπει στη διάρρηξη πράξεων που διασπούν την αρχή της ισότητας των πιστωτών στην πτωχευτική διαδικασία. Με άλλα λόγια, η βάση της διάρρηξης είναι περισσότερο «υποκειμενική» (κυρωτική λειτουργία), ενώ η πτωχευτική ανάκληση αποβλέπει περισσότερο στη διάρρηξη πράξεων που διασπούν την αρχή της ισότητας των πιστωτών, στηριζόμενη περισσότερο στο «αντικειμενικό» γεγονός της γνώσης της παύσης των πληρωμών (αποκαταστατική λειτουργία). Αντιστοίχως, στην πτωχευτική ανάκληση η ζημία θα κριθεί αντικειμενικά και δε χρειάζεται να είναι ηθελημένη, εν αντιθέσει με την καταδολιευτική αγωγή της 939 επ. ΑΚ, επομένως δεν απαιτείται «*consilium fraudis*», με την εξαιρετική περίπτωση της διάταξης 44 ΠτΚ όπου ο δόλος πρέπει να κατατείνει στη ζημία³⁸¹.

Ο δόλος στην παυλιανή αγωγή έχει αναγκαίο περιεχόμενο την παθητική οικονομική κατάσταση ενώ η παύση πληρωμών στα πλαίσια της πτωχευτικής ανάκλησης δεν προϋποθέτει αναγκαιώς και παθητική οικονομική κατάσταση.

Γενικά, πλεονεκτεί η πτωχευτική ανάκληση στα πλαίσια της διαδικασίας απόδειξης, αφού είναι απλούστερη στην απόδειξη του δόλου του συνδίκου αλλά μειονεκτεί έναντι της παυλιανής αγωγής διότι η ακύρωση είναι υποχρεωτική μεν στην παυλιανή, δυνητική ορισμένες φορές στην πτωχευτική ανάκληση³⁸².

iii. Ως προς την ευγένεια της απόδειξης

Πλεονεκτεί λοιπόν όπως συμπεράναμε μόλις ανωτέρω η πτωχευτική ανάκληση διότι είναι απλούστερη στην απόδειξη της από τον σύνδικο ο οποίος δεν υποχρεούται στην απόδειξη του

³⁸⁰ Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 435

³⁸¹ Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκΕΔ Γ/2008, 661

³⁸² Ελευθέριος Φ. Λεβαντής. Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα, σελ. 152

δόλου του οφειλέτη, αλλά μειονεκτεί έναντι της παυλιανής αγωγής (διάρρηξη) διότι η ακύρωση είναι υποχρεωτική στην παυλιανή, ενώ στην πτωχευτική ανάκληση δυνητική³⁸³.

Η *actio pauliana* του ρωμαϊκού δικαίου αποτελεί στην ουσία το νομοθετικό πρόγονο του θεσμού της πτωχευτικής ανάκλησης, όπου βέβαια το πεδίο εφαρμογής της κάλυπτε μόνον τη δόλια βλάβη των πιστωτών, υποπερίπτωση της οποίας θεωρείτο η διενέργεια χαριστικών πράξεων από τον οφειλέτη, το δε βασικό της πρόβλημα που την καθιστούσε εξαιρετικά αναποτελεσματική ήταν η απαίτηση απόδειξης του διπλού δόλου, τόσο από πλευράς του οφειλέτη όσο και γνώσης του δόλου τούτου από την μεριά του αντισυμβαλλομένου³⁸⁴.

iv. Ως προς τη γνώση της παύσης πληρωμών

Ως προς το ζήτημα του δόλου, κατά τον Λεβαντή, ο δόλος στην αγωγή διάρρηξης (καταδολίευση δανειστών 939 επ. ΑΚ) διαφέρει ουσιωδώς από το δόλο στην ειδική περίπτωση της πτωχευτικής ανάκλησης του άρθρου 43 ΠτΚ, ήτοι τη δυνητική ανάκληση.

Αναλυτικότερα, ο δόλος στην αγωγή διάρρηξης συνίσταται στο ότι ο τρίτος γνωρίζει ότι η περιουσία του απαλλοτριούντος καθίσταται παθητική ενώ στην περίπτωση της δυνητικής ανάκλησης αρκεί η γνώση της παύσης των πληρωμών ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή μη γνώσης της παθητικής οικονομικής κατάστασης. Η γνώση δηλαδή της παύσης των πληρωμών δεν προϋποθέτει πάντα ότι ο τρίτος συναλασσόμενος είναι κακής πίστεως³⁸⁵. Ο νόμος απαιτεί γνώση της παύσης των πληρωμών και δεν αρκεί ο τρίτος να γνωρίζει την επισφαλή και δυσχερή κατάσταση του οφειλέτη.

Περαιτέρω όπως τονίσαμε και ανωτέρω, ως προς τη ζημία, στην πτωχευτική ανάκληση, θα κριθεί αντικειμενικά, συνεπώς δε χρειάζεται να είναι ηθελημένη, σε αντίθεση με την αγωγή καταδολίευσης (ά. 939 επ. ΑΚ) οπότε δεν απαιτείται «*consilium fraudis*³⁸⁶» εκτός βέβαια από την ειδική περίπτωση του άρθρου 44 ΠτΚ (περί της δόλιας βλάβης των πιστωτών) όπου ο δόλος πρέπει να κατατείνει στην ζημία³⁸⁷.

³⁸³ Ελευθέριος Φ. Λεβαντής. Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα, σελ. 152

³⁸⁴ Ψαρουδάκης Γ., Παύση των εργασιών της πτώχευσης και πτωχευτική ανάκληση, ΕΕμπΔ 2009, σελ. 459

³⁸⁵ Ελευθέριος Φ. Λεβαντής. Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα, σελ. 121, 146

³⁸⁶ Ήτοι η πρόθεση του οφειλέτη να βλάψει τους δανειστές του

³⁸⁷ Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκΕΔ Γ/2008, 661

v. Ως προς την παραγραφή

Ανεξάρτητα αν πρόκειται κατά νομική κυριολεξία για παραγραφή ή αποσβεστική προθεσμία μιας και το δικαίωμα διάρρηξης είναι διαπλαστικό, η σαφής περιγραφή της διάταξης επιβάλλει την εφαρμογή των περί παραγραφής κανόνων.

Η αγωγή προς διάρρηξη παραγράφεται μετά πέντε (5) έτη από της απαλλοτρίωσης, ήτοι το χρόνο της κατάρτισης της εκπαιδευτικής δικαιοπραξίας και όχι από το χρόνο τυχόν μεταγενέστερης μεταγραφής, ωστόσο μερίδα της νομολογίας επικρίνει την ως άνω θέση³⁸⁸. Ως προς την παραγραφή της ανακλητικής αξίωσης, το θεσπισθέν άρθρο 51 που τη ρυθμίζει ρητώς ορίζει ότι «*Η ανακλητική αξίωση παραγράφεται με την παρέλευση ενός (1) έτους από την ημέρα που ο σύνδικος έλαβε γνώση της πράξης και σε κάθε περίπτωση μετά παρέλευση δύο (2) ετών από την κήρυξη της πτώχευσης*».

vi. Η ανάκληση προϋποθέτει κηρυγμένη πτώχευση.

Αν το Δικαστήριο αρνηθεί την κήρυξη της πτώχευσης λόγω ανυπαρξίας ενεργητικού (ά. 3 παρ. 4 ΠτΚ), η πτωχευτική ανάκληση δε νοείται, είναι όμως δυνατή η καταφυγή σε γενικές διατάξεις για την καταδολίευση των δανειστών (ά. 939 επ. ΑΚ).

vii. Ως προς την αναφορά στην πτωχευτική περιουσία

Σε αντίθεση με την αγωγή διάρρηξης της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης, για το ορισμένο της ανακλητικής αγωγής λόγω δόλιας βλάβης πιστωτών δεν είναι αναγκαία η αναφορά στην πτωχευτική περιουσία, ώστε να διαπιστωθεί ότι αυτή δεν αρκεί για την ικανοποίηση των πτωχευτικών πιστωτών, διότι ως προς την αφερεγγυότητα του οφειλέτη αρκεί η δικαστική απόφαση της κήρυξης της πτώχευσης. Το δε ύψος των πτωχευτικών απαιτήσεων, όχι μόνο δεν είναι απαραίτητο να τεθεί υπόψιν του πτωχευτικού δικαστηρίου, ώστε αυτό να εξετάσει κατ' ουσίαν την ανακλητική αγωγή, αλλά στις περισσότερες περιπτώσεις θα είναι αδύνατον να προσδιορισθεί εντός της διετίας από την κήρυξη σε πτώχευση που τάσσει το άρθρο 51 ΠτΚ, αναφορικά με την παραγραφή της αξίωσης για ανάκληση³⁸⁹.

viii. Με την πτωχευτική ανάκληση ανακαλείται τόσο η διάθεση περιουσιακών στοιχείων όσο και – σε αντίθεση με την καταδολίευση των δανειστών, η ανάληψη νέων υποχρεώσεων³⁹⁰

³⁸⁸ Απόστολος Σ. Γεωργιάδης, Σύντομη Ερμηνεία του Αστικού Κώδικα, Π. Ν. Σάκκουλας, Τόμος Ι., σελ. 1928 – 1929

³⁸⁹ Γεροντίδης Ισαάκ, Πτωχευτική ανάκληση λόγω βλάβης των πιστωτών, με παρατ. στην ΠΠρΘ εσ 11694/2012 και στην ΕφΛαρ 468/2013, ΕπισκΕΔ 2013, σελ. 821

³⁹⁰ Ευάγγελος Εμμ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, Νομική Βιβλιοθήκη, 3η έκδοση, σελ. 304

Δεν εκτείνεται η καταδολίευση στην καταβολή ληξιπρόθεσμων χρεών ή την ανάληψη νέων χρεών, ούτε και σε μη εκπονητικές αν και επιβλαβείς δικαιοπραξίες, ούτε και στη «συναινετική» προσημείωση προτού αυτή μετατραπεί σε υποθήκη³⁹¹. Από την άλλη μεριά, υποχρέωση ισότιμης μεταχείρισης των πιστωτών μπορεί να ανακύπτει – κατ' εξαίρεση με βάση τα άρθρα 281 και 288 ΑΚ³⁹².

Στην πτωχευτική ανάκληση ισχύει η αρχή της ισότιμης μεταχείρισης και της σύμμετρης ικανοποίησης των πτωχευτικών πιστωτών από την Πτωχευτική περιουσία³⁹³. Αντίθετα, η απαγόρευση της καταδολίευσης των (μη πτωχευτικών) δανειστών δεν εμποδίζει κατ' αρχήν την εξόφληση των προς αυτούς ληξιπρόθεσμων χρεών με όποια σειρά προτιμά ο οφειλέτης σύμφωνα με την αρχή της πρόληψης, με την επιφύλαξη της κατάχρησης ενός τέτοιου δικαιώματος³⁹⁴. Υπό την έννοια τούτη η ΑΚ 281 αμβλύνει ακόμη περισσότερο τη διαφοροποίηση ανάμεσα στους δύο θεσμούς.

ix. Συνήθεις δωρεές για λόγους κοινωνικής ευπρέπειας ή από λόγους ηθικού καθήκοντος

Κατά το άρθρο 42 ΠτΚ, εξαιρούνται οι συνήθεις δωρεές από την ανάκληση, που γίνονται για λόγους κοινωνικής ευπρέπειας ή από λόγους ηθικού καθήκοντος. Αντιθέτως, στο πλαίσιο των άρθρων 939 επ. ΑΚ οι γονικές δωρεές ανακαλούνται, έστω κι αν γίνονται προς εκπλήρωση σχετικής ηθικής υποχρέωσης³⁹⁵.

³⁹¹ Διχογνωμία ως προς το διαρρηκτό ή μη της προσημείωσης υποθήκης σύμφωνα με την ΑΠ 1508/2011, ΔΕΕ 2012, 663 σχ. Σωτηρόπουλου αντίθετος στο διαρρηκτό της προσημείωσης. Αντίθετα, θετικοί άλλοι στο διαρρηκτό, όπως ο Παπαδημητρόπουλος, σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, 939 – 940

³⁹² Μιχ. Π. Σταθόπουλος, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, 2004, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, ανατύπωση 2014, σελ. 16 όπου τίθεται φραγμός από το νομοθέτη επιτάσσοντας την αρχή της καλής πίστης

³⁹³ Σωτηρόπουλος, Ο νέος Πτωχευτικός Κώδικας, από την «πτώχευση» στην «εξυγίανση» του ελληνικού πτωχευτικού δικαίου, ΧρΙδ 2008, 295

³⁹⁴ Υπό την έννοια αυτή δεν απέχει της αληθείας το λεγόμενο ότι με το θεσμό της ανάκλησης επιτυγχάνεται αποτελεσματικότερη προστασία των συμφερόντων των πτωχευτικών πιστωτών, καθώς το δικαίο που τη διέπει παρέχει μεγαλύτερες ευχέρειες προσβολής προπτωχευτικών πράξεων του οφειλέτη σε σύγκριση με τις διατάξεις για την καταδολίευση δανειστών. ΕρμΑΚ Καργάδος, 939 – 946 ΑΚ

³⁹⁵ ΑΠ 805/2013, ΕΕμπΔ 2014, σελ. 54 / ΕφΠειρ 118/2019 δεχόμενη σχετικά τα κάτωθι: «Κατ' ακολουθίαν όλων των ανωτέρω, εφόσον αποδείχθηκε ότι συντρέχουν όλες οι κατά νόμο προϋποθέσεις για τη γέννηση της αξίωσης προς διάρρηξη καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης και ειδικότερα ότι η επίδικη απαλλοτριωτική πράξη (γονική παροχή) από τον πρώτο εναγόμενο (οφειλέτη) προς τον δεύτερο εναγόμενο (υιό του) έγινε με πρόθεση βλάβης της ενάγουσας (δανειστριάς τράπεζας), αφού αυτός γνώριζε πως με την απαλλοτρίωση των προαναφερόμενων μοναδικών περιουσιακών του στοιχείων θα στερείτο πλέον περιουσίας για την ικανοποίηση της ενάγουσας, την οποία (βλάβη) της τελευταίας αποδέχθηκε και ότι ο δεύτερος εναγόμενος υπέρ του οποίου η απαλλοτρίωση ήταν μέτοχος του δόλου του πρώτου εναγομένου, λόγω και της συγγενικής σχέσης που τους συνδέει (πατέρας με υιό), καθώς και ότι η συνολική αξία των μεταβιβασθέντων ακινήτων υπολείπεται της απαίτησης της ενάγουσας κατά του πρώτου εναγομένου, πρέπει να απαγγελθεί η ολική διάρρηξη της επίδικης απαλλοτριωτικής δικαιοπραξίας (γονικής παροχής) υπέρ της ενάγουσας»

x. Ενεργητική νομιμοποίηση στη θεωρητική περίπτωση όπου εντός ύποπτης περιόδου δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις της πτωχευτικής ανάκλησης αλλά τουναντίον οι διατάξεις της καταδολίευσης:

Δανειστές ή σύνδικος:

Ως προς το αν ο σύνδικος έχει δικαίωμα να επιλέξει τη νομική οδό προσβολής μιας πράξης μεταξύ των διατάξεων των άρθρων περί καταδολίευσης δανειστών ή/και πτωχευτικής ανάκλησης, ορθότερο είναι να γίνει δεκτός ο περιορισμός του συνδίκου στις δυνατότητες, που προσφέρει η πτωχευτική ανάκληση και μόνο, καθώς δε θα πρέπει να ανοιχθούν στον σύνδικο δυνατότητες, που δεν του προσφέρονται ρητά. Συνεπώς, ακόμη και στην θεωρητική περίπτωση, που μια πράξη παρότι διενεργήθηκε εντός της ύποπτης περιόδου ή εντός της τελευταίας πενταετίας πριν την κήρυξη της πτώχευσης, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 41 επ. ΠτΚ, αλλά μπορεί να διαρρηχθεί κατ' εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 939 επ. ΑΚ, η δυνατότητα αυτή θα ανήκει αποκλειστικά στον ή στους δανειστές, οι οποίοι νομιμοποιούνται προς τούτο με βάση τις διατάξεις για την καταδολίευση του ΑΚ, καθώς ο παράνομος χαρακτήρας της καταδολίευσης δεν υφίσταται γενικά και αόριστα ως προς όλους τους δανειστές, όπως συμβαίνει με τις υποκείμενες σε πτωχευτική ανάκληση πράξεις, αλλά μόνο απέναντι σε συγκεκριμένους δανειστές, δεδομένου ότι στο προστατευτικό πεδίο της πτωχευτικής ανάκλησης εμπίπτει η ομάδα των πιστωτών, ενώ η αγωγή διάρρηξης αποτελεί αντίδοτο για συγκεκριμένες πράξεις του οφειλέτη, οι οποίες πλήττουν συγκεκριμένους δανειστές, οι οποίοι συναλλάχθηκαν με τον οφειλέτη στηριζόμενοι στην φερεγγυότητά του. Ουσιαστικά, το δικαίωμα διάρρηξης των θιγόμενων από την καταδολιευτική απαλλοτρίωση δανειστών θα μπορούσε να παραλληλιστεί με ένα οιονεί εμπράγματο ατομικό δικαίωμα «προνομιακής ικανοποίησης» από το απαλλοτριωθέν: όπως οι ενέγγυοι πιστωτές μπορούν να ασκήσουν την εμπράγματη αξίωσή τους και να ικανοποιηθούν προνομιακά από το βεβαρυμένο με την εμπράγματη ασφάλεια πράγμα χωρίς να επηρεάζονται από την κήρυξη της πτώχευσης, έτσι και οι θιγόμενοι από την απαλλοτρίωση δανειστές μπορούν να επιδιώξουν να ικανοποιηθούν από το απαλλοτριωθέν μέσω της αγωγής διάρρηξης, χωρίς να επηρεάζονται από την πτώχευση του οφειλέτη. Αυτό είναι και το αποτέλεσμα της διατήρησης της υπεγγυότητας του απαλλοτριωθέντος υπέρ των συγκεκριμένων, μόνο, δανειστών, οι οποίοι κατά περίπτωση εμπίπτουν στο προστατευτικό πεδίο των άρθρων 939 επ. ΑΚ.

xi. Κατά τη Νομολογία, η ανακλητική απόφαση ενεργεί διαφορετικά από την ανάλογη προς αυτήν αγωγή καταδολίευσης, δηλαδή, σε αντίθεση με την παυλιανή αγωγή όπου η διάρρηξη δεν επέρχεται αναγκαίως ολικά, αλλά μόνο κατά το μέρος που ζημιώνεται ο δανειστής, οι

επίμαχες πράξεις του πτωχού ανακαλούνται καθολικά, με προϋπόθεση την κήρυξη της πτώχευσης του, δηλαδή τη διαπίστωση ότι έχει περιέλθει σε κατάσταση παύσης πληρωμών.

Παράλληλως, μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας της εξέλεξης των πιστώσεων, το ύψος αυτών παραμένει άγνωστο. Συνακόλουθα, τα στοιχεία της αξίας της εναπομείνουσας πτωχευτικής περιουσίας και του ύψους των απαιτήσεων των πιστωτών που συμμετέχουν στην πτωχευτική διαδικασία δεν είναι αναγκαία για το ορισμένο της αγωγής³⁹⁶.

6.4 Συμπεράσματα

Για λόγους ουσίας και λυσιτέλειας κατά τον Ψυχομάνη³⁹⁷, όλες οι ατομικές διώξεις, μετά την κήρυξη της πτώχευσης γίνονται συλλογικές, προς τον σκοπό της συλλογικής ικανοποίησης των πιστωτών. Γιατί τούτος είναι ο μόνος στόχος και το μοναδικό εργαλείο της πτωχευτικής διαδικασίας ως αναγκαστικής εκτέλεσης, και αυτός είναι και ο τελικός σκοπός του πτωχευτικού δικαίου ως θεσμού.

Σε άσκηση λοιπόν αγωγής διάρρηξης κατά του τρίτου που συνηλλάχθη με τον πτωχό νομιμοποιείται ο σύνδικος. Ο τελευταίος, είναι εν τέλει αυτός που θα κρίνει, αν προτιμητέα είναι η διάρρηξη ή η πτωχευτική ανάκληση, και περαιτέρω την ουσιαστική και δικονομική δυνατότητα και ευχέρεια άσκησης της μίας ή της άλλης σε περίπτωση που οι προϋποθέσεις αμφοτέρων πληρούνται κανονικά, και θα προβεί με σχετική αίτηση στο Πτωχευτικό Δικαστήριο.

Φυσικά, όπως προεκτέθηκε, οι δύο θεσμοί της πτωχευτικής ανάκλησης και της αγωγής διάρρηξης εξυπηρετούν διαφορετικούς σκοπούς, ασκούνται υπό διαφορετικές προϋποθέσεις και έχουν διαφορετικά αποτελέσματα γι' αυτό η εφαρμογή τους πρέπει να γίνεται διακεκριμένα, κατά τα προαναφερόμενα. Η πρακτική σημασία του προβλήματος παρίσταται περιορισμένη³⁹⁸. Εκτέθηκε λοιπόν ότι στην ουσιαστική τους εφαρμογή οι δύο θεσμοί συμπίπτουν. Ο νομοθέτης των ΠτΚ 41 είτε εξειδικεύει εγγύτερα τις ΑΚ 939 είτε απλώς εκφράζει νεότερες αξιολογήσεις, εφαρμοστέες ενδεχομένως αναλόγως και στο πεδίο της καταδολιευτικής δαρρήξεως (μετά από τελολογική συστολή των ΑΚ 939 επ.) Έτσι μοιάζει εντελώς εννοιοκρατικό το πρόβλημα του νομικού χαρακτηρισμού του ασκούμενου από το σύνδικο ενδίκου μέσου ως αιτήσεως ανάκλησης ή αγωγής διαρρήξεως. Τούτο καθώς οι διέπουσες την πτώχευση αρχές της αναστολής των ατομικών διώξεων σε βάρος του οφειλέτη

³⁹⁶ 212/2017 ΕφΘεσ : «*Νομική φύση της ανακλητικής απόφασης, η οποία ενεργεί διαφορετικά από την ανάλογη αγωγή καταδολίευσης*», ΕφΛαρ 468/2013

³⁹⁷ Σπύρος Δ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Ζ έκδοση, σελ. 342

³⁹⁸ ΑΠ 1508/2011

κατά τη διάρκεια της πτώχευσης και της συλλογικής ικανοποίησης των πτωχευτικών πιστωτών δε θα συμβιβάζονταν προς την ατομική δίωξη του πτωχού από τον καταδολιευθέντα ακόμα κι αν ο τελευταίος είχε ασκήσει εναντίον του αγωγή διάρρηξης πριν από την κήρυξη της πτώχευσης³⁹⁹.

Η υποψία ότι ο αφερέγγυος οφειλέτης θα προσπαθήσει να αποτρέψει την εφαρμογή των πτωχευτικών συνεπειών και να βλάψει τους πιστωτές του, δικαιολογεί την ύπαρξη των ειδικών και αυστηρότερων κανόνων σε σχέση με τις διατάξεις του κοινού δικαίου δηλαδή την καταδολίευση (939 επ. ΑΚ) ώστε να ανιχνευτεί η δολιότητα και να θεωρηθούν ύποπτες οι πράξεις του οφειλέτη κατά το στάδιο της περιόδου εκείνης. Κατά αυτόν τον τρόπο, όχι μόνο αντιμετωπίζονται οι αυξημένοι κίνδυνοι που συνδέονται με την προσπάθεια του οφειλέτη να αποτρέψει τα αποτελέσματα της πτώχευσης, αλλά επιτυγχάνεται κάποια κωδικοποίηση των κανόνων συμπεριφοράς επιτυγχάνοντας έτσι μια έντονη αποτρεπτική και προληπτική λειτουργία.

Κατόπιν τούτων επιβεβαιώνεται και συμπεραίνεται ότι το δίκαιο της πτωχευτικής ανάκλησης έχει πιο αυστηρό χαρακτήρα με στόχο την αποτελεσματικότερη προστασία των συμφερόντων των πτωχευτικών πιστωτών, πράγμα που σημαίνει, ότι παρέχει μεγαλύτερες ευχέρειες προσβολής προπτωχευτικών πράξεων του οφειλέτη σε σχέση με τις διατάξεις για την καταδολίευση. Ενόψει λοιπόν των ειδικών ρυθμίσεων του δικαίου της πτωχευτικής ανάκλησης και ειδικά του άρθρου 44 ΠτΚ, στο οποίο η ανάκληση δεν συνδέεται με τη δικαστικά καθοριζόμενη ύποπτη περίοδο, είναι εξαιρετικά αμφίβολο, εάν μπορεί να υπάρξει πράξη του οφειλέτη που διενεργήθηκε κατά την ύποπτη περίοδο ή την τελευταία πενταετία πριν την κήρυξη της πτώχευσης, η οποία να μην πληροί το πραγματικό κάποιας εκ των περιπτώσεων της πτωχευτικής ανάκλησης, αλλά να μπορεί να διαρρηχθεί σύμφωνα με τα άρθρα 939 επ. ΑΚ.

Αυτό, που ουσιαστικά παρατηρείται να συμβαίνει στην πράξη είναι συνήθως μια πράξη να προσκρούει τόσο στα άρθρα 939 επ. ΑΚ, όσο και στα άρθρα 41 επ. ΑΚ, οπότε στην περίπτωση αυτή το προβάδισμα θα πρέπει να δοθεί στην πτωχευτική ανάκληση ως ειδικότερη νομοθετική πρόβλεψη, πράγμα που πρακτικά θα σημαίνει, ότι η άσκηση της ανακλητικής αξίωσης από το σύνδικο θα αποκλείει την ατομική διάρρηξη εκ μέρους κάποιου πτωχευτικού πιστωτή⁴⁰⁰. Κρίνεται, λοιπόν, αναγκαίο και εντός της ύποπτης περιόδου να χαραχθούν σαφή όρια μεταξύ της αγωγής διάρρηξης και πτωχευτικής ανάκλησης, και πάντως ως προς το αν ο σύνδικος έχει δικαίωμα να επιλέξει τη νομική οδό προσβολής της πράξης, ορθότερο είναι να γίνει δεκτός ο

³⁹⁹ ΠΠρΒόλου 20/2010

⁴⁰⁰ Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 105

περιορισμός του συνδίκου στις δυνατότητες που προσφέρει ο θεσμός της πτωχευτικής ανάκλησης και μόνο.

Κεφάλαιο 8 – Πτωχευτική Ανάκληση και η καταδολίευση σε σύγκριση με άλλους συγγενικούς νομικούς θεσμούς του ΑΚ

Ως είναι φυσικό επακόλουθο, ούτε τα λοιπά εργαλεία του κοινού Αστικού μας Δικαίου όπως για παράδειγμα η ακυρότητα των δικαιοπραξιών, η αντίθεση στα χρηστά ήθη κλπ, είναι ικανά να προστατεύσουν τόσο αποτελεσματικά την πτωχευτική περιουσία και τους πτωχευτικούς πιστωτές καθώς δύσκολα μπορούν να αποδειχθούν οι προϋποθέσεις της εφαρμογής τους, οπότε προβάλλει ως απολύτως απαραίτητη η υιοθέτηση κανόνων του πτωχευτικού δικαίου, οι οποίοι εν τέλει συνθέτουν το δίκαιο της πτωχευτικής ανάκλησης. Η εν λόγω σύγκριση με λοιπές περιπτώσεις δικαίου που είναι αξιολογικά και τελολογικά συγγενείς με άλλους θεσμούς οι οποίοι επιδιώκουν να καλύψουν την ίδια τούτη ανάγκη προστασίας των δανειστών, γίνεται κυρίως με βάση την ένταση των έννομων συνεπειών και το βαθμό της αμεσότητας που χαρακτηρίζει την επέμβαση του νόμου προς ανατροπή ανεπιθύμητων αποτελεσμάτων. Στο κεφάλαιο αυτό, πρόκειται να εξετασθεί η ενδοσυστηματική σχέση των ΑΚ 939 και ΠτΚ 41 επ. με θεσμούς που δεν είναι προορισμένοι να παρέχουν προστασία σε αξιώσεις που βλάπτονται, αλλά έχει αποδοθεί σε αυτούς αξιολογική συγγένεια με τους θεσμούς τούτους.

8.1 Αδικοπραξία (914 ΑΚ)

➤ Αδικοπραξία και Πτωχευτική ανάκληση

Η πτωχευτική ανάκληση διαφέρει από την αδικοπραξία. Η αδικοπραξία προϋποθέτει προσβολή συγκεκριμένου προσώπου κατά την τέλεσή της. Αντίθετα, στην πτωχευτική ανάκληση δεν υπάρχει πράξη που περιέχει κάποια ιδιαίτερη προσβολή εννόμου αγαθού, αλλά πράξη περιορισμού όλης της πτωχευτικής περιουσίας και συνεπώς προσβολής όλων μαζί των πιστωτών, ανεξαρτήτως του χρονικού σημείου κατά το οποίο έγιναν πιστωτές, δηλαδή ανεξαρτήτως του αν έγιναν πιστωτές κατά ή μετά την ανακαλούμενη πράξη.

Το πραγματικό της αδικοπραξίας δεν αρκεί για την ανάκληση η οποία έχει ως προϋπόθεση την κήρυξη πτώχευσης, ενώ αντίστροφα για θεμελίωση της ανακλητικής αξίωσης δεν απαιτείται η αδικοπραξία⁴⁰¹. Και τούτο διότι η έννοια του «παράνομου» στοιχείου εξαντλείται στην προσβολή κάποιου συμφέροντος που αναγνωρίζεται ή δικαιώματος που απονέμεται από το

⁴⁰¹ Έτσι Κοτσίρης και Ρόκας σε Γ. Ρώσσης, Σύνοψη Πτωχευτικού Δικαίου, 1984, Αθήνα, σελ. 103

νόμο αντιστοίχως. Πάντως, ο ΠτΚ προβλέπει την εφαρμογή των περί αδικοπραξιών διατάξεων σε περίπτωση κακόπιστης ενέργειας του καθ' ού η ανάκληση⁴⁰² (ά. 49 παρ. 3 ΠτΚ).

➤ **Αδικοπραξία και Καταδολίευση**⁴⁰³

Ως προς τη θεσμική σχέση των αδικοπραξιών με την καταδολίευση δανειστών, έχει υποστηριχθεί από μερίδα της θεωρίας ότι η καταδολίευση δανειστών συνιστά μορφή αδικοπραξίας. Αναλυτικότερα, έχει από μερίδα της θεωρίας χαρακτηριστεί ως αξίωση από αδικοπραξία (αδίκημα 914 ΑΚ), ειδικότερα δε ως προσβολή των χρηστών ηθών (κατά την 919 ΑΚ). Ειδικότερα, σε περίπτωση που η συμπεριφορά του τρίτου είναι αδικοπρακτικώς αξιολογήσιμη πέραν της απλής γνώσης της ΑΚ 941, είναι δυνατή η γέννηση αξίωσης αποζημίωσης κατά την ΑΚ 919, οπότε ο δανειστής δύναται να διαλέξει μεταξύ του καταλληλότερου ενδίκου βοηθήματος, αφενός της αγωγής διάρρηξης και αφετέρου της αγωγής αποζημίωσης προκειμένου προς αποκατάσταση της βλάβης του. βέβαια, προτιμότερη θα είναι η άσκηση αξίωσης αποζημίωσης καθώς έτσι θα μπορεί να αποκαταστήσει και ενδεχόμενη ηθική βλάβη και θα υπάρχει δε δυνατότητα μακρότερης παραγραφής κατ' άρθρον 937 ΑΚ, αφού η πενταετής προθεσμία θα ξεκινά από το χρόνο γνώσης του δανειστή και όχι από την απαλλοτρίωση (ΑΚ 946).

Κατά παρεμφερή άποψη η καταδολίευση αποτελεί μια ιδιόρρυθμη ή οιονεί αδικοπραξία⁴⁰⁴. Βάση των ως άνω απόψεων είναι ότι ο δανειστής υφίσταται ζημία λόγω στέρησης των αναγκαίων για την ικανοποίηση της αξίωσής του περιουσιακών στοιχείων. Τούτη δε η ζημία προκαλείται από μια υπαίτια συμπεριφορά, που αντίκειται είτε στο νόμο είτε στα χρηστά ήθη. Έτσι ο δόλος και η γνώση του τρίτου αποτελούν τα στοιχεία στα οποία οφείλεται ο «παράνομος» ή «ανήθικος» χαρακτήρας στα οποία στηρίζεται ο αδικοπρακτικός χαρακτήρας της καταδολίευσης. Μεταξύ λοιπόν των οπαδών της άποψης που συνηγορεί υπέρ του αδικοπρακτικού χαρακτήρα της καταδολίευσης υποστηρίζεται η γνώμη ότι η καταδολίευση

⁴⁰² Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2017, 10η έκδοση, σελ. 437 / Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 435

⁴⁰³ Βλ. σχετικά ΜΠρΑθ 4787/2017 κατά την οποία «*Δε συνιστά αδικοπραξία, εκτός και αν ο οφειλέτης τελεί το υπαλλακτικώς μικτό έγκλημα του αρ. 397 ΠΚ με τους προβλεπόμενους με αυτό άλλους τρόπους, πλην της απαλλοτριωτικής πράξης. Η καταδολιευτική πράξη όμως, μπορεί να θεμελιώσει αξίωση προς αποζημίωση βάσει των περί αδικοπραξιών διατάξεων και κυρίως εκείνης του αρ. 919 ΑΚ για τη μη καλυπτόμενη από τη διάρρηξη ζημία, αν συντρέχουν οι όροι της απάτης ή όταν η συμμετοχή του τρίτου δεν εξαντλείται στη γνώση του δόλου του οφειλέτη, αλλά, περαιτέρω, παίρνει τη μορφή συμπαιγνίας με αυτόν. Πρόκληση ζημίας κατά τρόπο αντίθετο προς τα χρηστά ήθη. Η υποχρέωση αποζημίωσης κατ' αρ. 919 ΑΚ είναι μεν συμπληρωματική της υποχρέωσης κατ' αρ. 914 ΑΚ, δεν αποκλείει όμως να θεμελιωθεί και στις δύο αυτές διατάξεις όταν συντρέχουν οι προϋποθέσεις αυτών.*»

⁴⁰⁴ Ε. Ρίζος, ΧρΙΔ 2002 / Μπανάκας σε ΑΚ Γεωργιάδη Σταθόπουλου

των δανειστών αποτελεί μια ιδιόρρυθμη αδικοπραξία⁴⁰⁵ ιδίως δε στην περίπτωση που η γνώση του δόλου παίρνει τη μορφή της συμπαιγνίας⁴⁰⁶ με τον οφειλέτη, ενώ η θεμελίωση της ευθύνης του τρίτου σε αδικοπραξία γίνεται κυρίως δεκτή για την περίπτωση που αυτός ήταν κακόπιστος, δηλαδή γνώριζε την καταδολιευτική πρόθεση του οφειλέτη (διάρρηξη κατά κακόπιστου τρίτου⁴⁰⁷).

Η απολύτως κρατούσα γνώμη όμως σε θεωρία και νομολογία η οποία επέκρινε τις ως άνω δύο παρεμφερείς απόψεις, αποκρούει το χαρακτηρισμό της καταδολίευσης δανειστών ως αδικοπραξίας υπό την έννοια της 914 ΑΚ⁴⁰⁸ βασιζόμενη κυρίως στην αυτοτέλεια της ρύθμισής της. Έτσι, κατά την πάγια θέση της νομολογίας ο αιτών τη διάρρηξη δανειστής δεν δικαιούται αποζημίωση λόγω συνδρομής των προϋποθέσεων της ΑΚ 914, ακόμα και όταν η συμπεριφορά του οφειλέτη ή του τρίτου αποδοκιμάζεται από την ΠΚ 397. Βέβαια, στην περίπτωση που πληρούνται η νομοτυπική μορφή της ΠΚ 397, αλλά όχι αυτή των ΑΚ 939 επ. (π.χ. σε περίπτωση δόλιας φθοράς ή απόκρυψης περιουσιακού στοιχείου του οφειλέτη), ο δανειστής δεν έχει δικαίωμα διάρρηξης, θα μπορούσε όμως να αξιώσει αποζημίωση κατά τις διατάξεις περί αδικοπραξιών. Και τούτο διότι η καταδολιευτική απαλλοτρίωση είναι μεν παράνομη συμπεριφορά αφού απαγορεύεται ως συνέπειά της όμως τάσσεται από το νόμο μόνο η διάρρηξη της απαλλοτριωτικής πράξης και όχι η αποκατάσταση του συνόλου των ζημιογόνων συνεπειών της καταδολίευσης στην περιουσία του ενάγοντος δηλαδή η αποζημίωση⁴⁰⁹. Ακόμη κι όταν η καταδολιευτική απαλλοτρίωση πληροί την αντικειμενική υπόσταση κατ' άρθρον 397 ΠΚ, δεν έχει ως συνέπεια την αποζημίωση⁴¹⁰ αλλά τη διάρρηξη.

Αναλυτικότερα, προκειμένου να γεννηθεί υποχρέωση αποζημίωσης σε βάρος ορισμένου προσώπου θα πρέπει αυτό να έχει επιδείξει υπαίτια και παράνομη ή αντίθετη στα χρηστά ήθη ή να αντλεί οφέλη από ορισμένη ζημιόγono δραστηριότητα ή πηγή κινδύνου, οπότε δεν απαιτείται πταίσμα του. Όμως, στην καταδολίευση, η κατανομή ζημίας γίνεται κατά τρόπο που απέχει από το πρότυπο κατανομής της ζημίας στις αδικοπραξίες. Έτσι, το πρόσωπο που καλείται να αποκαταστήσει τη ζημία του δανειστή είναι ο τρίτος καθώς ο δανειστής μετά τη διάρρηξη θα επισπεύσει εκτέλεση σε περιουσιακό στοιχείο που έχει αποκτήσει ο τρίτος στην ουσία. Άρα, μετά τη διάρρηξη ο τρίτος θα υποστεί μείωση της περιουσίας του προκειμένου να αποκατασταθεί η βλάβη του δανειστή. Όμως ο τρίτος δεν έχει επιδείξει συμπεριφορά η οποία

⁴⁰⁵ Ιδίως οι ιδιόρρυθμες εντοπίζονται ως προς τις προϋποθέσεις και τα αποτελέσματα : Μιχ. Κ. Αυγουστιανάκης, Η διάρρηξη της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης (τρόπος επέλευσης και αποτελέσματα), τόμος 17, 1991, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 65

⁴⁰⁶ οΛΑΠ 12/2008

⁴⁰⁷ Τριανταφυλλόπουλος, ΑιτΕκθ αρ. 140

⁴⁰⁸ ΟΛΑΠ 12/2008, ΑΠ 1849/2007, ΑΠ 554/2005

⁴⁰⁹ ΑΠ 284/1997

⁴¹⁰ ΑΠ 84/2004, ΕλλΔικ 2004

μπορεί να αξιολογηθεί βάσει κατανομής ζημιών που ενυπάρχει στους κανόνες αδικοπρακτικής ευθύνης και πάντως η συμπεριφορά του δεν πληροί κάποια νομοτυπική μορφή της αδικοπραξίας, ούτε αντίκειται στα χρηστά ήθη (αν κάτι τέτοιο γινόταν δε θα μπορούσε λόγω της ακυρότητας της να υπαχθεί στην ΑΚ 939 όπως αναφέραμε). Θα έπρεπε δηλαδή ο τρίτος να είχε συμβάλλει με τις ενέργειές του στη ματαίωση της ικανοποίησης του δανειστή του, ενώ εδώ η συμπεριφορά του είναι παθητική, γνωρίζοντας απλώς το δόλο του οφειλέτη. Δεν είναι δε παράνομη καθώς δεν αντίκειται σε κάποιο επιτακτικό ή απαγορευτικό κανόνα δικαίου ή κάποια γενική δικαιοσύνη αρχή. Έτσι, κατόπιν τούτων, δε μπορεί να εξηγηθεί πειστικά με βάση ποιο αδικοπρακτικό κριτήριο καταλογισμού βαρύνεται ο τρίτος με την αποκατάσταση της ζημίας του δανειστή συνεπώς δε μπορεί η καταδολίευση να θεωρηθεί ως αδικοπραξία ή ειδική νομοτυπική μορφή αδικοπραξίας. Προς ενδυνάμωση του εν λόγω ισχυρισμού ο οφειλέτης δεν είναι αυτός που καλείται να επανορθώσει αποκαθιστώντας τη ζημία του δανειστή ώστε να γίνεται λόγος για γέννηση σε βάρος του κάποιας υποχρέωσης αδικοπρακτικής καταγωγής⁴¹¹.

Τέλος, αφού η καταδολίευση δεν αποτελεί αυτούσια αδικοπραξία, ο δανειστής δεν έχει την αξίωση χρηματικής ικανοποίησης της ηθικής βλάβης που υπέστη λόγω της καταδολιευτικής απαλλοτριώσεως⁴¹².

8.2 Αδικαιολόγητος πλουτισμός (904 ΑΚ)

➤ Αδικαιολόγητος πλουτισμός και Πτωχευτική ανάκληση

Η πτωχευτική ανάκληση δε βασίζεται στον πλουτισμό του καθ' ού, ούτε στην έλλειψη νόμιμης αιτίας γιατί στρέφεται κατά πράξεων που είναι έγκυρες⁴¹³ επομένως δε δύναται να προϋποθέτει πλουτισμό του καθ' ού. Αν μάλιστα η πράξη είναι άκυρη ή δεν δημιουργεί εντύπωση νομιμότητας και εγκυρότητας, δε χωρεί καν ανάκληση αφού στην περίπτωση αυτή το πράγμα έχει μείνει στην περιουσία του οφειλέτη. Εξάλλου, έχει καταστεί σαφές ότι σχετικά με τη νομική της φύση δεν έχει τις ρίζες της ούτε στο δίκαιο των αδικοπραξιών ούτε στο αδικαιολόγητο πλουτισμού, πράγμα που έχει τονιστεί και στην ΕκθΝομΕπιτρ επί του άρθρου 49 ΠτΚ.

Φυσικά, δεν αποκλείεται μια από τη σκοπιά του δικαίου της πτωχευτικής ανάκλησης παραβατική συμπεριφορά να πληροί, εφόσον συντρέχουν επιπλέον περιστατικά και το πραγματικό της αδικοπρακτικής ευθύνης. Ο ΠτΚ τότε, προβλέπει την εφαρμογή διατάξεων περί αδικαιολόγητου πλουτισμού, στην περίπτωση που δεν είναι δυνατή η αυτούσια

⁴¹¹ Ε. Ρίζος, Οι προϋποθέσεις διάρρηξης της καταδολιευτικής απαλλοτριώσεως, 2012, σελ. 44

⁴¹² ΕφΠατρ 657/2010

⁴¹³ Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 436 / Γ. Ρώσσης, Σύνοψη Πτωχευτικού Δικαίου, 1984, Αθήνα, σελ. 103

επαναμεταβίβαση⁴¹⁴ (ά. 49 παρ. 1 ΠτΚ). Τούτη η αναλογική (επικουρική) εφαρμογή, των περί αδικαιολόγητου πλουτισμού διατάξεων, δε μετατρέπει την αξίωση ανάκλησης σε αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού, αλλά αφορά μόνον στον προσδιορισμό της έκτασης του πλουτισμού.

➤ **Αδικαιολόγητος πλουτισμός και Καταδολίευση**

Τόσο στην καταδολίευση όσο και στον αδικαιολόγητο πλουτισμό λαμβάνει χώρα περιουσιακή μετακίνηση που αποδοκιμάζεται από την έννομη τάξη και επέρχεται με διαφορετικούς τρόπους. Υποστηρίζεται ότι η καταδολιευτική απαλλοτρίωση αποτελεί για τον τρίτο αδικαιολόγητο πλουτισμό δηλαδή ότι είναι αδικαιολόγητο να αποκτά ο τρίτος το απαλλοτριωθέν «*προς βλάβη*» των δανειστών⁴¹⁵. Εξάλλου, ο ίδιος ο νόμος ΑΚ 943 παρ. 2 ρυθμίζοντας την ευθύνη του καλόπιστου τρίτου, που αποκτά από χαριστική αιτία για την περίπτωση της καταστροφής του απαλλοτριωθέντος έχει παραπέμψει στις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού. Στη γερμανική δε θεωρία είναι δημοφιλής η άποψη που παραλληλίζει τη νομική φύση του δικαιώματος διάρρηξης με αυτή της αξίωσης για απόδοση του αδικαιολόγητου πλουτισμού.

Ο αντίλογος ωστόσο αποκρούει ηχηρά την ως άνω θέση. Η αντιμετώπιση όμως της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης ως περίπτωσης αδικαιολόγητου πλουτισμού του τρίτου δε συνεπάγεται αναγκαία και τη συμφωνία μεταξύ των οπαδών της άποψης αυτής ως προς τις έννομες συνέπειες της καταδολίευσης, καθόσον αυτό εξαρτάται από τη θεωρία που γίνεται κάθε φορά δεκτή για το περιεχόμενο της διάρρηξης. Επιπλέον, στο ελληνικό δίκαιο, ο θεσμός της διάρρηξης σε αντίθεση με τις ΑΚ 904 εστιάζει πολύ περισσότερο στο περιουσιακό στοιχείο που εξήλθε από την περιουσία του οφειλέτη παρά σε αυτό που εισήλθε στην περιουσία του τρίτου. Δηλαδή είναι νοητή η περίπτωση της διάρρηξης να λαμβάνει χώρα ακόμα και επί περιπτώσεων απλής παραίτησης από μέρους του οφειλέτη από το δικαίωμα, ακόμα κι όταν δεν επωφελείται κάποιος τρίτος, ενώ αντιθέτως σε τούτη την περίπτωση δεν πληρούται η διάταξη του αδικαιολόγητου πλουτισμού.

Επιπλέον, η ρύθμιση του αδικαιολόγητου πλουτισμού στις διατάξεις 904 επ ΑΚ αναφέρεται σε περιουσιακές μετακινήσεις στις οποίες απουσιάζει ο λόγος που είναι ικανός να αιτιολογήσει τη διατήρηση του πλουτισμού από τον αποκτώντα αυτού. Στην 939 επ ΑΚ, αντιθέτως, η αιτία ως αντικείμενο νομοθετικής αποδοκιμασίας έχει άλλο ερμηνευτικό περιεχόμενο, αφού ο νόμος αποδοκιμάζει τη μετακίνηση όχι γιατί δεν υπάρχει έγκυρη αιτία (causa) αλλά επειδή αξιολογεί

⁴¹⁴ Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2017, 10η έκδοση, σελ. 438

⁴¹⁵ Καργάδος, ΕρμΑΚ Εισαγ. 939 – 946 αρ. 30 επ.

τις ενδιάθετες παραστάσεις των δικαιοπρακτούντων, ήτοι την απώτερη αιτία της απαλλοτρίωσης που δεν είναι άλλη από τη βλάβη των δανειστών του οφειλέτη⁴¹⁶. Τέλος, κατά την ΑΚ 904 λαμβάνει χώρα μια περιουσιακή μετακίνηση σε βάρος της περιουσίας του φορέα της αξίωσης του αδικαιολόγητου πλουτισμού ενώ αντιθέτως με την ΑΚ 939 η περιουσιακή αυτή επίδοση δε λαμβάνει χώρα σε βάρος του φορέα της καταδολιευτικής διάρρηξης αλλά σε βάρος ενός προσώπου που υπόκειται στη διαπλαστική εξουσία, ήτοι του οφειλέτη και πάντως όχι του δανειστή. Έτσι, είναι νοητή η αγωγή διάρρηξης ακόμα και σε περιπτώσεις παραίτησης από δικαίωμα, όπου δεν επωφελείται κάποιο τρίτο πρόσωπο.

8.3 Ακυρώσιμη δικαιοπραξία (140 επ. ΑΚ)

➤ Ακυρώσιμη δικαιοπραξία και Πτωχευτική ανάκληση

Παρότι στο προ ισχύσαν δίκαιο (ά. 538 ΕμπΝ) γινόταν λόγος για ακύρωση των σχετικών πράξεων, εντούτοις, η ακύρωση δικαιοπραξίας λόγω ελαττώματος της βουλήσεως (απάτη, πλάνη, απειλή) ως η τελευταία ρυθμίζεται στα άρθρα 140 επ. του Αστικού Κώδικα, δεν έχει καμία απολύτως σχέση με την πτωχευτική ανάκληση. Η ακυρώσιμη δικαιοπραξία μέχρι την ακύρωσή της με την έκδοση της σχετικής δικαστικής απόφασης είναι ισχυρή (ά. 184 ΑΚ) οπότε και ανατρέπονται κατά κανόνα αναδρομικά όλα τα αποτελέσματά της. Αντίθετα, η πτωχευτική ανάκληση, δεν επηρεάζει το κύρος των προπτωχευτικών δικαιοπραξιών, απλώς οδηγεί μέσω ενοχικών αξιώσεων στην αναμεταβίβαση στην πτωχευτική περιουσία των αποσπασθέντων από αυτή στοιχείων (ά. 49 ΠτΚ).

Επιπρόσθετα, η αγωγή ακύρωσης εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του δικαιούχου αυτής, ενώ αντιθέτως η ανακλητική αξίωση γεννάται με το που κηρυχθεί η πτώχευση, την οποία και υποχρεούται όπως ασκήσει ο σύνδικος⁴¹⁷.

➤ Ακυρώσιμη δικαιοπραξία και Καταδολίευση

Στην περίπτωση που η εκποιητική δικαιοπραξία είναι ακυρώσιμη και το δικαίωμα ακύρωσης αναγνωρίζεται στον οφειλέτη, υποστηρίζεται ότι δίδεται στο δανειστή δικαίωμα επιλογής⁴¹⁸.

⁴¹⁶ ΕφΑθ 3541/2008

⁴¹⁷ Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 18

⁴¹⁸ Παπαδημητρόπουλος, σε Γεωργιάδη ΣΕΑΚ, Εισαγ. 939-946, αρ. 4. Βλ. όμως και Σπυριδάκη/Περάκη, ΕνοχΔ Β/2, 939, αρ. 7 · Σπυριδάκη, ΕιδΕνοχ3 ΙΙ, αρ. 3στ, σ. 316, κατά τον οποίο, σε περίπτωση ακυρωσίας υπέρ του οφειλέτη δεν εφαρμόζονται οι ΑΚ 939επ., καθώς ο δανειστής μπορεί να ζητήσει πλαγιαστικά την ακύρωση, ενώ σε περίπτωση ακυρωσίας υπέρ του τρίτου, ο δανειστής έχει δικαίωμα διάρρηξης κατά τις ΑΚ 939επ. Πρβλ. και Μπανάκα, σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρ. 939, αρ. 25, σ. 852. Αντίθετα, Κορδογιαννόπουλος, ΑΙΔ 1947-1950, σ. 85-86, κατά τον οποίο δεν υφίσταται το εν λόγω εκλεκτικό δικαίωμα υπέρ του δανειστή, τουλάχιστον από άποψη πρακτικής χρησιμότητας

Συγκεκριμένα ο δανειστής μπορεί είτε να ασκήσει πλαγιαστικά το δικαίωμα ακύρωσης του οφειλέτη, είτε να αξιώσει τη διάρρηξη της δικαιοπραξίας.

Κατά άλλη άποψη όμως ορθότερο είναι να γίνει δεκτό ότι δεν είναι δυνατή η πλαγιαστική άσκηση του δικαιώματος ακύρωσης και, συνεπώς, αν δεν ακυρώθηκε η δικαιοπραξία, η προστασία του δανειστή διασφαλίζεται αποκλειστικά μέσω του δικαιώματος διάρρηξης⁴¹⁹.

8.4 Άκυρη δικαιοπραξία (180 επ ΑΚ)

➤ Άκυρη δικαιοπραξία και Πτωχευτική ανάκληση

Ο θεσμός της πτωχευτικής ανάκλησης, δε θα πρέπει να συνδέεται ούτε με την ακυρότητα δικαιοπραξιών, καθόσον οι πράξεις που υπόκεινται σε ανάκληση δεν είναι άκυρες, ενώ επίσης, οι προϋποθέσεις ακυρότητας μιας δικαιοπραξίας δεν είναι ίδιες με εκείνες της ανακλητικής αξίωσης, γεγονός που σημαίνει ότι η συγκεκριμένη πράξη δεν είναι σε κάθε περίπτωση εξ αρχής άκυρη. Εξ αντιδιαστολής προκύπτει ότι εάν μια πράξη είναι άκυρη, βάσει των διατάξεων του Αστικού μας Κώδικα, συνήθως καθίσταται άνευ αντικειμένου η ανακλητική αξίωση, καθώς λόγω της ακυρότητας δεν επέρχεται καμία απολύτως συνέπεια άρα και περαιτέρω βλάβη στους πιστωτές⁴²⁰.

➤ Άκυρη δικαιοπραξία και Καταδολίευση

Από τις διατάξεις των άρθρων 939 επ. ΑΚ προκύπτει ότι για τη διάρρηξη απαλλοτριωτικής δικαιοπραξίας πρέπει να συντρέχουν οι εξής όροι: i) ανεπάρκεια υπόλοιπης περιουσίας για να ικανοποιηθεί ο δανειστής, ii) απαλλοτρίωση εκ μέρους τον οφειλέτη, iii) απαλλοτρίωση με πρόθεση βλάβης των δανειστών, η οποία πρόθεση θεωρείται ότι υπάρχει, όταν αυτός (οφειλέτης) γνωρίζει ότι με την απαλλοτρίωση του περιουσιακού του στοιχείου θα περιέλθει σε τέτοια οικονομική κατάσταση, ώστε η περιουσία που του απομένει να μην αρκεί για την ικανοποίηση των δανειστών⁴²¹, iv) βλάβη των δανειστών, και v) γνώση του τρίτου ότι ο οφειλέτης απαλλοτριώνει προς βλάβη των δανειστών. Η ως άνω απαλλοτρίωση πρέπει να είναι πραγματική. Αν η απαλλοτρίωση γίνεται με σκοπό καταδολίευσης των δανειστών εικονικά, είναι κατά την ΑΚ 138 παρ. 1 άκυρη και εφαρμόζονται οι περί ακυρότητας λόγω εικονικότητας διατάξεις και συνεπώς αποκλείεται η εφαρμογή των ΑΚ 939 επ, διότι λείπει η προϋπόθεση της έγκυρης απαλλοτρίωσης⁴²². Μπορεί όμως να ασκηθεί από το δανειστή αναγνωριστική αγωγή (70 ΚΠολΔ).

⁴¹⁹ Ε. Ρίζος, Οι προϋποθέσεις διάρρηξης της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης, 2012, σελ. 166

⁴²⁰ Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 19

⁴²¹ ΑΠ 1798/2007

⁴²² ΠολΠρωτΛαρ 8/2016

Και εν προκειμένω, είναι απαράδεκτη η αντικειμενική σώρευση αγωγής για αναγνώριση ακυρότητας δικαιοπραξίας στα άρθρα 138 ΑΚ (περί εικονικότητας) και στα άρθρα 939 επ. ΑΚ (περί καταδολίευσης) – αντιφατικές βάσεις – δεκτή μόνο η επικουρική σώρευση σε αυτήν την περίπτωση. Επομένως, η επίκληση της εικονικότητας και η διάρρηξη της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης είναι αντιφατικές βάσεις, δεδομένου ότι η πρώτη θεμελιώνει αναγνωριστική της ακυρότητας αγωγή, ενώ η δεύτερη αποτελεί βάση σε αγωγή με διαπλαστικό αίτημα την ανατροπή κατ' αρχήν της έγκυρης δικαιοπραξίας. Ως εκ τούτου, είναι παραδεκτή μόνο η επικουρική (επιβοηθητική) σώρευση των δύο βάσεων⁴²³.

8.5 Αντίθεση στο νόμο ή στα χρηστά ήθη (174, 178 ΑΚ)

➤ Αντίθεση στο νόμο ή στα χρηστά ήθη και Πτωχευτική ανάκληση

Μόνη η πτωχευτική ανάκληση (το ίδιο ισχύει και για την καταδολιευτική απαλλοτρίωση), δεν είναι άκυρη για αντίθεση σε απαγορευτική διάταξη νόμου (ά. 174 ΑΚ) ή στα χρηστά ήθη (ά. 178 ΑΚ). Και οι δύο, προϋποθέτουν ότι υπάρχει έγκυρη απαλλοτρίωση (ως αναφέραμε στις συγκρίσεις με την άκυρη και ακυρώσιμη δικαιοπραξία).

➤ Αντίθεση στο νόμο ή στα χρηστά ήθη και Καταδολίευση

Γενικά η σχέση μεταξύ διατάξεων που αποτυπώνουν μια ειδική νομοτυπική μορφή προς αυτές που περιέχουν μια γενική ρήτρα είναι εξαιρετικά αμφιλεγόμενη. Ωστόσο δε μπορεί να διατυπωθεί ένας γενικός απαράβατος κανόνας, ο οποίος να εφαρμόζεται σε κάθε περίπτωση που δεν πληρούται η νομοτυπική μορφή της ειδικής διάταξης η οποία εξειδικεύει τη γενική ρήτρα. Είναι λοιπόν ζήτημα έρευνας της κάθε περίπτωσης αν αποκλειστεί η εφαρμογή της γενικής ρήτρας εξαιτίας της μη δυνατότητας εφαρμογής της διάταξης που την εξειδικεύει. Έτσι αν πχ. λείπει η γνώση του τρίτου, η προστασία του δανειστή έρχεται σε αντίθεση με την επιταγή της ασφάλειας των συναλλαγών, που συναποτελεί τη ratio των διατάξεων για την καταδολίευση δανειστών. Αν όμως λείπει κάποια προϋπόθεση που αναφέρεται στη σύγκρουση συμφερόντων, δηλαδή η ύπαρξη αξίωσης, η απαλλοτρίωση ή η βλάβη του δανειστή τότε δεν υπάρχει καν σύγκρουση συμφερόντων ώστε να τίθεται θέμα αξιολόγησης της θέσης του δανειστή και προστασίας του. Συνεπώς, το αποτέλεσμα της προστασίας του δανειστή μέσω της ανενέργειας της απαλλοτρίωσης δε μπορεί να παραχθεί ως απόρροια εφαρμογής της γενικής ρήτρας της ΑΚ 281, αν λείπει κάποιος όρος της νομοτυπικής μορφής των ΑΚ 939.

Μολονότι γίνεται συχνά δεκτή η αντίθεση της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης προς το νόμο ή τα χρηστά ήθη, αποκρούεται η συνέπεια της ακυρότητας για την απαλλοτριωτική πράξη ως παράνομη ή ιδίως ως ανήθικη πράξη. Εφόσον μια απαλλοτρίωση είναι καταδολιευτική,

⁴²³ ΕφΑθ 2439/2008

επέρχονται οι έννομες συνέπειες των ΑΚ 939 οι οποίες και ρυθμίζουν ειδικότερα το ζήτημα αποκλείοντας τις γενικές διατάξεις της ΑΚ 174 και 178, η συμπεριφορά δε του τρίτου όπως αυτή αποτυπώνεται στις ΑΚ 941 – 942, υπολείπεται κατά την κρατούσα άποψη του *minimum* ανηθικότητας που αποτελεί το περιεχόμενο της εν λόγω αξιολογικής έννοιας. Έτσι η αντίθεση της κακόβουλης άσκησης δικαιώματος στις επιταγές της έννομης τάξης μπορεί να θεμελιωθεί κυρίως ως υπέρβαση του σκοπού του δικαιώματος, εφόσον θεμελιώνει την αποδοκιμασία στον τελολογικό προσδιορισμό του δικαιώματος. Επομένως, εφόσον γίνεται ήδη λόγος για αποδοκιμαστέα συμπεριφορά αυτοτελώς, δεν τίθεται λόγος επιπρόσθετης αξιοποίησης των χρηστών ηθών, προκειμένου να επιτευχθεί τυχόν εναρμόνιση με τις κοινωνικές αντιλήψεις περί ηθικής⁴²⁴.

Από οπαδούς της εμπράγματης θεωρίας, η καταδολιευτική απαλλοτρίωση παραλληλίζεται, με διάθεση απαγορευμένη από το νόμο και διαπιστώνονται ομοιότητες ως προς τις έννομες συνέπειες δηλαδή τη σχετική ακυρότητα της απαλλοτρίωσης (ά. 175 παρ. 2 ΑΚ), περιορίζοντας λοιπόν τη σύγκριση μόνον ως προς την έννομη συνέπεια, χωρίς να επεκτείνεται και στο πραγματικό των ρυθμιζόμενων περιπτώσεων.

Εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του 939 επ. ΑΚ, δεν καθίσταται άκυρη η καταδολιευτική απαλλοτρίωση λόγω αντίθεσης στο νόμο (αρ. 174 ΑΚ) ή στα χρηστά ήθη (αρ. 178 ΑΚ). Αν μια απαλλοτρίωση είναι καταδολιευτική τότε οι διατάξεις του αρ. 939 ΑΚ επ. αποκλείουν την εφαρμογή των 174,178 ΑΚ. Στην περίπτωση όμως που η καταδολιευτική απαλλοτρίωση είναι άκυρη, δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις των αρ. 939 ΑΚ επ. καθώς απαιτούν την ύπαρξη έγκυρης απαλλοτρίωσης. Ο δανειστής μπορεί να επικαλεστεί τότε οποτεδήποτε την ακυρότητα με αναγνωριστική αγωγή (αρ. 70 ΚπολΔ)⁴²⁵.

7.6 Εικονικότητα (138 ΑΚ)

Εικονική δικαιοπραξία είναι η μη γενόμενη σπουδαίως, ήτοι η απευθυντέα δήλωση ή η σύμβαση όπου ο μεν δηλών θέλει, ο δε αποδέκτης γνωρίζει τη βούληση του δηλούντος να μην ισχύσει η δήλωσή του ή και να ισχύσει αντ' αυτής άλλη καλυπτόμενη από την πρώτη. Δεν απαιτείται ο δόλος του οφειλέτη στρεφόμενος κατά των δανειστών.

➤ Εικονικότητα και Πτωχευτική ανάκληση

Η πτωχευτική ανάκληση διαφέρει από την εικονικότητα, παρά το γεγονός ότι και η τελευταία αποσκοπεί στην έννομη προστασία των δανειστών γιατί λόγω της ακυρότητας της δικαιοπραξίας, ελλείπει το στοιχείο της έγκυρης απαλλοτρίωσης που είναι προϋπόθεση της

⁴²⁴ Ε. Ρίζος, Οι προϋποθέσεις διάρρηξης της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης, 2012, σελ. 85

⁴²⁵ Βλ. Γεωργιάδη Απ., ό.π. σελ. 747, Βαθρακοκόιλη, ό.π. σελ. 1137

πτωχευτικής ανάκλησης όπως και της αγωγής διάρρηξης, χωρίς ωστόσο να αποκλείεται να είναι καταδολιευτική η απαλλοτρίωση που υποκρύπτεται πίσω από την εικονική δικαιοπραξία (σχετική εικονικότητα ά. 138 εδ. β ΑΚ)⁴²⁶.

Έτσι, εάν διαπιστωθεί εικονικότητα της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης περιουσιακού στοιχείου του οφειλέτη, η εκποιητική αυτή δικαιοπραξία δεν υπόκειται σε διάρρηξη διότι είναι άκυρη και αποκλείεται η 939 επ. ΑΚ. Λόγω μάλιστα της ακυρότητας της δικαιοπραξίας, το αντικείμενο εξακολουθεί να βρίσκεται στην περιουσία του οφειλέτη⁴²⁷. Στην αγωγή διάρρηξης υπόκειται όμως η απαλλοτρίωση που ενδεχομένως καλύπτεται πίσω από την εικονική και είναι έγκυρη κατά την ΑΚ 138 (παραδείγματος χάριν δωρεά που υποκρύπτεται πίσω από εικονική πώληση).

➤ **Εικονικότητα και Καταδολίευση**

i) επί της εικονικής δικαιοπραξίας δεν απαιτείται δόλος του οφειλέτη και γνώση του δόλου του τρίτου, όπως τουναντίον απαιτείται στην παυλιανή αγωγή, ii) την αγωγή περί αναγνώρισης της εικονικότητας δύναται να την εγείρει πας δανειστής, είτε αυτός είναι προγενέστερος είτε μεταγενέστερος της εικονικής δικαιοπραξίας, ενώ την παυλιανή αγωγή δύναται κατά κανόνα να εγείρει μόνον ο προγενέστερος δανειστής, και τέλος iii) η παυλιανή αγωγή παραγράφεται επί πενταετίας (5) σύμφωνα με την 946 ΑΚ, ενώ η αγωγή περί αναγνώρισεως της εικονικότητας δεν υπόκειται σε ουδεμία παραγραφή⁴²⁸.

Απαλλοτρίωση που έγινε με σκοπό καταδολίευσης των δανειστών εικονικά, σύμφωνα με την ΑΚ 138 είναι άκυρη, επομένως αποκλείεται η εφαρμογή της ΑΚ 939 επ. αφού λείπει η βασική προϋπόθεση της έγκυρης απαλλοτρίωσης⁴²⁹. Συνεπώς, ζήτημα συρροής της εικονικότητας με την καταδολίευση ή την πτωχευτική ανάκληση δε γίνεται να υφίσταται. Φυσικά ωστόσο, είναι αυτονόητο ότι επικουρική σώρευση (κατ' άρθρον 219 ΚΠολΔ) μπορεί να υπάρχει.

8.7 Μεταβίβαση περιουσίας ή επιχείρησης (479 ΑΚ)

Για τη μεταβίβαση περιουσίας ή επιχείρησης προβλέπει η ΑΚ 479 η οποία ορίζει ότι «*αν με σύμβαση μεταβιβάστηκε περιουσία ή επιχείρηση, αυτός που αποκτά ευθύνεται απέναντι στον δανειστή έως την αξία των μεταβιβαζόμενων στοιχείων για τα χρέη που ανήκουν στην περιουσία ή στην επιχείρηση. Η ευθύνη αυτού που μεταβιβάζει εξακολουθεί να υπάρχει.*» Η ρύθμιση αυτή επεκτείνει την ευθύνη του μεταβιβάζοντος και στο πρόσωπο του αποκτώντος ο οποίος επέχει

⁴²⁶ ΕφΑθ 9960/1986

Καυκάς, Ενοχικών Δίκαιον Έκδοση 2^η, σελ. 962 – 963

⁴²⁷ ΕφΑθ 109/2011

⁴²⁸ Θεοχάρης Βασιλάκης, Ειδικών Ενοχικών Δίκαιον, 1964 Αθήναι, σελ. 381

⁴²⁹ ΕφΑθ 109/2011

προσωπική ευθύνη για χρέη της περιουσίας ή της επιχείρησης. Περαιτέρω η εφαρμογή της 479 ΑΚ εγκαθιδρύει παθητική εις ολόκληρον ευθύνη του μεταβιβάζοντος οφειλέτη και του αποκτώντος τρίτου για τα χρέη του μεταβιβάζοντος μέχρι της αξίας του μεταβιβασθέντος ενεργητικού. Σκοπός της ρύθμισης αυτής είναι η προστασία των ενοχικών αξιώσεων, η ικανοποίηση των οποίων κινδυνεύει να ματαιωθεί λόγω της απώλειας του εγγυητικού υπόβαθρου ικανοποίησής τους, δηλαδή του ενεργητικού της περιουσίας του οφειλέτη.

Ως προς τις συνέπειες, ο τρίτος που αποκτά την περιουσία ή επιχείρηση κατά την ΑΚ 479 καθίσταται ο ίδιος συνοφειλέτης εις ολόκληρον μαζί με τον αρχικό οφειλέτη και έτσι ο δανειστής έχει το δικαίωμα να απαιτήσει από αυτόν την εκπλήρωση της υποχρέωσης του μεταβιβάσαντος αρχικού οφειλέτη.

➤ **Μεταβίβαση περιουσίας ή επιχείρησης και Πτωχευτική Ανάκληση / Καταδολίευση**

Η προστασία που παρέχεται με την 479 ΑΚ στοιχειοθετείται με μόνη τη μεταβίβαση της περιουσίας του οφειλέτη και είναι ανεξάρτητη από τη συνδρομή δόλιας συμπεριφοράς είτε του μεταβιβάζοντος οφειλέτη είτε του αποκτώντος τρίτου⁴³⁰. Συνήθως προτιμάται η ρύθμιση της ΑΚ 479 λόγω της δυσκολίας απόδειξης των προϋποθέσεων της καταδολίευσης και της πτωχευτικής ανάκλησης, ιδίως δε της γνώσης του τρίτου, ενώ γενικά είναι δυνατή η επικουρική σώρευση των δικαιωμάτων τόσο της μεταβίβασης περιουσίας ή επιχείρησης όσο και της καταδολίευσης / πτωχευτικής ανάκλησης στο ίδιο δικόγραφο, καθόσον το «πραγματικό» των ρυθμίσεων τούτων σχηματίζει τεμνόμενους κύκλους, με την έννοια ότι είναι δυνατή σε συγκεκριμένη περίπτωση η συνδρομή των προϋποθέσεων είτε μόνο της μιας ρύθμισης είτε και των δύο.

Εμφανίζουν δε τη μεγαλύτερη τελολογική εγγύτητα μεταξύ τους⁴³¹. Η διάταξη της ΑΚ 479 καθιερώνει για πρώτη φορά τον θεσμό της προσωπικής ευθύνης του αποκτώντος περιουσία ή επιχείρηση για χρέη που «ανήκουν» στην περιουσία ή την επιχείρηση, θεσμό με μεγάλη τελολογική και λειτουργική συνάφεια προς την αγωγή διάρρηξης και περαιτέρω την πτωχευτική ανάκληση. Σκοπός των ως άνω ρυθμίσεων είναι η προστασία των ενοχικών αξιώσεων, η ικανοποίηση των οποίων κινδυνεύει να ματαιωθεί λόγω της απώλειας του εγγυητικού υπόβαθρου ικανοποίησής τους, δηλαδή του ενεργητικού της περιουσίας του οφειλέτη. Έτσι, στους προαναφερθέντες θεσμούς ήτοι την η έννομη τάξη προφανώς αποσκοπεί στην παροχή προστασίας κυρίως δε κατασταλτικής φύσης, στους δανειστές οι οποίοι

⁴³⁰ Μπανάκας σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλου ΑΚ άρ. 939

⁴³¹ Κατά τον Πάνο Κ. Κορνηλάκη, Επίτομο Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, 2η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2013, «πρόκειται για δύο τεμνόμενους κύκλους, με την έννοια ότι είναι δυνατή σε συγκεκριμένη περίπτωση η συνδρομή των προϋποθέσεων είτε μόνο της μιας ρύθμισης είτε και των δύο»

βλάπτονται και αδυνατούν να ικανοποιηθούν εξαιτίας της έλλειψης άλλων περιουσιακών στοιχείων.

Συνήθως προτιμάται η ρύθμιση της ΑΚ 479 λόγω της δυσκολίας απόδειξης των προϋποθέσεων της καταδολιεύσεως⁴³²(και της πτωχευτικής ανάκλησης). Όμως, επί καταδολιεύσεως δανειστών ο τρίτος δε γίνεται οφειλέτης του δανειστή αν μεταβιβάζει το πράγμα και η υποχρέωσή του συνίσταται μόνον στην αποκατάσταση της προηγούμενης κατάστασης, και έτσι στερείται της δυνατότητας να αντιτάξει το δικαίωμα του έναντι του δανειστή που πέτυχε τη διάρρηξη. Αντίθετα, σύμφωνα με την ΑΚ 479, ο τρίτος καθίσταται συνοφειλέτης εις ολόκληρον με τον αρχικό οφειλέτη.

Για την παροχή προστασίας στους βλαπτόμενους δανειστές, η ΑΚ 479 απέχει από κάθε αξιολόγηση βούλησης ή γνώσης τόσο του μεταβιβάζοντος οφειλέτη όσο και του αποκτώντος τρίτου. Η 939 ΑΚ βασίζεται σε μια στάθμιση συμφερόντων έκφραση της οποίας είναι η αξιολόγηση υποκειμενικών στοιχείων που αφορούν τόσο τον οφειλέτη όσο και τον τρίτο. Πέραν όμως των διαφορών ως προς τις υποκειμενικές προϋποθέσεις, υπάρχουν και διαφορές ως προς τις αντικειμενικές προϋποθέσεις εφαρμογής αφού η ΑΚ 479 απαιτεί μεταβίβαση του συνόλου της περιουσίας και γενικότερα ενδιαφέρει η ποσοτική σχέση ανάμεσα στα μεταβιβαζόμενα περιουσιακά στοιχεία και το σύνολο του ενεργητικού του μεταβιβάζοντος. Αντίθετα, η ΑΚ 939 αρκείται στη μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων χωρίς να απαιτεί να αποτελούν το σύνολο της περιουσίας του οφειλέτη ή να τελούν σε ορισμένη ποσοστιαία αναλογία προς το σύνολο της περιουσίας αυτής. Εάν στην καταδολιεύση ενδιαφέρει μια ποσοστιαία αναλογία, τούτη έχει κυρίως να κάνει με τη σχέση της απομένουσας περιουσίας με τις απαιτήσεις (και την πιθανή βλάβη) των δανειστών⁴³³.

Πέραν των εμφανών λειτουργικών και τελεολογικών ομοιοτήτων, υπάρχουν εξίσου εμφανείς διαφορές ανάμεσα στους δύο θεσμούς, που αφορούν τόσο τις προϋποθέσεις προστασίας των δανειστών, όσο και τις έννομες συνέπειες που προβλέπονται εκατέρωθεν. Συγκεκριμένα, για την παροχή προστασίας στους βλαπτόμενους δανειστές, το γράμμα της ΑΚ 479 απέχει από κάθε αξιολόγηση γνώσης ή βούλησης τόσο του μεταβιβάζοντος οφειλέτη, όσο και του αποκτώντος τρίτου. Από τη διατύπωσή της προκύπτει ότι μόνο στοιχείο της νομοτυπικής μορφής της είναι το αντικειμενικό γεγονός της μεταβίβασης της περιουσίας του οφειλέτη, το οποίο υπονοεί βλάβη του δανειστή, λόγω της απώλειας του συνόλου της υπέγγυας περιουσίας του οφειλέτη του. Με τον τρόπο αυτό, προκρίνεται άνευ ετέρου το συμφέρον των δανειστών,

⁴³² Απόστολος Γεωργιάδης – Μιχαήλ Σταθόπουλος, Αστικός Κώδικας, Κατ' άρθρον ερμηνεία, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας

⁴³³ Ε. Ρίζος, Οι προϋποθέσεις διάρρηξης της καταδολιευτικής απαλλοτριώσεως, 2012, σελ. 23 – 24

χωρίς καμία περαιτέρω αξιολόγηση, ικανή να υποστηρίξει την προτίμηση της προστασίας του συμφέροντος αυτού έναντι των υπολοίπων.

Γενικά, μεταξύ των δύο θεσμών υπάρχει πράγματι μεγάλη συγγένεια, ιδίως τελεολογική, καθώς και οι δύο αποβλέπουν στη θεραπεία της ίδιας φύσης βλάβης. Μάλιστα είναι δυνατό μια απαλλοτρίωση να προκαλεί τις έννομες συνέπειες τόσο της ΑΚ 479 όσο και της ΑΚ 939, οπότε τότε είναι δυνατή η γέννηση και των δύο δικαιωμάτων επικουρικά. Πάντως, από την πλευρά του δανειστή η απόδειξη της ΑΚ 479 κρίνεται ευκολότερη.

Συμπεράσματα και Παρατηρήσεις

Η υποψία ότι ο αφερέγγυος οφειλέτης θα προσπαθήσει να αποτρέψει την εφαρμογή των πτωχευτικών συνεπειών και να βλάψει τους πιστωτές του, δικαιολογεί την ύπαρξη ειδικών αυστηρότερων κανόνων σε σχέση με τις διατάξεις του κοινού δικαίου (939 ΑΚ). Δεν είναι λοιπόν καθόλου σπάνιο δηλαδή προκειμένου να αποσοβήσει τον κίνδυνο οριστικής απώλειας των περιουσιακών του στοιχείων από δανειστές του να προβαίνει στην εκποίηση τους σε τρίτους με χαριστικές πράξεις ή έναντι μικρού συχνά ανταλλάγματος πιθανόν και με την προοπτική ανάκτησής τους μελλοντικά μόλις παρέλθει ο κίνδυνος, με σκοπό δηλαδή να τα καταστήσει «απρόσιτα» στους δανειστές του επερχόμενος σε μια «αδυναμία εκπλήρωσης των υποχρεώσεών του». Οι θεσμοί της διάρρηξης και της καταδολίευσης αποβλέπουν ακριβώς σε αυτό, την αυθαίρετη απεγγοποίηση της περιουσίας των οφειλετών, σκοπεύοντας ακράδαντα στη διασφάλιση της ακεραιότητάς της όσον αφορά τα δικαιώματα των δανειστών να επιληφθούν αυτής με τα μέσα της αναγκαστικής εκτέλεσης⁴³⁴. Εκείνο που κολάζεται λοιπόν είναι η υπαίτια ματαίωση της προσδοκώμενης ικανοποίησης των δανειστών, ιδίως δε όταν γίνεται κατά τρόπο επιλήψιμο.

Με τους ειδικούς κανόνες της πτωχευτικής ανάκλησης επιβάλλεται η σε κάποιο βαθμό οπισθενέργεια της πτώχευσης και των δεσμεύσεων που δημιουργεί, ώστε να ελέγχονται με αυστηρότερα κριτήρια οι πράξεις που διενεργούνται από τον αφερέγγυο οφειλέτη προτού πτωχεύσει. Ο έλεγχος αυτός θα μπορούσε να επιτευχθεί με αναδρομικότητα της πτωχευτικής απαλλοτρίωσης, ώστε να μην επέρχεται με την πτώχευση, αλλά ήδη με την παύση πληρωμών, και να καταλαμβάνει και τις πράξεις του μεσοδιαστήματος. Ωστόσο, ένα τέτοιο εγχείρημα θα ήταν εξαιρετικά επικίνδυνο ως προς την ασφάλεια συναλλαγών φυσικά όμως και λόγω απόλυτης αντίθεσης στις συνταγματικές αρχές ενώ ταυτόχρονα οι επιχειρήσεις θα παρέλυαν ήδη προτού πτωχεύσουν⁴³⁵. Συνεπώς, η επινόηση του μηχανισμού της πτωχευτικής ανάκλησης καλείται να ανεύρει σημεία ισορροπίας σε μια διμερή σχέση που αποτελείται από την προστασία των πιστωτών από τη μία και την ασφάλεια των πιστωτών από την άλλη πλευρά⁴³⁶. Στην προσπάθεια αυτή ο νόμος δεν καθιστά ανίσχυρες όλες τις πράξεις του οφειλέτη αδιακρίτως, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της πτωχευτικής απαλλοτρίωσης, ούτε μεταχειρίζεται και αντιμετωπίζει τις πράξεις με την ίδια αυστηρότητα αλλά τις διαβαθμίζει αν άλογα με το βαθμό επικινδυνότητας που έχουν. Αυστηρότερος είναι ο νόμος με τις χαριστικές δικαιοπραξίες και τις πληρωμές χρεών και οφειλών εν γένει σε χρόνο ή με τρόπο που δεν αντιστοιχούν στην οφειλή, και των οποίων η ανατροπή είναι ευχερέστερη, ενώ οι λοιπές

⁴³⁴ ΠΠρΑθ 1321/2010

⁴³⁵ Ευάγγελος Εμμ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2017, σελ. 300

⁴³⁶ Uncitral (2004)

πράξεις, ιδίως στις περιπτώσεις που υπάρχει και τίμημα, κρίνονται με ελαστικότερα κριτήρια. Πρέπει δε να επισημανθεί ότι σε αδρές γραμμές ότι εν τέλει ο θεσμός της πτωχευτικής ανάκλησης αξιολογείται ως επιτυχημένος. Ο νομοθέτης του ΠτΚ έδωσε ιδιαίτερο βάρος στην αναμόρφωση και τον εκσυγχρονισμό του συγκεκριμένου θεσμού, ιδίως με τη προσθήκη της νέας διάταξης της πτωχευτικής ανάκλησης λόγω δόλιας βλάβης πιστωτή (α. 44 ΠτΚ), ο οποίος θεωρείται σήμερα ως ένα από τα βασικά αντίδοτα στη μάστιγα που πλήττει τη συντριπτική πλειοψηφία των πτωχεύσεων διεθνώς, την «έλλειψη ενεργητικού».

Η αγωγή διάρρηξης της καταδολιευτικής δικαιοπραξίας και η πτωχευτική ανάκληση αποτελούν θεσμούς του δικαίου οι οποίοι έχουν σαν στόχο την προστασία των δανειστών του οφειλέτη. Πρόκειται κυρίως για αξιολογικούς κανόνες αναδρομικής ισχύος καθώς μέσω αυτών ανατρέπονται εκ των υστέρων (ενδεχομένως και μερικά έτη μετά) πράξεις που διηγήρησε ο οφειλέτης στον προθάλαμο της κήρυξης του σε πτώχευση. Η αγωγή διάρρηξης λειτουργεί σε ατομικό επίπεδο, προστατεύοντας τον δανειστή του οφειλέτη. Η πτωχευτική ανάκληση με τη σειρά της προσπαθεί να διαχειριστεί τη γενικευμένη οικονομική αφερεγγυότητα του οφειλέτη, προστατεύοντας την πτωχευτική περιουσία και την κατανομή της ζημίας μεταξύ των πτωχευτικών πιστωτών. Η αγωγή διάρρηξης λειτουργεί βοηθητικά στις περιπτώσεις που οι διατάξεις οι σχετικές με την πτωχευτική ανάκληση δεν μπορούν να τύχουν εφαρμογής. Ο θεσμός της καταδολίευσης δανειστών εφαρμόζεται κυρίως στις περιπτώσεις απαλλοτρίωσης που επιχειρεί ο οφειλέτης πριν την ύποπτη περίοδο, οπότε και δεν εφαρμόζεται το δίκαιο της πτωχευτικής ανάκλησης.

Συνεπώς, πρέπει να επισημανθεί για μία ακόμη φορά η μεγάλη σημασία της πτωχευτικής ανάκλησης αλλά και της καταδολίευσης, ειδικά στην δεκαετία που διανύουμε, λόγω της ανεπάρκειας ενεργητικού τόσο εθνικώς όσο και διεθνώς η οποία συρρικνώνει απελπιστικά τις προοπτικές ικανοποίησης των πιστωτών/δανειστών. Συχνά, αυτή η έλλειψη ενεργητικού οφείλεται σε δόλιες ενέργειες του οφειλέτη κατά την περίοδο που προηγείται χρονικά της πτώχευσης. Έτσι, η προστασία των πιστωτών σε περίπτωση πτώχευσής του, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ύπαρξη του ενεργητικού της περιουσίας, αφού το ενεργητικό αυτό θα αποτελέσει το αντικείμενο της εκκαθάρισης και ικανοποίησης των πτωχευτικών πιστωτών, ώστε κάθε πράξη του οφειλέτη που στοχεύει στην δόλια ή μη εξαφάνιση ή απομείωση της περιουσίας να ενέχει σοβαρή διακινδύνευση του δικαιώματος που ενέχει ο κάθε πιστωτής για σύμμετρη ικανοποίησή του από το προϊόν της εκκαθάρισης. Συχνά λοιπόν διαπιστώνεται αναποτελεσματικότητα του πτωχευτικού δικαίου να αποτραπούν δόλιες προπτωχευτικές πρακτικές και έτσι αδυναμία να «θωρακιστεί» η ίδια η συναλλακτική ζωή. Για τον λόγο αυτό οι ρυθμίσεις για την πτωχευτική ανάκληση κατέχουν αυτή την εξέχουσα θέση ενώ είναι

διαρκής η προσπάθεια εκσυγχρονισμού του σχετικού νομοθετικού πλαισίου ούτως ώστε να ανταποκρίνεται ολοένα και περισσότερο στις νέες συναλλακτικές ανάγκες και πρακτικές.

Σε πολύ γενικές γραμμές, η μια προσήκει στην άσκησή του κατά το στάδιο της πτωχέυσεως ενώ η άλλη πριν από την πτώχευση ή και ενδεχομένως μετά από την παύση ή την ανάκλησή της. Σίγουρα βέβαια υπάρχει και αντίθετη άποψη, όπως εξάλλου αναφέρθηκε και παραπάνω υπέρ της συρροής διαζευκτικά κατά βούληση της πτωχευτικής ανάκλησης και της παυλιανής αγωγής. Ωστόσο, η εφαρμογή μιας τέτοιας λύσης θα οδηγούσε στον «ακρωτηριασμό» της πτωχευτικής ανάκλησης η οποία είναι εξάλλου και ειδικότερη ρύθμιση (τις έννομες σχέσεις που θα εγέννωντο λοιπόν σε μια τέτοια περίπτωση, τις ρυθμίζουν ειδικότερα και επαρκέστερα οι ΠτΚ 41 – 51, εκτοπίζοντας συνάμα τις γενικές ΑΚ 939 – 946. Απώτερος σκοπός όλων των νομικών τεχνασμάτων που διεξοδικά αναλύσαμε, είναι η επίτευξη πραγματιστικών και αποτελεσματικών λύσεων, δίχως να διακυβεύεται η ασφάλεια των συναλλαγών.

Κατόπιν της σύγκρισης που προηγήθηκε ανωτέρω καταδολιεύσεως και πτωχευτικής ανάκλησης, η πρακτική σημασία του προβλήματος διάκρισης μεταξύ των δύο θεσμών έχει κριθεί περιορισμένη.⁴³⁷ Ο θεσμός δε της πτωχευτικής ανάκλησης προσεγγίζει ολοένα και περισσότερο το θεσμό της καταδολευτικής διάρρηξης καθώς πλέον η πτωχευτική ανάκληση βλέπουμε ότι αποσυνδέεται ολοένα και περισσότερο από το χρόνο παύσης των πληρωμών, ο δε περιορισμός του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 41 ΠτΚ καταντά να στερείται νοήματος. Στην πτωχευτική ανάκληση, ο νομοθέτης είτε εξειδικεύει εγγύτερα τις 939 επ. ΑΚ είτε απλώς εκφράζει νεότερες αξιολογήσεις. Έτσι, συχνά μοιάζει μάλλον πιο πολύ εννοιοκρατικό το πρόβλημα του νομικού χαρακτηρισμού του ασκούμενου από τον σύνδικο έννομου μέσου ως αιτήσεως ανάκλησης ή αγωγής διαρρήξεως. Και τούτο διότι οι διέπουσες την πτώχευση αρχές της αναστολής των ατομικών διώξεων σε βάρος του οφειλέτη κατά τη διάρκεια της πτώχευσης και της συλλογικής ικανοποίησης των πτωχευτικών πιστωτών, δε θα συμβιβάζονταν προς την ατομική δίωξη του πτωχού από τον καταδολιευθέντα ακόμη κι αν ο τελευταίος ασκήσει αγωγή διάρρηξης πριν από την κήρυξη της πτώχευσης.

Ενόψει μάλιστα των επισημάνσεων αυτών, επικρατεί η άποψη ότι το φαινόμενο αυτό θα περιγραφόταν ακριβέστερα με τη διατύπωση ότι αυτό τούτο το δικαίωμα της διαρρήξεως ασκείται μετά την πτώχευση με το ένδικο βοήθημα της αιτήσεως ανάκλησης (λόγω βλάβης του πιστωτή με δόλο) ή με άλλη διατύπωση ότι πρόκειται για δύο διαφορετικές νόμιμες βάσεις ενός και του αυτού δικαιώματος.⁴³⁸ Η μία προσήκει στην άσκησή του κατά το στάδιο της

⁴³⁷ΑΠ 1508/2011

⁴³⁸Λάμπρος Χ. Μαργαρίτης, Κωνσταντίνος Χριστοδούλου, Καταδολιεύση Δανειστών, Νομική Βιβλιοθήκη σελ. 21

πτώχευσης ενώ η άλλη πριν από την πτώχευση ή και ενδεχομένως μετά από την παύση ή την ανάκλησή της.

Σε κάθε περίπτωση εξακολουθούν να υφίστανται ερμηνευτικά κενά και νομοτεχνικές ατέλειες, δίχως όμως να αναιρείται ο - σε γενικές γραμμές - επιτυχημένος χαρακτήρας του θεσμού της πτωχευτικής ανάκλησης.

Βιβλιογραφία

- Α. Σινανιώτη – Μαρούδη, Εμπορικό Δίκαιο, Έκδοση: 3η, 2012, Νομική Βιβλιοθήκη
- Σπύρος Δ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Η' έκδοση, 2019
- Γεώργιος Δ. Σωτηρόπουλος, Πτωχευτική Ανάκληση, 2009, Νομική Βιβλιοθήκη
- Ευάγγελος Εμμ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, Νομική Βιβλιοθήκη, 3η έκδοση
- Γ. Γιοβαννόπουλος σε Τάσεις και Προοπτικές του Δικαίου της Ανώνυμης Εταιρίας, 18ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου Καστοριά 31 Οκτωβρίου 1 και 2 Νοεμβρίου 2008, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικολόγων, Νομική Βιβλιοθήκη
- Αντωνία Πουλάκου – Ευθυμιάτου, Επιτομή Εμπορικού Δικαίου, 2003, Αθήνα – Κομοτηνή, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Δ' έκδοση
- Νικόλαος Τέλλης, Οι πρόσφατες εξελίξεις του Πτωχευτικού Δικαίου, 27ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου Καρπενήσι 20,21&22 Οκτωβρίου 2017, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικολόγων, Νομική Βιβλιοθήκη
- Ελευθέριος Φ. Λεβαντής, Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα
- Γιάννης Ε. Βελέντζας, Επίτομο Εμπορικό Δίκαιο, iUs, 1990, Θεσσαλονίκη
- Πάνος Κ. Κορνηλάκης, Επίτομο Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, 2η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2013
- Λάμπρος Ε. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 2017, 10η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη
- Μιχαήλ Π. Πάτση, Το δίκαιο της πτώχευσης, 1999, Αθήνα, Δίκαιο & Οικονομία Π. Ν. Σάκκουλας
- Σκαλίδη Ε., Το πτωχευτικό δικαστήριο, 1980 & Ρόκα Κ., Ο πτωχευτικός συμβιβασμός, 1955
- Λάμπρος Χ. Μαργαρίτης / Κωνσταντίνος Ν. Χριστοδούλου, Καταδολίευση Δανειστών (Αστική, Ποινική και Δικονομική Εφαρμογή), 2013, Νομική Βιβλιοθήκη
- Σπύρος Δ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Ζ' έκδοση, 2017, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη
- Ι. Σ. Σπυριδάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2008, Αθήνα – Κομοτηνή
- Ελευθέριος Φ. Λεβαντής Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα
- Γ. Ρώσσης, Σύνοψη Πτωχευτικού Δικαίου, 1984, Αθήνα
- Πρόδρομος Δ. Δαγτόγλου, Ατομικά Δικαιώματα, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 898
- Ελευθέριος Φ. Λεβαντής, Εγχειρίδιον Πτωχευτικού Δικαίου, 1955, Αθήνα
- Κασιμάτης ΕΔΔΔ 1974

- Φραγκίστας εν Ερμ. Α.Κ. άρθρο 440 – 452
- Αυγητίδης Δ., Ο Πτωχευτικός Κώδικας του 2007. Η αλλαγή κατεύθυνσης του ελληνικού δικαίου αφερεγγυότητας, ΕΕμπΔ 2007/542
- Γκόλια Β., Πτωχευτική ανάκληση. Τι είναι ύποπτη περίοδος, ΦορΕπιθ 1997
- Αριστείδης Γ. Ροδόπουλος, Πτωχευτικόν Δίκαιον (συγχρονισθέν με τον αστικόν κώδικα), έκδοσις δευτέρα, 1968, Θεσσαλονίκη
- Γιοβαννόπουλος, Η προστασία των πιστωτών στο εταιρικό και το ΠτΔ, Συγκριτικές παρατηρήσεις σε «τάσεις και προοπτικές του δικαίου της Α.Ε.», 18ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΕμπΔ, 2009
- Αλέξανδρος Ρόκας, Η επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης υποχρεώσεων ως νέος λόγος κήρυξης της πτώχευσης, ΔΕΕ 2008
- Γεράσιμος Αναστασόπουλος, Επιτομή Εμπορικού Δικαίου, 7η έκδοση, 2017, Αθήνα
- Αθανάσιος Πολυχρονόπουλος, Επιτομή Εμπορικού Δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη
- Μιχ. Θεόδ. Δ. Μαρίνος, Εμπορική Νομοθεσία, 2007, Αθήνα, Π. Ν. Σάκκουλας, Δίκαιο & Οικονομία
- Ρήγας Γ. Γιοβαννόπουλος σε Τάσεις και Προοπτικές του Δικαίου της Ανώνυμης Εταιρίας, 18ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου Καστοριά 31 Οκτωβρίου 1 και 2 Νοεμβρίου 2008, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικολόγων, Νομική Βιβλιοθήκη
- Πολυχρόνη Π. Τσιρίδη, Τα πτωχευτικά αδικήματα, Δίκαιο & Οικονομία, Π. Ν. Σάκκουλας
- Γάκη Ευαγγελία, Νέο Πτωχευτικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αρναούτη, 2015, σελ. 81 – 82
- Αποστολίδης, ΕιδΕνοχ άρ. 939 ΑΚ
- Λιτζερόπουλος, Στοιχεία Ενοχικού ΙΙ, παρ. 337
- Καργάδος, ΕρμΑΚ άρθρα 939 – 946
- «Η νομική φύση, η άσκηση και οι έννομες συνέπειες της πτωχευτικής ανάκλησης»
- Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 3η έκδ., 2006
- Μιχ. Κ. Αυγουστιανάκης, Η διάρρηξη της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης (τρόπος επέλευσης και αποτελέσματα), τόμος 17, 1991, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα
- Βαθρακοκοίλης, ΕΡΝΟΜΑΚ, τ. Γ, ημιτ. Γ, Ειδικό Ενοχικό, 2006, άρ. 939 αρ. 2
- Φίλιος, Ενοχικόν Δίκαιον, τεύχος 2, 1978, σελ. 773
- Θεοχάρης Βασιλάκης, Ειδικόν Ενοχικόν Δίκαιον, 1964 Αθήναι
- Καυκάς, ό.π. άρθρα 939 – 942 ΑΚ,
- Χ. Παπαδάκη, Η φύσις της αγωγής περί καταδολιεύσεως των δανειστών και αι συνέπειαι αυτής, Δίκη 7, 1976
- Η. Αναστασιάδης, Ελληνικό Εμπορικό Δίκαιο, 1938
- Γ. Ρώσσης, Σύνοψη Πτωχευτικού Δικαίου, 1984, Αθήνα

- Μιχ. Π. Σταθόπουλος, Επιτομή Γενικού Ενοχικού Δικαίου, 2004, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, ανατύπωση 2014
- Π. Φίλιος, Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό μέρος, τόμος 2^{ος}, τέταρτη έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1998
- Ποινικές Διατάξεις του Πτωχευτικού Δικαίου, Πολυχρόνης Τσιρίδης, ΕπισκΕΔ Α΄ 1999
- Ιωάννης Κ. Καρακώστας, Αγωγές και Αιτήσεις Αστικού Δικαίου και Άμυνα εναγομένου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2007
- Γεωργιάδης Σ. Απόστολος, Εγχειρίδιο Ειδικού Ενοχικού Δικαίου, Π.Ν. Σάκκουλας, Δίκαιο και Οικονομία, 2014
- Ε. Ρίζος, Οι προϋποθέσεις διάρρηξης της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης, 2012
- Απόστολος Γεωργιάδης – Μιχαήλ Σταθόπουλος, Αστικός Κώδικας, Κατ' άρθρον ερμηνεία, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, Δίκαιο και Οικονομία, Π.Ν. Σάκκουλας
- Α. Γεωργακόπουλος, Εγχειρίδιο Εμπορικού Δικαίου, ό.π. τόμ. 1, τεύχος 3
- Ιωάννης Ν. Κατράς, Αστικός Κώδικας με Νομολογιακή Επεξεργασία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2001
- Απόστολος Σ. Γεωργιάδης, Σύντομη Ερμηνεία του Αστικού Κώδικα, Π. Ν. Σάκκουλας, τόμος Ι, 2013

Άρθρα και μελέτες σε νομικά περιοδικά

- Σωτηρόπουλος Γ., Πτωχευτικός αποχωρισμός, πτωχευτική διεκδίκηση, πτωχευτική ανάκληση, ΕπισκΕΔ Γ/2008
- Αλέξανδρος Ρόκας, Η επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης υποχρεώσεων ως νέος λόγος κήρυξης της πτώχευσης, ΔΕΕ 2008
- Γκόλια Β., Πτωχευτική ανάκληση. Τι είναι ύποπτη περίοδος, ΦορΕπιθ 1997
- Σωτηρόπουλος, Ο νέος Πτωχευτικός Κώδικας, από την «πτώχευση» στην «εξυγίανση» του ελληνικού πτωχευτικού δικαίου, ΧρΙδ 2008, 295
- Τριανταφυλλόπουλος, ΑιτΕκθ αρ. 140
- Κουλουριανός, ΝοΒ 2016
- Ματθίας Σ., Τα αποτελέσματα της παυλιανής διάρρηξης, ΕλλΔνη 1989, 1276
- Δ. Κλαβανίδου, Η καταδολίευση των δανειστών μετά τον Ν. 2298/1995 ΕλλΔνη 1995
- Γεροντίδη, ΕπισκΕΔ 2013

- Ψαρουδάκης Γ., Παύση των εργασιών της πτώχευσης και πτωχευτική ανάκληση, ΕΕμπΔ 2009
- Γεροντίδης Ισαάκ, Πτωχευτική ανάκληση λόγω βλάβης των πιστωτών, με παρατ. στην ΠΠρΘεσ 11694/2012 και στην ΕφΛαρ 468/2013, ΕπισκΕΔ 2013
- Μελέτη της Αγγελικής Λαμπριανίδου, Δικηγόρου, ΜΔΕ, δημοσιευμένη στην ΕπισκΕΔ 2016
- Παρατηρήσεις Θ. Κουλουριάνου, ΑΠ 453/2018, ΧρΙΔ Νοέμβριος 2018
- Γκολογκίνα – Οικονόμου Ε., «Η καταδολίευση των δανειστών, ιδίως σε περίπτωση πτωχεύσεως του οφειλέτη», Αρμενόπουλος 1985
- Ε. Μαστρομανώλης, ΠΠρΘεσ 1922/2014 [Πτώχευση], Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, Τεύχος 7/2014, Ιούλιος - Νομοθεσία, Μελέτες και Νομολογία εμπορικού, οικονομικού, αστικού οικονομικού, εργατικού και φορολογικού δικαίου
- Μελέτη του Ιωάννη Σπυριδάκη Ομότιμου Καθηγητή Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ, Η κατάσταση καταδολίευσης, δημοσιευμένη στις Εφαρμογές Αστικού Δικαίου 2016
- Μελέτη του Κωνσταντίνου Μ. Μπουτουνά, ΔΝ, Δικηγόρου, δημοσιευμένη στις Εφαρμογές Αστικού Δικαίου 2018
- Ψαρουδάκης Γ., Παύση των εργασιών της πτώχευσης και πτωχευτική ανάκληση, ΕΕμπΔ 2009
- Μελέτη του Γιάννη Ψαράκη, Δικηγόρου, Σκέψεις για τη συσχέτιση καταδολίευσης και αδικοπραξίας: η ανάλυση της θέσης της νομολογίας, η (μερική) υποστήριξή της και μία πρόταση δημοσιευμένη στο NOB 2018
- Καταδολίευση δανειστών: η έννοια (και άρα ο χρόνος) της απαλλοτρίωσης εμπραγμάτου δικαιώματος επί ακινήτου. ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1. Εισαγωγή στην προβληματική 2. Η θέση της νομολογίας των πολιτικών δικαστηρίων 3. Επιχειρήματα υπέρ την αντίθετης άποψης 4. Αντί επιλόγου. Σχετ. Νομολ.: ΑΠ (ΟΛΟΜ) 15/2012. Μελέτη του Γιάννη Ψαράκη, Δικηγόρου ΜΔΕ Αστικού Δικαίου, ΜΔΕ Φορολογικού Δικαίου, Υποτρόφου Ιδρύματος Αλέξανδρος Σ. Ωνάσης, δημοσιευμένη στις ΕΦΑΔ 2018, 625
- Καλαντζάκου – Τσατσαρώνη Ι., Ποινική αξιολόγηση και προσωπική κράτηση στην πτωχευτική διαδικασία, 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελλήνων Εμπορικόλογων, 1998
- Αυγητίδη, Η επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης ως νέος λόγος κήρυξης της πτώχευσης, ΧρΙΔ 2009
- Μπεχρή – Κεχαγιόγλου Γ., Έννοια της παύσης των πληρωμών κατά το άρθρ. 525 παρ. 1 ΕμπΝ, ΕπισκΕΔ, 1997/448

- Παμπούκης Κ., Αναστολή των ατομικών διώξεων στην πτώχευση – Νομιμοποίηση του συνδίκου και διακοπή των εκκρεμών δικών, ΕπισκΕΔ, 1998/720
- Παμπούκης Κ., Συνέπειες της πτώχευσης ως προς τους πτωχευτικούς πιστωτές, ΕπισκΕΔ, 2008/21

Διαδικτυακοί τόποι

<https://www.hellenicparliament.gr>

Νομολογία - Δικαστικές Αποφάσεις

- ΑΠ 453/2018, ΔΕΕ 2019
- ΑΠ 602/2018
- ΑΠ 453/2018
- ΑΠ 876/2017
- ΑΠ 621/2016, ΕπισκΕΔ 2017
- ΑΠ 483/2015, ΕΕμπΔ2017
- ΑΠ 1531/2013
- ΑΠ 1339/2012
- ΑΠ 805/2013, ΕΕμπΔ 2014
- ΑΠ 66/2013, ΕΕμπΔ 2013
- ΑΠ 1815/2012
- ολΑΠ 15/2012
- ΑΠ 1824/2012
- ΑΠ 1130/2011
- ΑΠ 1508/2011, ΔΕΕ 2012
- ΑΠ 278/2011
- ΑΠ 1301/2011
- ΑΠ 846/2011
- ΑΠ 1736/2009, ΝοΒ 2010, ΕλλΔνη 2012
- ΑΠ 1825/2009
- ΑΠ 1654/2008
- ΑΠ 1701/2008
- ολΑΠ 12/2008
- ΑΠ 2672/2008

- ΑΠ 1493/2008
- ΑΠ 1667/2008
- ΑΠ 651/2008
- ΑΠ 12/2008
- ΑΠ 1798/2007
- ΑΠ 931/2007
- ΑΠ 207/2007
- ΑΠ 1849/2007
- ΑΠ 1001/2007
- ΑΠ 1796/2006
- ΑΠ 1/2006, ΝοΒ 2006
- ΑΠ 1937/2006
- ΑΠ 1778/2006
- ΑΠ 602/2005
- ΑΠ 479/2005
- ΑΠ 554/2005
- ΑΠ 1482/2004
- ΑΠ 1112/2004
- ΑΠ 84/2004, ΕλλΔικ 2004
- ΑΠ 1561/2004
- ΑΠ 423/2003
- ΟΛΑΠ 6/2003
- ΑΠ 1189/2003
- ΑΠ 533/2003, ΕΕμπΔ 2003
- ΑΠ 1/2002
- ΑΠ 858/2002
- ΑΠ 637/2001, Δικ/νη 2002
- ΑΠ 409/2000
- ΑΠ 881/2000
- ΑΠ 818/1998
- ΑΠ 862/1998
- ΑΠ 88/1998

- ΑΠ 121/1998
- ΑΠ 1393/1998 ΔΕΕ 1998
- ΑΠ 284/1997
- ΑΠ 1297/1990
- ΑΠ 670/1987, ΕΕΝ 1988
- ΑΠ 142/1982
- ΑΠ 1713/1981, ΕΕμπΔ 1983
- ΑΠ 1273/1981
- ΑΠ 137/1977
- ΑΠ 1111/1976
- ΑΠ 1144/1976, ΝοΒ 1977
- ΑΠ 859/1974 , ΝοΒ 1975
- ολΑΠ 140/1974
- ΟλΑΠ 709/1974
- ΑΠ 600/1973, ΕΕμπΔ 1974
- ΑΠ 143/1973
- ΑΠ 640/1964
- ΑΠ 107/1962 ΕΕμπΔ ΙΓ 1963
- ΑΠ 162/1961
- ΑΠ 200/1957
- ΑΠ 243/1957
- ΑΠ 64/1953
- ΑΠ 342/1937
- ΑΠ 108/1902
- Εφαθ 109/2011
- Εφαθ 4541/2010
- Εφαθ 730/2009
- Εφαθ 147/2009
- Εφαθ 1220/2009, ΔΕΕ 2010
- Εφαθ 3541/2008
- Εφαθ 2439/2008
- Εφαθ 3229/2004, ΕλλΔικ2005
- Εφαθ 5062/2004
- Εφαθ 2219/2004
- Εφαθ 2742/2003 Δικ/νη 2004
- Εφαθ 6240/2003

- Εφαθ 3389/2003
- Εφαθ 7111/2002
- Εφαθ 2344/2002 Δικ/νη 2002
- Εφαθ 3349/2001, ΝοΒ 2002
- Εφαθ 547/2000
- Εφαθ 940/1999
- Εφαθ 4169/1999
- Εφαθ 5639/1998
- Εφαθ 9585/1998
- Εφαθ 7827/1998
- Εφαθ 4679/1993, ΕλλΔνη 1996
- Εφαθ 4898/1987, ΕΕμπΔ 1988
- Εφαθ 9960/1986
- Εφαθ 1535/1985, ΕΕμπΔ 1985
- Εφαθ 4872/1984
- Εφαθ 2021/1981, ΕλλΔνη 1982
- Εφαθ 11394/1980, ΕεμπΔ 1981
- Εφαθ 2943/1978
- Εφαθ 3482/1977, ΕΕμπΔ 1978
- Εφαθ 3187/1973, ΕΕμπΔ1973
- Εφαθ 1557/1972, ΕΕμπΔ 1973
- Εφατγ 273/2009
- ΕφΔωδ 24/2016
- ΕφΔωδ 159/2007
- ΕφΔωδ 11/2006
- ΕφΘεσ 3/2019
- ΕφΘεσ 212/2017
- ΕφΘεσ 802/2017
- ΕφΘεσ 977/2016
- ΕφΘεσ 266/2015, ΕΕμπΔ 2016
- ΕφΘεσ 447/2011
- ΕφΘεσ 547/2000
- ΕφΘεσ 2958/1997, ΔΕΕ 1998
- ΕφΘεσ 1962/1992, ΕΕμπΔ1993, ΕπισκΕΔ 1995
- ΕφΘεσ 884/1977, ΕΕμπΔ 1978
- ΕφΘεσ 51/1964

- ΕφΘεσ 242/1962
- ΕφΛαρ 59/2014, ΝοΒ 2015
- ΕφΛαρ 468/2013, ΔΕΕ 2015
- ΕφΛαρ 589/2013, ΔΕΕ 2014
- ΕφΛαρ 42/2009
- ΕφΛαρ 123/2005
- ΕφΛαρ 98/1930
- ΕφΠατρών 118/2019
- ΕφΠατρών 161/2019
- ΕφΠατρών 140/2019
- ΕφΠατρών 657/2010
- ΕφΠατρών 14/2006
- ΕφΠατρών 14/2006
- ΕφΠατρών 468/1986
- ΕφΠειρ 118/2019
- ΕφΠειρ 181/2017, ΔΕΕ 2017
- ΕφΠειρ 509/2014, ΔΕΕ 2014
- ΕφΠειρ 170/2012
- ΕφΠειρ 14/2006
- ΕφΠειρ 9/2001 ΔΕΕ 2001
- ΕφΠειρ 934/2002
- ΕφΠειρ 801/1999
- ΕφΠειρ 191/1996
- ΕφΠειρ 1453/1995
- ΕφΠειρ 1325/1995, ΕΕμπΔ 1996
- ΕφΠειρ 433/1994
- ΜΠρΑθ 4787/2017
- ΜΠρΕδεσ 217/2012
- ΜΠρΘεσ 639/2013
- ΜΠρΘεσ 8795/2005
- ΜΠρΚαλ 623/2001
- ΜΠρΛαμ 207/1999
- ΠΠρΑθ 12/2010, ΔΕΕ 2010
- ΠΠρΑθ 55/2010 ΝοΒ 2010
- ΠΠρΑθ 1321/2010
- ΠΠρΑθ 72/2010

- ΠΠρΒόλου 20/2010
- ΠΠρΑθ 747/2009
- ΠΠρΑθ 206/2009
- ΠΠρΑθ 655/2009, ΔΕΕ 2009
- ΜΠρΑθ 3601/2008
- ΠΠρΑθ 744/2008
- ΠΠρΑθ 4201/2007
- ΠΠρΑθ 1058/2002
- ΠΠρΑθ 7462/2000
- ΠΠρΑθ 5340/1995, ΔΕΕ 1995
- ΠΠρΑθ 7860/1988, ΕΕμπΔ 1991
- ΠΠρΑθ 1428/1972, ΕΕμπΔ 1972
- ΠΠρΒόλου 71/2000
- ΠΠρΒόλου 30/1972, Αρμ. 1973
- ΠΠρΑθ 5841/1950
- ΠΠρΘεσ 8825/2018
- ΠΠρΘεσ 7901/2015
- ΠΠρΘεσ 1922/2014, ΔΕΕ 2014
- ΠΠρΘεσ 639/2013
- ΠΠρΘεσ 11694/2012
- ΠΠρΘεσ 6697/2012 ΝοΒ 2012
- ΠΠρΘεσ 8526/2011
- ΠΠρΘεσ 111/1991
- ΠΠρΘεσπρ 38/2007
- ΠΠρΚω 1/2016
- ΠΠρΛαμ 36/2013 ΔΕΕ 2013
- ΠΠΛαρ 8/2016
- ΠΠρΛαρ 331/2009
- ΠΠρΠειρ 3425/2016, ΝοΒ 2016
- ΠΠρΠατρών 319/2018,
- ΠΠρΠατρών 324/2005
- ΠΠρΡόδου 30/2013
- ΠΠρΡόδου 52/2005
- ΠΠρΣερ 224/2009